

پیامیں

حوالہ

VII

کُتُوکُل دُرسلَام

دیرسا پڑےلا.

دیردُ جُپَان اُور گُجراتی دُرکُپے
لِپَنےوَالِے

نِیَا مُدَدِیْن اُمِیْدِیْن دُرِشِی

تِیْن دِرِوَاژَا، اُحْمَدَاآد.

پُطَلِشَر

سَرگَرِجَان دُرِکُدِیْنِجَان دُرِسَنِی

تِیْن دِرِوَاژَا، اُحْمَدَاآد.

پڑےجی مَرَتَنَا

کَپِی ۱۰۰۰

دِیْنَرِی ۱۳۳۶

سَنے ۱۳۱۷

کِیْمَت اُنک دُرِپِیَا.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીયગણિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૮૭૦

દર્શાવક

પુસ્તકનું નામ કુતુહલ ઇસલામ

વિષય પૌલ

સર સધિદ એહમદના લેખો.

(ભાગ પહેલો)

અસીગઢ કોસેજના સ્થાપક તથા હીન્દના ઇસલામીઓના મહાન સુધારક સર સધિદ એહમદે જે લેખોથી ઇસલામી જગરોમાં નવું આત્મા ફુટી આપ્યો છે તે લેખોનું આ ગુજરાતી ભાષાન્તર છે.

લેખોના નામો. ૧ રીત રીવાજો. ૨ ધર્માન્ધના. ૩ પુર્ણતા ૪ મનુષ્યના વિચારો. ૫ હમદર્દી. ૬ રૂઢીઓની હાનીઓ. ૭ સ્વતંત્ર મત. ૮ કાયમની નેકી. ૯ કઈ કઈ બાબતમાં સુધારો કરવો જોઈએ? ૧૦ બાળકોનું સદ્વર્તન. ૧૧ ગુલામગીરી. ૧૨ સ્ત્રીઓના હકો. ૧૩ સ્ત્રીઓના હકને લગતો મુસલમાન કાયદો. ૧૪ જીંદગી જોગવાનું - ધોરણ. ૧૫ કેળવણી અને સદ્વર્તન. ૧૬ આજસ. ૧૭ ખાણું લેવાની રીત. ૧૮ સમજ. ૧૯ કેળવણી. ૨૦ જંગલી નેકી. ૨૧ આશા. ૨૨ નીતિ. ૨૩ ડોળધાત્રવો. ૨૪ ખુશામદ. ૨૫ વાદવિવાદ યાને તકરાર ૨૬ વિતાયકો સમય. ૨૭ આશાનો આનંદ. ૨૮ હુખ્ખે ઇમાની અને હુખ્ખે હનસાની. ૨૯ સિવિલિઝેશન અથવા સુધારો ૩૦ વિરૂધના ૩૧ પોતાની મદત પોતે ૩૨ જંગલી દેશ અને મુધરેલી સરકાર. ૩૩ ટાઈમ ઇઝ એટ રીફાર્મર. ૩૪ પત્રવ્યવહાર. કીમત એક રૂપિયો ચાર્ટરેજ જુદું.

(ભાગ બીજો)

હીંદી ઇસલામીઓના મહાન સુધારક સર સધિદ એહમદના લેખોના આ બીજો ભાગ પહેલા ભાગ કરતાં પણ વિશેષ ચમત્કારિક અને વિચારોને વસોવનારો છે. તેમાં નીચેના વિષયો છે.

૧ તુર્કસ્તાનના શાહી મેલાવડાઓનું વર્ણન ૨ મીસર તથા તેને સુધારો ૩ તુર્કીસના વજીર સધિદ એહમદ ૪ નાદાન ખુદાપરન

અને દાના દુનીયાદારની કહાણી ૫ પૃથીઆમાં સામાન્ય કેળવણી ૬
 તુર્ક ૭ મીસરના ખેદીવની મહેલસરા ૮ મુસલમાન સંસાર સુધારકો
 ૯ વિદ્યાવૃદ્ધિ ૧૦ તેલંગીય-ઉલ-અખ્લાકના હેતુઓ ૧૧ મુસલમાનો માટે
 કેળવણીનું ધોરણ ૧૨ હી. સ. ૧૨૮૯ ના વર્ષની સમાપ્તી અને ૧૨૯૦
 ના વર્ષની શરૂઆત ૧૩ સુધરેલી પ્રેમનું અનુકરણ ૧૪ હી. સ.
 ૧૨૯૦ ના વર્ષની સમાપ્તી અને ૧૨૯૧ ની શરૂઆત ૧૫ મુસલમા-
 નોનું કંગાલપણું ૧૬ મુગઝુળ ૧૭ સ્વાર્થ અને કોમી હમદર્દી ૧૮
 દંદની મુઆનક ખાદી ૧૯ અનાથ બાળકોના ભરણ પોષણ માટેની
 એક યોજના ૨૦ નુરુલ આશાક ૨૧ ધર્મ અને સામાન્ય કેળવણી
 ૨૨ ચારકંદના મુસલમાનો ૨૩ હી. સ. ૧૨૯૨ ની સમાપ્તી અને
 ૧૨૯૨ ની શરૂઆત. ૨૪ તેલંગીય-ઉલ-અખ્લાકના છેલ્લો અંક
 ૩૪૦ પૃષ્ઠ ઉંચા કાગળ પાકું પુઠું કીંમત રૂ. ૧) પોસ્ટેજ જુદું.

સર સહાયદ એલમદ.

સર સહાયદ એલમદખાન સાહેબના વચન સાથે તેમનું જીવન
 ચરિત્ર વાંચવા તથા જાણવાની ઇચ્છા થઈ આવશે, તો તેમનું સં-
 ક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર અમોઝે તૈયાર કરી છપાવ્યું છે. તેમાં તેમનાં
 તકીલોના હેવાલથી લઈ તેમની વફાત સુધીના અગત્યના બનાવો
 આપવામાં આવ્યા છે. સરકારી નોકરીમાં આત્મા નોકરી ઉપરથી બોલા-
 વાવળના હુદા પર પહોંચ્યું. ડામી સુધારા માટેના તેમના દુર દરાજ
 વિચારો, પખવાડીક તેલંગીય-ઉલ-અખ્લાકનું ચાલું કરવું, અલીગઢ
 કોલેજની સ્થાપના તેમનું વિચાયત જવું, ૧૮૫૭ ના બળામાં અં-
 ગ્રેનેની બળવેલી સેવા, તેમના ધાર્મિક વિચારો માટે મોલવીઓનું
 તેમની સામે થવું વિગેરે અગત્યના બનાવોથી આ પુસ્તકને શણગાર્યું
 છે અને ટુંકમાં પણ એટલી તો લકીકત આપી છે કે જાણે દરિ-
 યાને કુળમાં ભરી આપ્યો છે. વાંચવાથીજ ખાત્રી થાય તેમ છે
 કીંમત માત્ર ૭ આના પોસ્ટેજ જુદું.

ટ્રાન્સવાલ વાલા મી. ઇસમાઈલ અહમદ બખારીઆ તરફથી
પ્રગટ કરવામાં આવેલા ઇસલામી પુસ્તકો.

દરેક મુસલમાનને વાંચવા લાયક
ઈસલામને પ્રકાશિત કરનારા

તારાઓ

ભાગ ૧-૨-૩-૪

કીમત રૂપીઆ બે પોસ્ટેજ બુક.

આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાં હજરત અબ્બાસકર સિદ્દીક રહીમની ખિલાફતનો સંપૂર્ણ ઐહવાજ ખુલાસાવાર લખવામાં આવ્યો છે. એવીજ રીતે બીજા ભાગમાં હજરત ઉમર રહીમ અને ત્રીજા ભાગમાં હજરત ઉસમાન રહીમ તથા ચોથા ભાગમાં હજરત અલીમ કરીમની ખિલાફતનો ઐહવાજ છે. ચારે ભાગનો એકજ પુસ્તકમાં સમાવેશ કરેલો છે.

શહીદે લખતે જગર

કીમત દાઢ રૂપીઆ પોસ્ટેજ બુક

હજરત મુહમ્મદ રહીમ અને હજરત હમીમ હુસેનની સહાદતોનો તુલો તવીલ ઐહવાજ આ પુસ્તકમાં લખવામાં આવેલો છે.

સાચા અવલીયા અલ્લાહોની

ખરી હકીકતોનો ખબરો.

કીમત દાઢ રૂપીઓ પાસ્ટેજ જુદું

અઝવાળે મુતાહિરાત

કીમત આઠ આના પાસ્ટેજ જુદું.

મળવાનું દેકાણું

નિઝામીયા બુક હિપો.

ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ

ياسمين

هوالكل

۷۸۶

કુતુહલ ઈસલામ

હિસ્સા પહેલા.

હરફ જ્ઞાન ઓર ગુજરાતી હરફમે
સિખનેવાલે

નિઝામુદ્દીન અમીરુદ્દીન ફરેશી
તીન દરવાજા, અહમદાબાદ.

પબ્લીશર

સરદારખાન ફેઝુદ્દીનખાન હસની
તીન દરવાજા, અહમદાબાદ.

પહેલી મરતબા

કોપી ૧૦૦૦

હિજરી ૧૩૩૫

સને ૧૯૧૭

કીમત બેઠ રૂપીઆ.

૬૯૯

આ પુસ્તક ધી કાઠિન પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સમાં ભાવસાર ત્રીકમલાલ સાંકળચ દ
તથા ગોશાલ કેશવગર રામગરે છાપ્યું
રીયીસીડ-અમદાવાદ.

પ્રગટ કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધિન રાખ્યા છે.

૭૮૬

ગુજારિશ.

પાક પરવર દિગારને અપને હખીખ હઝરત મોહ-
મ્મદ સક્ક ૦ કે સદકેસે મુઠહ નાચીઝડો યે તવફીક અતા
ફરમાઇ કે મે'ને સિફ ગુજરાતી ઝખાન. જાનને વાલે બિરા
દરાને ઇસલામકે લિયે તવારીખે ઇસલામકા યે મુફીદ સિલ
સિલા લિખના શુરૂ કિયા ઓર પાક પરવર દિગારકા હઝરો
હઝર શુક હે કે ઉસકા પહેલા હિસ્સા શાયેઅ હોકર
નાઝેરીનકી ખીદમતમેં હાઝિર હોતા હે. ઇનશાઅલ્લાહુલ
અઝીઝ બાકી કે નવ હિસ્સેબી એકકે બાદ એક અનકરિખ
શાયે હોકર મોઅઝઝિઝ નાઝેરીનકી ખીદમતમેં હાઝિર હોંગે.

ગુજરાતકે મુસલમાનોમેં જહાલતકા દોર દોરા હે.
ઉરદુ ફારસી ઓર અરબી ઝખાનોસે વો મેહેઝના વાકિફ હે,
ઓર જો હેં વો આટે મેં નમકકી મિસાલહેં, ઇસલિયે
મે'ને મે મુફીદ સિલસિલા ઉન લોગોંકે લિયે ઉરદુ ઝખાન
ઓર ગુજરાતી હુરૂફમેં લિખાહે જો મઝહબી ઝખાનોસે ના
વાકિફહેં. ગુજરાતી ઝખાન આમહે ઓર આજતક ગુજરાતી
હુરૂફ મેં અયસી નાયાબ કિતાબ શાયે નહીં હુઈ. ઉરદુ

હુફ્ફ ઓર ગુજરાતી જાના મેં જો કિતાબેં શાયે હુધ હેં
 વો સખ યે સરોપા કિસ્સે, મન ઘડત દાસ્તાન ઓર અખ-
 લાકકો બિગાડને વાલી કહાનીયાં હેં, મેંને યે મુફ્ફિદ સિલ
 સિલા ઇસી ગરજસે શુરૂ કિયા હે કે એહલે ઇસલામકો
 ઇસલામકી અજુબો ગરીબ હયરત અંગેઝ ઓર યે નઝીર
 તારીખસે વકફિયત પયદા હો જુસસે વો મેફેઝ ના વાફિફ
 હેં ઓર યે ખાત નિહાયત હી કાબિલે અફસોસ હે.

મેંને ઇસ કિતાબમેં જો હાલાત દરજ કિયે હેં વો
 મશહુર તવારીખોમેં મોબુદ હેં. અલખતા વાકેઆતકી
 તરતીખમેં મોવશરખોંકા ઇખતિલાફહે મગર નતાયજ પર સખ
 મુતતકિફ હેં. ઉમ્મીદ હે કે ખિસદરાને ઇસલામ ઇસ મુફ્ફિદ
 સિલસિલેકો પસંદ કરમા કર મનઘડત કિસ્સે કહાનીયાં ઓર
 દાસ્તાનોંકે બદલે ઇસ સચ્ચી તવારીખકો મુલ્યાહિજા કરમાઈગે.

મુઝે ઇસ મોકેપર મેરે ખી.દરાને તરીકત મોહમ્મદ
 જમીલુદ્દીન ગવસી ખી. એ. (અલીગ) મી. રઝાઉલ હક
 અખ્ખાસી, મી. સરદારખાન હસની ઓર મુનશી વલી
 મોહમ્મદ મોઅમિનકા શુક ગુઝાર હોના આહીયે કે જુહોંને
 મુઝે ઇસ મુફ્ફિદ સિલસિલેકે લિખનેકા મશવિસ દિયા ઓર
 ફુતુખખીનીકે લિયે ચંદ મુસતનદ કિતાબેં ઇનાયત કરમાઈ.

અગર મેં ઇસ મોકેપર મેરે ઉન હમદદ હોસ્તોં ઓર

મેરી કીતાબોંકો શોકસે પઢનેવાલે હઝરાતકો શુકીયા ન અદા
કરૂં તો મેં નિહાયત ના શુક શુઝાર હોઈગા છ-હોંને પ-
હેલેસે પેશગી કીમતોં બિજવાકર મુઝકો મમનુન ઝોર
મશકુર ક્રિયા હે. મેં ખુદાવંદે કરીમકી દરગાહમે ઉન હઝ-
રાત કે લિયે હોઆએખેર કરતા હું ખુદા ઉનકી મુરાદે
બર લાવે. આમીન.

તા. ૧-૧-૧૭

પાંચપટ્ટી-અહમદાબાદ

ન્યાઝમંદ

નિઝમુદ્દીન કુરેશી.

જનાબ દરબાર મલેક ઝૈન ખાનજી સાહબ

બહાદુર કે ખાનદાન કે મુખતિસર હાલાત

રિયાસતે દસાડા કે વાલી જનાબ મોઅલ્લા અલકાબ દરબાર મલેક ઝૈન ખાનજી સાહબ બહાદુર એક ઇલ્મ દોસ્ત રહિસ છે. એર ગુજરાત કાઠીયાવાડ મેં કોમી ખિદમતોંકે કામમેં કાફી શોહરત હાસલ કર ચુકે છે. આપકે આળાઓ અજદાદ હીંદકી તવારીખમેં મશહુરો માફૂક છે. ખુસુસન હંઝરત કુદવતુસ્સાલેકીન મકબુલે દરગાહે રખખુલ આલેમીન હંઝરત ખવાજ બહાઉદ્દીન ઝકરીયા ઉરફે ખવાજ બહાઉલહક મુલતાની રહેમતુલ્લાહ અલયહે કે હર એક મુસલમાન અકીદત એર ઇજતકી નિગાહસે દેખતા છે. બા વુજુદ સેંકડોં સાલ ગુઝર ચુકેહેં મગર અખતક હંઝરત બહાઉલહક ઝકરીયા રહેંકા ફયઝ બરી છે એર હર છોટા બડા આપકે મુખારક નામસે વાકિફ છે. અયસે બરગુઝીદા ખુઝુર્ગ કે ખાન દાનમે હોનેકા ફિખ હમારે મમદુહ દરબાર ઝૈન ખાનજી સાહબકો હાસલ છે.

શ્રીહરિ મુબારક.

મલેક ઝૈનખાનજી સાહબ ખલાતુર
વાલીએ રિસાયતે દસાડા.

જનાબ મોઅલ્લા અલકાબ દરખાર
મલેક ઝૈનખાનજી સાહબ દામ ઇકબાલહુ
વાલીએ રિયાસતે દસાડા.

આપમે ઇલમ દોરતી, કામી હમદર્દી, રિઆયા પરવરી,
ઇસલામી હમીયત, હમીદા અખલાક, સુતુદા સિક્કાત અયમે
જવહર હોં કે મેં અપની નાચીઝ તાલીફ કુતુહુલ ઇસલામકા
પહેલા હિસ્સા આપકી ખીદમતમે પેશ કરતાહું.

ગર કુબુલ ઉક્તદ જહે ઇજઝો શરફ.

નાચીઝ,

નિઝામુદ્દીન.

हुमाये भमहुड दरबार जैनभानु साहुण के आभाओ
 अजहादका गुजरात काडीयावाडमे आनेका वाकेआ धसतराह
 भ्यान डीया गया हुय के हुअरत ज्वाण भडाउदहीन अकरीया
 मुलतानी रहे० के नणीरे हुअरत नासेइहदीन रहे० तेरवीं
 सदहीके निस्क्रमे अपने ओहदो अयालके हुमराह हुज करनेके
 वास्ते मुलतानसे रवाना हुवे. उस जमाने मे रेलगाडी वगयरा
 की सुदुलियते न छेनेसे सहर निहायत मुशकिल ओर
 तकलीफ होत था. ज्वाण नासेइहदीनने ओक काइला तधियार
 डिया ओर ओहदो अयालके लेकर जियारते काअभतुदलाह
 के शौकमे वतनके भयरभाह कडा. मनजिले तय करते हुवे
 गुजरानमे आये ओर दसाडेके करीण वजेसर नामी तालाबके
 किनारेपर कुच्छदीन आराम पानेके धरादेसे भकाम डिया
 ओर सयरो शिकारमे भशगुल हुवे. उस जमानेमे पाटडीका
 डीहू रहस निहायत दरजे मुतअरिसण ओर मुसलमानोंसे
 कुदुरत रहने वाला था. असवकत उसको नासेइहदीनका काइ
 लेके साथ भकाम करनेका ओर डरनका शिकार भेलनेका वा-
 केआ भालुम हुवा. तो वो निहायत भरहुम होकर नासेइह-
 दीन के काइले पर थठ होडा ओर हुमला करके तमाम काइले
 को तडे तेग कर दिया. भगर भुदावहे करीम धस भानद-
 नके आभाह करना ओर धन ज्वाण ओहोंके जरीअसे उभते
 मोहुम्मदीके इयज पड़ोआना आहुताथा धसलिये उस भर-
 भाह भुदा काइले के सरदार नासेइहदीन की जीवी अपने

ક્રમસિન ફરજંદ મલેક બખ્શને લેકર પોશીદા તોરસે સલામત ફાર હો ગઈ. ઓર ગુજરાતકે ઉસવકતકે પાયતખ્ત પંચાસર થે બકર પનાહલી. અપને શહીદ ખાવીદકી નશાની મલેક બખ્શને નાઓ નેએમસે પરવરિશ કિયા ઓર જબ વો જવાન હુવે તો અપને શવહર કી શહાદતકા વાઠેઆ કેહ મુનાયા. નવજવાન મલેક બખ્શની રગોંમે બહાદુરી કે લહુને જોશ મારા ઓર અપને શહીદ વાલિદ કે ખુનકા કિસાસ લેનેકા ઇરાદા કરકે વો ઘરસે બાહર નિકલે. વો શબો રોઝ પાટલીકે હીંદુ રહસિકી તાકમે રહેતે થે ઇતતિકાકન એક રોઝ આપ શિકાર કે લિયે જંગલમેથે કે પાટલીકા રહસ ઇનકો મિલ ગયા. બસ ફિર કયાથા આપને ફારન ઉસકો ખબરદાર કિયા ઓર લાકાઇકે લિયે તલબ ફરમાયા. ઉસને આપકા મુકાબિલા કિયા મગર બહાદુર મલેક બખ્શને હાથસે સલામત ન બચ સકા. તજફેકાર રહસ એકહી વારમે મુલકે અદમકો સિધારા. નવ જવાન મલેક બખ્શને ઉસકા સર તનસે બુઢા કરકે અપને શહીદ બાપકે ખુનકા કિસાસ લિયા.

પાટલીકા રહસ નિહાયત દરબ શોખ થા ઓર ઉસકી અહમદાબાદ કે મુલતાન કે સાથ અનબન રહેતી થી ઇસ વાઠેએકી ખબર મલેક બખ્શને હોને સે આપને ઉસ મક-તુલ રહસિકા સર અહમદાબાદકે મુલતાનકી ખિદમતમે ખતોર નજસના પેશ કિયા. અહમદાબાદ કા મુલતાન અપને જાની

દુશ્મનને સરકો દેખકર બોલેલ ખુશ હુવા જોર મલેક બખનને
 ઇનઆમ ઇકરામ દેકર રાવ રતન નામી મશહુર હાકુમી
 સરકોળીકો રવાના કિયા. મલેક બખનને મુલ્તાનકે ફરમાનકે
 સર આંખોંપર ચઢાયા જોર ફારન ઉસ હાકુમી સરકોળીકો
 રવાના હો ગયે. મલેક બખન અસલસે નિહાયત ચાલાક બ-
 હાદુર જોર ચેહજેર ચે. ચંદહી રોજમે ઉસ નામી હાકુમ
 પતા લગાકર ઉસકો કતલ કિયા જોર ચે ખુશખબરી મુલ-
 તાનકી ખીદમતમેં અર્જકી તો વો નિહાયત મહેરબાન હુવા
 જોર અયસે બહાદુર નવજવાનકી ખિદમતકે સિલેમે દસાડેકી
 રિયાસત અતા કરકે અપના મુકરરબ સરદાર બનાયા.

ચે હેં જનાબ ઝેન ખાનજી સાહબ બહાદુરકે ખુજુર્ગોં
 કે મુખતસિર હાલાત. આપકો હઝરત ખવાબ બહાઉલ્લહકે
 ઝકરીયા રહે. જયસે બરગુઝીદા ખુજુર્ગ જોર મલેક બખન
 જયસે બહાદુરકી અવલાદમેં હોનેકા ફખ હાસલ હે. સલા-
 તીને ગુજરાતકે ઝમાનેસે દસાડેકી રિયાસત આજતકે આપકે
 ખાનદાનમેં હે.

આપકે વાલિદે ખુજુર્ગવાર ખુશ આશીયાન મલેક
 એસબર ખાનજી સાહબકી સને ૧૮૬૧ કી સાલમેં વફાત
 હોનેસે આપ ગાદીકે વારસ કરાર પાયે. વાલિદકી વફાતકે
 વકત આપકા સિન સિર્ફ સાત સાલકા થા ઇસલિયે

રિયાસતકા ધનતિઆમ પોલીટીકલ એજન્ટ બહાદુરકે ઝેરે નિગરાની સિપુઈ ક્રિયા ગયા. ઓર આપકો રાજકોટ રાજકુમાર કોલેજમે તાઅલીમ પાનેકે લિયે લેજ દિયે. જહાં આપને નિહાયત મહેનત ઓર શોકસે તાઅલીમકા ઝમાના ખતમ ક્રિયા. જબ આપ તાઅલીમસે ફારિગ હોકર કોલેજસે રિયાસતમે તશરીફ લાયે તો આપકોં અપને ખુઝુગાંડી રિયાસત સિપુઈકી ગઘ લેકિન ચુકે આપકો રિયાસતકા પુરા તજરૂબા ન થા ઇસલિયે બ્રીટીશ સરકારને એક તજરૂબેકાર મેનેજરકો મુકરર ફરમાયા તાકે આપ ઉસકે સાથ મિલકર રિયાસતકા ધનતિઆમ કરે. થોડી મુદ્દત તકનો આપ મેનેજરકે મશવિરેસે રિયાસતકા કામ ચલાતે રહે મગર ચંદહી રોજમે આપને અપની કાબેલીયતકા અયસા સિલ્કા બિઠાયાકે મેનેજરકી જુરત ન રહી છરસે મેનેજરકો બખુશી રખસત અતાકી ગઈ.

આપ અપની રિયાસતકા ધનતિઆમ નિહાયત ખુબી ઓર શાયસ્તગીસે ચલા રહે હે. રિઆયાકી બેહબુદી ઓર રિયાસતકી તરકકી કિસ તરાહ હો ઇસીકે ફિકમે રહેતે હે. પેશતર આપકી રિયાસતકા દરબ છટટાયા મગર આપકી કાબિલીયત ઓર રિયાસતકા આઅલા ધનતિઆમ દેખકર આપકા દરબખ ખુલંદ ક્રિયા ગયા યાઅને છટટે દરબેસે તરકકી દેકર રિયાસતકો પાંચવે દરબેમે રખા હે. ઉમ્મીદ

હેંકે ખુદાવંદે કરીમકે ફઝલો કરમસે અનકરીબ આપકા હ-
રબ્બ જિયાદા ખુદાંદ ક્રિયા જાયગા.

આપને ગદદી નશીન હોનેકે બાદ રિઆયાકે આરામ
ઓર આસાયશકા પુરે તોરસે ઇનતિઆમ ફરમાયા હે, ગેર
આબાદ ઓર બનજર ઝમીનોકો આબાદ કરકે અયસે જદીદ
તરીકે કે વસાયલસે કામ લિયા હે કે આજ વો ઝમીને
આબાદ હો ગઈહે, આપને અપના નામ તા અબદ કા-
યમ રખનેકે લિયે ઓર રિઆયા પરવંરીકે ખ્યાલસે ઝેનાબાદ
નામી એક ગાઉ આબાદ ક્રિયા હે જુસ્મે એક જુનીંગ
ફેકટરી જારી ફી હે ઓર રિઆયાકો પાનીકા આરામ
ગિલે ઇસવાસ્તે વોટર વર્ક્સખી જારી ક્રિયા હે જુસ્કા નામ
આપકે વાલીદ ખુઝરગવારકે નામસે ઝોરાવર ખાનજી વોટર
વર્ક્સ રખા હે.

ઇન દીનોં આપકી રિયાસત કે દીવાન મી. શ્રેમશંકર
દવીવેદી બી. એ. એલ. એલ. બી. નામી તજફેકાર ઓર
તાઅલીમ યાફતા શખ્સ હેં જો આપકી તરાહ રિઆયાકી
બેહબુદીકા ખ્યાલ રખતે હેં.

નિયાઝમંદ

નિઆમુદ્દીન કુરેશી.

ફેહરિસ્તે મગ્રમીન

બાબ

પાના

૧	જ'ગે બદર	૧
૨	જ'ગે ઝોહોદ	૧૪
૩	જ'ગે ખનદક	૨૮
૪	જ'ગે ખયખર	૪૧
૫	ફત્હે મકા	૫૫
૬	જ'ગે તપુક	૬૮
૭	જ'ગે તપુકકા ફજરાદિન	૮૪
૮	મસલામકા ફસરા લગ્નકર	૯૯
૯	શીલીસ્તીનકા પહેલા માઅરિકા	૧૧૪
૧૦	જ'ગે બસરા	૧૨૭
૧૧	જ'ગે દમિસ્ક	૧૪૪
૧૨	મુહાસિરે દમિસ્ક	૧૫૮
૧૩	અરબ ઝોરતોંઈ મુળમત	૧૭૨

કુતુહલ ઇસલામ.

હિસ્સા પહેલા.

બાબ પહેલા.

જંગે બદર

જબ મકકેકે મુશરફુને રસુલે ખુદા સલ્લલ્લાલ્લેહા
અલયહે વ સલ્લમ ઓર આપકે સહાબા રહીં કૈ હકસે
જિયાદા અઝીયત પહોંચાઇ, ઓર ઉનકી જાન લેને ઓર
ઇસલામકા નામ મિટાનેમે' કૈઈ દકીકા ઉઠા ન રખ્યા. એહલે
ઇસલામ મુશરફીન કૈ હાથસે તાંગ આ ગયે ઓર મુશર-
ફીન પર હુજ્જત તમામ કરનેકા હક પુરી તરાહસે અદા
કર ચુકે તો અપને બચાવ ઓર અપને પ્યારે બલકે
જાનસે બી અઝીજ ઇસલામકો જિન્દા રખને કૈ લિયે હિજ-
રતકે દુસરે સાલ માહે રમઝાનુલ મુબારકમે' પચમખબરે

ઇસલામ અલયહે સલાતો વસ્સલામ એક કહીલ જમાઅત કે સાથ અલ્લાહ તઆલાકે હુકમસે મુશરેફીને અરબ કે મુકાબિલે પર મદીને મુનવ્વરાસે નિકલે.

રવાનગીસે પેશતર મુલે ખુદા સલ૦ ને અચ્છી તરાહ મુબાહેદીનકા બાએઆ લે લિયા થા આર સિફ્ ઉન્હી અસહાબકે હમરાહ લિયા, જે આપકી નિગાહમેં મુકાબિલે, આર મુકાતિલે કે કાબિલ થે. અગરચે મદીને મુનવ્વરાકે તમામ નવજવાન આર સાલ ખુરદા જે મુશરરફ બ ઇસ-ઇસલામ' હો ચુકે થે ધરા જહાદમેં શરીક હોનેકી ખવાહિશ રખતે થે મગર ચુકે મદીને મુનવ્વરાકી હિફાઝતલી ઝુરરીથી ઇસલિયે કિસી કિસીકે જહાદમેં શામિલ હોનેકી ઇબ્તિહાજત મિલી આર બાકીયોકે મદીને મુનવ્વરા કી હિફાઝત સિપુર્દ હુઈ. અબ બાપ બેટે આર ભાઈ ભાઈમેં બેહેસ હોને લગી. હરેક કે જહાદકા શોક થા. એક દુસરે કે કેહતા “ભાઈ! તુમ મદીનેમેં રહો, આર મુજે જહાદમેં જાને દો.” બેટા બાપસે કેહતા કે “આપ સાલ ખુરદા હો. ઘરમેં રહીયે આર મુજે ઇબ્તિહાજત દીજીયે.” બાપ કહેતા, “નહીં બેટા! મેં દુનિયાકા સબ કુચ્છ દેખ ચુકા હું; તુમ અલી નવજવાન હો. મુજે શહાદતકા રૂતબા હાસલ કરને દો. તુમકે તો ફિર કિસી ન કિસી જહાદમેં શરીક હોનેકા મોકા મિલ જાવેગા, મેરી જિન્દગી શાયદ દુસરે મોકે તક

વક્ષા ન કરે. મેરે હાથસે યે મોઢા ન જાને દો, મુઝે શહી-
દાંમે' શામિલ હોને દો, મુઝસે જન્નત ન છીનો. મુઝે અ-
પને ખ્યારે નખી સલો પર તસદદુક હોને દો. મુઝે અલ્લાહ
ઓર રસુલ સલો કી રાહમે' જાન દેને દો." મગર માનતા
કોન ? સખડે સખ દસ શમ્મે હુદા પર કુરબાન હોનેકો
તઈયાર થે. કિસસે પીછે રહા જાતા થા. આખર કુરઆ
અનહાઝીયાં હોને લગીં.

સમદિ રદીં ઓર ઢિનડે વાલિદ ખસીમા રદીં મેં
ચેહી બેહેસ છિડ ગઈ. ખસીમા કેહતે થે કે "અય બેટે !
તુ ઓરતોં ઓર બચ્ચોંકી હિકાજત કર ઓર મુઝે ઇસ
જુહાદમે' જાને દો." મગર સમદિ કેહતે થે કે "નહીં બાપ,
આપ યહાં ઠેરીયે ઓર મુઝે ઇજાજત દીજીયે મેં શહા-
દત કે લિયે મર રહા હું ખુદા મેરે નસીબ કરે. દેખીયે
આપ મેરે ખ્યારે બાપ હેં મેરી અરઝ કુબુલ કીજીયે."
મગર ખસીમા રદીં કેહતે થે કે "નહીં બેટા મેં બરહાશત
નહીં કર સકતા કે રસુલે મકબુલ સલો તો હુશમનોંકે
મુકાબિલે પર તશરીફ લે જાય ઓર મેં યહાં ઓરતોંમે'
બેઠા રહું ?" સમદિને કહ્યા, "અચ્છા બાપ ! અગર આપ
ઇસસાર કરતે હેં તો આવ હમ કુરઆ અનહાઝી કર લેં
જુરકે નામ કુરઆ નિકલે વો જુહાદમે' જાયે." યુનાંચે કુરઆ
અનહાઝી કી ગઈ ઓર કુરઆ સમદિ કે નામ નિકલ. વો

ખોહોત ખુશ હુવે ઓર ખસીમા રહીં બી અબ ખામોશ હો રહે. એક ઓર નવ ઉમર લડકા ઉમેર ખિન અબી વિકાસ અસ્કી ઉમર ખ મુશકિલ સોલા સાલકીથી લશકરમેં છુપા ફિરતા થા ઓર રસુલે ખુદા સલં કે સામને ન આતા થા, ઇસ ખોફસેકે કહીં ઉસે છોટી ઉમરકા દેખકર રસુલે ખુદા સલં અહાદમેં જાને સે રોક દે; મગર ઇસ કલીલ લશકરમેં વો કળતક છુપા રેહ સકતા થા. આખર ઇસ્કો રસુલે ખુદા સલં કે જાયએમેં આના પડા ઓર વાકઈ ઇસ્કી છોટી ઉમર કી વળહસે ઇસ્કો ઇજાઝત ન મિલી. ઇસિપર વો ઝાર ઝાર રોને લગા. રસુલે ખુદા સલં કા દિલ ઇસ્કી ઝારી દેખકર ભર આયા ઓર આપને ઇસે ઇજાઝત દેદી, ઓર ઇસ્કે હુકમેં દોઆએ ખેર કી. ઇસી તરાહ ઓર અંદ એક છોટી ઉમરકે લડકોંને રોરોકર ઓર સખત મિન્નત સમાજતસે અહાદમેં જાનેકી ઇજાઝત હાસિલ કર લી.

જબ ઇસ સારે લશકરકી મરદુમ શુમારી કી ગઈ તો ઉનકી કુલ તેઅદાદ ૩૧૩ થી ઓર ટ્રાન્સ પોર્ટ (ખાર બરદારી) મેં ફક્ત ૭૦ ઉંટ ઓર દો ઘોડે થે. ઇસ સાએ સામાન ઓર ઇસ કલીલ તેઅદાદ કે સાથ ઇસલામી જમાઅત મુશરેફીનકે મુકાબિલેપર તઈયાર હુઈ.

જબ કુચકી તઈયારી હુઈ તો રસુલે ખુદા સલં ને

અલ્લાહ તઆલાકે હુઝુરમેં દોઆકી કે “ અય મેરે પર-
વર દિગાર ! તેરે બંદે ઓર તેરે ખલીલ ઇબ્રાહીમ અલૅ
ને તુઝસે શેહેર મકકે કે બારેમેં દોઆયે બરકતકીથી ઓર
તુને કબુલ કીથી. ઇસી તરાહ મેં તેરા બંદા ઓર તેરા
રસુલ તુજસે દોઆ કરતા હું કે તુ ઇસ શેહેર મદીનેકો
બરકત દે. ઇસ્કે બાશન્દોં પર અપના ફઝલ કર, ઇસ્કે
અંદર કો પુર અમન બના ઓર ઇસે હર બલાસે
મેહપુઝ રખ. ”

ફિર અપને લશકર ઓર સાઝો સામાનકી તરફ નઝર
કરકે દોઆકી કે “ અય મેરે પરવર દિગાર ! યે કલીલ
જમાઅત તેરે હુકમસે જીહાદ કરનેકો જાતી હે, ઇનકે પાસ
સવારીકા સામાન કાફી નહીં, ઇનકો સવારી દે. યે બિરેહના
હેં ઇનકો લિખાસ દે, યે ભુખે હેં ઇનકો સેર કર. યે મો-
હતાજ હેં ઇનકો અપને ફઝલસે ગની કર ઓર ઇનકો
દુશમનોં પર ગલબા દે. ” ઇસ દોઆ કે બાદ અલ્લાહકા નામ
લેકર લશકરે ઇસલામ મદીના મુનૅવરાસે રવાના હુવા. ઉંટ
ચુકે થોડે થે ઇસ લિયે યે તજવીઝ હુઈ કે કુચ્છ આદમી
સવાર હો જાયેં ઓર બાકી પયાદા ચલેં ઓર કુચ્છ દુર
જા કર સવાર પયાદા ચલેં ઓર પયાદા સવાર હો જાયેં. ઇસી
તરાહ બારી બારી સવાર હો કર મનઝિલેં તય કરતે જાયેં.
ખુદ રસુલે ખુદા સલૅબી ઇસી તરાહ અપને સહાબા રહી.

કે સાથ બારી બારી સવાર પચાદા ચલે ચોર મનઝિલે તય કરકે ચાહે બદર પર રોનક અફરોઝ હુવે.

બેશક યે જમાઅત નિહાયત કલીલથી મગર અદ્દાહ ઇનકે સાથ થા. ચોર ઇનકે અદ્દાહ ચોર ઉસકે રસુલ સલો પર કામિલ ઇમાન ચોર કામિલ ભરોસા થા. બિલા શુખ્હા ઇનકે પાસ સામાન ન થા, મગર ઇત્તેફાક, ઇસાર, સદાકત, હિમ્મત, શુબ્બત, સખર ચોર કિનાઅત સે માલા માલ થે. ઇનકી લુગતમેં મોતકે માઅની હયાત, રઝમ કે માઅની ખઝમ, ફાકે કે માઅની રોઝા; ઝિન્દા કે માઅની ગાઝી ચોર મકતુલ હે માઅની શહીદ થે. વો દુનિયા કે ફાની ચોર ઉકળા કે બાકી સમજતે થે ચોર અદ્દાહકી રાહમેં જાન દેને કે અપની નજાતે અબદી ખ્યાલ કરતે થે.

યે કલીલ જમાઅત ઇસ ઇરાદે ચોર અઝમ કે સાથ મદીને સે નિકલીથી કે અરબકે કાફેરોં કા વો કાફલા જો મુલકે શામસે વાપિસ આને વાલા થા ચોર જુસ્મેં વો સખ લોગ શામિલ થે જુન્હોંને રસુલે ખુદા સલો ચોર આપકી જમાઅતકો સખસે સખ દુઃખ ચોર ઇઝાયેં દી થીં ચોર જુનકે હાથસે ઇસલામને સખ મુસીબતેં ચોર તકલીફેં ઉઠાઈથીં ચોર જો અબ તક ઇસ તુરે ખુદા કે ખુઝાને પર આમાદા ચોર તુલે ખેઠે થે. ઇસ કાફલે કે રાસ્તેહીમેં જાકે દિયે તલબ કરેં ચોર અદ્દાહ તઆલા કી તાઈદ સે

ਓਸ ਪਰ ਨੁਸਰਤ ਪਾਕਰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਨੇ ਯੁਧਾਕੀ ਜਮੀਅਤ ਕੋ ਟੋਡੇ ਆਰ ਐਫ਼ਲੇ ਓਸਵਾਮ ਕੇ ਛੋਸਵੇ ਘਢਾਏ ਮਗਰ ਓਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਕੇ ਸਾਵਾਰ ਅਯੁ ਸੁਫ਼ਿਆਨ ਕੋ ਪੇਛਲੇਸੇ ਹੀ ਓਸ ਆਤਕੀ ਓ-
ਤਤਿਲਾਅ ਮਿਲ ਗਓ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੀ ਐਕ ਜਮਾਅਤ ਰਾਸ਼ਤੇ ਮੇਂ ਓਨਕੀ ਮੁਆਫ਼ਿਮਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਛੇ. ਓਸ ਪਰ ਓਸਨੇ ਐਕ ਆਦਮੀ ਨਿਛਾਯਤ ਤੇਯ ਰਕ਼ਤਾਰ ਓਟਨੀ ਪਰ ਸਵਾਰ ਕਰਕੇ ਮਕਦੇ ਮੇਂ ਲੇਯ ਦਿਯਾ ਤਾਕੇ ਐਫ਼ਲੇ ਮਕਾ ਓਨਕੀ ਛਿਕਾਅਤ ਆਰ ਮਦਦ ਕੇ ਲਿਯੇ ਜਵਦ ਆ ਜਾਏ.

ਜਯਾਏ ਸਾਯਸ ਮਕਦੇ ਮੇਂ ਪਹੋਂਚਾ ਤੋ ਤਮਾਮ ਮਕਦੇਮੇਂ ਘੁਲਾਫ਼ਟ ਫ਼ੈਲ ਗਓ ਕਯੋਂਕੇ ਓਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਕੇ ਸਵਾਮਤ ਆਨੇਮੇਂ ਸਭਕੋ ਫ਼ਿਲ ਘਰਪੀਥੀ. ਓਸ ਪਰ ਅਤਯਾ ਘਿਨ ਰਖੀਆ ਅਯੁਯੇਫ਼ਲ ਆਰ ਫ਼ੀਗਰ ਸਰਦਾਰਾਨੇ ਮਕਾ ਐਕ ਫ਼ਜ਼ਾਰ ਆਦ-
ਮੀਯੋਂ ਕੀ ਜਮੀਅਤ ਸੇ ਯੁਸਮੇਂ ਘਡੇ ਨਾਮੀ ਗਿਰਾਮੀ ਜੰਗਲੁ ਆਰ ਝਿਰਾਫ਼ ਪੋਸ਼ ਥੇ ਓਘਲ ਕੁਯ ਕਰਤੇ ਹੁਵੇ ਆਫ਼ੇ ਘਰਕੀ ਦੁਸਰੀ ਤਰਫ਼ ਓਸੀ ਫ਼ਿਨ ਪਹੋਂਚੇ ਯੁਸ ਫ਼ਿਨ ਕੇ ਓਸਵਾਮੀ ਜ-
ਮਾਅਤ ਵਹਾਂ ਪਹੋਂਚੀਥੀ ਆਰ ਪਾਨੀਕੇ ਐਕ ਕੁੰਵੇ ਪਰ ਫ਼ਰੀਕੇਨ ਕੇ ਪਾਨੀ ਭਰਨੇ ਵਾਲੋਂਕਾ ਮੁਕਾਯਿਲਾ ਹੁਵਾ. ਓਸ ਪਰ ਫ਼ਰੀਕੇਨਨੇ ਐਕ ਦੁਸਰੇ ਕੇ ਮੁਕਾਯਿਲ ਓਰੇ ਲਗਾ ਦਿਯੇ.

ਜਯਾ ਰਸੁਲੇ ਯੁਧਾ ਸਲਾਓਂਕਾ ਮਾਲੁਮ ਹੁਵਾ ਕੇ ਯਯਾਏ ਕਾਫ਼ਲੇ ਕੇ ਮਕਦੇ ਕੇ ਜੰਗਲੁ ਆਰ ਆਸਾਮਾਨ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਮੁਕਾਯਿਲਾ ਪੇਸ਼ ਆਯਾ ਛੇ ਤੋ ਆਪਨੇ ਅਪਨੇ ਸਹਾਯਯੇ ਕਿਰਾਮਸੇ

મશવેરા તલબ કીયા. સખને ચક ઝખાન હોકર અરઝકી કે
 “યા રસુલુલ્લાહ સલ૦ ! ગો દુશમનોં કી તેઅદાહ બોહોત
 ઝિયાદા હે ઓર સામાનેં હરબલી ઉંનકે પાસ બોહોત હે.
 મગર હમ સખકી જાનેં હુઝુર પર કુરબાન ઓર ફિદા હે,
 હમેં આપ જો કુચ્છ હુકમ દેંગે હમ ઉસ્કો બ સરો અશ્મ
 બજા લાવીંગે. હમ હઝરત મુસા અલ૦ કી કોમકી તરાહ
 નહીં હેં જીન્હોંને હઝરત મુસા અલ૦ સે યે કહા થા કે
 “જા તુ ઓર તેરા રબ દુશમનોંસે મુકાતિલા કરતે ફિરો”
 બલકે હમતો અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં અપની જાનેં ફિદા
 કિયે હુવે હેં ઓર શહાદત કે મુશતાક હેં, અલ્લાહ તઆલા
 હમકો નસીબ કરે.”

ઇસ પર રસુલે ખુદા સલ૦ બડે ખુશ હુવે ઓર અ-
 પને લશકર કી સફેં બાંધ કર ઇન્હેં દુશમન કે મુકાબિલ
 બડા કિયા.

ઇસલામી લશકરકે અલમ બરદાર મુસઅબ બિન
 ઉમેર રદી૦ નામ ઝહ હુવે. ઉધર અબુ બેહેલ ઓર અતબા
 બિન રબીઆને બી અપની સફેં આરાસ્તા કીં. વો ઇસલામી
 લશકરકી કલીલ તેઅદાહ દેખકર બોહોતહી ખુશ થે ઓર
 ઇસ ઉમ્મીદમેં થે કે આનન ક્ષાનનમેં લશકરે ઇસલામ પર
 ગલબા હાસલ કર લેંગે.

મુશરફકે લશકરકી તરફસે અતબા બિન રબીઆ

અપને ભાઈ શીબા ચોર બેઠે વલીદ કે સાથ મેદાનમેં નિકલા. તીનોં અઝ સર તા પા આહન પોશ થે, ઇનકો દેખ કર લશકરે ઇસલામમેં સે તીન અનસારી જવાન (એહલે મદીના) નિકલે. મગર અતબાને બડે ઝોરસે લલકારા કે “ હમારે મુકાબિલે પર એહલે કુરેશમેં સે હમારે ફતખેકે જંગજુ આંયેં હમ અપને સે આદના આદમીયેં સે મુકાબિલા નહીં કરીંગે. ” યે સુન કર રસુલે ખુદા સલઠને અનસાર કો મેદાનમેં સે વાપિસ આનેકા હુકમ દીયા ચોર મોહાબેરીન (એહલે મક્કા) કી તરફ નઝર કી. ઇસ પર મોહાબેરીનમેં સે હઝરત હમઝા રદીઠ હઝરતઅલી કરઠ ચોર હઝરત ઉબેદા બિન હારિસ રદીઠ ઝિરાહ પહેને હુવે મેદાન મેં નિકલે, જબ અતબાકે કરીબ ગયે તો અતબાને હઝરત હમઝા સે પુછા.

“ તુ કોન હે ? ”

“ મેં હું હમઝા ઇબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ શેરે ખુદા વ શેરે રસુલ સલઠ ” હઝરત હમઝાને જવાબ દિયા, ઇસપર અતબાને કહા.

“ વાકઈ તુ હમારા હમસર ચોર હમ પદલાહે મગર તેરી હાઈ તરફ કોન હે ? ”

“ યે હે હયદરે કરાર અલી ઇબ્ને અબી તાલિબ ”

“ બેશક ! ચેલી હમારે બરાબરકા હે મગર તેરી બાઈ તરફ કોન હે ? ” અતબાને ફિર પુછા તે જવાબમેં હઝરત હમઝા રદીં ને ફરમાયા.

“ ચે હે ઉબેદા બિન હારિસ બિન અબદુલ મુતલિબ ”

ચે મુનકર અતબાને કહા “ બેશક ચે લી હસબ નસબમેં હમારે હમ પડ્લા હે ”

ઇસપર હઝરત હમઝા રદીં તે અતબા કે બિલ મુકાબિલ હુવે ઓર હઝરત અલી હયદરે કરાર રદીં વલીદ કે મુકાબિલ ઓર હઝરત ઉબેદા રદીં શીબા કે હમદ હુવે.

લડાઈ શુરૂ હુઈ. અતબા બેશક બડા મશહુર દિલાવર ઓર નામી જંગજુ થા મગર મુકાબિલે મેં લી શેરે ખુદા ઓર શેરે રસુલ સલં હઝરત હમઝા રદીં થે. જુનકી તલવારકા વાર અરબ મેં કોઈ સંભાલને વાલા ન થા. થોડી દેરમેં હી હઝરત હમઝા કી તલવાર અતબા કો મઝે ઝિરોહ સરસે કાટતી હુઈ ઇસ્કી કમર તક ઉતર ગઈ. હઝરતઅલી કરંને લી લેહઝે બરમેં વલીદ કા કામ તમામ કિયા. મગર શીબાને ચાલાકી કર કે હઝરત ઉબેદા કી પિંડલી પર ઇસ ઝોરસે તલવાર કા વાર કિયા કે પિંડલી સાફ કટ ગઈ. ફોરન હઝરત હમઝા રદીં, શીબાકે મુકાબિલ હુવે. ઓર આને વાહેદમેં ઇસ્કા સર તનસે જુદા કર દિયા. ઇન તીનોં કે મારે

બાને પર મુશરેફુ'કે લશકરમેં એક તેહેલેકા પડ ગયા. ઓર
ઇન પર સત્તાટેકા આલમ છા ગયા. મગર લશકરે ઇસલામ
કો બડી ખુશી હુઈ ઓર અઘ્લાહ તઆલા કા શુકર બન લાય.

જબ અબુ જેહેલને અપને લશકરકો સહેમા હુવા
હેમા તો ઇસને ઇનકો સખ્ત ઇશિતેઆલ દિયા કે સખકે સખ
લશકરે ઇસલામ પર હમલા કર હૈ ચુનાંચે ઉન્હોંને કઈ
બાર સખ્ત હમલે કિયે. મગર હઝરત હમઝા ઓર હઝરત
અલી ઓર દીગર સહાબાએ કિરામને હરબાર ઇનકો પસ-
પા કર દિયા. ફિર ભી લડાઈ બડે ઓરસે હોતી રહી ઓર
અબુજેહેલ બાર બાર ઇન્હેં હમલે કરને કી તાકીદ કરતા રહા.

હૉઅબદુર રહેમાન બિન ઓફ બડે થે કે દો નવ
જવાન લડકે ગલેમેં તલવાર લટકાચે આચે ઓર ઉન્સે
પુછનેલગે કે “અબુ જેહેલ કહાં હે ?” હૉ અબદુર રહેમાન
ને પુછા કે “તુમ કયોં પુછતે હો ?” ઉન્હોંને જવાબ દિયા
કે “અબુ જેહેલ ખુદા કે રસુલ કા દુશમન હે ઓર હમને
કસમ ખાધ હે કે હમ ઉસકો કતલ કરીંગે. હૉ અબદુર
રહેમાનને કહા કે અબુ જેહેલ વો કુફરાર કે ઝન્ડે કે નીચે
હે, લેકિન વો બડા આઝમુદાકાર જંગળુ હે ઓર તુમ
અલી બચ્ચે હો. તુમ કબ ઇસ્કે સાથ ઓહદા બરા હો
સકોગે.” મગર ઇન લડકોંને મુતલક પરવા ન કી ઓર લશકર
મેં ધુસ કર તલવારેં ખીંચે હુવે અબુ જેહેલ તક બ

પહોંચે ચોર બિજલી કી તરાહ કોંદ કર ઇસ પર વાર કરને લગે. અબુ જેહેલ ઇનકે વાર રોકતા થા ચોર દાવ પાકર ઇન્હેં જામી કીયે જાતા થા મગર આફરીન ઉન લડકોં પર કે ઉન્હોંને અબુ જેહેલ કા મુકાબિલા ન છોડ ચોર એક આખરી જસ્ત કર કે વો વાર લગાયા કે અબુ જેહેલ કો ઘાયલ કર કે ઝમીન પર ગિરા દિયા, ચોર સાથ હી આપ લી શહીદ હો ગયે.

સઘંદ બિન ખસીમા લો દાદે શુજાઅત દેતે હુવે શહીદ હુવે. ફિલ ફાર હઝરત અલી સઘંદ કે કાતિલ કે મુકાબિલ હુવે ચોર એકહી વારમેં ઇસ્કો ઘાયલ કર કે મેદાનમેં ગિરા દિયા. હઝરત હમઝા ચોર હઝરત અલીને ઉસ દિન અયસા શહીદ કિતાલ કિયા ચોર ઇતને નામી સરદારોંકો કતલ કિયા કે મછેવાલે અપને સરદારોંકે મારે બાને સે સખ્ત બે દિલ ચોર બે હોસલા હો ગયે. ઇતને મેં બડે ઝોરસે આંધી આઇ જુસ્કા રૂબ મુશરફીન કી તરફ થા. મુશરફીન કુચ્છ તો પહેલે હી દહેશત જદા હો રહે થે અબ ઇસ ઇલાહી લશકર (આંધીકા તુફાન) સે ચોર લી આજુઝ હો ગયે ચોર પરેશાન હોકર મેદાન છોડ કર ભાગ નિકલે. એહલે ઇસલામને ઇનકા તઆકુબ કિયા ચોર સત્તર (૭૦) આદમી ગિરફતાર કિયે.

ઇસ લડાઇમેં મુશરફીનકી તરફસે ઉનયાસ (૪૬)

આદમી કતલ હુવે ઓર એહલે ઇસલામકી તરફસે ચઢિદા
આદમી શહીદ હુવે જુન્મે આઠ અનસાર ઓર છે
મોહાજેરીન થે.

મુશરફીનકા તમામ માલ અસખાબ મુસલમાનોં કે
હાથ આયા જો પચદલ આયે થે ઇનકે પ્રાસ દો દો તીન
તીન ઉટ હો ગયે. જો નંગે ઓર ભુકે આયે થે ઉન્કો
લિખાસ ઓર ખાના મિલા ઓર જો તંગદસ્ત થે વો આસુદા
હો ગયે. અદ્વાહ તઆલાને અપને હખીબ ઓર રસુલે અ-
કરમ સલબકી દોઆ કબુલ કરલી. મુસલમાનોંકી કઢીલ
જમાઅત કો દુશમનોં પર ગલબા દિયા ઓર ઇસલામ કી
ખિના એક મઝબુત ચટાન પર રખ દી.

પ્રતુહુલ ઇસલામકા દુસરા હિસ્સા

બી કાખિલે દીદ હે ઇસ્કો પઢનેકે બાદ ઉસે જુરર
પંઢીયે. હર મુસલમાન કે લિયે ઇસ કિતાબકા પઢના
નિહાયત જુરરી હે. કીમત હર હિસ્સેકી એક રૂપીઆ
રખખી ગઈ હે. આપ ખરિદાર ન બને હોં તો
આજહી ખરીદારી કે લિયે લિખ ભેજીયે.

નિઝામીયા બુક ડેપો.

તીન ફરજાબ—અહમદાબાદ.

બાબ ૨

જંગે ઓહોદ.

જળ બાકી માંદા મુશરફીને મક્કા જંગે બદરસે બાન બચાકર લાગતે હુવે મકકે મેં પહોંચે તો ઉઠાંને એહલે મક્કા હો ઇનતિકામ કે લિયે બોહોત ઉકસાયા. અબુ સુફિયાન લી અપને કાફલે કે સાથ સહી વ સાલિમ મક્કેમે પહોંચ ગયા થા. અબ મુસલમાનોંસે બદલા લેનેકી તજવીઝે શુર હુઇ. દુરો નઝદીકકે કબીલે બે ઉનકે મુઆવિન થે ઇન કો લી તલબ કિયા ગયા ઓર જંગકી તઇયારીયાં લોને લર્ગી, એક સાલસે કુછ જિયાદા અરસા ઇસ જંગકી તઇયારીયોં મેં લગ ગયા ઓર આબિર હિજરત કે તીસરે સાલ શબ્વાલ મહીને મેં મક્કે કે મુશરફીનોંને મદીને મુનવરા પર ફેજ કશીકા અહેતેમામ કિયા.

તીન હઝાર આદમી જનમેં સાતસો ઝિરાહ પોશ થે ઇસ ફેજ કશીમેં શામિલ થે. તીન હઝાર ઉંટ ઓર દોસો ઘોડે હમરાહ લે બાને કે લિયે મુહમ્મયા કિયે ગયે ઓર સામાને હરબલી બ કદરે ગુરૂરત ફરાહમ કિયા ગયા. અક

શખસ સફવાન બિન ઉમધયાને ચે તજવીઝ પેશકી કે ઇસ
દક્કા ઓરતોંકો ભી હમરાહ લે જના ચાહીયે. બદર મેં હમકો
ઇસી વજાહસે શિકસ્ત મિલી કે ઓરતોં હમરાહ નથી. અબ
ઓરતોં હમરાહ હોંગી તો ચો બદર કે મકતુલોં કો યાદ
દિલાકર આદમીયોં કો જોશ દિલાયંગી ઓર ઉન કો બદલા
લેને કે લિયે ગયજો ગઝબ મેં લાયેંગી. નેઝ અગર કોઇ
ભાગનેકા કસ્દ કરેગા તો ઇસકો શરમીન્દા કરકે રોકેંગી.
ઓર લડને મરને પર મુસતઅદ કરેંગી, અબુ સુફિયાન કી
બીબી હિંદ ને જો અતબા બિન રખીઆ કી બેટીથી ઓર
જુરકો અપને બાપ કે ખુનકા કિસાસ લેનેકી સખત ખવા-
હીશથી ઇસ તજવીઝ કે સાથ ઇતતિફાક કિયા ઓર અબુ
સુફિયાન ઓર દીગર સરગિરોહોંકો ભી ઇસને ઇસબાત પર
રાઝી કર લિયા. મગર એક શખસ નોદિલ નામીને ઇસ
તજવીઝકી મુખાલેફત કી. ઇસને કહા કે લડાઇકા કુછ એતે
બાર નહીં. જગે બદર મેં બા વુજુદ હમારી કસરત કે
હમને શિકસ્ત ખાઇ. અગર ઇસ લડાઇ મેં ભી હમને શિક-
સ્ત ખાઇ તો હમારી ઓરતોં મુસલમાનોં કે હાથમેં કેદ હો
જાયંગી ઓર માલુમ નહીં ઉનકી કિસ કદર બે હુરમતી
હોગી ઇસલિયે મેરી ગેરત તકાઝા નહીં કરતી કે અપની
ઇઝઝત અપને હાથસે દુશમન કે હવાલે કરદે, ઓરતોં કા
હમરાહ લે જના મેરે નઝદીક નિહાયત નાપસંદીદા ખાત
હે. મા સિવાએ ઇસકે ઓરતોં હમારી નુકલો હરકતમેં તક-

લીક્ષા બાબસ હાંગી. મગર સફવાનને ન માના ઓર મોઆમલા અબુ સુફિયાન કે સામને પેશ કીયા. અબુ સુફિયાન પહેલેસે ઇતિફાક કર ચુકાથા ઇસલિયે ઇસને ચેહી ફેસલા દિયા કે ઓરતોં કા હમરાહ લે જાના ઝૂરૂરી હે.

અબુ સુફિયાન કી બીબી હિંદ કા ફેજ કે હમરાહ જાને મેં અસલ મતલબ ચે થા કે કિસી તરાહ ઇસ્કો અપને બાપ અતબા કા કિસાસ લેનેકા મોકા મિલે. જુરકો હઝરત હમઝા શેરે ખુદાને જંગે બદરમેં કતલ કિયાથા. ઇસને એક હબશી ગુલામ કો જો બડા તનુમંદ ઓર કદાવર થા ચે લાલચ દિયા થા કે અગર તુ હઝરત હમઝા કો કતલ કરે તો મેં તુઝકો અપના તમામ ઝેવર દેદુંગી ઓર ઇસ્કે ઇલાવા તુઝકો આઝાદ કર દુંગી. હબશી ગુલામને ઇસ્કો ચે કહા થા કે હઝરત હમઝા કે મુકાબિલ હોનેકી તો મુઝમેં તાકત નહીં, જાનકા અરબ મેં કોઈ મુકાબિલા નહીં કર સકતા ઓર જાહોંને અતબા જયસે શેહઝોર ઓર દિલાવર જંગબુ ઓર દીગર કઈ એક બહાદુરોં કો એક આનમેં કતલ કર દિયા હે લેકિન અગર મુઝે મોકા મિલ ગયા તો મેં છુપ કે ઉન પર વાર કરુંગા ઓર હો સકા તો ઉનકા કામ તમામ કર દુંગા. હિંદ કો ચે ખાત પસંદ આઈ ઓર ઉસને ઇસકે સાથ ઇક્રાર કિયા કે અગર તુને અપના વાયદા પુરા કર દિયા તો મેં ભી અપના વાયદા પુરા કરુંગી ઓર તુઝકો માલા માલ કરકે આઝાદ કરુંગી.

जंग मुशरकीनकी तधियारी मुकम्भील हो चुकी तो लशकर मछेसे निकला. जडे जडे सरदारों की भीभीयां और जेटीयां भी हुमराह गधे जे रास्ते में दक्ष के साथ लशकरीयुं के जंग के मकतुल याह दीवार्ती और धनको जदवे के लिये लउकातीथीं. छिंद धसि जनाना पलटन की गोया सरदारथी. धसि तराह मुशरकीन का लशकर जडे साजे सामान के साथ महीने मुनव्वरा पर धावा करने के लिये रवाना हुवा.

हुजरत अज्ज्यास रही० जे हुजरत हुमजा रही० के साथ और हु० रसुले जुहा सल० के यथा थे वो धन दीनें मककेही में थे. उन्होंने जंग लशकरे कुक्षारकी तधियारी देणी तो ओक तेज रक्षतार शुतर पर ओक कासह के सवार करके महीने मुनव्वरामें बेज और रसुले जुहा सल० के धसि हुमवे की धतिलिवाय दी.

जंग कासह महीने मुनव्वरा में रसुले जुहा सल० की जिहमत में पहुँचा तो आप पयगाम सुनकर साअह जिन रणीआ के घर गये. साअह ने हुजुर मलय हिरसलाम के ताअजीम दी. रसुले जुहा सल० ने पुछा.

“साअह ! तेरे घरमें और कोई शख्स तो नहीं है ?”

“नहीं हुजुर ! मेरे सिवा धसि घरमें और कोई नहीं है.” साअह ने हस्त जस्ता अर्ज की धसि पर रसुले जुहा

ਸਲਾਮ ਨੇ ਘੋੜੇ ਮੱਲਾ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਭਿਰ ਦਿੱਤਾ. ਸਾਧੂ
ਨੇ ਘਾਘ ਤੋਂ ਅੰਤ ਕੀਤਾ.

“ਕਿਸੀ ਆਦਮੀ ਤੇ ਮੰਨੀ ਨੇ ਲੇਖ ਨਾ ਤੇ ਵੇ
ਘਾਘ ਲਾਏ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਲਾਏ ਕੁਝਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਤੇ ਘਾਘ ਚੰਨੀ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ.”

ਰਸੂਲੇ ਪੁਰਾ ਸਲਾਮ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਖਸੀ ਘਾਤ ਤੇ ਪਸੰਦ
ਦਿੱਤਾ ਘਾਘ ਸਾਧੂ ਤੇ ਘਰੇ ਆਪ ਦਿਖਾਤਾ ਹੁੰਦਾ.

ਰਸੂਲੇ ਪੁਰਾ ਸਲਾਮ ਤੇ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੇ ਜਾਨੇ ਤੇ ਘਾਘ ਸਾਧੂ
ਦੀ ਘਾਤ ਚੰਨੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਘਾਘ ਪੁਰਾ ਲੱਗੀ ਤੇ “ਰਸੂਲੇ
ਪੁਰਾ ਸਲਾਮ ਤੁਮਸੇ ਕੀ ਘਾਤੇ ਕਰਦੇ ਥੋ?” ਸਾਧੂ ਨੇ ਖਸੀ
ਕੁਝ ਤੇ “ਤੁਮਕੋ ਚੰਨੀ ਘਾਤਾਂ ਤੇ ਕੀ ਦਿੱਤਾ!” ਖਸੀ ਪਰ
ਘਾਤ ਨੇ ਕੁਝ ਤੇ “ਤੁ ਮੁਝੇ ਵੇ ਘਾਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਨਾਤਾ ਤੇ ਨ
ਸੁਨਾ ਮੇਂ ਸਭ ਘਾਤੇ ਖੁਪ ਤੇ ਸੁਨ ਰਹੀ ਥੀ.” ਖਸੀ ਪਰ
ਸਾਧੂ ਘਲਾਏ. ਘਾਘ ਉਸੀ ਵਕਤ ਵੇ ਅਪਣੀ ਘਾਤ ਤੇ
ਰਸੂਲੇ ਪੁਰਾ ਸਲਾਮ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਮੇਂ ਲੇ ਗਏ. ਘਾਘ ਅੰਤ ਦੀ
“ਯਾ ਰਸੂਲੁਲਾਹ! ਮੇਰੀ ਘਾਤ ਨੇ ਖੁਪ ਤੇ ਆਪਣੀ ਘਾਤੇ
ਸੁਨ ਵੀ ਹੈ ਘਾਤਾਂ ਤੇ ਮੁਝੇ ਘਾਘ ਥਾ ਤੇ ਵੇ ਘਰੇ ਨਹੀਂ
ਤੇ. ਖਸੀ ਲਿਖੇ ਮੇਂ ਉਸੇ ਪੱਤਰ ਲਾਘਾ ਹੁੰ ਤੇ ਘਾਤ ਨਿਕਲ
ਲਾਘਾ ਤੇ ਮੁਝ ਪਰ ਖਿਦਮਤ ਨ ਘਾਏ ਤੇ ਮੇਂ ਰਾਝੇ ਦਿੱਤਾ
ਕੀਤਾ ਤੇ.” ਹੁਜ਼ੂਰ ਅਲਾਹ ਫਿਰਕਾਮ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ “ਕੋਈ
ਮੁਆਧਕ ਨਹੀਂ; ਘਰੇ ਘਾਤ ਹੋ.” ਘਰੇ ਘਾਘ ਰਸੂਲੇ ਪੁਰਾ

સલો ને હાળાળ બિન મનઝર કેા દુશમન કી ખબર લાને કે લિયે રવાના કરમાયા.

ઈસ અરસે મેં લશકરે કુશ્કાર મનઝિલેં તય કરતા હુવા સર ઝમીને અરઝ મેં જો મહીને મુનઝરાસે કુછ કા-સલે પર હે પોંહોંચ ગયા, એહલે મહીનાને ઈસ જગા ખેતીકી હુધ થી મગર કુશ્કારને ઈન ખેતોંમેં ઉટ છોડ દિયે ઓર તમામ ખેત પામાલ કર દિયે. હાળાળ બિન મ-નઝર ચે હાલ દેખકર રસુલે ખુદા સલો કે પાસ જલ્દ વાપિસ આયે ઓર સખ હાલસે ઇતતિલાઅ દી. ઈસ પર રસુલે ખુદા સલો ને અપને અકાબર સાહુળા કેા જમા કિયા ઓર ઈનકો કુલ હાલસે આગાહ કરકે ઈનસે મશ-વેરા તલબ કરમાયા.

એહલે મહીનેસે અખદુદ્દા બિન ઉખ્ખીને ખડે હો કર અર્ઝકી કે—

“ યા રસુલુલ્લાહ સલો ! અઈયામે જાહેલીયત મેં જખ કોઈ ગનીમ હમપર ચઢ આતા થા તો હમ મહીને કે ચારોં તરફ મટટી કે તોદે ખડે કર દેતે થે ઓર ઉચે ટીલોં પર ઓરતોં ઓર ખચ્ચોં કેા ચઢા દેતે થે ઓર આપ ગલી કુચોં કે મુંહ પર મુસલોહ હોકર ખડે હો જાતે થે. જખ ગનીમ હમલા કરતા થા તો ઓરતે ઓર ખચ્ચે ઈન પર પત્થર ખરસાતે થે ઓર હમ ગલી કુચોંસે તલવાર કે સાથ

ઉનકા મુકાબિલા કરતે થે ઓર ઉનકો માર માર કર દે
કર દેતે થે. ઇસ તરાહ કભી બી ગનીમ કો હમારે શેહેર
પર કબજા નહીં મિલા ઓર ન હમ પર ઇન કો ગલબા
હાસલ હુવા. હમારા શેહેર હમેશા મહેપુઝ રહ્યા ઓર કોઈ
બલા ઇસ પર નાજિલ નહીં હુઈ. મેરી રાય યે હે કે ઇસ
મોઢે પર બી હમ અયસા હી કરે, દુશમન નાકામ ઓર
માયુસ હો કર વાપિસ ચલે જાઈંગે ઓર હમ બિલકુલ
મેહકુઝ રહીંગે.”

જબ અબદુલ્લાહિન ઉખી કલામ ખતમ કર ચુકે તો
હઝરત હમઝા રદીં ઉઠે ઓર ફરમાને લગે.

“યા રસુલુલ્લાહ સલં ! હમારી જાને આપપર ફિદા
હોં, મુઝ કો ઇસ તજવીઝ કે સાથ ઇનતેફાક નહીં. અગર
હમ ઇસ તરાહ મદીને મેં મહેસુર હો ગયે તો દુશમન
ખયાલ કરીંગે કે હમ ઇનસે ડર ગયે. માલુમ નહીં કે
કબ તક વો હમેં મુહાસિરે મેં રહીંગે. ઇનકે હોસલે બઠ
જાઈંગે ઓર હમકો હમેશા અઝીયત દેતે રહીંગે. ઇસમેં
શક નહીં કે દુશમનકી તેઅદાદ કસીર હે ઓર સામાને
હરબલી વો બોહોત હમરાહ લાયે હે, મગર જંગે બદરમેં
બી ઇનકી તેઅદાદ બોહોત ઝિયાદાથી ઓર ફક્ત તીનસો
આદમીયોં કી છોગ્રીસી જતીઅતસે બ તાઘદે ઇલાહી હમને
ઉન પર ફતેહ પાઈથી. અબ વો બદરકા બદલા લેને કે લિયે

आये हैं. मुसलमानों के जेत उन्होंने उल्लास कर दिये हैं
 माधुम नहीं और क्या क्या सितम ढाँगे. मेरी राय ये
 है के हम बाहर निकल कर भरदाना वार दुश्मनका मुका-
 बिला करें. हमारा कोई डर नहीं होगा. यातो हम दुश्-
 मन को मार मार कर मगा देंगे और उन पर कामिल
 क़तेब हासिल करींगे या हम शहादत का इतना पाँछगे और
 अमदी ज़न्नत हासिल करींगे. हमें धिसमें धाटाही क्या है.
 होतुं जातुंमें से ओक तो अउर हम को हासिल होगी. या
 रसुलुल्लाह सल० ! मैं हुजुर के सामने आहोद करता हूँ के
 मैं उस वक़्त तक जाना नहीं पाँछगा ज़ण तक के मयदान
 में निकल कर दुश्मन के लश्करमें क़त्लका जाआर गर्म न करूं. ”

छाजरात हमजा रही० ये शुज्जआना और भरदाना
 क़लाम कर के जेत गये. फिर असीमा रही० उनका जेटा
 सधद रही० जहरमें शहीद हुवा था उठे और अर्जकी.

“ या रसुलुल्लाह सल० ! मेरे भां जाप आप पर
 क़िदा हो. जंगे जहर में मुजे शामिल होने का जडा शोक
 था मगर मेरे जेटेने मुजे जाने से रोका. फिर हमने कुरआ
 अनवाजी की और कुरआ उसके नाम निकला. वो जंगे
 जहरमें शामिल हुवा और उसने शहादत पाई. आज रातको
 मैंने ज्वाजमें देखा के वो निहायत नशीस और पाकीजा
 बिआस पेड़ने हुवे ओक निहायत ही शुशनुभा जागमें

ખુશો ખુરરમ સેર કર રહા હે, મુઝ કો દેખકર ઉસને કહા
કે યે જન્નત હે, જો મેરે પરવર દિગારને બઢરમે શહીદ
હોને કે ઇબ્જ દિયા હે. જો વાઅદે જન્નત કે રસુલે ખુદા
સલ્લં ને હમસે કિયે થે ઉનકો મેને ખરહક પાયા ચોર
મુઝકો અબ કુછ મિલ ગયા હે, જુસ્કી આં હઝરત સલ્લં
ને ખશારત હીથી. મેરે ખાપ ! તુમી ઇસી રાસ્તે આ, મુઝે
જન્નતમે આકર મિલ ચોર જન્નતકી નેઅમતે હાસિલ
કર. યા રસુલુલ્લાહ સલ્લં ! મેરી રાય હે કે હુઝુરે અનવર
હમ લોગોંકો શહીદ હોનેકા મોકા દે. મેરી ઉમર બોહોત
હો ગઇ હે, મુઝપર કરમ કીજીયે કે મેરી મોત મયદાને
જંગમે હો ચોર મેં અલ્લાહ ચોર ઉસ્કે રસુલ સલ્લં કી
રાહમે મારા જાઉં.”

હઝરત હમઝા રહીં ચોર હઝરત ખત્તીમા રહીં કે
દિલેરાના કલમાત મુનકર તમામ સહાબા એ કિરામ કે
ચેહરે દિલી જોશસે તમ તમા ઉડે ચોર સળને ચકઝખાન
હોકર મયદાને જંગમે જાનેકી તજવીઝસે ઇતિતિકાક કિયા.
રસુલુલ્લાહ સલ્લં ને આખર ચેહી તજવીઝ પસંદ કી ચોર
જલ્દ જલ્દ તઇયારી કરકે મદીને મુનબ્વરાસે બાહર નિકલ
કર બોહદકી પહાડી પર હુશમનકે મુકાબિલ ડેરે ડાલ દિયે.

જબ દોનોં તરફકી દોજે આરાસ્તા હોકર બિલ
મુકાબિલ હુઈ. તો રસુલે ખુદા સલ્લં ને પચાસ તજ્ઝબેકાર

તીર અનદાઓંકો અપની ફાજકી પુરતપર મુતઅઈયન
ક્રિયા ઝોર ઉનકો હુકમ દિયા કે “ તુમ ઇસ જગાસે હરકત
ન કરના અગર દુશમન પીછેસે હમપર હમલા કરે” તો
ઉનકો તીર મારકર પસપા કરદેના ઝોર અગર હમ દુશ-
મનકી ફાજકો લગાદે” ઝોર ગલળા પાકર ઇનકા માલ
અસખાળ લેને જાંય તોભી તુમ ઇસી જગા ખડે રહેના.
ઝિનહાર ઝિનહાર ઇસ જગાસે ન હિલના, જખ તક મેં
ખુદ તુમકો હુકમ ન હું. ” ઇસ્કે બાદ આપને ઝંડકે નીચે
જો મુસઅબ બિન ઉમેર રહીં કે સિપુઈ થા ખડે હોકર
દોઆ માંગી ઝોર ખુતળા પઢા, છસ્મે અપને સહ.બાકો
પરહેઝગારી, તકવા ઝોર ઇસતિકામતકી નસીહત ફરમાઇ.
ઇતનેમેં કાફેરોંકે લશકરકે અલમ ખરદાર તલહા બિન
તલહાને મેદાનમેં નિકલ કર પુકારાકે-“ લશકરે ઇસલામસે
કેન જંગળુ મેરે મુકાબલેકો નિકલતા હે. ” ચે સુનકર
ફારન અસદુલ્લાહુલ ગાલિબ હઝરત અલી ઇખ્તે અબી
તાલિબ રહીં લશકરે ઇસલામસે નિકલકર મેદાનમેં ઇસ્કે
મુકાબિલ હુવે. તલહાને હઝરત અલીકરં પર ખડે ઝોરસે
તલવાર કા વાર ક્રિયા. હઝરત અલીને ઇસકા વાર હાલ
પર સંભાલા ઝોર મુખુકે હસ્તી કરકે અયસી તલવાર ચ-
લાઇકે ઇસ્કો દો ટુકડે કર દિયા. ચે મચ્ચામલા દેખકર
કાફેરોંકે લશકર પર હયખત છા ગઇ. મગર મુસલમાનોં
કે લશકરમેં અફ્લાહો અકબરકા નાખશ મુલંહ હુવા ઝોર

રસુલે ખુદા સલ૦ અદ્દાહ તઆલાકા શુક ખજલાય. તલહા કે ખાહ અખુશીખાને અલમ ઉઠાયા ઓર ખડે ક્રખસે મયદાનમે ચક્કર લગાને લગા. ઇધરસે હઝરત હમઝા શેરે ખુદા વ શેરે રસુલ ઇસકે મુકાબલે કેા નિકલે ઓર લેહઝા ભરમે ઇસકા કામ તમામ કરદિયા. ઇસી તરાહ કાફેરોંકે સાત અલમ ખરદાર પય દર પય કતલ હુવે. અખ કાફેરોંકે લશકરને એકખારગી હમલા કિયા. હઝરતઅલી કર૦ સ્લાઅદ બિન અબી વિકાસ રદી૦ અખુ દખના રદી૦ ઓર દીગર ચીદાચીદા સહાળા કાફેરોંકે લશકરને ઘુસ ગયે. ઓર અયસી તલવાર ચલ.ઇકે સારા મયદાન કાફેરોંકે ખુનસે સુર્ખ કરદિયા. કાફેર તાખ ન લાકર પસપા હુવે ઓર મુસલમાન લશકર ઇનકા માલ અસખા મ લેનેકે લિયે દુટ પડા. હઝરત હમઝા રદી૦ દુશમનોંકે ભગાકર મુઝકફરો મનસુર અપને લશકરકો વાપિસ આ રહેથે કે રાસ્તેમેં એક ખડકેમેં ખીર પડે વો હખશી ગુલામ ઇસ જગે છુપા હુવા થા ઇસને ફિલફેર ઘાતરો નિકલકર હઝરત હમઝા રદી૦ કી પુશ્તપર નેઝા મારા, જુરકી અની હઝરત હમઝા કે જીગરકે પાર હો ગઈ ઓર વહીં આપ જાં બહક હો ગયે. હખશી હઝરત હમઝા રદી૦ કા જીગર નિકાલ કર હીંદ કે પાસ લે ગયા. હીંદને જીગર દાંતો સે ચખાયા. ફિર હખશીકે હમરાહ જંગકે મયદાનમેં જાકર હઝરત હમઝા રદી૦ કી લાશકે દુકડે કીયે ઓર ઇસ તરાહ અપના સીન્દ

ઠંડા કરકે હબશીકો અપના તમામ ઝેવર દેકર આજાદ કરદિયા. જબ મુસલમાનોંકા લશકર છુટકે લિયે કાફેરોંકે કેમ્પ પર દુટ પડા તો તીર અનદાઝોંને જો ફાજકી પુસ્ત પર મુકરર કિયે ગયેથે આપસમે કહાકે હમારી ફતેહ હોગઈકે ચલો હમબી છુટમેં હિસ્સાલેં અબ હમારી યહાં કયા ઝુરરત હે ઇનકે અફસરને કહાકે હમકો રસુલે ખુદા સલ૦ કા તાકીદી હુકમ હે કે હમ યહાંસે હરકત ન કરેં મગર ઉન્હોંને ન માના ઓર અપની જગા છોડકર ચલે ગયે.

ખાલિદ બિન વલીદ, અકરમાં બિન અબુ જેહેલ ઓર ઉમરૂ બિન આસ જો કાફેરોંકે લશકરમેં સવારોંકે અફસરથે વો લડાઈ કે વકત દોતીન દક્કા મુસલમાનોં કે લશકર કે પિછલે હિસ્સે પર હમલા આવર હુવે થે મગર તીર અનદાઝોંને ઉનકો પરપા કિયા થા અબ જો ઉન્હોંને મોકા ખાલી પાયાતો વો ચક્કર લગાકર ઇસલામી કેમ્પકી પિછલી બાજુપર હમલા આવર હુવે. તીર અનદાઝતો વહાંસે ચલેહી ગયેથે વો બિલા રોક ઇસલામી કેમ્પતક જહાં રસુલે ખુદા સલ૦ ચંદ અકાબિર અસહાબકે સાથ ખડે થે પહોંચ ગયે. લડાઈ શુરૂ હુઈ, સહાબાને રસુલે ખુદા સલ૦ કો દરમીયાનમેં લે લિયા ઓર સીના સિપર હો કર દુશ-મનોંસે લડને લગે મગર એક મુઝીને ઇસ ઓરસે તાકકર પત્થર મારા કે રસુલે ખુદા સલ૦ કી પેશાની મુબારક પર લગા. છરકી ઝરખસે રસુલે ખુદા સલ૦ ઝખમી હોકર

ગિરપડે. મગર હઝરત અલીકર૦ ને ફિલફેર ઉઠાયા ઓર આપકો ચારોં તરફસે ઘેર કર મેહપુઝ જગામેં લેગયે. ઇસલામ કે અલમ ખરદાર મુસઅબ બિન ઉમેર રહી૦ બી શહીદ હુવે ઓર બોહતસે અસહાબબી શહીદ હો ગયે. દુશમનોંને રમુલે ખુદા સલ૦ કી શહાદતકી ખબર મશહુર કરદી જુસસે ઇસલામી લશકર ઓરબી પરેશાન હો ગયા. બાઅઝ તો સરાસીમા હાલત મે મદીને કો ચલે ગયે ઓર બાઅઝ ઇધર ઉધર તલાશ કરતે હુવે રમુલે ખુદા સલ૦ કે પાસ આકર જમે હુવે.

ફતેહતો મુસલમાનોં કે લશકરકીથી મગર સિફ રમુલે ખુદા સલ૦ કી એક હુકમ ઉદુલી કી બદોલત યે શાનદાર ફતેહ શિકસ્તસે બદલ ગઈ. કાફેરોંને મુસલમાનોંકા ઝિયાદા પીછા ન કિયા વો ઇતની ફતેહકોહી ગનીમત સમજકર ખુશી ખુશી મકકે કો વાપિસ ચલે ગયે ઓર રમુલેખુદા સલ૦ અપને સહાબાકે સાથ જો આપકે હમરાહ રેહ ગયે થે મદીને મે વાપિસ તશરીફ લે ગયે લેકિન હઝરત હમઝા રહી૦* કી શહાદતકા આં હઝરત સલ૦ ઓર

* ઇમિતિદાએ ઇસલામમે જમકે ઇસલામી જમાઅતકી તેઅદાદ નિદાયત કલીલ થી તો મકકેવાલે આં હઝરત સત્ર૦ કો ખુગ બના કેહતે ઓર દર મલી કુચોંમેં ઇતની નિદાયત હતક કરતે થે. એકદિન હઝરત હમઝા રહી૦ શીકાર ખેલ દર વાપિસ આવ તો ઉન્હોંને

એહલે ઇસલામ કો સખત સદમા પોહોંચ્યા કયોંકે ઇસલામકી ઈખતિદા ઇસ શેરેખુદા વ શેરે રસુલ સલ૦ કી શુબઅત ઓર જાંદેશાનીકી અઝહદ અહેસાન મન્દ થી.

સુના કે અમુ નેહેલને આજ ઇન્કે ભતીજે કી સખ હતક કી હે. યે સુનકર ઉનકો સખ ગેરત આધ ઓર ઉસીવક્ત શીકારી લિખાસ મેં અપની કમાન હાથમે લીયે હુવે કાઅમે મેં ગયે જહાં મકકે કે રખસ જમા યે. ઓર જાતે હી અમુ નેહેલ કે મુંહ પર ઓરસે કમાન માર કર કહા “તુને મેરે ભતીજે કો. જો ઇઝઝત કીયા હે, મેં બી નયે દીનકા પયરવ હો ગયા હું તુઝમેં હિમ્મત ઓર જુરઅત હો તો મેરા મુકાબલા કર” યે દેખકર સખકો એહરોંપર હવાઇયાં ઉડને લગી ઓર મારે ખોદ કે દમ ખમુદ રેહ ગયે. કિસીકા હોસલા ન પડા કે ઉશ કર સકે. દેહશતસે કાંપને લગ ગયે ઓર આયદા કે લિમે આં હઝરત સલ૦ કી ઝાહોર મેં હતક કરની છોડ દી. હઝરત હમઝા રદી૦ કે ઇસલામ લાને પર ઇસલામી જમાઅત કો ખડી તકવીયત હાસલ હુઈ ઓર જંગે ઓહદ તકે હઝરત હરેક માઅરકે મેં ઇસલામ કે તાકત વર ઓર અખરદસ્ત હિમાયતી સાબિત હોતે રહે ઓર ઉનકે ઓર આવર ખાજુ સે અલાહ તઆલાને ઇસલામી જમાઅત કી તાકત મઝબુત કર દી. જસ્તીસ સમયદ અમીરઅલી અપની કિતાબ મેં હઝરત હમઝા રદી૦ કી નિસબત લખતે હેં કે ઇસ નામી શુબઅ, જરી, જાંબાઝ, દખ્યાઝ ઓર સાદિકુલ કાલ પહેલવાનને જુસ્કી સફ શિકન ઓર હયઅતનાક તલવાર સે તમામ કુરેશ બરઝાં યે, ગેરત ખાકર ઇસલામ કી હિમાયત કો ખીડા ઉઠાયા ઓર સિદક દિલસે ઇસલામ કી હિમાયત કરતે હુવે અપની જાન બી ઇસલામ પર કુરબાન કર દી”

બાબ ૩

જંગે ખનદક.

મકકેકે મુશરફને સને ૫ હિજરી મેં ફિર મદીને મુન-
 વરાપર ચઢાઈકા કસ્દ ક્રિયા. ઓર બોહોતસે કબીલોંકો
 અપની ઇમિદાદપર ખુલવાયા. ઇસ તઈયારીકી ખબર રસુલે
 ખુદા સલ૦ કો મદીને મુનવરામેં પહોંચ ગઈ, ઇસપર
 રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફયસલા ક્રિયા કે મદીને મુનવરાકો
 મેહપુઝ કરે, ચુનાંચે આપને હુકમ દિયા કે મદીને કે
 ગિરદાગિર્દ એક ખનદક (ખાઈ) ખોદી જાયે ઓર તમામ
 સહાબાકો જમ્આ કરકે ઇનકે કઈ એક ગિરોહ બનાયે
 ઓર હર એકકો ખોદનેકા કામ સિપુર્દ ક્રિયા. ખુદ રસુલે
 ખુદા સલ૦ ને બી અપને જિમ્મે ખુદાઈકા કામ લિયા ઓર
 સહાબાકે સાથ બરાબર ખનદક ખોદતે રહે. જબ ખનદક
 તઈયાર હો ગઈ તો અબુ સુફિયાન બી એક બડા લશકર
 લેકર આ પહોંચા જુસ્કી તેઅદાદ દસહજારથી મગર મદીને
 મુનવરાકી હિક્કાજત ઓર ઉરકે જિર્દ ખનદક દેખકર શયો
 પંજમેં પડ ગયા. લડાઈ કી ચે તદખીર મકકે વાલોંકે

નજદીક ઓળખી થી. નાચાર ઇસને મદીનેકે ગિરદાગિર્દ લશકર ઉ ૧૨૦ ચોર મદીનેકે ચારોં તરફસે ઘેર લીયા. ઇધર રસુલે ખુદા સલ૦ ને જા બજા મોરચે કાયમ કરકે સહાબાકો ઇનપર મુકરર કરદિયા ચોર મુશરેકીન કે હમલેકા ઇનતિજાર કરને લગે.

દુસરે દિન મુશરેકીનને હમલા ક્રિયા મગર સહાબાને ઇન્હેં પસપા કર દિયા. ઇસી તરાહ હરરોજ લડાઈ હોતી રહી મગર મુશરેકીનકો મદીનેમેં દાખિલ હોનેકા રાસ્તા ન મિલા. જબ મુહાસિરે (ઘેરે) કે કુચ્છ દિન ગુઝર ગયે તો મદીનેકે મુનાફિક લોગ રસુલે ખુદા સલ૦ પર તમસખોર ઉડાને લગે. ચોર કેહને લગે કે પયગમબરે ખુદા સલ૦ ને તો યે બશારત દીથી કે મુશરેકીનપર મુસલમાનોંકો ફતેહ હાસલ હોગી મગર સુરત યે પેશ આ રહી હે કે હમ ચુહોંકી તરાહ બિદલુમેં દબે હુવે હેં ચોર ગુફરી હાજત કે લિયેબી બાહર નહીં નિકલ સકતે. જો કુચ્છ વાચ્છે રસુલે ખુદા સલ૦ ને હમસે ક્રિયેચે વો (નઉઝો બિદલાહ) ગલત સાખિત હુવે. ચુનાંચેં બની સલમા ચોર બની હારિસા દોનોં કબીલોંને યે ઇશદા ક્રિયા કે રાતકો અપને મોરચે છોડકર મુશરેકીનકે લશકરમેં જા મિલેં, મગર રસુલે ખુદા સલ૦ કે ઇસ ખાતકી ઇતતિલાઅ હો ગઈ તો ઇનકો સખત તાંબીહ કી ગઈ. ઇસપર વો ઇસ ઇશ-

હેસે બાબ આવે. સહાબા રહીં ને રસુલે ખુદા સલ્વં પર જાને' કુરબાન કિયે હુવે થે વો હરરોઝ તકલીફ ઉઠાતે થે મગર ઇનકો કામિલ યકીનથા કે ને કુછ રસુલે ખુદા સલ્વં ને વાઝદા ફરમાયા હે વો ઝુફર પુરા હોગા ઝોર આખિરમે' ઇનકો મુશરફીનપર ફતેહ હાસલ હોગી. ગો અબુસુફિયાન મકકેસે ઓહોત બડા લશકર લેકર આયાથા મગર ઇસપર લી ઇસને થે કોશીશ કી કે મદીને કે ગિર્દ નવાહકે કળીલે જીનકે સાથ મુસલમાનોંકા મુઆહેદા હો ચુકાથા ઇનકો અપની મદદ કે લિયે ખુલાયે. ચુનાંચે બની કરીઝાકી તરફ ઇસને એક કાસિદ લેજા કે " હમારી મદદ કરો, તાકે હમ તુમ મિલકર ઇસ નઈ ઇસલામી કોમકો નેસ્તો નાખુદ કર દે. " બની કરીઝાને કાસિદ કો થે જવાબ દિયા કે " હમારા મુઆહેદા મુસલમાનોંકે સાથ હો ચુકા હે અગર હમને ઓહોદ શિકની કી તો મુસલમાન મકકેવાલોંસે ફારિગ હોકર હમપર હમલા કરીંગે ઝોર હમકો પાયમાલ કરદેંગે, કયોંકે હમ જાનતે હે કે અબુ સુફિયાન કે હમરાહી થક કર વાપિસ ચલે જાઈંગે યા શિકસ્ત પા જાઈંગે " ઇસપર કાસિદને કહા કે " અબુ સુફિયાન ઇસ ઇરાદેસે આયા હે કે મુસલમાનોંકો સફરે હસ્તીસે મિટા દે, વો કલી વાપિસ ન હોગા જખતક મદીને પર કબજા ન કરે. અગર તુમ ઇસવક્ત ઇસ્કે સાથ શામિલ ન હોંગે તો મદીના ફતેહ કરનેકે બાદ વો તુમપર ચદ

આવેગા ફિર તુમકો સખત મુસીબતકા સામના હોગા. ઇસપર વો માન ગયે ઓર ઉંહોંને ઇકરાર ક્રિયા કે હુમ ચંદ રોઝમેં લડાઈકા અસખાખ દુસ્ત કરકે મુશરેફુકે સાથ આ મિલીંગે. ઇસી તરાહ ઓર કબીલોંને ભી ઓહોદ શિકની ફી. જુસ્કા ખમયાઝ ઇન્હેં અચ્છીતરાહ ભુગતના પડા. અખુ સુફિયાન ફી જમીઅત બઢતી ગઈ. મગર ઇસ્કો ગલખા હાસલ ન હુવા. એક દિન ઝુંઝલાકર અકરમા બિન અખુ જેહલ ચંદ સવારોંકો લેકર ખનદકકે એક તંગ મકા-મપર હમલા આવર હુવા ઓર ખનદકકે પાર હોકર ઇસ-લામી સફ તક પહોંચ ગયા, મગર હઝરત અલી રદીં ચંદ ચીદા બહાદુરોંકે સાથ ફિલફેર મોકેપર પહોંચ ગયે ઓર મુશરેફીન કે દરમીયાન હાયલ હો ગયે. અકરમા ને જો અપના રાસ્તા અપને લશકરકે સાથ કટા હુવા દેખાતો ફિર કર હઝરત અલી કરં કે હમરાહીયોંપર દૂટ પડા. ઓર એક મજબુત સવાર ઉમરૂ* નામી હઝરત અલી કરં કે મુકાબિલ હુવા. દોનોં મેં ખુબ તેગ ઝની હુઈ. આખિર હઝરતઅલી કરં ને અહ્લાહો અકબર કા નાઅરા બલાંદ ક્રિયા ઓર ઉમરૂ ઘ.યલ હોકર ઝમીનપર ગિર પડા. અકરમા ઓર ઉસ્કે હમરાહી પુરસત પાકર ઘોડે કુદાકર ખન-દકકે પાર હો ગયે મગર નોફિલ પાર ન હો સકા ઓર

* ઉમરૂ બિન અબ્દુલ એક હઝર જવાન કે બરાબર સમઝા જતા થા.

ઝુબેર રદીં ને ઉસ્કા કામ તમામ કર ડાલા. અબુ સુફિયાનને યે દેખકર હઝરત રસુલે ખુદા સલં કે પાસ એક આદમી કે સાથ કહેલા લેબ કે “ નોફિલકી લાશ હમ કે દી જાય ઓર ઇસ્કે ઇવજ હમ એકસો ઉંટ આપ કે દે દેંગે કયોં કે નોફિલ હમ મેં એક મુમતાઝ શખ્સ થા. ” ઇસ્કે જવાબ મેં રસુલે ખુદા સલં ને કહેલાયા કે “ હમ લાશકા મુઆવેઝા નહીં લેતે કયોં કે હમ ઇસ્કો નજસ ઓર નાપાક જાનતે હે. ઓર ઇસકા મુઆવેઝાલી નજસ ઓર નાપાક સમજતે હે. તુમ ખિલા મુઆવેઝા ઇસકી લાશ ઉઠા લે જાવ હમ કુછ એતેરાઝ નહીં કરીંગે. ”

રાત કે વક્ત રસુલે ખુદા સલં ને એક શખ્સ હઝીફા નામીકો દુશમન કે કેમ્પમેં ખબર લાનેકો લેબ. હઝરત હઝીફા રદીં ચુપ આપ દુશમન કે કેમ્પ મેં પહોંચ ગયે ઓર એક ગિરોહ મેં જો આગ સેંક રહે થે કયોં કે સરદી સખ્સ થી શામિલ હોકર બેઠ ગયે. કિસીને ખ્યાલ ન કિયા કે યે કોઈ ગેર હે, થોડી દેર કે બાદ એક આદમી અબુ સુફિયાન કે પાસસે ઇસ ગિરોહ કે પાસ આયા ઓર કહેને લગા કે “ મેં એક ખુશીકી ખબર તુમકો સુનાતા હું ખશરતે કે તુમ મેં કોઈ ગેર ન હો ” સખને કહા કે “ હમ મેં કોઈ ગેર નહીં હે તુ જલદી હમકો ખબર સુના ” ઉસને કહા “ બની કરીઝા યહુદ કી તરફસે પયગામ આયા હે કે

અન કરીબ લડાઇકા અસળાબ દુરસ્ત કરકે વો હમસે આ મિલીંગે ” ઇસ પર સળને કડા કે “ કિસી તરાહ મુહા-સિરા જદ્દ ખતમ હો કયોં કે સરદી કી શિદ્દત સે હમ તંગ આ ગયે હે. ”

હઝીફા રદીં યે ખબર સુનકર ચુપચાપ રસુલે ખુદા સલ્તં કે પાસ વાપિસ પહોંચે ઓર જો કુછ સુના થા વો અર્જ કિયા. રસુલે ખુદા સલ્તં ઉસ વક્ત તો ખામોશ રહે લેકિન સુખ્હાકો તીન આઢમી બની કરીઆકી તરફ રવાના કિયે કે ઉનકો અપના ઇકરાર ઓર ઓહોદ યાદ દિલાવે તાકે વો ઇસ ઇરાદે સે બાઝ આયે. જબ રસુલે ખુદા સલ્તં કે કાસિદ ગયે તો ઉન્હોંને બની કરીઆ કો ખોહોત સમ-જાયા ઓર યે ધમકી બી દી કે “ અગર તુમ ઓહોદ કો તોડોગે તો તુમારા વોહી હાલ હોગા જો બની તુઝેર કા હુવા હે. ” મગર ઉન્હોંને કુછ પરવા નહીંકી ઓર કહા કે “ અબુ સુફિયાન કે સાથ ઇકરાર કર ચુકે હે ઓર અબ હમ ઇકરાર પુરા કિયે બગેર નહીં રહે સકતે ઓર હમેં મુસલમાનોંકા કુછ ખોફ નહીં કયોંકે ઇસ લડાઇકે બાદ મુસલમાનોંકા કહીં નામો નિશાન બી ન રહેગા. ”

જબ કાસિદ ના કામ વાપિસ આયે તો રસુલે ખુદા સલ્તં કો કુલ્લ હાલસે આગાહ કિયા મગર રસુલે ખુદા સલ્તં મુતલક ન ઘભરાયે બલકે યે ફરમાયા કે “ અલ્લાહી હમારે

લિયે કાફી હે” ઓર ઓરસે તકબીર કહી જીસકો સુન કર મુસલમાનોંકે સારે લશકર મેં અઘ્લાહો અકબર કા નાઅરા ઇસકદર બલંદ હુવા કે મુશરફીન સુનકર ઘભરા ગયે ઓર સમજે કે મુસલમાનોંકે કોઈ ખુશીકી ખબર મિલી હે જીસપર વો અઘ્લાહો અકબરકે નાઅરે બલંદ કર રહે હે. અબુ સુફિયનભી ઘભરાયા મગર ઇસને યે તજવીઝ કી કે કલ સખત હમલા કરકે જીસ તરાહ હો સકે મદીનેકો તસખીર કરે. યુનાંચે ઉસને મુખતલિફ કળીલોંકે સરદારોંકો કેહલા લેજા કે સુખોહ હોતેહી તમામ લશકર ચકબારગી હમલા કરે ઓર પીછે ન હટે જળ તકકે કામિલ ફતેહ ન હો.

જળ યે પયગામ ખની કરીઝ. (જો અબુ સુફિયાનકે લશકરમેં આ ગયે થે) કે સરદાર અબુ લખાખાકો પોંહયા તો ઉસને કેહલા લેજા કે “કલ સખતકા* દિન હે, ઇસલિયે હમ કલ કિતાલ નહીં કર સકતે.” જળ અબુ સુફિયાનને યે પયગામ સુના તો વો સખત ગઝબમેં આયા ઓર ઉસને કેહલા લેજા કે “કલ જુર હમલા કરના હે. તુમ સખત કિસી ઓર દિન મના લેના.” ઇસપર અબુ લખાખાભી ગઝબનાક હુવા ઓર ઉસને કાસિદકો કહા કે “અબુ સુફિયાન બે અકલ ઓર એહમક હે જો નહીં જાનતા કે હમ સખતકે રોઝ કોઈ કામ નહીં કર સકતે. સખતકા દિન હમારે લિયે

* સનીયર કે દિનકો સખત કેહતે હે.

મુકદ્દસ હે ઓર હમ ઉસકી ખુઝુર્ગીકો હમેશા કાયમ રખતે હેં ક્યોંકે એક દક્ષ એક ડોમને સખતકા લિહાઝ નહીં રખ્યાથા તો વો બંદર ઓર ખિનઝીર બન ગયે થે. અગર હમમી સખતકા પાસ નહીં કરીંગે તો હમપરભી વોહી બલા નાઝિલ હોગી, ઇસલિયે હમ કલ જંગ નહીં કરીંગે. અગર અબુ સુફિયાન હમકો જંગમેં શામિલ કરના ચાહતા હે તો કલકા દિન જંગ મોકુફ રખે.”

અબુ સુફિયાન ચે સુનકર સખત તયશમેં આયા ઓર ઉસને ફિર સરદારોંકો જમે કરકે કહાકે “ચહુદી બહાના કરતે હેં ઓર જાન ખુઝકર હમસે જુદા હોતે હેં. ઇસલિયે હમભી ઉનકો જુદા કરતે હેં. તુમ કલ સુબાહ ચહુદીયોંકી મદદ બગેર મદીનેપર હમલા કર દો ઓર ખનદકસે ન હટો, જખતકકે હમકો કામિલ ફતેહ હાસલ ન હો, ઓર મુસલમાનોંકા લશકર નેસ્તો નાખુદ ન હો જાય. પસ ઓહોદ કરલોંકે કલ તુમ પસપા નહીં હોગે ઓર જુસ તરાહ બન પડે મદીને પર કબજા કર લોગે, ફિર હમ હમેશાકે લિયે મુતમઈન હોકર મકકેકો ખુશખુશ વાપિસ ચલે જાઈંગે.”

જખ ઇસ પકકે ઇરાદેકી ખબર રસુલે ખુદા સલ૦ ઓર સહાબા રદી૦કો પહોંચી. ઓર સહાબા રદી૦કો અનદેશા હુવા કે મખાદા કલ મુશરેકીનકો ગલબા ન હાસલ હો જાય. તો રસુલે ખુદા સલ૦ને હાથ ઉઠાવે ઓર અલ્લાહ તઆલાસે

ઇમદાદ તલબ કી. દોઆ કુબુલ હુઇ ઓર ઉસ વક્ત ઇસિ ઓરસે આંધી ઓર ખારિશ આઇકે મુશરફીનકે ખયમે ઉખડ ગયે. ઉનકી આગ ઉડ ગઇ ઓર સરદીસે ઉનકે હાથ પાઉં મુન હો ગયે. તુફાન કયાથા ઇલાહી ગઝબથા કે મુશરફીનકે લશકરપર ઉમડ આયા. મુશરફીનકે લશકરમે અયસી સશસીમગી ઓર પરેશાની છાઈ ઓર વો અયસે બેદિલ ઓર બેહોસલા હો ગયે કે ઇસ ઇલાહી લશકરકે મુકાબલેકી તાબ ન લાકર ઉન્હોને કુચકા બિશુલ બન દિયા ઓર જો સામાન હમરાહ લેન સકતે થે લેકર રાતોરાત ચલ દિયે મગર આંધીકા તુફાન ખરાબર ઉનકા પીછા કીયે જતાથા ઓર ઉનકો લગાયે લે જતાથા. મુશરફીન અઝહદ હિરાસાં થે. ઉનકો થે ખ્યાલ થા કે પયગમબરે ઇસ્લામ સલઠને (નઉજો બિદ્દાહ) જાદુ ક્રિયા હે ઓર જાદુકે ઓરસે થે આંધીકા તુફાન ઉનકે પીછે લગા દિયા હે. વો નિહાયત પરેશાનીમે ગકામ રહેહ તક પહોંચે ઓર વહાંસે નિહાયત ખસ્તા ઓર શિકસ્તા હાલમે મકકેકો નાકામ વાપિસ ચલે ગયે.

સુબોહ હુઇ તો સહાબા રદીઠ ને મયદાન ખાલી પાયા ઓર અહ્મદ તઆલાકા શુક બન લાયે. મુનાફકીન શરમીદા ઓર ઝલીલ હુવે કયોંકે અહલાહ તઆલાને અપને રસુલ કે વાઅદોંકો સચ્ચા કર દિખલાયા ઓર કાફેરોંકો રૂસવા ઓર ઝલીલ ક્રિયા ઓર એહલે ઇસ્લામકો મુઅજ્જિઝ ઓર ફતેહમંદ ક્રિયા.

જંગે ખનદકસે ફરાગત પાકર રસુલે ખુદા સલ૦ ને
 બની કરીઆ પર બુન્હોને ઓહોદ શિકની કી થી ચઢાઈ
 કી ઓર બની કરીઆકે કિલ્લેકા મુહાસિરા કિયા. ઇકકિસ
 રોઝ તક લડાઈ હોતી રહી. મદીનેકે મુનાફિકોને બની
 કરીઆકે કેહલા લેખકે “તુમ મુસલમાનોંકે મુકાબિલ અકે
 રહો ઓર હરગિઝ ઉનકી ઇતિજાત ન કિઅયો, હમ જલદી
 તુમારી મદદકે પહોંચીંગે.” મગર મુનાફિકોંકી તરફસે કોઈ
 શખ્સ બની કરીઆ કી ઇમદાદનો ન પહેંચા. વો ઇનતેઝાર
 કરતે કરતે થક ગયે ઓર લડાઈસે તંગ આ ગયે. ઇસપર
 ઉન્હોંને સુલેહકા પયગામ લેખ ઓર કહાકે “હમકો
 ઇજાઝત દી બાયે કે હમ અપને કિલ્લેસે નિકલ કર કિસી
 ઓર મકામ મેં ચલે જાયે.” રસુલે ખુદા સલ૦ ચુકે
 ઇન લોગોંકી બદ ઓહદીયોંસે અચ્છી તરાહ વાઢિ હો ચુકે
 થે ઇસલિયે આપને ઇસ શરતપર સુલેહ નામનજુર ફરમાઈ
 ઓર ફરમાયા કે “તુમ બિલા કિસી શરત કે હમારે રખડ
 હાઝિર હો જાવ, હમ જુસ તરાહ વાઢિંગે તુમસે સુલુક
 કરીંગે. ઇસપર ઉન્હોંને કેહલા લેખ કે “કબીલઓ ઓસ
 મેં સે કુલાં શખ્સકો હમારે પાસ લેજ દો.” ઇસ પર
 ઉસ શખ્સકો કિલ્લેમેં લેખ ગયા ઓર બની કરીઆ ને
 ઉસસે પુછા કે “કયા હમ પયગામબરે ઇસલામકે સામને
 હો જાયે ?” ઉસને કહા કે “અગર તુમ વહાં જાવગે તો
 કતલ કિયે જાવગે કયોંકે તુમારી શરત હદસે બદ ગઈ

હે ઓર ચકીનન તુમકો કતલ કિયા જાયગા, તાકે દુસરોંકો નસીહત હો ” ઇસપરઉન્હોંને હાઝિર હોનેસે ઇનકાર કિયા.

ફિર ઉન્હોંને કબીલએ બની અવસકો કેહલા લેજા કે “ તુમ મુસલમાનોંકે હમરાહ હો ઓર હમારે કરીબી હો. તુમ પયગમબરે ઇસલામપર ઓર દેકર હમારી સુલેહ કરા દો. તાકે હમ કતલ હોનેસે બચ જાયે. ” ફિર કબીલએ અવસકે દસ આદમી આંહઝરત સલ૦ કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવે ઓર બની કરીઝાકી સિફારશ કી. પયગમબરે ઇસલામ સલ૦ ને જવાબ દિયા કે “ અચ્છા, એક આદમી મુનસીફ મુકરર કર લો. જો મુઝમેં ઓર બની કરીઝામેં ફયસલા કર દે ” બની કરીઝાને ઇસ ખાતકો તસલીમ કર લિયા ઓર ઉન્હોંને સાઅદ ખિન મઆઝકો અપના હુકમ મુનતખખ કિયા. રસુલે ખુદા સલ૦ લી ઇસ ખાતપર રાઝી હો ગયે. સાઅદ ખિન મઆઝને ફરીકેનસે ઓહોદ લિયા કે “ જો કુચ્છ વો ફયસલા કરેગા વો ફરીકેન બખુશી ખાતર મનઝુર કર લેંગે ” જબ સાઅદ ખિન મઆઝને કહા કે “ બની કરીઝા કિલ્એમેંસે નિકલકર મુસલમાનોંકે લશકરમેં આ જાયે. ” બાકી ફયસલા ફિર સુનાયા જાયગા. ઇસપર બની કરીઝા કિલ્એસે ઉતરકર લશકરે ઇસલામમેં હાઝિર હો ગયે. ફિર સાઅદને ચે હુકમ સુનાયા કે “ બની કરીઝા મેં સે જો આદમી લડાઈ કરતે રહે હેં વો કતલ

किये जाये. क्यों के वो वालुभुल कतल डे. और लडके और
 आरते' जदीमे' लिये जाये. " एसपर धनकी मुश्के जांधी
 गध. धनमे' ओक हड्डी भिन अजतल था अस्ने जनी
 करीजाके वरगला कर उनसे ओढाद शिकनी कराधथी, वो
 रसुले पुदा सल० का सज्जत दुशमन था. जण उसकी मुश्के'
 जांधी गध तो रसुले पुदा सल० ने इरमाया " हड्डी !
 तुने ओहले एसलामको दुप हनेमे' कोध दकीका इरागुअशत
 नहीं किया हेअ, अहलाह तआलाने तुजको कयसा जदीलो
 फार किया डे. " उस्ने कहा " ओक दिन धनसानको मो-
 तका मजा अजना डे. मेरा वज्र बी मोअधियन था और
 मुजपर मोत आधथी, मगर मे'ने अस कहर अदावत और
 दुशमनी आपसे और आपके इपुकारे की उसके लिये मे'
 अपने नइसको मलामत नहीं करता और मे' अज बी
 आपको सन्या नहीं समजता और आपकी तकजीअ करता
 डु. मेरा जस यले तो आपको आपके रशीकोंके साथ नेस्ते
 नाणूह करडु " एसपर उसको दुसरे दुशमनाने पुदा व
 रसुल सल० के साथ कतल किया गया. और उनके जालअन्ये
 केह कर लिये गये और उनका माल असणाअ ओहले एस-
 लाममे' तकसीम किया गया. धरिंके जाह रसुले पुदा सल०
 ने मदीने मुनवसमे' मुराजेअत इरमाध और यके जाह
 हीगरे हरेक कोमपर अन्होंने जह ओहदी की थी और
 सुथरेकीनको सुसलमानोंके जिलाइ महद दीथी यहाध करके

ઉનકો બદ ઓહદી ઓર ખુદા રસુલકી દુશમનીકા અચ્છી તરાહ મઝા ચખાયા.

બની લહુયાન, ખીરે મઉના ઓર બની મુસતલક વગે-
રાકી સરકોબીકી ઓર આસપાસકે રહેને વાલોંકે પાસ લશ-
કર ભેજકર મદીનેકે ગિરદો નવાહમેં ફિર અઝસરે નવ
અમન કાયમ કરદિયા.

અબ ઇસલામકી જમીઅત દિનબદિન બઢતી ગઇ
ઓર વો છોટીસી જમીઅત બે મુશરેકીનકે હાથસે આયે
દિન દુખ ઓર તકલીફ ઉઠાતીથી, અબ અલ્લાહ તઆલાકી
તાઈદસે અબરહસ્ત તાકત બન ગઇ ઓર દુશમન ઇસલામકે
નામસે કાંપને લગે.

મઝહબે ઇસલામ

કે મુતઅલલિક ઉરદુ, ફારસી. અરબી ઓર ગુજરાતી અ-
બાનકી કિસી કિતાબકી ઝુરત હો તો એબમેં લખે હુવે
પતેસે મંગવાઇયે.

નિઝામિયા બુક ડિપો,
ત્રીન દરવાઝા—અહમદાબાદ.

ખાખ ૪

જંગે ખયખર.*

રસુલે ખુદા સલ૦ ને સને ૬ હિજરી કે આગિરમેં મકકે પર ચઢાઈકી, મગર બબલ્લે લડાઈ કે મકકેવાલોને દો સાલ કે લિયે સુલેહ કર લી. જો સુલહે હોદેખિયા કે નામસે મશહુર હે. ઇસ સુલેહકે બાદ આં હઝરત સલ૦ મદીને મુન૦વરામેં તશરીફ લાયે. સને ૭ હિજરી કે શુરૂઆતમેં ખુદાકે હુકમસે જંગે ખયખરકા ચોઅલાન ફરમાયા ચોર યે હુકમ દીયા કે “જો લોગ સુલેહ હોદેખિયામેં શામિલ થે સિફ્તે વોહી ઇસ જંગ કે લિયે તધ્યાર હોં કયોં કે માલે ગનીમતસે સિફ્તે ઉન્હીં લોગોંકે હિસ્સા મિલેગા.” ઇસપર સંહાબા જંગકી તધ્યારી કરને લગે, ચોર સામાને હરબ હુરસ્ત કરનેમેં મસરૂફ હુવે. જબ તધ્યારી મુકમમિલ હો ચુકી તો રસુલે ખુદા સલ૦ ઇસ ઇસલામી જમાઅતકે સાથ મદીને મુન૦વરાસે ખયખરકો રવાના હુવે.

* એહલે ખયખરને મુગ્યાહિદા તોડકર મદીને પર ચઢાઈ કરનેકી તધ્યારી કર લી થી ઇસપર આં હઝરત સલ૦ ને કિનપર હુમલા કરના મુનાસબ સમજા.

એહલે ખયખરકો બી કિસીને ખખર કર દી કે ઇસલામી લશકર અનકરીખ ધનપર હમલા કરનેવાલા હે. ઉન્હોને અપને મુઆવિન બની અસદ ઓર બની ગતફાનકો અપની મદદકે લિયે ખુલા લેખ. ઇસપર કબીલએ બની ગતફાનકે સરદાર એનીયા બિન હસીન ઓર બની અસદ કે સરદાર તલહા બિન ખવેદદ અપની અપની જમાઅતોં કે સાથ એહલે ખય રકી મદદકો પહોંચ ગયે.

જખ મુસલમાનોંકા લશકર ખયખરકે કરીખ પહોંચા તો રમુલે ખુલા સલોને બની અસદ ઓર બની ગતફાનકો કેહેલા લેખકે “ હમારા મુકાબિલા સિર્ફ એહલે ખયખરકે સાથ હે તુમ દરમિયાનસે હટ જાવ ઓર હમ એહલે ખયખરકી ખખર લેંગે ” મગર ઉન્હોને સાફ ઇનકાર કિયા ઓર કહાકે “ હમ એહલે ખયખરકે મુઆવિન હે. હમ ઉકા સાથ તો નહીં છોડીંગે. ” ઇસપર લડાઈ શુરૂઅ હુઇ ઓર એક મહીને તક મુકાબિલા હોતા રહા. મગર એહલે ખયખર બની અસદ ઓર બની ગતફાનકે સાથ ખરાખર મુકાબિલેપર અડે રહે. આખિર એક માહકે બાદ બની ગતફાન બી એહલે ખયખરસે અલગ હો ગયે. મગર એહલે ખયખર ફિર બી લશકરે ઇસલામકા ઓર શોરસે મુકાબિલા કરતે રહે. ઇસ તરાહ એક મહીના ઓર ગુઝર ગયા. ઓર એહલે ઇસલામકે પાસ ખોરાકી વખોરાકી કમી હો ગઇ.

એક દિન લશકરે ઇસલામ ખડે ઝોરસે હમલા આવર
 હુવા મગર એહલે ખયબરસે એક બહાદુર જુરકા નામ
 મરહુમ થા ઝોર શુબ્હઅત વ જવાંમરદીમેં અપના સાની
 નહીં રખતાથા. ચંદચીદા જવાન અપને હમરાહ લેકર કિલ્લેએ
 બાહર લશકરે ઇસલામકે મુકબિલેકે નિકલા. લશકરે ઇ-
 સલામમેં અનસારકા અલમ સાઅદ ખિન અબાદાહકે હા-
 થમેં થા ઝોર મુહાબેરીનકા અલમ હઝરત ઉમર ખિન
 ખત્તાબ રહીં કે હાથમેં થા. જબ મરહુમ ઉનકે મુકાબિલ
 હુવાતો ઉસને ઇસ શિદ્દતકે સાથ હમલા કિયા કે લશકરે
 ઇસલામકે ઉનકે કેમ્પ તક ધકેલ લાયા ઝોર કઈ સહાબી
 શહીદ કિયે. સાઅદ ખિન અબાદાહ બી હખમી હુવે,
 ઝોર મેહમુદ ખિન સલમા બે અનસારમેં મશહુર શેહસ-
 વાર થે શહીદ હુવે. જબ મરહુમ લશકરે ઇસલામકે
 હટાતા હુવા ઉસ મકામપર પહોંચા જહાં રસુલે ખુદા સલં
 અપને ચંદ અકાબર સહાબાકે સાથ તશરીફ ફરમાથે તો
 રસુલે ખુદા સલં ઝોર આપકે રૂપુકા મરહુમ કે મુકાબિલ
 હુવે ઝોર ઇસ્કી જમાઅતકે પીછે હટા દિયા. મરહુમ
 ખુશી ખુશી કિલ્લેએમાં દાખિલ હુવા ઝોર એહલે ઇસલામ
 બોહોત ગમગીન હુવે કયોંકે ઉસદિન ઉનપર બડી સખતી
 હુઈથી. મોહમ્મદ ખિન મુસલમા રહીં ગમગીન રસુલે
 ખુદા સલં કે પાસ આયે ઝોર કેહને લગે કે “આજ
 હમપર બડી મુસીબત પડી. મેંને અચસા મુસીબતકા દિન

ઇસસે પેહલે કહી નહીં દેખા. ” ઇસપર રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફરમાયા કે “ તુમ ગમગીન ન હો. ઓર ન દુસરા કોઈ શખ્સ મેરી જમાઅતમેં સે ગમ કરે. યકીન બનો કે દુશ-મન કે ગલબેકા વક્ત ગુઝર ગયા. આજકે બાદ ઇનકો હમપર ગલબા હાસલ ન હોગા. કલ મેં બ હુકમે એઝદી ઉસ શખ્સકો અપના અલમ સિપુઈ કરૂંગા કે વો મયદા-નસે કહી ન ફિરેગા, જખતક કે ઉસકો કામિલ ફતેહ ન હો. ” ઇસપર મોમેનીન ખુશ હુવે ઓર સખકો યકીને કામિલ હો ગયા કે કલ મુસલમાનોંકો ઝુફર ફતેહ હાસલ હોગી. મગર ઇસ બાતમેં સખ ફીકર કરતે થે કે દેખેં રસુલે ખુદા સલ૦ અપના અલમ ફિરકો દેતે હેં ઓર ફિરકે નામપર યે શાનદાર ફતેહ હોતી હે. જખ સુખેહ હુઈ ઓર સહાબએ કિબાર રહી૦ હઝરત સલ૦ કે આસ-પાસ જમા હુવે તો રસુલે ખુદા સલ૦ ને અપના અલમ અપને હાથમેં લિયા ઓર અલ્લાહ તઆલાસે દેઆ માંગી. હરેક સહાબીકો ઉમ્મીદથી કે રસુલે ખુદા સલ૦ મુઝે અલમ ઇનાયત ફરમાઈગે ઓર મેરે હાથસે ખયબર ફતેહ હોગા. જખ આં હઝરત સલ૦ દુઆસે ફારિગ હુવે તો આપને હઝરત અલી કર૦ કો ખુલાકે અપના અલમ ઉનકે હવાલે કિયા ઓર ફરમાયા કે “ જાવ આજ ખયબરપર ખુદાકી તાઈદસે ફતેહ પાવ. ”

જખ હઝરત અલી કરં અપની જમાઅતકે સાથ કિલ્એપર હમલા આવર હુવે તો કિલ્એસે મરહુખ અપને હમરાહીયોંકે સાથ બાહર નિકલા ઓર બડે ઓરકે સાથ લશકરે ઇસલામકા મુકાબિલા કિયા. ઇસને બોહોત ઓર મારા મગર આજ ઇસલામી લશકરકે અલમ ખરદાર શેરે ખુદા થે. એક ઈચ બી લશકરે ઇસલામ પીછે ન હટા. લડાઈ બડે ઓરસે શુરૂઅ હુઈ. શેરે ખુદા કી તલવાર દાયે ખાયે કતલે આમ કર રહીથી. મરહુખબી કતલ હુવા ઓર ઉરકે બોહોતસે હમરાહી ઇસલામી તલવારકા લુકમા હુવે, બાકી સરાસીમા હોકર કિલ્એ કો ભાગે. શેરે ખુદા રહીં ને ઉનકા તઆકુબ કિયા મગર વો જલદીસે કિલ્એમેં દાખિલ હો ગયે ઓર દરવાઝા બંદ કર દિયા. શેરે ખુદાને દરવાઝા તોડકર અલગ ફેંક દિયા. ઓર નંગી તલવારેં ખીંચે હુવે કિલ્એમેં ઘુસ ગયે. કિલ્એકે અંદર વો કતલે આમ હુઈ કે ખુદાકી પંનાહ, કુશતુંકે પુશતે ઓર ઝખ્મીયોંકે ઢેર લગ ગયે. આખિર એહલે ખયખર અલ અમાન અલ અમાન પુકાર ઉઠે. ઓર હથીયાર ફેંકકર સુલેહ કે ખવાહાં હુવે. શેરે ખુદાને ફારન તલવાર મ્યાનમેં કરલી ઓર મુઝફ્ફરો મનસુર રસુલે ખુદા સલં કે પાસ તશરીફ લે ગયે ઓર એહલે ખયખર કી અમાન ખવાહી કી ખબર દી. રસુલે ખુદા સલં ને ઉનકો કેહલા લેખ કે “ એહલે ખયખર કો ઇસ શર્ત-પર અમાન દી જાતી હે કે વો અપના માલો અસખાખ

હમારે હવાલે કર દે' ને જંગલે કાયદે કે મુતાબિક હમારા હો ચુકા હે ઓર ઇસમેં સે કુચ્છ બી છુપાકર ન રખો, એહલે ખયખરને યે શર્ત મનજુર કર લી ઓર માલો અસ-ખાખ લેકર રસુલે ખુદા સલ૦ કે સામને હાજિર હુવે. ઇનમેં દો શખ્સ જવાન ભાઈ અબીલ હકીક કે બેટે ને કબીલઅે ખની નુઝર મેં સે યે ઓર બડે માલદાર યે રસુલે ખુદા સલ૦ કે સામને આયે. રસુલે ખુદા સલ૦ ને ઉનસે પુછા કે “કયા તુમ અપના સખ માલો અસખાખ લે આયે હો?” ઉન્હોંને કહા “ને કુછ હમારે પાસ થા હમલે આયે હે” આપને ફરમાયા કે “વો ચાંદી કે બરતન ને તુમારે પાસ થે વો કહાં હે?” ઉન્હોંને કહા “વો હમસે ખરચ હો ગયે હે હમારે પાસ એક બી ચાંદીકા બરતન નહીં હે” યે સુનકર રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફરમાયા “મેંને તુમકો ઇસ શર્ત પર અમાન દી હે કે તુમ અપના અસખાખ મુઝ સે છુપાકર ન રખો. દેખો અગર યે સાબિત હો જાયે કે તુમને ચાંદી કે બરતન છુપા દિયે હે તો ફિર તુમારી કયા સજા હે” ઉન્હોંને કહા કે “અગર યે સાબિત હો જાય કે હમને અપને ચાંદી કે બરતન કહીં છુપા દિયે હે તો હમકો કતલ કિલ્લયે ઓર હમારે એહલો અયાલ કેા બંદી મેં લીજયે.” ઇસપર રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફરમાયા કે “હાઝરીન ઇસ ખાત કે ગવાહરહે” ફિર અપને સહાખા મેં સે દો તીન આદમીયોં કો કહા કે “જાકર પુહાં

જગા ખોલો ઓર દેખો કે ઉસ્મેં કયા હે ” વો ગયે ઓર ચાંદી કે ખરતન નિકાલ લાવે ચે દેખકર દોનોં લડકે અજ-હદ શરમિન્દા હુવે ઓર રસુલે ખુદા સલ૦ કી નશાન દહી પર સખ હયરાન હુવે. ઇન્હેં ચકીન ન થા કે જુસ જગા ઉન્હોંને ખરતન દફન કિયે હેં ઇસકા કિસીકો ઇલમ હોગા. આખર વો અપની શર્ત કે સુવાક્ષિક કતલ કિયે ગયે, ખાકી સખકો આમાન દી ગઈ ઓર માલ અસખાખ જો વો લાવે ચે મુસલમાનોમેં હસ્થ દસ્તુર તકસીમ કિયા ગયા.

રસુલે ખુદા સલ૦ અપને સહાબા મેં ખુશો ખુર્રમ ગયઠે ચે કે એહલે ખયખરમેં સે એક ઓરત ખકરી કે કખાખ લેકર આઈ ઓર આં હજરત સલ૦ કે રૂબરૂ રખ દિયે ઓર અર્ઝ કરને લગી કે “ આપને જો નેકી હમારે સાથ કી હે ઓર હમકો અમાન દી હે ઇસ્કે શુકરિયે મેં મેં ચે કખાખ તૈયાર કર કે લાઈ હું, આપ ઇન્હેં ખાઈયે ઓર મેરે નજરાને કો કુખુલિયત કા શરફ ખખશીયે ” રસુલે ખુદા સલ૦ ને સહાબા કો ઇશારા કિયા કે કખાખ ખાલો, જખ ઉન્હોંને કખાખ હાથમેં લિયે તો ફૈરન હજરત સલ૦ ને ફરમાયા કે “ કખાખ ફૈંક દો કયોંકે ઇનમેં ઝેહર મિલા હુવા હે ” ચે સુનકર ઓરત કા રંગ ફક હો ગયા ઓર હજરત સલ૦ ને ઉસકી તરફ નજર ઉઠા કે ખુખા “ તુને અયસા ખુરા કામ કયોં કિયા ? ” ઉસને હાથ જોઠ કર

અર્જકી “યા રસુલુલ્લાહ ! મુઝે યે આઝમાના મનસુર થા કે આપ સચ્ચે નખી હેં યા નહીં, મેંને કબાખું મેં ઇસલિયે ઝેહેર મિલા દિયા થા કે અગર આપ સચ્ચે નખી હોંગે તો અલ્લાહ તઆલા આપકો ઇનકે નુકસાનસે ખબરદાર કર દેગા ઓર આપકો મેહકુઝ રખેગા. ઓર અગર આપ (નઉઝો ખિદ્વાહ) ઝુટે હોંગે તો ઝેહેર ખાકર મર બાઈજે ઓર અરખ કો આપકે હાથસે નજાત મિલ બાયગી. સો મુઝપર સાળિત હો ગયા કે આપ વાકઈ સચ્ચે નખી હેં ઓર અલ્લાહકે રસુલ સલ૦ હેં. મેં સચ્ચે દિલસે આપકા દીન કુબુલ કરતી હું ઓર આપકા કલમા પઢતી હું.” રસુલે ખુદા સલ૦ ને ઇસ્કો મઆફ કર દિયા ઓર વો ઝુમરચે ઇસલામ મેં દાખીલ હો ગઈ. ઇસ્કે બાદ આં હઝરત સલ૦ ને લશકર કો કુચકા હુકમ દિયા.

ઇધર રસુલે ખુદા સલ૦ મુઝફફરૌ મનસુર મદીને મુન૦વરા કો તશરીફ લે ગયે ઓર ઉધર એક શખ્સ હન્જળ નામીને મકકે મેં પોંહોંચ કર મકકે વાલોંકો યે ખબર સુનાઈ કે મુસલમાનોંકે લશકરકો ખયબર વાલોંને શિકસ્તે કાશદી ઓર પયગમખરે ઇસલામ (નઉઝો ખિદ્વાહ) ખયબર વાલોંકે હાથસે અસીર હો ગયે. ઇસ ખબરકે મશહુર હોને પર મકકે કે સરદાર હન્જળકે ઘર ગયે ઓર ઉસસે પુછા કે “તુ કયા ખબર લાયા હે ?” ઉસનેકહા કે “મેં જંગે

ખયખર મેં મોનુદ થા. એહલે ખયખરને મુસલમાનોંકો શિકસ્ત
હી ઝોર ઉન્કે લશકરકો કતલ ક્રિયા. પયગમખરે ઇસલામ
કો બી અસીર કર લિયા ઝોર વો કેહતે થે કે ઇન્હે કતલ
નહીં કરીંગે બલકે મકકે વાલોંકે પાસ જિન્દા લેજ દેંગે, ”
યે સુનકર વો બોહોત ખુશ હુવે ઝોર અપને ખુતોં કે
આગે નઝરે દેને લગે ઝોર બડી ખુશી મનાને લગે.

જખ હઝરત અખ્ખાસ રદીંકો યે ખખર પહોંચી તો
વો સખ્ત ગમગીન હુવે ઝોર એક આદમીકો હજજાજકે
પાસ ખખર લાનેકો લેજ. જખ કાસિદ વાપિસ આયા તો
ઉસને હઝરત અખ્ખાસ રદીં સે કહા કે “ હજજાજને યે
પયગામ દિયા હે કે મેં ખુદ હઝરત અખ્ખાસ સે મિલુંગા
ઝોર વો જો કુચ્છ પુછીંગે મેં ઉન્કો બતા દુંગા લેકિન
ઉનકો તાકીદ કર દેના કે જખ મેં ઉનકે પાસ આઉં તો
ઝોર કોઈ આદમી ઉનકે પાસ ન હો કયોંકે મેં ઉનસે તન-
હાઇ મેં શુકતુશુ કરૂંગા. ”

દુસરે દિન હજજાજ મોકા પાકર હઝરત અખ્ખાસ
રદીં કે પાસ ગયા ઝોર તનહાઇમેં ઉનસે યે શુકતુશુ કી.
“ મેં દર અસલ દિલસે મુસલમાન હો ચુકા હું લેકિન મેરા
બોહોતસા રૂપિયા મેરી ઝોરતકે પાસ હે. મુઝકો અન-
દેશા થા કે અગર મેરે ઇસલામકી ખખર મેરી ઝોરતકો
જિલ્લે ગઈ તો મે મેરા રૂપિયા જમા મોકેલી ઝોર મેં નહીં

આહતા કે મેશ માલ રસુલે ખુદા સલ૦ કે દુશ્મનકે પાસ રહે
 બલકે મેરી દિલી ખ્વાહિશ હે કે મેં ઇસ રૂપીયેકો એહલે
 ઇસલામકી ઇઆનતમેં ખરચ કરું ઇસ લિયે મેને ચે
 ખાત બનાઈ હે કે એક તો મુઝપર મઝકે વાલોંકો શક ન
 હો, દુશ્મ મેં આરત કો ચે લાલચ દુંગા કે એહલે ઇસ-
 લામકા માલ ભે એહલે ખયખરકે હાથ આયા હે વો
 બડા સસ્તા ફરોખ હો રહા હે, અગર હમ બોહોતસા
 ઇસવક્ત ખરીદ લેંગે તો હમકો બડા નફા હાસલ હોગા.
 વરના દર અસ્લ એહલે ખયખર કો રસુલે ખુદા સલ૦ ને
 શિકસ્ત દી આર ઉન્કો અમાન દેકર ઉનકા માલો અસ-
 બાબ એહલે ઇસલામમેં તકસીમ કર દીયા આર વો મુઝ-
 ફફરો મનસુર મદીનેકો તશરીફ લે ગયે હે, મેં બી આજ
 રાત કો રૂપીયે લેકર મદીને રવાના હો જાઉંગા. લેકિન
 અચે અખ્બાસ ! ચે કિસીપર અહિર ન કરના. જબ તક
 કે મે મઝકે સે નિકલ ન જાઉં. ઇનશાઅલ્લાહ, રસુલે ખુદા
 સલ૦ કે પાસ પહોંચતેહી ઇસલામકા અમાનસે ઇક્રાર
 કરુંગા.”

હઝરત અખ્બાસ ચે સુનકર બોહોત ખુશ હુવે આર
 વાઅહા ક્રિયા કે “ તુમારી રવાનગી તક ઇસ લેદ કો કિસી
 ધર અહિર ન કરુંગા.”

હજજાજ વહાંસે રૂબસત હોકર ઘર આયા આર

रातको जीजीसे जिकर किया के “मुसलमानोंका भाव ने
 ओहले भयभरके हाथ आया है ओहोत सरता भिकेगा,
 और भककेसे ओहोत सोदागर इस भावकी ताक पर नहंगे,
 अगर में धनसे पड़ेने नकर ओहोतसा भाव भरीदलुं
 तो हमको जग नका हासल होजा और हम भडे होलत
 मंद जन नहंगे, इसलिये लसकदर तेरे पास इपीया!
 है सभका सभ मुझे दे दे, में आज रातहीको पिछले
 पेंडर यहाँसे चला नहंगे और नतेही भाव भरीद
 लुंगा ” औरत अपने शोहरकी ये जाते सुनकर लावयमें
 आ गई और उसने सभका सभ इपीया निकाल दिया.
 हज्जज पिछली रातको उहा और इपीये भांधकर उंटपर
 सवार होकर भककेसे नदद रवाना हो गया.

जब सुभाह हुई तो उजरत अण्णास रद्दी० हज्जज
 के घर आये और पुछा के “हज्जज कहां है ?” हज्जज-
 नकी जीजीने कहा के “वो रातको भयभरकी तरफ अस-
 जाण भरीदने गया है ” इसपर उजरत अण्णास रद्दी०
 ने कहा “ओ ओहभक औरत ! हज्जज तो मुसलमान
 हो गया है और वो जनये भयभरके मदीनेकी तरफ रसुले
 पुदा सल०की भिदमतमें गया है. वो ढोंग करके अपना
 इपीया तेरे कण्ठसे निकाल ले गया है, अगर तुमको
 अपने शोहरकी जवाहीश है तो नदद मदीने नकर उससे

મિલ, ક્યોંકે ઉસને ખયખરકે મુતઅદલક જે ખખર ઉઠાઈથી વો સિફ અપના રૂપીયા હાસલ કરનેકે લિયે બનાઈથી વરના એહલે ખયખર રસુલે ખુદા કે મુતીઅ હો ગયે હેં ઓર એહલે ઇસલામ મુઝફફરો મનસુર માલામાલ હોકર મદીને ચલે ગયે હેં ” એ સુનકર વો ઓરત રોને ઓર વાવેલા કરને લગી.

હઝરત અખ્ખાસ રદીઁ વહાંસે રૂખસત હોકર કાઅ-એમેં ગયે. વહાં મુશરેફીન ખુતોંકો સિજદા કર રહેથે ઓર ખડી ખુશી મના રહેથે ઓર સાથહી રસુલે ખુદા સલ્લઁ ઓર સહાબા રદીઁકી શાને મુકદ્દસમેં ખુરા બોલ રહેથે. જખ ઉન્હોંને હઝરત અખ્ખાસ રદીઁકો આતે દેખાતો તમસખોરસે પુછને લગે.

“ કહો અખ્ખાસ ! તુમારે બતીજેકી કોઈ ખખર આઈ હે ? અખ વો કહાં હે ઓર કયા કર રહે હેં ? ”

“ ખખર તો મેરે પાસ આઈ હે, મગર તુમ એ ખુશી કિસ ખાત કી મના રહે હો ” હઝરત અખ્ખાસને જવાબ દિયા ઇસપર કાફેર ખુશ હોતે હુવે બોલે.

“ હુમ ખુશી ક્યોં ન મનાયેં ? જખકે હુમારે દુશમન કો શિકસ્ત હુઈ ઓર એહલે ખયખરકે હાથ અસીર હુવા ! ”

“ અય યારો, ” હઝરત અખ્ખાસને હંસ્તે હંસ્તે કરમાયા “ તુમકો એ ગલત ખખર કિસને સુનાઈ હે ? મેરે

પાસ જો બચર આઈ હે વો ચે હે કે રસુલે ખુદા સલ૦
કે એહલે બચવરપર કામિલ ફતેહ હુઈ ઝોર એહલે
બચવરકા સખ માલો અસખાળ મુસલમાનોંમેં તકસીમ ક્રિયા
ગયા. અખીલ હકીક કે દોનોં બેટોંકી ગરદનેં મારી ગઈ.
ઝોર ઉનકે એહલો અયાલ કેદ કર લિયે ગયે, બાકી સખકો
રિહાઈ દી ગઈ ઝોર લશકરે ઈસલામ મુઝફફરો મનસુર
મદીને મુનવરાકો વાપિસ ચલા ગયા.”

“અય અખ્બાસ ! તુમ ચે કયા કેહતે હો ” કાફર
ઘલરાકર બોલ ઉકે “તુમ ઝુટ કેહ રહે હો ? અઝા
બતાવ તુમારે પાસ ચે બચર કોન લાયા હે ”

“જો શખ્સ તુમારે પાસ બચર લાયા વોહી મેરે પાસ
લી લાયા હે ” હઝરત અખ્બાસને ફરમાયા “ખુદ હજમ-
જહીને મુઝે ચે બચર દી હે ” ચે સુનકર અફસોસ કરતે
હુવે કાફરોંને કહા.

“હમકો તો હજજજને ચે બચર દી હે કે લશકરે
ઈસલામકો શિકસ્ત હુઈ”

“હજજજ મુસલમાન હો ગયા હે, ઉસને સિફ
અપના રૂપીયા કળઝેમેં લાનેકે લિયે ચે બાત બનાઈ થી.
અબ વો મદીનેકો રસુલે ખુદા સલ૦ કે હુઝુર ચલા ગયા
હે, ઝોર અપના સખ રૂપીયા લી હમરાંહ લે ગયા હે ”

હઝરત અખ્બાસ રદીન્કી ચે શુફતુશ સુનકર સખ કે

સળ કાફર ઉઠકર હજજાજ કે ઘર આયે, ઝોર હજજાજકી
ખીખીકો રોતે દેખકર પુછા.

“ હજજાજ કહાં હે ? ”

“ વો મુસલમાન હો ગયા હે. મેરે પાસસે કુલ રૂપીયા
લે ગયા ઝોર મેરે લિયે કુચ્છ નહીં છોડ ગયા. ”

યે સુનકર સળ મુશરેકીન સખત શરમીંદા હુવે ઝોર
અછાહ તઆલાને ઉન્હે ખુખહી રૂસવા વ ઝલીલ કિયા.

અલ-ઈસલામ.

નિહાયત લા જવાબ કિતાબ હે, આજ તક ગુજરાતી
ઝબાનમેં મઝહબે ઇસલામકે મુતઅલલિક અયસી મુદલસ
કિતાબ શાયે નહીં હુઇ. ઇસ્કી શાન દેખનેસે ખ્યાલમેં આ
સકતી હે. સુનેહરી નામકી ખુખસુરત જુદ્દ ઝોર ઉમદા
કાગઝકી કીતાબકી ફીમત એક રૂપીઆ આઠ આને.

નિઝામીયા બુક ડેપો.

ત્રીન દરવાઝા, અહમદાબાદ.

બાબ ૫

ફટહે મક્કા.

સુલેહ હોદેગિયામેં રસુલે ખુદા સલ૦ ઓર મુશરેકીનકે દરમીયાન ચે ખાત કરાર પામથી કે, સુલેહનામેકી મુદદત ખતમ હો વહાં તક એહલે ઇસ્લામ મકકે પર હમલા ન કરીંગે ઓર મકકેકે મુશરેકીન મદીને પર ચઢાઇ ન કરીંગે, ન ફરીકેન એક દુસરેકો કિસી કિસમકી અઝીયત પહોંચાઇગે. સાથહી ઇન્કે ચેલી કરાર પાયાથા કે ફરીકેનકે હલીફ યાઅને હમ એહેદ કબીલેલી અમાનમેં રહીંગે ઓર અગર ફરીકેનકે હલીફોંમેં કબી અંગ છિડ જાય તો ફરીકેન અપને અપને હલીફકી મદદ ઓર ઇઆનત ન કરીંગે.

લેકિન અલી સુલેહકી મુદદત ખતમ ન હુઇથી કે કબીલએ કનાનાને જો મકકેકે મુશરેકોંકે હલીફથે, કબીલએ બની ખઝાઆ જો રસુલે અકરમ સલ૦કે હલીફ ઓર હમ એહેદ થે હમલા કર દિયા ઓર ઉનકે સાથ લડાઇ શુરૂઆત કર દી. ઓર મકકે કે મુશરેકીનોંકે કબીલએ બની ઉમઇયાને કબીલએ બની કનાનાકી હિમાયત ઓર ઇઆનત ફી, બની ખઝાઆકે ઇન્કે હાથસે સખ્ત અઝીયત પહોંચી તો

બની ખજાઆ કે ચંદ આદમી રસુલે ખુદા સલ૦ કે પાસ ફરીયાદ લે ગયે. ઉન્હોંને ફરીયાદમેં અર્જકી કે “ મકકેકે મુશરેકોંકે કબીલએ બની ઉમધ્યાને હમારે દુશમનોંકી ઇઆનત કી હે ઝોર હમકો સખત મુસીબતમેં ડાલા હે ઇસિ લિયે આપકી ખિદમતમેં ફરીયાદ લાયે હેં કે હમ લોગ આપકે હલીફ ઝોર હમ એહેદ હેં આપ હમારી મદદ કીજીયે ઝોર બની ઉમધ્યાસે હમારા બદલા લીજીયે. ” રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફરીયાદ સુનકર ફરમાયા “ બેશક એહેદનામેકી ફસે હમારા ફરજ હે કે હમ તુમારી મદદ કરેં ઝોર ગિલાશક હમ તુમારી ઝુર ઇઆનત કરીંગે લેકિન અંદ રોઝ સખ્ર કરો, જબ તકકે સુલેહકી મીઆદ શુઝર જાય. ગો મુશરેકીનને સુલેહનામેકી શર્તકો તોડ દિયા હે મગર ફિરમી હમ ઇનપર હુજ્જત તમ.મ કરના આહતે હેં. ”

જબ અબુસુફિયાનકો બની ઉમધ્યાકી ઇસ ઝબુન હરકતકી ઇતિલાઅ મિલી ઝોર ઇસિને સુનાકે બની ખજાઆ એહલે ઇસલામકી ઇમદાદકે ખવાસ્તગાર હુવે હેં તો વો બોહોતહી ગલરાયા, કયોંકે અબ એહલે ઇસલામકી જમીઅત બોહોત બઢ ગઈ થી ઝોર વો એક ઝબરદસ્ત તાકત બન ગયેથે. અબુસુફિયાનને અપને હમરાહી સરદારોંકો જમા કિયા ઝોર ઉનસે મશવેરા તલબ કિયા તો ચે તજવીઝ કરાર પાઇકે અબુસુફિયાન મદીનેમેં જાય ઝોર પયગમ્બરે ઇસલામકે સાથ સુલેહનામેકી તજદીદ કરે ઝોર ઉસકી મુદદત

બધાવે. ઇસપર અબુસુફિયાન મદીનેકો રવાના હુવા તાકે કિસી તજવીઝસે એહલે ઇસલામકો મિલકર ફિર ચઢાઈ કરનેસે બાઝ રખે, જખ વો મદીને મુનબરામે પહોંચ્યા ઓર હઝરત અલી કરં કે હાં ફરોકશ હુવા તો દુસરે દિન વો રસુ ! ખુદા સલં કી ખિદમતમે હાઝિર હુવા મગર સાહાબા રદીંને ઉસે આગે બઢનેસે રોક દિયા. ઇસપર ઉસને ઝુંઝલાકર કહા કે “ અય લોગો ! તુમ મુઝે કયોં રોકતે હો, મેં અપને ભતીજેકો મિલને આયા હું, તુમ હમારે દરમિયાન કયોં હાયલ હોતે હો ? ” જખ રસુલે ખુદા સલંને સુના કે અબુસુફિયાન આયા હે તો આપને ફરમાયા કે “ આને દો ” અબુસુફિયાન રસુલે ખુદા સલં કે સામને આકર બેઠ ગયા, આં હઝરત સલંને ઉસસે પ્રછા કે “ અબુ સુફિયાન ! મદીનેમે કિસ તરાહ આના હુવા ? ” અબુ સુફિયાનને કહા કે “ ઓર તો કોઈ નઈ ખાત પેશ નહીં આઈ સિફ્ હમકો ઇસ ખાતકા અનદેશા હે કે હમમેં સે બની ઉમમ્યાને બે ગલતી ખાઈ હે ઇસ્કી વજાહસે આપ હમસે લડાઈકા કરદ ન કરે, હમ નહીં ચાહતે કે હમમેં ઓર આપમેં આયંદા કભી લડાઈ હો.” રસુલે ખુદા સલં ચે સુનકર મુસ્કુરાયે ઓર અબુ સુફિયાન કો કુચ જવાબ ન દીયા. ઇસપર અબુ સુફિયાનને હઝરત અબુબકર રદીં કો કહા કે “ આપ ભી એહલે કુરેશ હેં આપ અપને ભાઈયોંકી સિફારશ કરેં ઓર અપને પયગમબરસે ઇન્હોં

અમાન દિલાયે.” હઝરત અબુબકર રહીંને જવાબ દિયા કે “અલ્લાહ ચોર ઉસકા રસુલ સલ૦ બહેતર જાનતે હે.” ફિર અબુસુફિયાનને હઝરત ઉસમાન રહીં કે કહા તો આપને લી ચેહી જવાબ દિયા ફિર ઉસને હઝરત ઉમર રહીંકો કહાકે “આપહી ચે કામ અપને ઝિમ્મે લે” કયોંકે એહલે કુરેશ આપકે કરીળી હે.” હઝરત ઉમર રહીં ને કહાકે “જે કુછ કરાબત હમમેં ચોર તુમમેંથી ઇસકો ખુદા તઆલાને તોડ દિયા હે ચોર મિલએ રહેમકો કતેઅ કર દિયા. ખુદાકી કસમ જીરકે હાથમેં મેરી જાન હે અગર તુ રસુલે ખુદા સલ૦ કે હુજુર બચઠા ન હોતા તો મેં તુઝકો કતલ કરતા.” ઇસપર અબુ સુફિયાન નારાજ હોકર ગોલા કે “અય ઉમર ! મેં કોમે કુરેશમેં જીઝુર્ગ ચોર મુમતાઝ હું ચોર મેરે સામને કહી કિસીને અયસી સખ્ત બાત નહીં કી ફિર તુને કિસ તરાહ જીરઅતકી ?” હઝરત ઉમર રહીંને ફરમાયા કે “મેંને ચે સખ્ત કલમા ઇસ લિયે કહા કે તુ ખુદા ચોર ઉસકે રસુલ સલ૦કા દુશમન હે ચોર જે શખ્સ ખુદા ચોર ઉસકે રસુલ સલ૦ કા દુશમન હો ઉસકો મેં વા-જીબુલ કતલ સમજતા હું.”

ગરજ કિસીને લી અબુ સુફિયાનકી બાત ન માની ચોર વો ચે કેહકર કે “ચે અજબ કોમ હે કે સખકે દિલ એક હે ચોર અપને પયગમબરકી ઇતાઅત ચોર ફરમાંબરદારી દિલો જાનસે કરતે હે.” નાકામ વાપિસ ચલા ગયા,

અબુ સુફિયાનકે જાનેકે બાદ રસુલે ખુદા સલ્લંને એ-
અલાન દીયા કે “ સખ લોગ જંગકી તધ્યારી કરેં ઓર
મદીનેકે બાહાર લશકર ગાહમેં જમા હોં ” યે સુનકર
સખને તધ્યારી શુરૂ કર દી. એક કસીર જમાઅત લશકર
ગાહમેં જમા હો ગઈ ઓર બડે તુઝુક વ એહતેશામકે સાથ
લશકરે ઇસલામ મકકેકી તરફ રવાના હુવા.

વો નખીએ કરીમ ઓર રસુલે ખુદા સલ્લં જુન્હે
મકકેવાલોને સખત ઇઝાયેં દી થીં ઓર આખર આપકી
જાન લેનેકી કોશીશ કી ઓર જો સખત મજબુર હોકર
સિફ એક ચારેગાર ચાઅને હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદીં
કે હમરાહ બે સાજો સામાન અપને વતનસે ખુફિયા નિકલ
જાનેપર મજબુર હુવે થે. ઓર જો ગારોમેં છુપતે ઓર
દુશમનોંસે બચતે હુવે બસહ મુશકેલ મદીને મુનઝરામેં
પનાહ ગુઝીન હુવેથે ઓર જુનકે પાસ અલ્લાહકે નામ ઓર
અલ્લાહ પર કામિલ યકીનો લરોસેકે સિવા ઓર કુચ્છ ન
થા ઓર જુન્હે ઉનકે લાઇયોં ઓર રિસ્તેદારોંને મદીનેમેં
લી ચેન લેને ન દિયાથા ઓર આયેદિન ઉનકે સાથ મુકા-
બિલા ઓર મુકાતિલા કરતે રેહતે થે વો નખીએ માસુમ
સલ્લં આજ અલ્લાહ તઆલાકી તાઈદ ઓર તવફીકસે
હસ હઝાર આદમીયોંકે લશકરે જરસારકે હમરાહ બડી
શાનો શવકત ઓર હચબતે ઇલાહીકે સાથ મકકેકે કરીબ

રોનક અફરોઝ હુવે ઓર મકકેસે થોડે ફાસલેપર લશકરકા ડેરાં લગા દિયા.

મકકે વાલે લશકરે ઇસલામકી આમદકી ખબર સુન-
કર સેહેમ ગયે. ઉનકે ચેહરોંપર હવાઈયાં ઉડને લગીં,
ઉન્હેં અપને કરતુત યાદ આ રહેથે ને ઉન્હેંને રસુલે
ખુદા સલ૦ ઓર આપકે સહાબા રહી૦ કે સાથ કિયે થે,
ઉન્હેં વો ઝુલ્મ ઓર તશદ્દુદ યાદ આ રહાથા ને ઉન્હેંને
પયગમખરે ઇસલામ ઓર જમાઅતે ઇસલામકે સાથ રવા
રખાથા. ઉન્હેંને ફિલફેર મશવેરા કિયા ઓર અખુ સુફિ-
યાનકો ઇસલામી કેમ્પમેં રવાના કિયા. જખ અખુ સુફિ-
યાન લશકરે ઇસલામકે કરીખ ગયા તો ઉસે ચંદ તીર
અનદાઝ દિખાઇ દિયે ને લશકરે ઇસલામકી હિફાઝતકે
ખ્યાલસે વહાં મુકરર થે તીર અનદાઝોંને અખુ સુફિયાનકો
આતે દેખાતો ઉન્હેંને ચાહા કે અખુ સુફિયાનકો તીરકા
નશાના બનાયે. મગર ઇતિતેફાકસે હઝરત અખ્યાસ રહી૦
વહાં મોખુદ થે, ઉન્હેંને તીર અનદાઝોંકો તીર ચલાનેસે
મના કિયા ઓર આપ અખુ સુફિયાનકે પાસ ગયે. અખુ
સુફિયાન ચુકે ઇનકા કરીખીથા ઓર અઈયામે જહેલીયત-
મેં ઇનકા હુમજલીસ ઓર હુમનશીનથા ઇસલિયે વો
ચાહતે થે કે અખુ સુફિયાનપર કોઈ મુસીબત ન આવે.
ઉન્હેંને અખુ સુફિયાનકો કહા કે “તેરી જાનકી ખેર નહીં

હે, અગર તુઝકો લશકરે ઇસલામ તક ઝિન્દા પહોંચના હે
 તો મુસલમાન હોકર જા વરના મારા જાયગા ” ઇસપર અબુ
 સુફિયાનને કલમા પઢા. મગર ચુંકે દિલ સાફ ન થા ઇસ-
 લિયે કલમા ઇસ્કી ઝખાનસે સાફ ન નિકલા. ફિર હઝરત
 અબ્બાસ રઘીઠને કહા કે “ તુ સચ્ચે દિલસે મુસલમાન હો
 જા કયોં કે ઇસમેં તેરી દુનયવી ઓર દીની નજાત હે ”
 અબુ સુફિયાન મુસલમાન હોકર હઝરત અબ્બાસ રઘીઠ
 કે હમરાહ રસુલે ખુદા સલઠ કે સામને આયા ઓર હઝ-
 રત અબ્બાસને અર્ઝ કી કે “ યા રસુલુલ્લાહ ! અબુ સુફિ-
 યાન મુસલમાન હો ગયા હે આપ ઇસપર નઝરે ઇનાયત
 ફરમાઈયે ઓર ઇસ્કે રૂતબે ઓર ઇઝતકા લિહાઝ કિજીયે
 કયોં કે વો હમારી કોમમેં મુમતાઝ હે. ઇસસે જો કુછ
 અખતક હુવા મેહેઝ નાદાનીકી વજાહસે હુવા. ઇસ્કો મોઆફ
 ફરમાઈયે ” રસુલે ખુદા સલઠને ફરમાયા. “ અછા ! અબુ
 સુફિયાનકો અપને ખયમે મેં લેજાવ ઓર ઉસે અપને
 પાસ રખો. ” ચુનાંચે હઝરત અબ્બાસ રઘીઠ ઉસે અપને
 ખયમે મેં લે ગયે ઓર ઉસને ઇસ જગા રાત ખસરકી.

જખ સુખાહકી અઝાન હુઈ ઓર મુસલમાન નમાઝકે
 લિયે ઉઠે, ઓર વુજુ કરનેકે લિયે ફિરને ચલને લગે તો
 અબુ સુફિયાનને ધભરાકર પુછા કે “ ચે કયસા શોર હે ”
 હઝરત અબ્બાસને કહા “ નમાઝકી અઝાન હુઈ હે ઓર

લોગ નમાઝકે લિયે વુઝુ કર રહે હે, ચલો હમણી વુઝુ કરકે નમાઝમેં શામિલ હોં ” અબુ સુફિયાનને કહા કે “ મુઝે પહેલે રસુલે ખુદા સલ૦ કે પાસ લે જાવ તાકે મેં સફા- ઇયે કલ્મકે સાથ ઇસલામ લાઉ ” હઝરત અબ્બાસ રહી૦ નમાઝકી જમાઅત હોનેસે પહેલે અબુ સુફિયાનકો આં હઝરત સલ૦ કી ખિદમતમેં લે ગયે. અબુ સુફિયાનને વહાં પહોંચકર ઇસલામક. ઇકરાર કિયા ઓર કલમએ શહાદત પઢા. ઇરકે બાદ સવાલ કિયા કે “ યા રસુલુલ્લાહ ! આપકે ઇસ લશકરમેં બોહોત લોગ મામુલી ઓર અવામુન્નાસ હેં કયા આપ ઇસ બાતકો રવા રખીંગે કે જબ આપ મકકેપર કમઝા કરીંગે તો કુરેશીયોંપર ઇન લોગોંકો તરજુહ દેં ઓર કુરેશકી બેટીયાં ઇન લોગોંકે લિયે મળાહ કરે ” રસુલે ખુદા સલ૦ ને ફરમાયા “ હાં મેં ઓર મેરા રખ ઉન લોગોંસે રાઝી હેં જુન્હોંને મેરી તકલીફ કી, મુઝપર ઇમાન લાયે, મુઝે અપને હાં જગા દી ઓર હરતરાહ મેરી ઇમ- દાદ ઓર ઇઆનતકી. જબકે મેરી અપની કોમ ઓર અઝી- ઝોંને મેરી તકલીબકી, મુઝકો મેરે ઘર ઓર વતનસે નિકાલ દિયા, મેરી જાન લેનેકે દરપે રહે ઇસલિયેમેં ઉન લોગોંકો કુરેશીયોંપર તરજુહ દેતા હું ઓર અલ્લાહ તઆલાને ઉનકો શરફ ઓર ખુઝુર્ગી બખશી હે. કુરેશ કયા બલકે બાદ શાહોંકી બેટીયાં લી ઉનકો મળાહ હેં કયોં કે વો હર- તરાહ ઉનકે સઆવાર હે ” યે સુનકર અબુ સુફિયાન દંગ

રહ ગયા ઓર દિલમેં સમજા કે વાકઈ રસુલે ખુદા સલ્વ
સથ ફરમાતે હેં, ફિર હઝરત અખ્યાસ રહીં ને અખુ
સુફિયાનકો નમાઝકે લિયે જમાઅતમેં ખડા કર દિયા.
જખ નમાઝસે ફરાગત હુઇ તો અખુ સુફિયાનને ફિર હય-
રાન હોકર કહા કે “યહાં કિસી ખડે છોટેકી તમીઝ નહીં
ઓર જો કુછ રસુલે ખુદા સલ્વ કરતે હેં વોહી ખિલા
તાઅમ્મુલ તમામ જમાઅત કરતી હે, જખ રસુલે ખુદા
સલ્વ રૂકુઅમેં જાતે હેં યા આપ સિજદેમેં ગિરતે હેં તો
સખ ઉનકી પયરવી કરતે હેં જખ આપ સલામ ફેરતે હેં
તો સખ સલામ ફેરતે હેં” હઝરત અખ્યાસ રહીં ને
કહા કે યે અયસી કોમ હે કે રસુલે ખુદા સલ્વ અગર
ઇનકો ખાને પીનેસે મના કર હેં તો યે ખાના પીના ફિલ-
ફેર છોડ હેં,” ઇસપર અખુ સુફિયાનને કહા “વાકઈ યે
અજીબ કોમ હે ઓર ઇનમેં અજીબ ઇતતિફાક ઓર ઇત-
તિહાદ હે, મેં ખુશ હું કે મેં લી ઇસ કોમમેં શામિલ
હો ગયા. લેકિન મુઝકો યે ખોફ હે કે મેરી કોમ કો યે
લોગ હલાક કર દેગેં કોઇ અયસી તદબીર હો કે મેરી
કોમકો અમાન મિલ જાય.” ઇસપર હઝરત અખ્યાસ
રહીંને રસુલે ખુદા સલ્વ સે અર્જ કી તો હઝરત રસુલે
અકરમ સલ્વ ને ફરમાયા કે “તુમ અખુ સુફિયાનકે
સાથ સવાર હોકર મકકેમેં જાવ ઓર એલાન કર દો કે જો
શખ્સ અખુ સુફિયાનકે ઘરમેં ચલા જાયગા ઉસકો અમાન

હી જાયગી. જો શખ્શ અપને ઘરકા ફરવાઝા ખંદ રખેગા. ઓર લશકરે ઇસલામકે દાખીલ હોતે વક્ત હરકત ન કરેગા. ઉસકો અમાન હી જાયગી. લેકિન ચંદ ખાસ આદમી ઓર જો શખ્સ મુકાબિલેપર અડેગા. ઉનકો અમાન નહીં હી જાયગી."

જખ અખુ સુફિયાનને મકકેમે જાકર એલાન કીયા તો અકરમા ખિન અખુ જેહલ ઓર દુસરે મકકેકે સરદાર ઇસ્કો લાઅનત મલામત કરને લગે કે "તુને ખાપદાદા કે દીનકો છોડ દિયા ઓર મુસલમાન હો ગયા" ઇસપર અખુ સુફિયાનને કહા "તુમ સખકો પયગમખરે ઇસલામકા તાબેદાર હોના પડેગા કયું કે રસુલે કરીમ સલ૦ કે સાથ અયસા જરાર લશકર હે કે તુમ હરગિઝ ઉસકે મુકાબિલેકી તાખ ન લા સકોગે, વો તુમારી તિકકા ખોટી ઉડા દેગે ઓર તુમારે શેહેરકી ઇંટસે ઇંટ ખજા દેગે" ઇસપર સખ ઘલરાયે ઓર મુઝાહેમતકા ખ્યાલ * ઇનકે સરસે જાતા રહા.

જખ હાઝરત અખ્ખાસ રહી૦ રસુલે ખુદા સલ૦ કી ખિદમતમેં વાપિસ આયે તો ઉન્હોંને અર્જ કી કે "સખ મકકેવાલે મુતીઅ હો જાઈગે, આપ લડાઈ કુછ અરસે ખંદ રખે" ઓર શહેરવાલોંકો મોહલત દે કે વો હાઝર હોકર અમાન કે ખવાસ્ત ગાર હોં" હાઝરત સલ૦ ને યે સુનકર

અયસાહી ક્રીયા. જળ બડે બડે સરદાર બન્હોને રસુલે
ખુદા સલ૦ ઓર સહાબાકો સખત ઇજાયે દીથી હાથ બાંધે
હુવે રસુલે ખુદા સલ૦ કી ખિદમતમે હાઝિર હુવે તો
આં હઝરત સલ૦ ને ફરમાયા કે “ બતાવ તુમ મુઝસે
કિસ સુલુક કે ઉમ્મીદવાર હો ? ” વો સળ બદ સુલુકીયાં
જો બન્હોને આં હઝરત સલ૦ ઓર સહાબા રહી૦ કે સાથ
કી થી ઉન્કી આંખોતલે ફિર ગઈ ઓર બન્હોને સર
ઝુકા દિયે ઓર કેહને લગે. “ જો સુલુક આહેં આપ હમસે
કરે મગર હમ મઆશીકે ઉમ્મીદવાર હે ” ઇસપર આં
હઝરત સલ૦ને ફરમાયા “ જળ હઝરત યુસુફ અલ૦ કે
સામને બનકે ખુજવાર ઓર અલિમલાઈ આયેથે તો હઝ-
રત યુસુફ અલ૦ને બન્હે મઆફ કર દિયાથા, મેંલી આજ
તુમ સળકો ખવાહ તુમને મેરે સાથ કિસ કદર બદ સુલુ-
કિયાં કી ઓર કિસકદર ઇજાયે પહોંચાઈ સચ્ચે દિલસે
મઆફ કરતા હું, અલ્લાહ તઆલાલી તુમકો મઆફ
કરે ” ઇસપર બનકે આંસુ ભર આયે. વો આં હઝરત
સલ૦કે પાઉંપર ગિરકર ઇસલામ લાયે. પિછલે ગુનાહોં
ઓર શિક્કસે તવબા કરકે ઇલાહી જમાઅતમે શામિલ હો
ગયે ઓર લાતો દિઝાસે ફ ગરદાન હોકર અલ્લાહકે બંદે
બન ગયે.

મરદોંકે બાદ બનકી ઓરતોંલી આઈ ઓર બન્હોને

ઇસલામ કુતુલ ક્રિયા. અળુ સુફિયાનકી બીબી હીંદબી આઈ, જુરને હઝરત હમઝા રદીંકો દગાસે શહીદ કરાકે રસુલે ખુદા સલ૦ ઓર મુસલમાનોંકો સખત સદમા પહોં-ચાયાથા. પેહલે તો આં હઝરત સલ૦ને ઇસસે મુંહ ફેર લિયા મગર ફિર ઇસકો મઆપ્રી દેદી ઓર ઇસકી બેઅત કુતુલ કરલી.

ખાલિદ બિન વલીદ તો પહેલેહી ઇસલામ લા ચુકે થે ઓર ઇસવક્ત મુસલમાનોંકે લશકરમેં એક લશકરી દુકડીકે અફસરથે. ઉમર બિન આસલી ખાલિદકે હમરાહ મુસલમાન હો ગયે થે. અળ અકરમા બિન અબુજેહેલ* ઓર હુસરે નામી જ'અબુબી ઇસલામકે દાયરેમેં દાખિલ હો ગયે ઓર અલ્લાહ તઆલાને અપને ધર ગુઝીદા ઓર મેહબુબ રસુલે ખુદા સલ૦ કો તમામ અરબપર ખુઝુરગી ઓર ફઝીલત બખશી.

વો દુરરે ચતીમ જુરકો ઇસ્કી કોમ ઓર અઝીઝોને શિકરતા ઓર ખરતા હાલતમેં ઘરસે નિકાલ દિયાથા અળ તમામ અરબકા બાદશાહ ઓર એહલે અરબકે દિલોં ઓર

---

* અકરમા બિન અબુ જેહેલ પેહલે મકકેસે બાઝ ગયાથા. ક્યોંકે ઉસને લશકરે ઇસલામકે દાખલેકે વક્ત ખાલિદ બિન વલીદકે લશકરકી મુઝાહિમત કી થી મગર બાદ અઝાં વો જલદ વાપિસ આ ગયા ઓર મુસલમાન હો ગયા.

બનોંકા માલિક હુવા ઓર સુલતાને અરબ બલકે દોનોં
જહાનકા શહેનશાહ કહેલાયા.

રસુલે ખુદા સલ૦ ચંદ દિન મકકેમેં રહે. કાઅબ
તુલાહકો ખુતોંસે પાકો સાફ કરકે ઓર શિકકો નેરતો
નાખુદ કરકે મદીને મુનવ્વરાંકો* વાપિસ તશરીફ લે ગયે.

* જખ મક્કા ફતેહ હો ગયા ઓર મુશરફીન મુસલમાન હોતે
ગયે તો મદીને વાલોંકો યે શિક પેદા હુઈ કે શાયદ આં હજરત
સલ૦ આયંદાકે લિયે આપને વતન મકકેમેં સુકુનત ધખતીયાર કરકે
ઓર મદીનેકી રહાયશ તર્ક કર દે, યે ખાત આં હજરત સલ૦ને
સુતી તો મદીને વાલોંકો ખુલાકર તસલ્લી વ તશરૂફી દેકર ફરમાયા
કે 'ખુદા ન કરે કે મેં મદીનેકી રહાયશ તર્ક કર, મેં હમેશા
તુમારે પાસ હી રહુંગા ઓર તુમારે પાસહી વફાત પાઉંગા.

ખાખ ૬

જંગે ત'ચુક.

હિજરી ૧૨

સને ૧૧ હિજરીમેં રસુલે ખુદા સલ૦કી વક્ષાત પર હઝરત અબુબકર સિદ્દીક રદી૦ સહાબએ કિરામકી ઇતિ-
ફાક રાયસે ખલીફએ અવ્વલ મુનતખિય હુવે. ઉસવક્ત
અરબકે લોગ બકસરત મુરતદ હો ગયે થે ઓર જા બજા
શોરિશ બરપા હો ગઈ થી. નુબુવત કે મુઃદઈ યે મોકા
ગનીમત સમઝકર લોગોંકો બેહુકાને લગે ઓર અપને સાથ
બડી જમીઅત પયદા કરલી. વક્ત અયસા નાઝુક આ
ગયા થા કે વો રહેમતે ઇલાહીકા ઇસલામી દરખ્ખ જો શહી
દોંકે ખુનસે બોયા ગયા થા ઓર ઇસલામ કે દુશમનોં કે
ખુનસે સેરાખ હોકર એક શાનદાર પુર સમર દરખ્ખ બન
ગયા થા, ઉસ દરખ્ખકે કટ જાનેકા અનદેશા હો ગયા થા
મગર ખલીફએ અવ્વલને જીનકો અહ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલે
મકબુલ સલ૦ પર કામિલ લરોસા ઓર ઇમાન થા એક
લેહઝે કે લિયે બી હિમ્મત, હોસલા ઓર ઇસતિકલાલ કે

હાથસે ન દિયા ચોર અદ્વાહ તઅલાકી તાઈદે ચોર સહા-
બાએ કિરામ કી હિમ્મતસે ઇસ તમામ કિતનેકો ફરો
કિયા, તુબુવતકે દાવે દારોકો નેસ્તો નાબુદ કિયા. જંગે
યમામામેં મુસલેમા કઝઝાબકો જુસ્કી જમાઅતકી તેઅ-
દાદ એક લાખ તક પહોંચ ગઈ થી કતલ ક-કે બડી શા-
નદાર ફતેહ હાસલ કી ચોર અરબ મેં ઇસલામ કી બિના
અઝ સરે નવ મઝબુત ચોર મુસતેહકમ કી. બોહોતસી
બાગી અરબ કોમોંકો અઝસરે નવ મુતીઅ કરને ચોર ખુસુ-
સન જંગે યમામામેં બડી સખ લડાઈ કે બાદ ફતેહ હા-
સલ કરનેકો ફત્ત ઇસલામકે નામવર શુબ્હાચ ચોર જંગ
કે ફનમેં કામિલ માહિર જરનેલ ખાલિદ બિન વલીદ
રદી૦ સયકુદ્દાહ (ઇલાહી તલવાર) કો હાસલ હુવા.

જબ અરબકે અનદર અમન હો ગયા તો ખલીફએ
અબ્બલ હઝરત અબુબકર રદી૦ને અરબ કી શિમાલે મશ-
રિકકી ચોર શિમાલે મગરેબી સરહદકી તરફ તબજ્જેહ
ફરમાઈ. ઉન દિનો ઇરાકે અરબીકા ઇલાકા ને અરબ કી
શિમાલે મશરેકી હદસે મિલતા હે શાહે ફારસ કે માતે-
હત થા, જુસ્કા દારૂલ ખિલાફા દરીયાએ દબલાપર શેહેર
મદાયન થા. ચોર સીરીયા યાઅને શામ ચોર ફીલીસ્ટી-
નકા ઇલાકા ને અરબ કી શિમાલે મગરેબી હદસે મિલ-
તા હે શાહે રૂમ કે માતેહત થા જુસ્કા દારૂલ ખિલાફા

કુરતુન તુનીયા થા. ધન ઇલાકોંકી સરહદી કોમે' હમેશા અરબકી સરહદ પર જો ઇસલામકી હિક્કાજતમે' આ ચુકી થી ચુરશ કરકે છુટ માર કરતી રહેતી થીં ચોર આયે દિન સરહદ પર હિલચિલો શોરિશ મચાયે રખતીથીં. ઇલાવા ઇરકે મુસલમાન એલચીકો રસુલે ખુદા સલ૦ કે ઝમાનેમે' ઉન્હોંને કતલ કર દિયાથા ચોર મુસલમાનોં ચોર દિનકી હિક્કાજત મેં આઈ હુઈ કોમોંકા દમ નાકમેં કર રખા થા.

ખલીફએ અવલને ઉન કોમોં કી સરકોળી ચોર સરહદ પર અમન કાયમ કરને કે લિયે એક ઇસલામી લશકર લેજના તજવીઝ ક્રિયા ચોર અરબકે તમામ કબીલોંકો ઇસ લશકરમેં શામિલ હોનેકી દાઅવત હી. ચંદદિન ગુજરેથે કે અરબકે કબીલે જોકે દર જોકે મદીને મુનવ્વરામેં આને લગે ચોર મદીને મુનવ્વરાકે ખાહુર મયદાનમેં ડેરે લગા દિયે.

ખલીફએ અવલ ઇન લોગોંકી આમદ પર ખડે ખુશ હુવે ચોર અહ્મદ તઆલાકા શુક ખન્ન લાયે. જખ ચંદરોજ ગુજર ગયે ચોર લશકરીયોંકો ચારે વગેરાકી તકલીફ મહેસુસ હોને લગી તો સખ કબીલોંકે સરદાર મશવેરા કરકે ખલીફએ અવલ હુઝરત અબાખકર સિદદીક રદી૦કી ખિદમતમેં હાઝિર હુવે ચોર અર્જકી “ યા ખલીફએ રસુલુ-દ્દાહ સલ૦ ! હમ લોગ હુઝુરકી દાઅવત પર અહ્મદકી

રાહમેં જાન દેનેકે લિયે હાજિર હુવે હેં. ઇસ જગાહ હમેં ચારે વજેરાકી તકલીફ હો રહી હે અગર કોઇ અમ્ર માનેઅ ન હોતો હુજુર હમેં શામકી તરફ રવાના ફરમાયેં, તાકે હમ અહ્લાહકી રાહમેં જાનેં ફિદા કરકે જલ્દ સવાબે દારેન હાસિલ કરેં. ”

હઝરત ખલીફએ અન્વલ એહલે ઇસલામકી સરગર-મીએ શોકે શહાદત ઓર અહ્લાહકી રાહમેં જલ્દ જાનેકી આરજુ દેખકર બોહોતહી ખુશ હુવે ઓર ફરમાયા કે—
“ અહ્લાહ ઓર ઉસકા રસુલ સલ્લં આલ્લોહીંસે રાઝી હે. અહ્લાહ તઆલા તુમારી આરજુઓંકો પુરા કરે ઓર તુમકો જન્મત ઓર ઉસકી નેઅમતેં નસીબ કરે, ખહેતર, આજહી તુમારી રવાનગીકી તજવીઝ કર હી જાતી હે. તુમ સખ અપને ડેરેપર જાકર થોડી દેર ઇનતિઝાર કરો. ”

જખ એ સરદાર રૂખસત હો ગયે તો ખલીફએ અન્વલને હઝરત ઉમર રહીં હઝરત ઉસમાન રહીં હઝરત અલી કરં ઓર હઝરત સઈદ બિન અયદકે સાથ મશવેરા કિયા ઓર બાદ મશવેરા ઉનકે હમરાહ લશકર ગાહમેં તશરીફ લે ગયે. લશકરકો મુલાહિઝા કરકે હઝરત અબા-કર સિદ્દીક રહીંકા એહરા ચમક ઉઠા, ઓર જનાબે ખારીમેં દોઆકી “ અય મેરે પરવરગિાર ! એ તેરે બંદે તેરી રાહમેં ઇસલામકી ખિદમત અદા કરને જાતે હેં,

ઇનકો સખ અતાકર ચોર ઇનકો દુશમનોંપર ફતાહ દે ચોર ઇનકો દુશમનોંકે ઝરરસે મેહકુઝ રખ. ”

દોઆકે બાદ આપને એક હુઝાર સવારકા દસ્તા મુનતખખ કરકે ઉનકે લિયે એક અલમ તઇયાર કિયા ચોર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનકો બુલાકર અલમ ઇનકે હાથમેં દિયા ચોર ઇનકો દસહુઝાર સવાર પર અફસર મુકરર કિયા.

ઇસ્કે બાદ એક હુઝાર સવારકા એક ચોર દસ્તા મુન ખખ કિયા ચોર રબીઆ બિન આમિર રહીંકો ને હજમતઝકે મુઢકમેં નામી શહેસવાર ચોર બડે શુબઅથે, ઇનપર અફસર મુકરર કરકે ફરમાયા કે “ તુમ યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનકે દસ્તેકે આગે રહો ચોર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન તુમપર અમીર હોંગે, ને કુછ વે હુકમ કરેં ઉસકી તાઅમીલ કરના ” ફિર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનકો ફરમાયા. “ રબીઆ બિન આમિર મેશહુર બહાદુર ચોર સર કરદા આદમી હેં ઉનકી બુઝુર્ગીકા પાસ ચોર હર કામમેં ઉનસે મશવેરા લે લિયા કરના ચોર આપસમેં હમેશા ઇતતિફાક રખના. ”

ઇસકે બાદ ઇસ લશકરકો રવાનગીકી ઇન્તઝતદી ચોર આપ પાપિયાદા ઉનકે હમરાહ ચલે. રાસ્તેમેં યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનને અર્ઝકી “ યા ખલીફએ રસુલ સલ૦ ! મુઝે

શર્મ આતી હે કે હમ સવાર હેં ઓર આપ પિયાદા હેં, હમેં ઈન્જત દીજીએ કે હમ ભી પિયાદા ચલેં યા આપ ભી સવાર હો જાયેં.” યે સુનકર હઝરત અબાળકર રદીં ને ફરમાયા “ ન તો મેં હી સવાર હોજિંગા ઓર ન તુમકો થોડેસે ઉતરને દુંગા. ઇસકા કુછ ખિયાલ ન કરો. સિફ્ત અહ્લાહ ઓર રસુલ સલં કે અપને ખિયાલમેં રખો, કે તુમ કિસ કામપર જા રહે હો.”

જળ મદીનેસે થોડે ફાસલેપર પહોંચે તો ખલીફએ અન્વલ ઠેર ગયે ઓર ફરમાને લગે—“ અબમેં તુમકો અલવિદા કહેતા હું ઓર તુમકો અહ્લાહ કે સિપુર્દ કરતા હું અહ્લાહ તઆલા તુમારા હાકિમ ઓર નાસિર હો.” ઇસપર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનને અંજકી—“ યા ખલીફએ રસુલ-હાહ સલં ! આપ હમેં કુછ વસીયત ફરમાઈયે તાકે હમ ઊસકે મુતાબિક અમલ કરેં ઓર કબી લગઝિશ ન ખાવેં ” ઇસપર હઝરત અબાળકર સિદ્દીક રદીંને અહ્લાહ તઆલાકી હુમ્દ કી, ફિર રસુલે ખુદા સલં પર દુરૂદ ઓર સલામ લેજા ઓર ઊસકે બાદ ફરમાયા.

“ જળ તુમ કુચ કરો તો રફતારમેં તેઝી ન કરના ઓર લશકરીયોંપર સખતી ન કરના, અપને લશકરસે કબી ખુદા ન હોના ઓર હરેક કામમેં અપને સાથીયોંસે મશયેરા કરલેના, અદાલતકા તરીક ઈખતીયાર કરના, જુદમ

ઓર તશહદુદસે દુર રહેના કયું કે ઝાલિમકો નજાત હાસલ નહીં હોતી ઓર ન ઉસે દુશમનપર ફતેહ નસીબ હોતી હે. દુશમનોંકા મુકાબિલા નિહાયત ઇસતિકલાલ ઓર ઇસતિકામતસે કરના. ખુદાપર અપના કામિલ ભરોસા રખના. જબ દુશમનોંપર તુમકો ફતેહ હાસલ હોતો ઉનકે ખચ્ચોંકો કતલ ન કરના, ઝધફ ખુદે આદમીયોં ઓર ઓર-તોંકો ઇઝા ન પહોંચાના. દુશમનકે સર સખ્ખ ખેતોંકો હરગિઝ ન જલાના. ઉનકે ફલદાર દરખતોંકો હરગિઝ ન કાટના ઓર જાનવરોંકી ટાંગેં ન તોડના. જબ કિસી દુશ-મનકે સાથ એહદો પચમાન કરો તો ઉસમેં હરગિઝ ખે વફાઈ ન કરના ઓર સુલેહ કરો તો હરગિઝ સુલેહકો ન તોડના. દુશમનોંકે ઇખાદત ખાનોંકો મિસમાર ન કરના ઓર જો લોગ ઉનમેં ગોશાનશીન હોં ઉનકો મુતલક ઇઝા ન દેના, લેકિન જો શખ્સ તુમારે સાથ દુશમની કરેં ઓર તુમકો તકલીફ દેં ઉનકો તલવારકા મઝા ચખા દેના. અગર કોઇ શખ્સ અપની રજાઓ રગબતસે મુસલમાન હોબાય તો ઉસકો અપના ભાઈ સમજના ઓર ઉસકે હુકુક અપને ખરાખર ખ્યાલ કરના. જો ઇસલામ કુખુલ ન કરેં ઉનપર સખતી ન કરના મગર ઉનસે ફક્ત જઝીયા (હિક્કા-ઝતકા ટેક્સ) લેના ઓર જઝીયેકે ખદલેમેં ઉનકે જાનોમા-લકી હિક્કાઝત અપને ઝિમ્મે લેના. એહકામે શરીઅતમેં પુરી પાબંદી કરના ઓર ખુદા ઓર રસુલે ખુદા સલ્વંદો

હુમેશા યાદ રખના. અળમેં તુમકો ખુદાકે સિપુર્દ કરતા હું. અદ્લાહપર તવક્લ કરકે મુક્સિદોંકે મુકાબિલેકે લિયે શામ કો જાવ, અદ્લાહ તુમારા હાકિઝ ઓર મદદગાર હો. ”

યે વસીયત ફરમાકર હઝરત અળાખકર સિદ્દીક રદી૦ તો મઘીને મુનવવરાકો વાપિસ તશરીફ લે ગયે ઓર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન રખીયા બિન આમિરકે સાથ શામકી તરફ રવાના હુવે.

અંદ રોઝ બાદ હઝરત ખલીફએ અન્વલ રદી૦ને એક હઝાર સવારોંકા એક ઓર દરતા યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનકી ઈમદાદકે લિયે હઝરત પયગમબર સલ૦ કે કાતિબ શરજુલ બિન હસનાકી સરદારીમેં રવાના ક્રિયા.

યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન અપને લશકરે જરારકે સાથ મનઝિલેં તે કરતે હુવે બિલા રોક ટોક તથુક* મકામમેં પહોંચ ગયે, ઓર વહાં મકામ ક્રિયા. કયેાં કે

* રસુલે ખુદા સલ૦ને બી રૂમી લશકર અપની સરહદી કામોંકી હિમાયતકે દરાદેસે અરબકી સરહદપર હમલા કરનેવાલા હે યે ખબર સુનકર તથુકપર ચઢાઇકીથી ઓર બે આપકા આખરી ગઝવા સમજા જતા હે. મગર ઉસવક્ત કોઇ દુશમન મુકાબિલેપર ન આયા. ઓર રસુલે ખુદા સલ૦ દો માહકે ઇનતેઝારકે બાદ વાપિસ તશરીફ લે ગયે. યે જંગે તથુક જસકા વહાં ઝિક હે ખલીફએ અન્વલ હઝરત અળા ખકર સિદ્દીક રદી૦કે વક્તમેં હુઇથી.

અખ વો શામકી સરહદકે કરીખ આ ગયે થે ઝોર બગેર હાલાત દરીયાકત કિયે અગે બઢના મુનાસખ ન થા.

જખ ઇસલામી લશકર શામકે લિયે જમા હો રહાથા તો કિસી મુખબિરને શાહે રૂમોશામકો ખબર દી કે એહલે ઇસલામકા લશકર સરહદી કોમોંકી સરકોળીકે લિયે મુલકે શામકો રવાના હોનેવાલા હે ” ઇસપર હરકુલ શાહે રૂમને અપને વર્જીરોં ઝોર સરદારાને ફેજકો મશવેરેકે લિયે તલબ કિયા. જખ સખ આગયે તો બાદશાહને ઉનકો કહા કે “ એહલે અરબ મુલકે શામકા કરદ રખતે હે, તુમ બતાવ કે ઉનકો રોઝનેકે લિયે કયા તદખીર કરની ચાહીયે. ” સખને યેહી સલાહ દીકે “ એહલે અરબમેં યે હોસલા કહાં કે વો હમારે ઇલાકેમેં આ સકેં લેકિન અગર ઇનકે સરમેં યે ખખત સમાયા હે તો અપ એક મુખતસરસા લશકર તધ્યાર કરકે ઉનકે મુકાબિલે-પર રવાના ફરમાવેં જો ઇન્હેં સરહદકે બાહરહી રોક દેવે. ”

ઇસપર શાહેરૂમને આઠ હઝાર ફેજ સાઝો સામાનકે સાથ તધ્યાર કરનેકા હુકમ દિયા ઝોર ઉનપર ચાર અક્સર જો નામી જંગલુ ઝોર તજરબેકારથે મુકરર કિયે. યાઅને પાહઝારકે એક દસ્તેપર મશહુર બહાદુર ખાતલીકકો મુકરર કિયા. દુસરે દસ્તેપર ઇસકે ભાઈ જરજસકો, તીસરે-

પર લુકાકો; ચોથેપર સલયાકો ઓર ઇન સળપર જરજ-
સકો સિપેહ સાલાર મુકરર ક્રિયા.

યે આઠ હઝાર સવાર ઇન ચાર ખહાદુર ઓર શુબ્હા
સરદારોંકીં સર કરદગીમેં ડખલ કુચ કરતે હુવે શામકી
સરહદકી તરફ રવાના હુવે.

લશકરે ઇસલામને તથુક મકામપર ત્રીન રોઝ ક્રિયામ
ફરમાયા ઓર ચોથે રોઝ આગે ખઠનેકી તધ્યારીમેં થે કે
ઇન્હેં સામનેસે ગદ્દ ઉડતી હુઇ દિખાઇદી ઓર પેહુરેવાલે
સિપાહી ખબર લાવે કે “ દુશમનકા કસીર લશકર ઉનકે
મુકાબિલેકે લિયે આ રહા હે. ”

જબ લશકરે શામકો માલુમ હુવા કે એહલે ઇસલા-
મકા લશકર તથુકમેં રેરા ડાલે હુવે હે તો વોલી કુછ
ફાસલા છોડકર ઉનકે મુકાબિલ ઉતર પડે ઓર લશકરે
ઇસલામકી જમીઅતકા અનહાજા કરનેકે લિયે જાસુસ ભેજ
દિયે. થઝીદ બિન અબુ સુફિયાનને દુશમનકી આમદકી
ખબર પાતેહી યે હિકમતકી થી કે રખીઆ બિન આમિ-
રકો એક હઝાર સવારકે સાથ કમીનગાહમેં બિઠા દિયાથા
ઓર સિફ્ત અપના એકહઝાર સવારકા લશકર દુશમનકે મુકાબિલ
કેમ્પમેં રખ લિયાથા. જબ ફ્રાંજે શામકે જાસુસ ઇસલામી
લશકરકા અનહાજા કરકે વાપિસ ગયે તો ઉન્હેંને અપને
સરદારોંકો જાકર ઇતિલાઅ દીકે “ અરબકાં લશકર મુશ-

કિલ્લે એક હાથ સવારકા હોગા. ઓર હથીયાર વગેરાબી ઉનકેપાસ કુછ ઝિયાદા નહીં હે, ” શામી ફ્રેન્કે સરદાર યે સુનકર બોહોત મુતઅજબુબ હુવે કયોંકે ધન્ડે ખ્યાલ થા કે એહલે અરબને બે શામપર હમલા કરનેકી બુરઅત કી હે તો ઝુર્ર વો બડા ભારી લશકર લાયે હોંગે મગર અબ ઉનકી સમજમેં નહીં આતાથા કે એહલે અરબકો કિસતરાહ યે દીલેરી હુધ કે ફક્ત એક હાથ સવારસે મુલ્કે શામપર હમલા કરનેકી ઠાન લી. આખર ઉન્હોંને યેહી ફયસલા કિયા કે “ અરબ કે લોગ ઇસ ખાતસે ના વાફિક હે કે બાદશાહોંકે સાથ મુકાબિલા કરનેકે લિયે કિસ કદર ફ્રેન્ક ઓર સામાનકી ઝુર્રત હોતી હે. વો સિફ્ત ઇસખાતકે આદી હે કે અરબમેં એક કબીલા દુસરે કબીલેકે સાથ લડતા હે અનકી તેઅદાદ થોડી હોતી હે. ઉન્હોંને ગલતીસે શામકે મુતઅલ્લકબી યેહી અનદાઅ લગાયા કે વહાંબી ઉનકો અયસેહી કબીલેકા મુકાબિલા કરના પડેગા, મગર વો યે નહીં સમજે કે મુલ્કે શામ ઓર રૂમ એક બાદશાહકે ઝેરે નગીં હે ઓર બાદશાહકે પાસ લાખુંકી તેઅદાદમેં લશકર હે, ઓર જંગકા અસખાબ બે શુમાર હે. ઇસકે ઇલાવા શાહી ફ્રેન્કે સરદાર ઓર કિલ્લોંકે હાકિમ બડે તજરૂબાકર જંગબુ ઓર મશહુર તોગઝન હે. એહલે અરબકો હરગિઝ માલુમ નહીં કે જબ એહલે ફારસને હમ પર હમલા કિયાથા તો હમને ઉનકો માર માર કર લગા

દિયાથા. ફિર જરામકા કોમકો શિકસ્ત પર શિકસ્ત દી. ખેર એહલે અરખકો જલ્દ માલુમ હો જાયગાકે શામમે લડા-
ઇકે લિયે આના કોઈ ખાલાજીકા ઘર નહીં. સુખડા હોનેદો હમ ઉનકો અચ્છા સબક સિખાદેંગે. ધનમેસે એછોભી ઝિન્દા ન છોડીંગે ઓર ફિર અરખપર હમલા કરકે ઉનકે કબેકી (નઉઝોખિલ્લાહ) ઇંટસે ઇંટ બજા દેંગે ઓર ઉસ્કી ખુનિયાદ ખોદકર ઉસે ઝમીનકે સાથ હમવાર કર દેંગે. ”

ગરજ શામી ફેજકે સરદાર બડે ખુશથે કે એહલે અરખકી તેઅદાદ બોહોત કલીલ હે, હમ સુખડા હોતેહી આનન ફાનનમે ઉનકો ઘેર કર કતલ કર ડાલીંગે ઓર ફિર અરખ પર હમલા કર દેંગે તાકે એહલે અરખકો શામકી તરફ મુંહ કરનેકા હોસલા ન રહે.

સુખડા હુઈ તો યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનને અપના લશકર આરાસ્તા કરકે મેદાને કારઝારમે ખડા કર દિયા. પહેલે અલ્લાહ તઆલાસે દોઆ માંગી, ફિર અપની ફેજકો નસીહતકી કે ઇસતેકલાલ ઓર હોસલેકે સાથ દુશમનોંકા મુકાબિલા કરના, ઉનકી બડી તેઅદાદકે લશકરકો ખ્યાલમે ન લાના. તુમને કઈ મરતબા દેખાહેકે બડી થોડી તેઅદાદકે સાથ હમને બોહોતસે દુશમનોંપર ફતેહ પાઈહે ઓર અલ્લાહ તઆલાને હમારી નુસરત ઓર તાઈદકી હે. અબ્બી ચેહી સમઝો કે અલ્લાહ ઓર ઉસકા રસુલ સલ્લૌ હમારે સાથ હે ઓર હમકો દુશમનોંપર ફતેહ દેંગે ”

ધધર શામી ફાજકે સરદારોને લશકર આરાસ્તા કરકે
યે તજવીઝકી કે તમામ ફાજ યક ખારગી હમલા કરે ઓર
એહલે અરખકો ઘેર કર સખકો કતલ કર દે.

અખ દોનોં લશકર એક દુસરેકે મુકાબિલ હુવે ઓર
તલવાર ચલને લગી તો એહલે શામપર જલ્દ અહિર હો
મયા કે ને લોગ અરખસે નિકલકર શામપર હમલા આવર
હુવે હું વો કુચ્છ ઓર આવર હોસલા રખતે હું. ઇસલામી
લશકરને વો તલવાર ચલાઈકે શામિયોંકે મુંડ ફેર દિયે.
ફિરલી શામીયોંકી તેઅદાદ ઝિયાદાથી ઓર ફાજ કવાયદ
દાન ઓર તજરૂખા કારથી. ઉનકો ચકીનથાકે આખરકાર વો
લશકરે ઇસલામકો મગલુખ કર લેંગે કે ઇતિનેમે રખીઆ-
ખિન આમિર કમીનગાહસે નિકલકર એક હઝાર સવારકે
સાથ બિજલીકી તરાહ શામીયોંપર ટૂટ પડા. અખતો શામી
ખોહોત ઘભરાયે ઓર ઉનકે પાઉં ઉખડને લગે. રખીઆ-
ખિન આમિરકી નઝર ખાતલીક પર પડી, ને અપને સીપા-
હીઓંકો નેશ દિલા રહાથા. રખીઆ ફિલફેર રાસ્તા સાફ
કરકે ખાતલીકકે મુકાબિલ હુવા ઓર ઇસ ઓરસે નેઝા મારા
કે ઇસકી સરેં તોડકર દુસરી જનિબ જા નિકલા. ખાતલિક
ઘાયલ હોકર ઘોડેસે ગિર પડા, ઓર રખીઆખિન આમિરને
શામી લશકરપર હો હસ્તા તલવાર ચલાની શુરૂકી. શામી
ફાજ ઇસ હમલેકી તાખ ન લાકર સરાસીમા ઓર હવાસ.

બાપા હોકર પસપા હુંધે ચોર અપને કેમ્પમેં પહોંચકર ઉન્હોને દમ લીયા.

ઈસ લડાઈમેં શામી ફેજકે હો હઝાર દોસો આદમી મકતુલ હુવે ચોર ઈસલામી લશકરમેંસે એકસો બીસ આદમી શહીદ હુવે. મયદાન મુસલમાનોંકે હાથ રહા. ચોર અહ્મદ તઆલાને એહલે ઈસલામકો મુલકે શામમેં પહેલી ફતેહ * અતા ફરમાઈ. લશકરે ઈસલામકે હોસલે બઠ ગયે ચોર અહ્મદ તઆલાકા શુક બખ્ત લાયે. યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન ચોર રખીઆ બિન આમિર બાહમ બગલગીર

*અરબ ચોર રૂમીયોંકે મા બેન પહેલી છેડ છાડ આં હઝરત સલ્તં કે વક્તમેં દૂધી. આં હઝરત સલ્તં ને મુખતલિફ શાહાને વક્તકે પાસ એલવી દાઅરતે ઇમલામકી ગરઝમેં લેજેયે. એક એલવી બની ગરસાનકે પાસબી રસના કિયા ગયાથા મગર ઇસકો બની ગરસાનને કલ્લ કર ડાલા. ઇસપર આં હઝરત સલ્તં ને ત્રીન હઝાર સંવાર અપને ગુલામ ચોર બંગાલ રશીક ઝુવદ બિન હારિસ રદીઝ કી સરદારીમેં કિન્નરી ૮ કી સાલમેં શામકી સરહદકી તરફ રવાના કિયે ચોર હુકમ દિયાકે “ અગર ઝુવદ શહીદ હો જાયે તો ઇન્કી જગા જાઅફરે તઈયાર બિન અબી તાલિબ રદીઝ જો આપકે ચચેરે બાઈ ચોર હઝરત અલી કરં કે હકીકી બાઈ થે અમીર મુકરર કિયે જાયે, અગર જાઅફર બી શહીદ હો જાયે તો અબુદુલા બિન રવાહા રદીઝ કિન્કી જગા લે; અગર અબુદુલા બી શહીદ હો જાયે તો એહલે લશકર જીરફા ચાહેં અમીર મુકરર કરવે. ” યે ફરમાકર

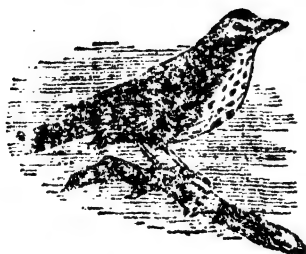

હુવે ઓર યઝીદ રદીં ને રળીઆ રદીં કે હમલા કરનેકી અઝહ તાઅરીફકી ઓર હુકમ દિયા કે શહીદોંકી લાશે' એક જગાહ જમા કીજાયે', જળ લાશે' એક જગાજમ્યા હો ગઈ તો ઇનપર નમાઝે જનાઝ પઢી ગઈ. ઉસ્કે બાદ ઇનકો દફન કિયા ગયા. યે ખુશનસીબ લોગ થે જુન્હે' અઘ્લાહ તઆલાને શહાદતકા

હુઝરત સલં ને લશકરકો રવાના કિયા. જળ મુતા મકામપર ઈસ લશકરકા રમીયોંકે સાથ મુકાબિલા હુવા જુનરી તેઅદાદ બોહોત જિયાદાથી લેકિન એહલે અરબને નિડર હોકર બડી સખતીકે સાથ મુકાબિલા કિયા. જંગમે' ઝયદ બિન હારિસ રદીં શુજ્જતકી દાદ દેને હુવે શહીદ હુવે. હુઝરત જાઅફર તમયાર રદીં ઝયદ રદીં કે શહીદ હોતે દેખકર આગે બઢે ઓર ફિજફાર અલમ અપને હાથમે' લે લિયા, લેકિન લડાઇમે' ઉનકા એક હાથ કટ ગયા તો આપને દુસરે હાથમે' અલમ લે લિયા લેકિન જળ દુસરા હાથબી કટ ગયા તો આપને અપને દોનોં ઝખ્ખી ઓર લહુ લુહાન બાઝુસે અલમ અપને સીનેસે લગા લિયા. આખર દુશમનોંને યકદમ વાર કરકે ઇનકો શહીદ કિયા. ઈસ વાકેઅપર મશહુર યુરોપીયન તવારીખ નવીસ મી. ગીબન લિખતેહે' “જાઅફર રદીંકી મોત નિહાયત શુજ્જઆના ઓર કાબિલે યાદગાર હુઈ. ઈસ જવાંમદે' શુજ્જઅકે જરમપર પચાસ કાબિલે ફખ્ખ ઝખ્ખમ આયે થે.” જળ હુઝરત જાઅફર તમયાર રદીં બી શહીદ હો ગયે તો અબ્બદુલ્લા બિન રવાહા રદીં ને અલમ લિયા, લેકિન વોબી શહીદ હો ગયે. ઇસપર હુઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદીં ને બઢકર અલમ ઉઠાયા ઓર ઇસ શિદદતકે સાથ રમીયોં પર હમલા કિયા કે ઇનકો પસપા કરકે અપને બાકી રહે હુવે લશકરકો ખ્યા

ફતખ. દિયા ઓર જન્મતમેં અપને વાઅદેકે મુતાબિક ઉન્હે જગા હી જહાં વો હમેશા જિન્દા રહીંગે ઓર મોતકા લફઝ ઉનપર આયદ નહીં હો સકેગા. કયોંકે અદ્લાહ તઆલાને ઉનકે હકમેં ઇરશાદ કરમાયા હે કે બે લોગ અદ્લાહ કી રાહમેં કતલ હુવે ઉનકો મત સમઝોકે મર ગયે, બલકે વો હમેશાકે લિયે જિન્દા હેં ઓર અપને રખકે પાસ નિહાયત ફહરત ઓર સુરમેં રેહતે હેં.

જિયા ઓર દુસરે દિન ઇનકો સહી સલામત મદીનેકી તરફ લે ગયે. આં હઝરત સલ૦ ને ખાલીદ રદીઁકી બહાદુરી દેખકર સયકુલાહ વાઅને “ ઇલાહી તલવાર ” કા લકબ રખ્યા યે લકબ આં હઝરત સલ૦કી ઝખરદરત પેશીન ગોઘથી બે નિહાયત એહસન તોરપર પુરી હુઈ.

ખાખ ૭

જંગે તથુકકા દુસરા દિન.

જખ બકીયા લશકરે શામ ને ચઝીદ ઓર રખીઆ કી આબદાર તલવારસે બચ રહાયા વો શિકસ્ત પાકર ખવારો ખસ્તા હાલતમેં અપને કિયામગાહપર પહોંચ્યા તો જરજસને અપને દીગર સાથીયોંકો ખુલાકર કહા કે “અફસોસ હમકો ફાશ શિકસ્ત મિલી. હમારે દો હઝારસે ઉપર આદમી કતલ હુવે. મેરા બહાદુર ઓર શુખ્તઅ ભાઈ ખાતલીક ભી કતલ હુવા ઓર હમ બ સુશકિલ બન બચાકર કિયામગાહ તક પહોંચે હેં, હમકો હરગિઝ ઉમ્મીદ નથી કે આજકી લડાઈકા ચે નતીજ હોગા. હમારી ફૈજ કવાયદ દાનશી, હમારે અફસર તજરૂબેકાર ચે મગર આજ ઇન બે કાયદા અરબોંકે સામને હમારી કુરુષ પેશ નહીં ગઈ. વો આદમી હેં યા કયા હેં કે મોતસે મુતલક નહીં કરતે ઓર અચસી બઢકર તલવાર મારતે હેં કે કિસી જંગબુને અચસી નહીં ચલાઈ. તદખીરે જંગભી ઉનકો ખુબ આતી હે કે આપે લશકરકો કમીન ગાહમેં છુપા

દિયા જુસને અયસે વક્ત હમપર હમલા કિયા જળકે હમ ઇનકે હમરાહીયેં પર ગાલિખ આનેકે કરીખ થે ચોર હમલાલી અયસા નાગહાની ચોર અયસી શિદદતકે સાથ કિયા કે હમારે સિપાહી સરાસીમા હો ગયે. અખમેં કયા મુંહ લેકર ખાદશાહકે પાસ જાઉંગા. મેરી તમામ શોહરત ચોર નામવરી ખાકમેં મિલ ગઈ. સિર્ફ દોહજાર અરખોંસે આઠ હજારને શિકસ્ત ખાઈ થે કોન ખાવર કરેગા. હમને તો અરખોંકી તલવારોંકી ધાર દેખલી હે ચોર હમ તો માન ગયે હે કે વો કિસી હોસલે ચોર હિમ્મતપર શામ ફતેહ કરનેકા કરદ કરકે ઘરસે નિકલે હે લેકિન જીન્હોંને ઇનકો તલવાર ચલાતે નહીં દેખા વો કિસ તરાહ હમપર યકીન કરેંગે ? કોન ખાવર કરેગા કે એક અરખને નેઝેકે એક હી વારમેં ઝિરાહ પોશ ચોર બહાદુર ખાતલીક કો કતલ કર દિયા. આહ ! લાઈકે કતલકો યાદ કરકે મેરી આંખોંમેં ખુન ઉતર આતા હે ખસ મેરે લિયે કોઈ ચારા નહીં, સિવા ઇરકે કે કલ લાઈકા બદલા લેકર ઇન અરખોંકો નેસ્તો નાખુદ કરું, યા આપલી મારા જાઉં ચોર લાઈકો જા મિલું. મેરે લિયે ઇસ યે ઇજ્જતીકે સાથ ખાદશાહ કે રૂબરૂ જાનેસે યહાં મયદાનમેં મારા જાના ઝિયાદા અરખા હે. ”

ઇસપર સખ સરદાર મુતતકિક હુવે કે કલ હરગિઝ

મયદાનસે મુંહ ન મોડિંગે. યાતો અરખોંકો માર લેંગે યા આપ મારે જાઇંગે.

જખ સુખડા હુમ્મિ ઝોર જરજસને મયદાને કારઝાર મેં જાનેકી તખ્યારીકી તો ઇસકે હુમરાહી સરદાર ઉસકે પાસ આયે ઝોર કેહને લગે કે “ જાજયે જંગ કરનેકે કોઈ અયસી તદખીર કયોં ન કરેં જાનસે યે અરખ હમારા પીછા ન કરેં, કયોં કે હમારે સિપાહિયોંને કલ અરખોંકી તેગઝની દેખતી હે ઝોર વો ઇનસે ખાયક હે, કયોં ન, હુમ ઉન અરખોંકો કુછ લાલચ દે તાકે વો વાપિસ ચલેં જાયેં ઝોર ફિર શામમેં આનેકા કસ્દ ન કરેં. વો ગદાગર, બે સામાન ઝોર ભુકે લોગ હે, રૂપીયે કે લાલચમેં આ જાઇંગે ઝોર હુમકો ઇનકે હાથસે નજાત મિલ જાયગી. બાદશાહબી હમારી ઇસ હિકમતે અમલીપર ખુશ હોગા કે હુમને તદખીરસે ઇસ ખજાકો ટાલ દિયા હે ”

જરજસ ગો ઇનતિકામ લેનેપર આમાદા થા મગર હુમરાહીયોંકી ઇમદાદકે બગેર વો કયા કર સકતા થા ઇસલિયે ઇસને કહા. “ અરજા ઇસ બાતકી આઝમાયશ કરકે દેખલેં, અગર અરખ રૂપીયેકે લાલચસે હમારે સાથ લડાઈ મોકુફ કરદે તો કયા હરજ હે. હુમકો ઇનપર ફતેહ પાકર કયા લેના હે, વો ખુદ ભુકે, નંગે, ઝોર બે સરો સામાન આદમી હે ઝોર ઇનકા મુલકબી રેતકે તોદેહે ’

ઇસપર એક હુશીયાર આદમી એહલે શામમેંસે તજવીઝ કરકે ઇસલામી કેમ્પમેં લેજા ગયા તાકે ઇનકે સરદારકો બાકર ચે કહે કે અપના કોઈ દાના આદમી શામી લશકરકે સરદારકે પાસ લેજે. વો યઝીદ બિન અબુ સુફિયાનકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા ઓર અર્ઝકી કે “ મુજકો સરદારે ફેજે શામને આપકે પાસ ઇસ લિયે લેજા હે કે આપ એક દાના આદમી મેરે હમરાહ લશકરે શામમેં લેજે. જો હમારે સરદારકે સાથ ખાતચીત કરે ” ઇસપર રખીઆ બિન આમીર રદી૦ ઉઠ ખડે હુવે ઓર કેહને લગે કે “ મુજકો ઇબ્તિહાત હોતો મેં ઇસ શખ્સકે હમરાહ ફેજે શામમેં જાવું. ” યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન ને ઇનકો અલગ લેજાકર કહા કે “ અગર તુમ લશકરે શામમેં ગયે તો મુજે અનદેશા હે કે વો લોગ તુમકો કતલ ન કરદે. કયોં કે કલ તુમને ઉનકે નામી સરદારકો કતલ ફિયા થા. ” રખીઆને કહા કે “ ઇસ ખાતકા આપ અન-દેશા ન કરે, મેં હોંશીયાર રહુંગા ઓર મા સિવા ઇસકે જખમેં ઇસ શખ્સકે હમરાહ શામીયોંકે કેમ્પમેં જાઉં તો આપ એક દસ્તા ફેજા કેમ્પસે નિકાલ કર આગે બઢા દે તાકે અગર શામીયોંને મેરે સાથ દગા ફી ઓર મેરે સાથ જંગકો તઈયાર હુવે તો મેરી તકબીર સુનકર વો દસ્તા લશકરે શામપર હમલા કરદે. ઇસકે બાદ આપબી બાકી લશકરકે સાથ હમલા કરદે. ઓર નતીબ ખુદાપર છોડ દે. ”

યે તજવીઝ કરકે રખીયા રદીઠ સવાર હોકર ઉસ કાસિદકે હમરાહ લશકરે શામમેં તશરીફ લે ગયે.

જળ લશકરે શામકે કેમ્પકે કરીબ પહોંચે તો કાસિદને કહા “ હમારે સરદારકી તાઅઝીમકી ખાતર આપ યહાં ઘોડેસે ઉતર પડેં ઓર મેરે હમરાહ ખ્યાદા ચલેં ” મગર રખીઆ રદીઠને જવાબ દિયા કે “ મેં ઘોડેસે નહીં ઉતરૂંગા ઓર ઇસી તરાહ હથીયારખંધ ઓર સવાર તુમારે સરદારકે ખયમે તક જાઉંગા ઓર અપના ઘોડાબી કિસી દુસરેકે હાથમેં નહીં દુંગા, અગર તુમ ઝીદ કરોગે તો મેં વાપિસ ચલા જાઉંગા. ” કાસિદ મજબુરન ખામોશ હો ગયા. રખીઆ બિન આમિર રદીઠ ઉસી તરાહ સવાર જરજસ કે ખયમે તક ગયે ઓર ખયમેકે દરવાઝે કે કરીબ ઘોડેપરસે ઉતરકર ઘોડેકી બાગ અપને હાથમેં લી ઓર વહીં બચડ ગયે. જરજસને જળ ઇનકો દેખા તો કહા.

“ અય બિરાદરે અરબી ! તુમારી કોમ તમામ કોમોસે કમઝોર હે ઓર તુમારા મુલક તમામ મુલકોસે ગરીબ હે. હમકો કબી વેહેમ લી નહીં આ સકતાથા કે તુમ બા વુજુહ ઇસ કદર કમઝોરી ઓર મુફ્લેસીકે એહલે શામ ઓર રૂમ પર હમલા કરોગે. કયોંકે ઇસકે પહેલે તુમકો કબી જુરઅત નહીં પડી. ફિર તુમારી ઇસ જુરઅતકા કયા બાઅસ હે ? ” રખીઆ બિન આમિરને જવાબ દિયા.

“ બેશક હમારી કોમ કમઝોર થી, હમારા મુલક ગરીબ થા ઝોર હમ આપસમેંભી લડતે લિડતે થે મગર અલ્લાહ તઆલાને હમપર ફઝલ ઝોર રહેમ કરકે હમમેં એક નુરેહિદાયત પયદા ક્રિયા જીસને હમારે તમામ તફરકે મિટા દિયે. હમકો એક કોમ બનાદિયા ઝોર ઇસલામકી દોલતસે હમકો માલામાલ કર દિયા. હમારી કમઝોરી જાતી રહી ઝોર હમારી મુફ્લેસીકાબી ખાતમા હો ગયા. અબ હમ અલ્લાહ તઆલાકી બરગુઝીદા કોમ હે, હમ સબ એક હે, એક ખુદા, એક રસુલ ઝોર એક ખલીફાકે તાબએ ફરમાન હે ઝોર ઝોહોદો તકવા ઝોર પાકીઝગીકી દોલતસે ગની હે, બેશક હમ દોલતમંદ નહીં હે મગર હમમેં કોઈ ભુકા બી નહી મરતા, કયોંકે જો કુછ એકકે પાસ હોતા હે વો દુસરેકે સાથ ખાંટ ખાતા હે. અલ્લાહ તઆલાને હમારી યે તાઅરીફ કી હે કે હમ આપસમેં નિહાયત રહેમ દિલ ઝોર હમદદ હે.” યે સુનકર જરજીસને કહા.

“ કયા કોઈ અચસી તદખીર નહીં હો સકતી કે તુમ હમારે સાથ ન લડો ઝોર અપને મુલકમેં ફિર જાવ. મસલન અગર તુમ હમારે સાથ એહદ કરો કે તુમ કબી મુલકે શામ પર હમલા ન કરોગે ઝોર હમારે સાથ સુલોહ રખોગે તો હમ તુમારે લશકરકે હરેક આદમીકો એક દીનાર ઝોર એક બોજ શુતરકે ગલ્લે ઝોર તુમારે સરદારે લશકરકો એક સો

દીનાર ઓર દસ બોજ શુતરકે ગલ્લે ઓર તુમારે ખલીફાકે એક હઝાર દીનાર ઓર એક સો બોજ શુતરકે ગલ્લે હૈંગે.”

રબીઆ બિન આબિરને યે સુનકર જવાબ દિયા “ અય સરદાર ! તુમને હમકો પહેછાના નહીં હે, ઓર હમારે મતલબકો ગલત સમજા હે. હમ ઇસ તરફ કિસી નફસાની લાલચકે લિયે નહીં આયે, બલકે હમતો અપને ખલીફાકે હુકમસે સરહદપર હમેશાકે લિયે અમન કાયમ કરને ઓર સાથહી તબહીદે ઇલાહીકો ફયલાને ઓર શિકકો મિટાને આયે હે. હમ તુમારે દીનારોંકી ખાતર નહીં આયે હમકો હુકમ હે કે હમ જહાં જાયેં વહાં લોગોંકો ઇસલામકી દાઅવત હૈ. અગર કોઈ શખસ અપની રજાઓ રગબતસે અદ્દાહકે દીનમે આ જાયે ઓર ઇસલામ કુબુલ કરે તો વો હમારા ભાઈ બન જાયગા ઓર ઇસકે હુકુક હમારે સાથ મસાવી હોંગે. અગર કોઈ કોમ ઇસલામ કુબુલ ન કરે ઓર હમારી હિક્કાજતમેં આના આહે તો હમ ઉસકો અપની હીક્કાજતમેં લે લેંગે ઉસસે હમ જઝીયાન લેંગે

+ જઝીયા એક ટેક્સ થા જરકો અંગ્રેઝી જ્ઞાનમેં કેપીટેશન ટેક્સ (Capitation tax) કેહતે હૈ. યે ટેક્સ મરદુમ શુમારીપર શી ક્સ કે દિસાબસે લગાયા જતા થા. યે ટેક્સ એહલે ઇસલામકી ઇબ્તદા નહીં થા બલકે ઇનસે પહેલે શાહાને ઇરાન ઓર ફસતુનતુનીયા એહલે સામ, જઝીરએ ઇરાક, માસર ઓર ફારસ વગયરાસે અલાવા માલીયા અરાઝી (Land tax) કે યે ટેક્સ હિક્કાજતી વુસુલ

ઓર ઉસકી જનોમાલકી હિકાજત અપને જિમ્મે લેંગે. ઇસ તરાહ હમેશાકે લિયે સરહદપર અમન રહેગા. ઇસ લિયે હમારે સાથ સુલેહ રખનેકે યે દોનોં તરીક હે, જો તરીક તુમ આહો ઇખતીયાર કરલો ઓર અગર દોનોંમેં કોઈ ઇખતીયાર ન કરે તો ફિર તલવાર હમારા તુમારા ફયસલા કર દેગી. તુમ તેઅદાદમેં હમસે જિયાદા હો, સામાને હરખલી તુમારે પાસ જિયાદા હે, તુમારી ફોજલી કવાયદ દાન હે, તુમારે અફસરલી તજફૂયા કાર હે. ગરજ તુમ હરખાતમેં હમસે જિયાદા હો ઇસ લિયે આવ તલવારસેહી ફયસલા કર લો. જુસે મવલા દે વો લે. ”

કરતેયે. ઇસલામને ઇસમેં યે તરમીમ કી કે ઇસ ટેકસકો લલકા કર દીયા. ખલીફએ અબલો સાનીકા અપને માતેદત સરદારોંકો બડા સખ્ત ઓર તાકીદી હુકમ થા કે યે ટેકસ (જજીયા) ઇતની મિકદારસે લિયા જવે કે લોગ આસાનીસે ઇસકો અદા કર સકે એહલે શામે ઇશિક પેહલે યે ટેકસ જિયાદા મિકદારમેં દિયા કરતેયે ઇસ લિયે ઇસલામી તશખીસકો જો નિસખતન નર્મથી ઉન્હોંને અપને લકમેં અથ્રે રેહમત સમજા ઓર બડી ખુશીસે એહલે ઇસલામકી હિકાજતમેં આતે ગયે. જવસે કે અગવે ખામેંમેં ઝાકિર હોગા. ઇમ ટેકસકે મુઆવિઝમેં વો લોગ ફોજ ખિદમાતસે બરીકઝજિમ્મા યે ઓર એહલે અરખ મન લોગોંકી જનોમાલકે મુદારિજ હોને યે. ઇસ ટેકસકી આમદની એહલે અરખકે ફોજ મસારિફમેં ખર્ચ હોતીથી. જો અસખાસ એહલે અરખકો જંગમેં ઇમદાદ દેને યે વો ઇસ ટેકસમેં મુસતસના ફિયે જાતે યે.

જરજીસે યે જવાબ સુનકર બોલોત ખિસયાના હુવા
 ઓર ઉસને કહા “ ન હમ દીને ઇસલામ કુબુલ કરતે હે’
 ઓર ન જાઝિયા દેના હમારી શાનકે લાયક હે. હમ યે
 દોનોં ખાતેં રહ કરતે હે’ ઓર તુમારે સાથ લડાઈપર
 આમાદાહે’ ” ઇતિનેમેં એક શખ્સને જરજીસકે કાનમેં
 કહાકે “ યે વોહી અરબ હે જીસને તેરે ભાઈકો કતલ
 કિયાથા ઓર યે અપની ફેજમેં એક સરદાર હે ” યે
 સુનકર જરજીસકી આંખેં ગુસ્સેસે લાલ હો ગઈ. ઉસને
 ફેરન તલવાર ખેંચલી ઓર ઉઠાકે રખીઆકો કતલ કરે
 મગર રખીઆ ઇસકી તેવરીસે તાડ ગયે યે ઇસલિયે બિજ-
 લીટી તરાહ જરજીસપર અપડે ઓર લોહજા ભરમેં જરજીસ
 કા સર કાટકર ઝમીનપર ગિરા દિયા. રખીઆ ઘોડેપર
 સવાર હો ગયેયે મગર લશકરે શામને ઇનકો ચારોં તરફસે
 ઘેર લિયા. રખીઆ દોનોં હાથસે તલવાર ચલાને લગે
 ઓર અલ્લાહો અકબરકા નાઅરા બલંદ કિયા. મુસલમાનોંકા
 વો દસ્તા બે ઇસી તરાહ ઇનતેઝારમેં ખડાથા ફિલફેર
 આગે બઠા. યઝીદ બિન અબુ સુફીયાન રદીં બી યે દેખકર
 કે શામીયોંને રખીઆકે સાથ ફરેખ કિયા હે અપને બાકી
 લશકરકો લેકર હમલા આવર હુવે. દોનોં લશકર આપસમેં
 લડને લગે ઓર ઝોરોશોરસે તલવાર ચલાને લગી. એહલે
 ઇસલામને લશકરે શામમેં એક આફત મચા દી. મગર
 શામીયોં ખુબ જમકર લડે ઓર સખત મુકાબિલા કિયા.

લડાઈ ઇસીતરાહ ઝેરોંપરથી કે શરજીલ બિન હસના કાતિબે રસુલુલ્લાહ સલ૦ એક હઝાર સવાર લેકર વહાં પહોંચે. ઉન્હોંને જો લશકરે ઇસલામ ઓર લશકરે શામકો લડતે દેખા તો બગેર દમ લેનેકે વોખી અલ્લાહો અકબર કેહતે હુવે મયદાનમેં ઉતર આયે. ફિર શામીયોંકા કહાં ઠિકાના થા. સબકે સબ ઇસલામી તલવારકા લુકમા હો ગયે ઓર લશકરે ઇસલામકો કામિલ ફતેહ હુઈ. જબ લડાઈસે ફરગત હુઈ તો યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન રદી૦ ઓર રળીઆ બિન આમિર રદી૦ને શરજીલ બિન હસના રદી૦ સે મુસાફિહા કિયા ઓર એક દુસરે કો ફતેહ કી મુખારક બાદી દી. સબ અલ્લાહકા શુક બજા લાયે ઓર દુશમનકે કેમ્પપર કબજા કરકે યે સોચને લગે કે ઇસ માલે ગનીમત કો કિસતરાહ તકસીમ કિયા જાયે. આબિર બાઇતતિકાક યે રાયે કરાર પાઈ કે કુલ માલે ગનીમત ખલીફએ અવલ રદી૦કી ખિદમતમેં ઇસ્લામ કિયા જાયે તાકે વો જીસતરાહ ચાહેં ઉસે તકસીમ યા ખર્ચ કરેં, ઇસપર શહદાદ બિન અવસકો ચંદ સવારોંકે સાથ માલે ગનીમત સિપુર્દ કરકે મદીને મુનવ્વરાકી તરફ રવાના કિયા ગયા ઓર લશકરે ઇસલામને તપુક મેંહી મુકામ કિયા તાકે ખલીફએ અવલ રદી૦ કે હુકમકા ઇનતેઝાર કરેં.

જબ શહદાદ બિન અવસ માલે ગનીમતકે સાથ

મદીને મુનવ્વરામેં પહોંચે ઓર મુસલમાનોંકો ફતેહ કી ખશારત હી તો તમામ મુસલમાનોંને બે ઇખતીયાર અદ્વાહો અખ-
બરકા નાઅરા ખલાંદ કિયા. જુસ્કો સુનકર હઝરત અખુખ-
કર સિદ્દીક રદીંને પુછા કે “ ચે તકળીરોંકી આવાજ
કયસી હે ? ” ઇસપર એક મુસલમાન દોડતા હુવા આયા
ઓર ઉસને અર્જકી “ યા ખલીફએ રસુલુલ્લાહ સલં !
મુખારક હો કે લશકરે ઇસલામકો અદ્વાહ તઆલાને મકામે
તખુકમેં એહલે શામપર ફતેહદી ઓર શદ્દાદ બિન અવસ
માલે ગનીમત લેકર મદીને મુનવ્વરામેં આયે હે ” ચે સુન-
કર ખલીફએ રસુલુલ્લાહ સલંને ઉસી વક્ત અદ્વાહ તઆ-
લાકા સિજદા અદા કિયા.

શદ્દાદ બિન અવસને ઉંટસે ઉતરકર દો રકાઅત
નમાઝે શુકરાના અદાકી. ફિર રવઝએ મુખારક રસુલુલ્લાહ
સલંની જિયારત કી ઓર ફતેહા પઠકર ખલીફએ અવલ
હઝરત અખાખકર સિદ્દીક રદીંકી ખિદમતમેં આયે.
લડાઈકા કુલ હાલ અર્જ કરકે માલે ગનીમત પેશ કિયા.
હઝરત ખલીફએ અવલ રદીં* લડાઈકા કુલ હાલ સુનકર

* હઝરત અખુખકર સિદ્દીક રદીં આં હઝરત સલં સે
સાતવીં પુસ્તમેં મિલતે હે. કુરેશ કોમકા મુરિસે આલા તીસરી
સદ્દી મસીહીમેં ફેહેર નામી થા જુસ્કા લખ્ય કુરેશ (તાજર) થા.
ઉસકા બેટા ગામેય ઉસકા બેટા લુધ ઉસકા બેટા કાઅબ ઉસકા

ખોહોત ખુશ હુવે ઓર ફરમાયા “ બેશક અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલ સલંકે વાઅદે સચ્ચે હે. અલ્લાહ તઆલા અપને વાઅદેકે મુતાબિક ઝુરૂર એહલે ઇસલામકો રૂમો-શામકા વારિસ બનાયગા ઓર લશકરે ઇસલામકો કુતુહાતે અઝીમ હોંગી અલ્લાહ તઆલાકી તવહીદ ઇન ખિલાફમેં ફયલ જાવેગી ઓર ઇન ઇલાકોંમે અમન કાયમ હો જાયગા. ”

ફિર આપને ઇસ ખ્યાલસે કે શાહેરમકે સાથ મુકાબિલા આ પડા હે, ઇસ ફતેહકી ખબરેં અતરાફે અરબમેં રવાના કરી ઓર એક ખત એહલે મકકાકો ખુલાનેકે લિયે લિખા જસપર આં હઝરત સલંકી મોહોર લગાઈ ઓર યે ખત અખદુલ્લા બિન ખડાફાકો દેકર એહલે મકકાકી તરફ રવાના કિયા. ઓર માલે ગનીમતસે એક દુમરા લશકર તઈયાર કરનેકા ઇરાદા કિયા.

જબ ઇસ ફતેહકી ખબર તમામ અરબમેં ફયલ ગઈ

બેટા મરરા થા. મરરાકે દો બેટયે એકકા નામ કુતાય ઓર દુસરેકા તમીમ થા. કુતાયકા બેટા કુત્સા ઉસકા બેટા અબ્દેમનાર ઉસકા બેટા હાશમ ઉસકા બેટા અખદુલ મુતતલિબ ઉનકે બેટે અખદુલ્લાહ ઓર અખદુલ્લાહકે બેટે આં હઝરત સલં યે.

મરરાકે દુસરે બેટે તમીમકા બેટા સબ્દ ઉસકા બેટા કાઅબ ઓર ઉસકા બેટા આબિર ઉસકા બેટા અખી કહાફા ઓર અખી કહાફાકે બેટે હઝરત અબુબકર સિદ્દીક રહીં યે.

તો લોગ બડે શોકકે સાથ મદીને મુનબરામેં આને લગેં કોમ બની કલાબકો ચે બખર પહોંચી તો ઇનકે સરદાર બુહાક બિન સુફિયાન બિન અવફને અપની કોમકો જમે કરકે કહાકે “ બલીફએ રસુલુલ્લાહ સલોને તાઈદે ઇસલામ કે લિયે તમામ મોમેનીનકો ખુલાયા હે. જો મોમિન શામકી તરફ ગયે હેં ઉનકો અલ્લાહ તઆલાને દુશમનોં પર શાનદાર ફતેહ અતાકી હે આર ઉન્હોને ખુદા આર રસુલ સલો કી રજામંદી હાસલ કરલી હે ઇસલિયે અય મેરી કોમ ! અલો હમ લી અલ્લાહકી રાહમેં જાન દેં આર અલ્લાહ રસુલ સલો કે રૂમરૂ સુર્ખરૂઈ હાસલ કરેં ” ચે મુનકર બની કલાબમેં સે એક સાલખુરદા આદમી જસને શામ આર રૂમકો અચ્છી તરાહ દેખા હુવાથા ખોલાકે

“ અય બુહાક ! અપની કોમકો કહાં લડનેકે લિયે લે જાતે હો. તુમકો બખર નહી કે શાહે રૂમો શામકે પાસ બે શુમાર લશકર હે, વો લાખોં આદમી જંગમેં લા સકતા હે આર ઉસકે પાસ જંગકા સામાન બે અનદાઝાહે વો બડી તાકત રખતા હે. એહલે અરબ ઇસકે મુકાબિલે પર કયા હેં ? ન ઇનકી તેઅદાદ હે ન ઇનકે પાસ સામાન હે ન કબાયદ જાનને વાલી ફોજ હે ચે લોગ બુકે આર કમઝોર હે, ચે લોગ કહાં રૂમોશામ વાલોં કે મુકાબિલેકી તાકત રખતે હેં ? અગર એક લડાઈમેં અરબોંકો ફતેહ હાસલ

હું તો કયાહે શાહે રૂમ લખોખા લશકર ધનકે મુકાબિલે પર ખડા કર દેગા ઇસ્લિયે મે મુનાસિખ નહી સમજતાકે હમારે લોગ શામમેં જાકર નાહક અપની જાન ખરબાદ કરે” ઇસિપર ઝુહાકને કહા.

“ અય મેરી કોમ ! તુમકો અચ્છી તરાહ માલુમ હે કે રસુલે ખુદા સલ્વંકો જીસ કદર માઅરકે પેશ આયે ઉન મેં એહલે ઇસલામકી જમીઅત મુશરેકીનસે હમેશા કમથી*

* સખસે પહેલે લશકર જે આં હજરત સલ્વં ને મકકે કે મુશરેકોં કે મુકાબિલે પર હજરત હમઝા રહીં કે માતેકત રવાના કિયા ઉસકી તેઅદાદ ફકત ખીસ નફરથી જોર મુકાબિલેપર તીનસો મુશરેકીન થે. દુસરા લશકર જીસકી તેઅદાદ સાઠ નફરથી ઉખેદખિન હારિસ ખિન અખદુલ મુતતલિઅકી માનેહતીમેં દોસો મુશરેકીનકે મુકાબિલે પર રવાના કિયા ગયા. તીસરા લશકર જીસકી તેઅદાદ ફકત ખીસ નફરથી સાઅદ ખિન અખી વિકાસકી માતેકતીમેં મુશરેકીન (જીનકી તેઅદાદ માલુમ નહીં, બ વજહ ઇસકે કે મુશરેકીન સાઅદ ખિન અખી વિકાસ કે પહોંચનેસે પેશતર કુચ કર ગયે થે) કે મુકાબિલે પર રવાના કિયા ગયા. ફિર જંગે બંદરમેં એહલે ઇસલામ તીનસો જોર મુશરેકીન એક હજાર થે. જંગે ઝોહોદમેં એહલે ઇસલામ એક હજાર જોર મુશરેકીન તીન હજાર થે, જંગે ખનદકમેં એહલે ઇસલામ તીન હજાર જોર મુશરેકીન દસ હજાર થે. જંગે ખયખર મેં એહલે ઇસલામકી તેઅદાદ એક હજાર છ સોથી જોર મુકાબિલે પર તમામ એહલે ખયખર જોર ઉનકે મુઆવિન હજારોંકી તેઅદાદમેં થે. ૫તેહ મકકેમેં એહલે ઇસલામકી તેઅદાદ દસ હજારથી જોર મુકાબિલેપર તમામ એહલે મકકાયે.

સામાને હરખલી કમ થા. મગર હર મોકેખર ઇસલામકો ફતેહ હાસલ હુઇ ઇસકી વજાહ ચેહે કે ઇસલામ અલ્લાહકા દીન હે ઓર અલ્લાહ તઆલા અપને દીનકી હિ-ફાઝત કરતા હે. ઇસકો મુશરેકીનપર ગાલિબ કરતા હે. દેખો તમામ અકવામે અરબમેં સે હમારે પાસ સાઓ સા-માન જિયાદા હે અગર હમ પીછે રહે ગયે તો હમ એહલે અરબકો કયા મુંહ દિખાવીંગે ચલો હમ અપને ભાઇચેંકી ઇમદાદ કરેં ઓર અપને આપકો જન્નત ઓર ઉસકી નેઅમતોંકા હકદાર બનાયેં ” યે ગુફતુગુ સુનકર બની કલાબ નેશમે આગયે ઓર સબકે સબ ચલને કે લિયે તઈયાર હોકર ખલીફએ અવ્વલ કી ખિદમતમેં હાજિર હો ગયે.

ઇસી તરાહ એહલે મકકેકો જબ ખલીફએ અવ્વલ રહીઁ કા ખત પહોંચાતો સોહેલ બિન ઉમર, હારિસ બિન હુશામ ઓર અકરમા બિન અબુ જેહેલ નેશસે ભર ગયે ઓર કેહને લગે કે “ હમને ખલીફએ અવ્વલકી દાઅ-વત કુબુલ કી હમ અલ્લાહકી રાહમે જાનો માલ ફિદા કરને કો તઈયાર હે.” ચુનાંચે ઉસી વકત ઉન્હોને સામાને જંગ દુરસ્ત કિયા ઓર અપને હમરાહીયેં કે સાથ મદીને મુન-વ્વરેકી તરફ કુચ કિયા. રાસ્તેમેં બની હોજાન ઓર બની સકીફ કબીલે લી ઇનકે સાથ શામિલ હો ગયે ઓર અચ્છી ખાસી જમીઅત કે સાથ જુસમેં બડે નામી ઓર મશહુર શુબઅ શામિલથે મદીને મુનવ્વરામેં જા પહોંચે ઓર મ-દીને મુનવ્વરાકે બાહર ડેરા લગાકર ખલીફએ અવ્વલ રહીઁ કે હુકમકા ઇનતિઝાર કરને લગે.

બાબ ૮

ઇસલામકા દુસરા લશકર.

જબ ઇસલામકા દુસરા લશકર કાફી તોર પર જમા હો ચુકા તો ખલીફએ અબ્વલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ને ચંદ સરદારોંકી માતહેતમેં ઇનકો શામ, ફીલી-સ્તીન ઓર ધરાક મેં લેજનેકી તજવીઝ કી. એહલે મકકેકે સરદાર યાઅને સોહેલ બિન ઉમર, અકરમા બિન અબી જેહેલ ઓર હારિસ બિન હુશામ ઇસ માતકે ખ્વાહિશમંદ થે કે ખલીફએ અબ્વલ ઉનકે લિયે એક ઇલાહેદા અલમ બનાકર ઉનકો દસ્તએ ફૈજકા સરદાર નામઝદ કરે, કયોંકે ઉનમેં સે હરેક ખબ્બએ ખુદ બડા શુબઅ ઓર તાકતવર જંગબુ થા. ચુનાએ હારિસ બિન હુશામને હઝરત ઉમર રહીંકો કહા કે—

“ જબ હમ ઝમાનએ બહેલીયતમેં ઇસલામકા મુકાબિલા કરતેથે તો ઉસવક્ત આપ હમારે હુશમનથે મગર અબતો હમ ઇસલામ લા ચુકે હે, હમ આપકે કરીબી હે. આપકો ચાહીયેકે કરાબતકા પાસ કરે, હમારે રૂતબે ઓર શાનકે લાયક હમસે સુલુક કરે ઓર ખલીફએ

અવલકે પાસ હમારી સિક્કારશ કરે' કે વો હમે' હસ્તએ ફેજકે સરદાર મુકરર ફરમાવે." હઝરત ઉમર રદીંને જવાબમે' ફરમાયા કે—

“ઈસ બારેમે' કરાબતકા કોઈ લિહાઝ નહીં ક્રિયા જા સકતા. યહાંતો લિહાઝ ઇસબાતકા ક્રિયા જાયગા કે કોન ઇસલામ પેહલે લાયા. પસ જો લોગ તુમસે પેહલે ઇસલામ લાવે હે' ઉનકો તુમપર તરજુહ દી જાયગી. કયોંકે અલ્લાહ તઆલાને ફરમાયા હે કે સાબેકોંકો આજે-રોંપર ફઝીલત હે” ઇસપર હારિસ બિન હુશશામને કહા કે—

“અચ્છા અગર પેહલે ઇમાન લાનેવાલોંકો તરજુહ દી જાયગી તો હમણી ઇસમે' કોઈ ઉઝર નહીં કરતે. હમ અલ્લાહકી રાહમે' જાન ફિદા કરને આવે હે' ચોર હમપર ખવાહ કોઈ સરદાર મુકરર ક્રિયા જાય હમ ઉસકે માતેહત ઇસલામકે હુશમનોંસે જંગ કરીંગે ચોર અપની જાન ચોર માલકો અલ્લાહકી રાહમે' ખરચ કરીંગે ” યે સુનકર અકરમા બિન અબુ જેહેલને કહા કે—

“અય લોગો ! મેં ખુદાકે ઇસબાતપર ગવાહ કરા હું કે મેંને અપના નફસ ચોર અપને સાથી-યોંકે તુકુસ ચોર અપના તમામ માલ અલ્લાહકી રાહમે' વકફ કર દિયા હે, હમ હરગીઝ જંગસે મુંહ ન મોડીંગે. જુસ કદર અરસા હમ ઇસલામકે સાથ મુકાબિલા.

કરતે રહે હેં ઇસસે દુગના અરસા દુશમનાને ઇસલામકે સાથ મુકાબિલા કરીંગે ઓર જીસકદર માલ હમ ઇસલામકી મુખાલિફતમેં ખર્ચ કરતે રહે હેં ઇસસે દુગના માલ ઇસલામકી તાઈદમેં ખર્ચ કરીંગે ઓર જખતક હમારી જાનમેં જાન હે હમ ઇસલામકી ઇમદાદ કરતે રહીંગે. અબ હમકો અમીર ઓર સરદાર ખનનેકી કોઈ ખવાહીશ નહીં રહી હે. હમ સીપાહીયોંકી તરાહ ઇસલામી અલમકે નીચે લડીંગે. બિલા લિહાજ ઇસકે કે વો અલમ કિસકે હાથમેં હે ”

યે સુનકર હજરત ઉમર રદીં બોહોત ખુશ હુવે ઓર ઉનકે હકમેં દોઆએ ખેર કી. ખલીફએ અન્વલ હજરત અબાબકર સિદદીક રદીંને હજરત ઉમર રદીંકે મશવિરેસે ઇસ લશકરકો ત્રીન હિસ્સોંમેં તકસીમ કિયા. એક હિસ્સેપર તો ઉમર ઇખતુલ આસ રદીંકો સરદાર મુકરર કીયા. દુસરે હિસ્સેપર ખાલિદ બિન વલીદ સયપુલ્લાહનકો ઓર ખાસ

+ જગે મુતાકે બાદ આંહજરત સલંને હજરત ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો સયપુલ્લાહકો લકબ અતા કિયા થા. યે આં હજરત સલંકી એક જગર દસ્ત પેશીન ગોઘથી. ક્યોંકે ખાલિદ બિન વલીદ રદીં આખિર ઉમર તક “ ઇલાહી તલવાર ” (સયપુલ્લાહ) સાબિત હુવે. ઓર બા વુજુદ ઇસ કદર માઅરેકોંમેં જાં બાઝીકે સાથ લડને ઓર મુખતસિફ મોકોંપર અપની જાનકો હલાકતમેં ડાલનેકે ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો અસ્લાહ તઆલાને મેહકુઝ રખા ઓર તમામ

અલમે મોહમ્મદી જીસકા રંગ સિયાહ થા ઓર નામ રાય-
તુલ ઇકાબ થા ઇનકે સિપુઈ કિયા. તીસરે હિસ્સેપર અબુ
ઉબેદા બિન જર્રાહ રદીંકો સિપેહ સાલાર મુકરર કિયા
ઓર હુકમ દીયા કે “ સબ સરદાર અલગ અલગ સિમતોંકો
જાયે, યાઅને ખાલિદ ઇરાકે અરબીકી તરફ ઉમર ઇબ્નુલ
આસ ફિલીસ્તીનકી તરફ ઓર અબુ ઉબેદા સીધા શામકા
રૂખ કરે.”

જબ ઇસ ખાતકા તસક્કીયા હો ચુકા તો ઉમર ઇબ્નુલ
આસ રદીં હઝરત ઉમર રદીંકે પાસ આયે ઓર કેહને
લગે “ આપકો મેરી શુબ્હાત, તદખીર ઓર ઇસતિક-
લાલકા બખુબી ઇદમ હે. અગર આપ ખલીફએ અન્વલ
રદીં કી ખિદમતમે મેરી સિક્કારશ કરકે ઇસ તમામ લશકરકા
સિપેહસાલાર અબુ ઉબેદાકે બદલે મુઝકો મુકરર ફરમાયે
તો મેં યકીન કરતા હું કે લશકરે ઇસલામકો બડી કુતુહાત

રૂમો શામકા ઇલાકા એહલે ઇસલામકે કબજેમેં કરદેનેકે બાદ હુમુસ
મેં આરામ કે સાથ સને ૨૦ હિજરીમેં વફાત પાઠ. ખુદ ખાલિદ
બિન વલીદ રદીંને કઇ બાર મયદાને જંગમેં શહાદત પાનેકી ખ્વા-
હિશ કી મગર મયદાને જંગમેં ઇનકો શહાદત નસીબ ન હુઘ ક્યોકે
અલ્લાહ તઆલાકો અપની તલવારસે કામ લેના થા ઓર અપનો
હબીબ હઝરત મોહમ્મદ સલંકી પેશીન ગોઘકો પુરા કરનાથા. ફિલ
હકીકત ખાલિદ રદીં કી તલવાર ઇસલામકા બડા મોઅજેઝા થા.

હાસલ હોંગી ઓર ખુદાસે ઉમીદ રખતા હું કે બિલાદેશામ ઓર રૂમ મેરે હાથસે ફતાહ હો જાયે.” હઝરત ઉમર રદી૦ ને ફરમાયા “ બેશક તુમારી શુબ્બઅત, તદખીર ઓર ઇસતિકલાલકા મેં કાયલ હું મગર મેં ઇસ ખાતમેં ખુશ નહીં હું કે અબુ ઉબેદા પર તુમકો અમીર મુકરર ક્રિયા જાયે. કયોકે અબુ ઉબેદાકા મરતબા તુમસે ઝિયાદા હે. વો સાબિકુલ ઇમાન હેં ઓર હઝરત રસુલે અકરમ સલ૦ ને ઇનકો અમીનુલ ઉમ્મતકા ખિતાબ દિયા હે.” ઇસપર ઉમર ઇમીનુલ આસને કહા “ અગર મેં અબુ ઉબેદાપર અમીર મુકરર ક્રિયા જાઉ તોં યે અમર ઇનકે મરતબેકી કમીકા ખાઅસ ન હોગા કયું કે મેં તોં સિર્ફ ઇસલામકા ફાયદા મદદે નજર રખકર યે અર્ઝ કર રહા હું.” ઇસપર હઝરત ઉમર રદી૦ નારાઝ હોકર કેહને લગે “ અય ઉમર! ઇસ દરખવાસ્તસે તુમારી મુરાદ સિર્ફ હુસુલે મરતબા ઓર ખુઝુર્ગી હે, સો ખુદાસે હરો ઓર સિર્ફ આકેખતકી લલાઇકા ખ્યાલ રખો.”

“ યે સુનકર ઉમર ઇમીનુલઆસ ખામોશ હો ગયે ઓર રવાનગીકી તૈયારી કરને લગે. જખ તૈયારી મુકમિલ હો ચુકી તો ખલીફએ અવ્વલ રદી૦ ઉનકો રૂખસત કરનેકે લિયે લશકર ગાહમેં તશરીફ લાયે ઓર ઉમર ઇમીનુલ

આસકો અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ* ચોર દીગર સહાબીયોંકે રૂબરૂ થે વસીયત ફરમાઇ.

“જાહેરો બાતિન અલ્લાહસે કરતે રહો ચોર આલમે તનહાઇમેં અલ્લાહ તઆલાકે સાથ દિલકો સાફ રખો ચોર ચકીન બનોકે અલ્લાહ તઆલા તુમારે જાહિર ચોર પોશીદા હાલાતકો ખુબ જાનતા હે, તુમારી નીયતસે બા ખબર હે ચોર જો કુછ તુમ કરતે હો ઉસકો ખરાબર દેખતા હે. દેખો ઇસ લશકરમેં તુમસે બેહતર ચોર મોઅ-ઝબિઝ લોગ મોબુદ હે, મેને ઇનપર તુમકો સરદાર મુકરર ક્રિયા હે ઇસલીયે ઇનપર બાપકી તરેહ શકત કરના ચોર ઇનકો હરતરાહ ખુશ ચોર રાજી રખના. હર કામમેં અલ્લાહ તઆલાકી રજામંદી ચોર અપની આકેબતકી ભલાઇકો મદદે નજર રખના. જો કુછ કરના અલ્લાહ તઆલાકે લીયે કરના, અપને નફસકો ટટોલતે રહેના ચોર જાંચતે રહેનાકે કિસી કામમેં તુમારે નફસકી મલઉની તો નહીં. અપને હમરાહીયોંકી ખબરગીરી કરતે રહેના. ઇનમેં બાઅઝ ઝઇફ હે, ઇસલિયે ચલનેમેં શિતાબી ન કરના ચોર

* અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ રદી૦ પેહલે ઇમાનવાલોંમેસે હે. જખકે ઇસલામી જમાઅત દસ બારા આદમીયોંસે ઝિયાદા નથી. વો સિદક દિલસે મસાયગ ચોર તકલીફ કે દિનોમેં ઇસલામકી હીમાયતમેં રહે ચોર રસુલે ખુદા સલ૦ કે મુકરરિય સહાબીયોંમેં ગિને જાતે હે.

ઝુરતસે ઝિયાદા સફર કી સુઉખત ન ઉઠાના. અપની હરકાત સકનાતકી ખખર અમીનુલ ઉમ્મત સીપેહ સાલાર અખુ ઉબેદાકો ખરાખર દેતે રહેના ઉનસે મશવેરા તલખ કરતે રહેના ઝોર ઉનકો કુમકકી ઝુરત પડે તો ઉનકી મદદકો ફીલફેર પહોંચના. અપને દરતએ ફેજકા મુકદ્દમતુલ જયશ સોહેલ બિન ઉમર, અકરમા બિન અબી જેહેલ, હારિસ બિન હુશશામ ઝોર સઈદ બિન ખાલિદ બિન સઈદકો મુકરર કરના કયોંકે યે લોગ તજફેકાર શુબ્બઅ ઝોર સરકરદા નખુદ આઝમા હે. ઇનકા લશકરકે આગે રહેના નિહાયત ફાયદેમંદ હોગા. જુસ કામકે લિયે તુમ જાતે હો ઇસમે હરગિઝ સુરતી ન કરના ઝોર દુશમનોંકી કસરતસે ઘભરા ન જાના ઝોર યે ન કેહનાકે ખતીફએ અવલને હમકો અયસી જગા લેજા હે કે હમ મુકાબિલા નહીં કર સકતે. તુમ અલ્લાહ ઝોર ઉસ્કે રસુલ સલવંકા નામ લેકર જાનતોડ લડાઈ કરના, હકકે ઇસલામ અદા કરના ઝોર નતીજા ખુદાપર છોડના તુમકો તજફૂઆ હે કે કઈ ખાર અલ્લાહ તઆલાને બોહોતસે દુશમનોંપર હમારી છોટીસી જમાઅતકો ગલબા દિયા હે. મેં ફિર તુમકો તાકીદ કરતા હું કે તુમારે હમરાહ સહાબા, મોહા-જેરીન ઝોર અનસાર બલકે એહલે ખદરમેંસે હે. ઉનકી ફિલજોઈ ઝોર હિફઝે મરાબતકા ખ્યાલ રખના. યે ન સમજના કે તુમકો ઇનપર સરદાર ઇસ્તિયે મુકરર ઝિયા હે

કે તુમ ઇનસે બરતર હો. બલકે અપને નફસકે ફરેબસે હમેશા ડરતે રહેના હરકામમે ઇનસે મશવેરા લે લિયા કરના. નમાઝકા ખ્યાલ રખના ઓર કોઈ નમાઝ ખે અઝાન ન પઢના. દુશમનોંકે સાથ ખાત ચીત કરનેમે હુશીયાર રહેના ઓર ઉનસે ખિલકુલ નિડર રહેના. અપને હમરાહી-યોંકે કુરઆને મજીદ પઢનેકી તાકીદ કરના. જબ લશકર મકામ કરે તો કુછ આદમી નિગેહબાનીકે લિયે બારી બારી મુકરર કરતે રહેના ઓર આપ ઇન પાસબાનોંકી નિગરાની કરના. અપને હમરાહીયોંકે સાથ એકહી જગા નિશસ્ત બરખાસ્ત રખના. અગર કોઈ હમરાહી શરેઅકે એહકામકી ખિલાફ વરઝી કરે તો ઉરકો સઝા દેના મગર સઝા દેનેમે સખતી ન કરના ઓર બગેર સઝાકેબી ન છોડના તાકે દુસરોંકો દિલેરી ન હો. જબ દુશમનકા મુકા-ખિલા કરો તો અદ્દાહ તઆલાકો યાદ કરતે રહેના ઓર ઉસસે ફતેહ માંગતે રહેના. અપને હમરાહીયોંકે ખિમાન-તસે બચનેકી તાકીદ કરના. અગર કોઈ ખિયાનત કરે તો સાખિત હોબનેપર ઉસકો સઝા દેના જબ કિસીકો નસી-હત કરો તો કલામ મુખતંસર કરના ઓર અપને નફસકી હરવક્ત ઇસલાહ કરતે રહેના. દુશમનોંકા મુકાખિલા હોસલે ઓર સખ્રકે સાથ કરના. મયદાને જંગસે મુંહ ન મોડના ઓર શહાદત પાનેકો સઆદતે દારેન સમજના. ઇસબાવકા

જુર ખ્યાલ રખના કે લશકરીયોંમેં ઝમાનએ બહેલીયતકા ઝિકર અઝકાર ન હો કયોં કે અયસી ખાતોંસે બહમ રનજીશ પયદા હોનેકા અનદેશા હે. ”

જખ હઝરત અખાબકર સિદ્દીક રહીં અપની વસી-અત ખતમ કર ચુકે તો આપને અબુ ઉબેદા ઓર ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકો ફરમાયા “ તુમને બી મેરી વસીઅત સુનલી હે. અબ તુમ અલગ અલગ રાસ્તેસે શામ, ફિલી-સ્તીન ઓર ઇરાકકો બાવ ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં અપની બનોંકો ખરચ કરો. મેં તુમકો ખુદાકે સિપુર્દ કરતા હું. અલ્લાહ તુમારા હાકિમો નાસિર હે ” જખ હઝરત અખા-બકર સિદ્દીક રહીં લશકરે ઇસલામકો રખસત કરકે મદીને મુન઼વરામેં વાપિસ તશરીફ લાવે તો આપ બોહો-તહી ખુશ થે. બાર બાર અલ્લાહ તઆલાકા શુકરિયા અદા કરતે, લશકરીયુંકે હકમેં દોઆએ ખેર કરતે ઓર અલ્લાહ તઆલાસે ઇનકે હિક્મ ઓર અમાનકી દોઆ માંગતે. ઇનકો કામિલ ચકીન થા કે અલ્લાહ તઆલા અપના વાઅદા પુરા કરેગા ઓર એહલે ઇસલામકો રૂમો શામકા વારિસ બનાયગા, અપને દીનકો ઇન મુલ્કોમેં ફેલાયેગા, વહાંકે લોગોંકો ગુમરાહીસે નિકાલકર હિદાયત યાફતા કરેગા ઓર ઇનકો અપની રેહમતકે સાયેમે લે લેગા.

જાળ ઇસલામકા દુસરા લશકર મદીને મુનબરાકે બાહર જમા હો રહ્યા થા તો ઉન દિનોં ફ્રમી સોદાગર આદતન મદીનેમેં કુચ્છ સોદાગરીકા માલ બેચનેકે લિયે લાયે હુવે થે. વો માલ બેચકર જાળ ફ્રમમેં પહોંચે તો ઉન્હોંને એહલે ફ્રમકો યે બખર સુનાઈકે અરબસે બડા બારી લશકર ફિલી-સ્તીનપર ધાવા કરનેકે લિયે તઈયાર હો રહ્યા હે. ઇનમેસે એક સોદાગરને બે શાહી દરબારમેં ફસુખયાફતા થા ખુદ હરકુલ શાહે ફ્રમકે પાસ હાઝિર હોકર યે બખર દી, ઇસ પર હરકુલને ઇરકો પુછા.

“વો કયસે લોગ હેં?” સોદાગરને જવાબ દિયાં.

“વો બડે જાંબાઝ ઓર દિલેર હેં અપને મઝહબકે સખત પાળંદ હેં ઓર અપને ખલીફાકે નિહાયત મુતીઅ ઓર ફરમા બરદાર હેં. વો બડે પરહેઝગાર ઓર ખુદા તરસ હેં, ઇનમેં બાહમ ઇતતિફાક હે વો એક દુસરેકે સાથ રહેમ, હિદમ ઓર દિલી હમદદીસે પેશ આતે હેં ઇનમેં કોઈ ઇખતિલાફ ઓર તફરકા નહીં. સખકે સખ ચક દિલ ઓર ચક ઝખાન હેં, છોટે બડે, અદના, આલા, સખ મસાવી હેં. ઇસબાતકી ઇનમેં કોઈ તમીજ નહીં ઇનમેં બે સરદાર હોતા હે વો અપને આપકો સિપાહી કે બરાબર અમજતા હે. સખકે હુકુક મસાવી હેં.” યે સુનકર ફિર હરકુલને પુછા.

“ધનકા ખલીફા કયસા હે ?” સોદાગરને જવાબ દિયા.”

“મેંને ખલીફાકો દેખા હે. ઉન્હોંને એક ચાદર મુઝસે ચાર દિરમકો મોલ લેકર અપને શાનોંપર ડાલ લી થી. ખલીફા ખિલકુલ દુસરે મુસલમાનોંકી તરાહ રેહતે હે. કોઈ ગેર આદમી હરગિઝ ધનમેં ચોર બાકી મુસલમાનોંમેં તમીઝ નહીં કર સકતા. ધનકા લિખાસ ખિલકુલ દીગર મુસલમાનોંકે જયસા હે વો બગેર કિસી બોડીગાઈકે ખુલે બંદો મદીનેકી ગલીયોંમેં ફિરતે હેં ચોર રિઆયાકી નિગરાની કરતે હેં. મુસલમાન ધનકે સાથ બે તકલ્લુફ ગુફતુગુ કરતે હેં વો સખકી બાતેં સુનતે હેં. અમીર ગરીબ સખકો એક નઝરસે દેખતે હેં ચોર અદાલતકે વક્ત કીસીકી રિઆયત નહીં કરતે. ખવાહ ધનકા અપના કરીબી રિસ્તેદાર હી કયોં નહો.”

યે સુનકર હરકુલ સોચમેં પડ ગયા. જરજીસ ચોર ધરકે ભાઈ બાતલીક ચોર ધરકે હુમરાહીયોંકી ઇતિલાઅ ધરકો પહેલે પહોંચ ચુકીથી. ચોર ઇસ ઇતિલાઅસે વો સખત હયરાન થા મગર અબ બે સોદાગરની ઝબાની ધરકો માલુમ હુવા કે વો કયસી કોમ હે જીરકે સાથ ઉસકો મુકબિલા પેશ આયા હે તો ઉસ્કી હયરાની દુર હો ગઈ ચોર ઉસ્ને સમઝાકે અચસી કોમકે મુકાબિલેમેં ઇસસે દસગુની ફાજલેજી જાયે જબ કહીં કુછ કામચાબીકી ઉમ્મીદ હો સકતી હે. ઇસપર ઉસને અપને અરાકીનકો તલબ કિયા

ઔર ઉનકો કુલ હાલ બતાકર ઉનસે મશવેરા લિયા. ઇસ-
પર ઉન્હોંને બી ચેહી રાય દીકે કિસી તરાહ ઇસ બલાકો
સરહદકે પારહી રોકના ચાહીયે. ફિલીસ્તીન બડા સર સખ્ખ
ઔર શાદાબ ઇલાકાહે અગર ઇસ ઇલાકેપર એહલે અરબકા
કખ્ખા હો ગયા તો ફિર રૂમકા તખ્ખતા ઉલટ દેનેમેં ઇન્હેં
કુછ દેર નહીં લગેગી. ઇસપર શાહેરૂમ હરકુલને હુકમ
દીયા કે એક લાખ ફૈજ આરાસ્તા કી જાવે. ઇસ લાખ
ફૈજકે ઇસને દસ દસ્તે બનાયે ઔર હરેક દસ્તેપર એક
સરદાર મુકરર કિયા ઔર ઉનકે ઉપર સીપેહ સાલાર
રૌખીસકો નામઝદ કિયા. રૌખીસકો તાકીદ કી કે જુસ્ત-
રાહ હો સકે એહલે અરબકો સરહદકે પારહી રોકદે. ઔર
ઉનકો ફિલીસ્તીન મેં કદમ રખને ન દે. રૌખીસ બડા
બહાદુર જનરલ થા ઔર ઉસકો ગુમાન થા કે વો એહલે
અરબકો એકહી હમલે મેં અયસા લગા દેખા કે ફિર ઇસ
તરફ મુંહ ન કરીંગે.

ચુનાંચે વો બડે સાઝો સામાનકે સાથ રવાના હુવા
ઔર એક દસ્તા ચ.અને દસહજાર સીપાહીયોંકો અપને
આગે રવાના કિયા તાકે એહલે અરબ અગર સરહદપર
જદદ પહોંચ જાયે તો ઉનકો વહીં રોકે રખેં જબ તકકે
બાકી ફૈજ વહાં પહોંચ જાવે. ઉસ વક્ત શાહેરૂમ હરકુલ
અપને એશીયાઈ ઇલાકેકે દારૂલ ખિલાફત એનતાકીયે મેં
મોબુદ થા. હઝરત ઉમર ઇબ્નુલ આસ રદી૦ હઝરત

ખલીફએ અબ્બલ રદીઠકી હિદાયતકે મોઆફીક અલગ રાસ્તેસે નવહુઝાર જવાનોંકા લશકર લેકર ફિલીસ્તીનકે રવાના હુવે. ઇન્હોંને અપના અલમ ખરદાર અપને બતીજે સઈદ બિન ખાલિદ બિન સઈદકો મુકરર ફરમાયા ઓર મુકદ્દમતુલ જયશ યાઅને પેશરવ દસ્તએ ફ્રાન્સમેં ખલીફએ અબ્બલ રદીઠકી હિદાયતકે મુજબ સોહેલ બિન ઉમર, હારિસ બિન હુશશામ, અકરમા બિન અબી જેહેલકો મુકરર ફરમાયા ઓર આહિસ્તા આહિસ્તા મનઝિલેં. તય કરને લગે. રાસ્તેમેં ખનજર ઓર સંગ લાખ ઝમીનકી વજેહસે ઇનકો ચારે વગયરાકી ઘોહોત તકલીફ હુઈ ઓર સવારીકે બનવર ઘોહોત લાગિર ઓર દુબલે પતલે હો ગયે.

જખ વો ફિલીસ્તીનકે ઇલાકેમેં પહોંચે તો ઇન્હેં નિહાયત સર સખ્ખો શાદાખ ઝમીન નઝર આઈ. જહાં ચારા ઓર પાની ખઈફરાતથા. ઇસપર ઉન્હોંને મુનાસિખ સમઝાકે ઇસ જગા ચંદરૌઝ મકામ કરકે દમ લે લેં તાકે બનવર તવાના ઓર મઝબુત હો જાયેં ચુનાંચે ઇસી જગા લશકર ઉતારા ગયા ઓર ઘોડે, ઉંટ ચરાગાહમેં ચરનેકે લિયે છોડ દિયે ગયે.

ઇતનેમેં આમિર બિન અદી બે એક દીનદાર મુસલમાન થા ઓર અપને અઝીઝો અકારિબકો મિલકર શામસે અરબકો વાપિસ જ રહાથા લશકરે ઇસલામમેં પહોંચા

ઝોર ઉમર ઇબ્રુલ આસ રદીઠકી ખિદમતમેં હાઝિર હુવા.
હઝરત ઉમર ઇબ્રુલ આસ રદીઠને ઉસસે પુછા કે—

“અયે આમિર ! કયા બાઅસ હે કે તેરે એહરેપર
અફસોસી છાઈ હુઈ હે ઝોર તુ હમકો દેખકર ખુશ નહીં
હુવા ?” આમિરને કહા.

“મેરી અફસોસી ઝોર દીલગીરી કી વળહ ચે હે
કે એનતાકીયાસે બડા ભારી લશકર ચાઅને એક લાખ
સીપાહીયોંકા લશકર એહલે ઇસલામકે મુકાબિલેપર રવાના
હુવા હે ઇન્મેં નામી જંગળુ તો બોહોત હે મગર ઇનકા
સિપેહ સાલાર બડા દિલેર ઝોર બહાદુર શખ્સ હે જુસ્ને
કઈ માઅકોંમે શુબ્હઅતકે જવહર દિખાયે હે ઝોર
એહલે રૂમમેં બડા મુમતાઝ સર કરદા સમજા જાતા હે.
મુજકો એહલે ઇસલામકા છોટાસા લશકર દેખકર તશવીશ
પચદા હુઈ હે કે ખુદા ખેર કરે મુકાબિલા સખ્ત આ પડા
હે” ઇસપર ઉમર ઇબ્રુલ આસ રદીઠને કરમાયા.

“અયે આમિર ! મત ઘલરા, દુશ્મનકી ઝિયાદા
તેઅદાદ* હમપર કુછ અસર ન કરેગી. કયોંકે અલ્લાહ
હમારે સાથ હે. અલ્લાહ તઆલા હમકો ઇમદાદ દેગા.”

* “તમામ દુનિયાંકી કિસી તારીખમેં ઇસ તારીખ કી નઝીર
નહીં પાઇ જાતી. એહલે અરબ દીની નશે ઝોર ઇમાની વજદસે
પુર સુરચે. વો દુશ્મનકી બેહદ કસરતકો મુતલક ખાતરમેં નહીં
લાતેયે. ચે મકોલા હરવકત ઉનકી કબાનપર જરીયા કે બેહિસ્ત

ઈતના કેહકર હઝરત ઉમર ઇબ્રિનુલ આસ રહીંને અપને હમરાહી સરદારોંસે મશવીરા તલબ કિયા. એક ગિરોહને યે મશવિરા દિયા કે “ વાકઈ દુશમનકી તેઅદાદ હમસે દસ ગુનીસેલી ઝિયાદા હે. મુમકિન હે કે હમ ઇનસે દુબદુ ઓહોદ ખરા ન હો સકેં. ઇસલિયે ખેહતર હે કે હમ પીછે હટકર કિસી મેહપુઝ જગા ડેરા લગાયેં. દુશમનકી ફેજ ઓહોત ઝિયાદા હે. વો જંગલમેં ચારે વગયરાકી કમીકે બાઅસ હમારે મુકાબિલા નહીં આઈગે ઓર હમ મોકા પાકર ઇનપર શબખુન માસ કરીંગે. ”

ઈસપર સોહેલ બિન ઉમર ઓર અકરમા બિન અબી જેહેલને કહા કે “ યે મશવિરા તો કમઝોર ઓર દેહશત ઝદા આદમીકા હે. હમતો એક કદમ પીછે ન હટીંગે ઓર આગે બઢકર દુશમનકા મુકાબિલા કરીંગે. અલ્લાહને ચાહાતો દુશમનોંકો માર માર કર લગા દેંગે ઓર ઇસલામકા નામ રવશન કરીંગે. ”

ઈસકે બાદ અબુદુલા બિન ઉમરને કહા કે “ હમ તો ખુદા ઓર ઉરકે રસુલ સલ૦ ઓર ખલીફએ અબ્વલ રહીંંકે હુકમકે મોઆફિક દુશમનોંકા જાન તોડ મુકાબિલા કરીંગે. અગર કિસીકો જાનકા ખોફ હે તો વો હમસે અલગ હો જાયે ઓર વાપિસ ચલા જાયે. હમ તો અપના કફ્રન સરસે ખાંધ કર આયે હેં. યાતો દુશમનોંપર ફતેહ પાઈગે યાતો અલ્લાહકી શહમે શહાદતકા ફતવા હાસલ કરીંગે ”

તલવારકે સાયેમેં હે વો મયદાને જંગકો ઝિયાદત ખ્યાલ કરતે યે ઓર ખતરેકો એક ખેલ સમજતે યે. (તારીખે આલમ ૭૬૬ ૮ સફા ૧૫૧.)

બાબ ૯.

ફિલીસ્ટીનકા પેહલા માઅરેકા.

ઉમર ઇબ્નુલ આસ રદીંને હઝરત અબદુલ્લા બિન ઉમર રદીંકી પુરજોશ તકરીર સુન કર ફરમાયા.

“ અય ફાફકે બેટે ! તુમને વો બાત કહી હે જો મેરે દિલમેંથી. બેશક જબ હમ અલ્લાહકી રાહમેં જાન દેને આયે હેં તો હમેં પનાહેં હુંઠનેકી કયા ઝુફરત હે ? નેઝ ખલીફ એ અબ્બાસ રદીંકી વસીયત હે કે દુશમનોંકી કસરતસે મત ઘલરાના ઓર અલ્લાહકા નામ લેકર બડે સખર ઓર ઇસ-તિકલાલકે સાથ જાન તોડ મુકાબિલા કરના ઓર નતીબા અલ્લાહપર છોડ દેના. પસ મેરી યે તજવીઝ હે કે તુમ એક હઝાર ચીદા જવાન હમરાહ લેલો ઓર દુશમનકે લશકરકી ખબર લાવ. અગર દુશમનકી પેશરવ ફાજકા તુમસે મુકાબિલા હો જાયે તો મેરે હુકમકે ઇનતેઝારકે બગેર લડાઈ શુરૂ કર દેના ઓર બડી સખતીકે સાથ મુકાબિલા કરના ફક્ત હમકો ખબર કર દેના.”

યે સુનકર અબદુલ્લા બિન ઉમર બોહોત ખુશ હુવે ઓર કહા—“ આપ દેખેંગે કે મેં અલ્લાહકી રાહમેં કયસે

બાન ફિદા કરતા હું.” ઇસ પર એક હઝાર જવાન મુન-
 તખિય હુવે. જન્મે હારિસ બિન હુશામ, સઈદ બિન
 ખાલિદ બિન સઈદ, સોહેલ બિન ઉમર ઓર અકરમા
 બિન અબી જેહેલ જયસે નામી દિલાવર ઓર શુબઅ
 શામિલ થે. જબ સબ તઈયાર હો ગયે તો ઉમર ઇબનુલ
 આસ રદીઁને અબદુલ્લા બિન ઉમર કે હાથમેં અલમ
 દિયા ઇસ પર અબદુલ્લા બિન ઉમર હઝાર ચીદા બહાદુર
 જવાનોંકે હમરાહ હુશમનકી ખબર લાનેકે લિયે રવાના હુવે.
 એક દિન એક રાત બરાબર ચલત રહે. જબ દુસરી સુબાહ
 હુધ તો એક મકામ પર સસ્તાનેકે લિયે ઠેર ગયે. ઇતનેમેં
 સામનેસે એક ગુબાર દિખાઈ દિયા. અબદુલ્લા બિન ઉમરને
 કહા કે—“યે ગુબાર હુશમનકી આમદકી ખબર દેતા હે.”
 ચંદ આદમિયોંને કહાકે “અગર ઇન્જલત હો તો હમ
 બકર ખબર લાયે.” અબદુલ્લા બિન ઉમરને કહા કે “યે
 વકત મુતફરરિક હોનેકા નહીં હે સબ ઇસી જગા જમકર
 ખડે રહો ઓર હમલે કે લિયે તૈયાર રહો.” ઇતનેમેં ગુબાર
 નજદીક પહોંચ્યા ઓર હુશમનકા લશકર દિખાઈ દિયા તો
 અબદુલ્લા બિન ઉમર રદીઁને ફરમાયા. “ગાલીબન હુશમનકી
 ફાજકા યે પેશરવ દસ્તા હે. મેરી તજવીઝ યે હે કે હમ
 હફઅતન ઉનપર હમલા કરદે તાકે ઉનકે દિલમેં દેહશત
 બેઠ જાય ઓર વો સંભલને ન પાયે. ગો ઉનકી તેઅદાદ
 જિયાદા હે મગર અલ્લાહપર તબક્કલ કરકે હમલા કરદો

ઝોર યાદ રખો કે બેહિસ્ત તલવારકે સાથેમે' હે. જુસ્કો અઘ્લાહ ઝોર ઉસ્કે રસુલ સલંકો રાઝી કરના હે વો મેરે સાથ રહે, જુસ્કો બેહિસ્તકી નેઅમતે' હાસલ કરનેકા શોક હે વો મેરે સાથ દુશમનપર હમલા કરે. ”

સખકે સખ અબદુલ્લા બિન ઉમર રદીં કે બરાબર પુર બેશ ઝોર શહાદતકે મુશતાક થે ફિર પીછે રેહનેવાલા કોન થા ? સોહેલ બિન ઉમર, હારિસ બિન સુફિયાનને ઘોડાંકી બાગે' ઉઠા લી' ઝોર અદ્જાહો અકબરકે નાઅરે મારતે હુવે અબદુલ્લા બિન ઉમરકે હમરાહ દુશમનકી અગલી સફર પર હુટ પડે. બાકી જવાનબી આનન કાનનમે' દુશમનકે લશકરસે જા મિલે ઝોર તલવાર ચલાને લગી. રૂમી પેહલે તો હમલેકી શિદ્દત દેખકર ઘભરા ગયે, લેકિન એહલે ઇસલામકી થોડી તેઅહાદ દેખકર જમકર લડને લગે મગર ઇસલામકા એક જવાન ઇનકે કઈ કઈ સો પર ભારી થા. દાયે' બાયે' રૂમી કટકર ગિરને લગે ઝોર ઉનકે ખુનસે મયદાને કારઝાર લાલ હો ગયા. અબદુલ્લા બિન ઉમર દાયે' બાયે' તલવાર ચલાતે હુવે દુશમનકે અકબમે' ધુસ ગયે ઝોર રાસ્તા સાફ કરકે રૂમી સરદારકે મુકાબિલ હુવે. રૂમી સરદાર બડા કદાવર ઝોર બડે ડીલ-રોલકા પહેલવાન થા, મસ્ત હાથીકી તરાહ લલકારકર લશકરીયોંકો મુકાબિલે કે લિયે ઉકસાતાથા કે અબદુલ્લા

ખિન ઉમરને બઢકર ઇસપર નેઝેકા વાર ક્રિયા જીરકે સદ-
મેસે ઇસકા ઘોડા ચાર કદમ પીછે હટ ગયા. ઉસને સંભ-
લકર અબદુલ્લાપર નેઝેકા વાર ક્રિયા તો અબદુલ્લાને અપના
નેઝા હાથસે ફેંક દિયા ઓર તલવારસે નેઝેકા વાર અયસી
સુખુક દસ્તીસે રોઝકે રૂમી સરદારકે નેઝા દો ટુકડે કરકે
ઉડા દિયા. રૂમી સરદાર ચે દેખકર હયરાનીમેં થા કે
અબદુલ્લાકી તલવાર પયગામે અજલ લિયે હુવે બિજલીકી
તરાહ ઇસપર પડી ઓર ઇસકો ઘાયલ કરકે ઝમીનપર
ગિરા દિયા. સરદારકે મારે જાને પર રૂમી લશકરમેં તેહ-
લોકા પડ ગયા ઓર ઉનકે હાથ પાઉં કુલ ગયે. અબદુલ્લા
ખિન ઉમર ઇનકો કતલ કરતે હુવે બોહોત દુર નિકલ ગયે.
જબ રૂમી લશકર બિલકુલ ભાગ નિકલાતો ઇસલામી પેહે-
લવાન મયદાનમેં જમા હુવે ઓર એક દુસરેકો ફતેહકી
મુબારકબાદી દેને લગે. મગર અપને સરદાર અબદુલ્લા ખિન
ઉમરકો ન પાકર કુછ ગમગીનસે હો ગયે ઓર કેહને
લગે કે ખુદા ન ખવાસ્તા અબદુલ્લા ખિન ઉમરકા એક
બાલબી ટેડા હુવા હે તો ચે ફતેહ ઉસકે મુકાબિલેમેં
હેચ હે. વો ઇસી તશવીશમે ચે કે અબદુલ્લા ખિન ઉમર
મુઝફફરો મનસુર ઇનમેં આ મિલે. ઇનકો દેખકર સબ
લેગ બોહોત ખુશ હુવે ઓર પુછા કે “આપ કિધર ગુમ હો
ગયે ચે ?” અબદુલ્લા ખિન ઉમરને જવાબ દિયા કે “મેં
રૂમી સરદારકો કતલ કરકે ઇસકે સીપાહીયોંકો કતલ કરતા

હુવા દુર નિકલ ગયા. થા. ' ઇસપર સળને ઇનકો ફતેહકી મુબારકબાદી દી. અબદુલ્લા બિન ઉમરને કહા " યે મુબારકબાદી હમ સળકે લિયે ચકસાં હે કયોંકે સળને અલ્લાહ તઆલાકી રાહમેં જાન ફિદા કરનેમેં મુસતઅદી દિખાઈ ઓર કિસીનેલી અલ્લાહ ઓર ઉરકે રસુલ સલઠકી રઝા મંદી હાસલ કરનેમેં અપની જાન દેનેસે દરેગ નહીં કિયા. "

ઇસ લડાઈમેં કઈ હઝાર રૂમી કતલ હુવે મગર ઇસલામી લશકરમેંસે સિર્ફ સાત આદમી શહીદ હુવે બાકી સળ અલ્લાહ તઆલાકી તાઈદસે મેહકુઝ રહે. અબદુલ્લા બિન ઉમર રદીઠકે હુકમસે શહીદોંકી લાશેં મયદાનસે લાઈ ગઈ ઓર ઉનપર નમાઝે જનાઝા પઢકર ઉનકો દફન કિયા. ફિર માલે ગનીમત જમા કિયા ગયા ઓર જો દુશ્મનકે આદમી ઇનકે હાથમેં કચદ હુવેથે ઉનકો અપને હમરાહ લેકર અલ્લાહ તઆલાકા શુક બજા લાતે હુવે ઇસલામી લશકરકી તરફ વાપિસ તશરીફ લે ગયે.

જબ અબદુલ્લા બિન ઉમરને ઉમર ઇબિનુલ આસકો લડાઈકી કેફીયત ઓર રૂમીયોંકી શિકસ્તકી ઇતતિલાઅ દી તો વો બોહોતહી ખુશ હુવે ઓર અલ્લાહ તઆલાકા શુક બજા લાયે. ફિર કચદીયોંકો ખુલાકર ઇનસે રૂમી લશકરકે હાલાત દરયાફત કરને લગે તો એક કચદીને કહા કે—

“ રૂમકે બાદશાહ હરકુલકા સરદાર રોળીસ બે બડા નામી બહાદુર હે એક લાખ ફોજ જરાર લેકર તુમારે મુકાબિલેકો આ રહા હે. યે દસ્તા દસ હજાર ફોજકા ઇસને અપને આગે લેખથા તાકે તુમારી પેશ કદમીકો રોકે રખે મગર ઇસ દસ્તેકો શિકસ્ત હુઈ ઓર ઇસકા સરદાર મારા ગયા. કયોંકે મુસલમાનોને અચાનક ઇનપર હમલા કર દિયાથા. લેકિન રોળીસ બડા તુંદખો હે. વો ઝુરર તુમસે ઇસકા બદલા લેગા. ઓર ચકીન હે કે તુમ સખકો કતલ કરેગા કયોંકે ઇસકે સાથ બે શુમાર ફોજ હે ઓર જંગકે કવાયદસે વો અચ્છી તરાહ વાકિફ હે ઇસ લિયે અબ તુમારી બાનકી ખેર નહીં ” યે સુનકર ઉમર ઇબ્નુલ આસને કહા.

“ કેઈ પરવા નહીં, અદલાહ તઆલા હમકો રોળીસપર ગાલિબ કરેગા ઓર ઉસ્કો ઝલીલો રૂસવા કરેગા. ”

લશકરે ઇસલામને રાત ઉસી જગા બસરકી ઓર મુખ્હા હોતેહી કુચકા નકકારા બજા દિયા તાકે રૂમીફોજકા આગે બઢકર મુકાબિલા કરે. ઉન્હોંને ઇસ ઇરાદેસે થોડાહી રાસ્તા તય કીયાથા કે ઉન્હેં રૂમી ફોજકે અલમ દિખાઈ દિયે ઇસપર ઉમર ઇબ્નુલ આસ સ્દીન્ને લશકરકો ઠયરનેકા હુકમ દિયા. ઓર લડાઈકે લિયે સફેં દુરસ્ત કર લીં. દુશમનકી ફોજ ચુકે બોહોત બડી થી ઓર અનદેશા થા

કે લશકરે ઇસલામકો ઘેર ન લે ઇસલિયે ઉમર રહીઠને અયસી તદબીરકે સાથ સફે ખડી કી કે કિસી તરફસે દુશમન ઇનપર નાગહાં ન દૂટ પડે. ગોયા આદમીયોંકી એક દીવાર ખીંચ દી ઓર ઇનસાનોંકા એક કિદઆ બના દિયા. દાયે ખાજુપર ઝુહાક બિન સુફિયાનકો મુકરર કિયા ઓર ખાયેપર સઇદ બિન ખાલિદકો ઓર કલ્બમે દુસરે શુબઆને ઇસલામકે સાથ આપ ખડે હુવે ઓર દુશમનકે હમલેકા ઇનતિઝાર કરને લગે.

રૌબીસને બી અપને લશકરકો આરાસ્તા કિયા ઓર એક સફે પીછે દુસરી સફ ખડી કી તાકે કોઇ ઇસલામી પેહલવાન સફેંકો ચીરકર નીકલ ન સકે. વાકઇ રૌબીસ તજરબેકાર જરનેલ થા ઓર ઉસકી ફૈજ અયસી દિખાઈ દેતીથી કે ગોયા લોહકી દીવાર ખડી કરદી ગઈ હે. ઉસને ફૈજકો હુકમ દિયા કે સખ જમકર ખડે રહો ઓર કોઇ આદમી જુમખિશ ન કરે. જબતક લશકરે ઇસલામ અપની જગેસે ન હીલે. કયોંકે વો દેખના ચાહતાથા કે એહલે અરબ કયા કરતે હેં ઓર કિસતરફ હમલા આવર હોતે હેં.

લશકરે ઇસલામને બોહોત દેર તક ઇનતિઝાર કિયા મગર રૂમી લશકરને હરકત ન કી ઇસ પર સઇદ બિન ખાલિદ બિન સઇદને ઉમરૂબિન આસસે ઇબ્નઝત તલબ કી કે “ હુકુમ હોતો રૂમી લશકરકો હરકતમે લાવું ” યે સુનકર

ઉમરૂખિન આસને કહા. “ હાં જાવ ઓર અરબકી શુન્નઅત ઇનકો દિખાવ.” ઇસપર સઘદ મયદાનમેં નિકલે ઓર રૂમીયોંકો લલકારા મગર કોઇ રૂમી ઇનકે મુકાબિલેકો ન નિકલા. વો લોહકી દીવારકી તરાહ જું કે તું ખડે રહે. સઘદને જુંઝલાકર રૂમી લશકરકે દાયેં બાજુપર હમલા કર દિયા ઓર દોનોં હાથોંસે તલવાર ચલાને લગે. એક સફ્રકો તોડકર દુસરી સફ્ર તક પહોંચ ગયે ઓર ઉરકો બી તોડકર તીસરી તક જા પહોંચે. કઇ સો રૂમી કતલ કર ડાલે મગર રૂમીયોંને ઇનકો ચાર તરફસે ઘેર કર ઝખ્મી કર કે શહીદ કીયા. સઘદકી શહાદતસે લશકરે ઇસલામકો સખ્ત સદમા પહોંચા ઓર ખુસુસીયતકે સાથ ઉમર ઇબિનુલ આસ રદીંકો ખડા કલક હુવા. ઇસપર વો બોલે.

“ સઘદ શહીદ હો ગયા. મગર મુઝાયકા નહીં કઇ સોકો મારકર શહીદ હુવા હે. અપની જાનકો અદલાહકી રાહ મેં અચ્છે દામોં બેચ ગયા હે ઓર ઇસલામકી શુન્નઅતકા દુશ્મનોંકે દિલોંપર સિલ્કા બિઠા ગયા હે. અંચ ઇસલામકે બહાદુરોં ! અબમેં ખુદ રૂમી લશકરપર હમલા કરતા હું. ચલો, મેરે સાથ ઠોન ચલતા હે.”

યે સુનકર સબને ચક ઝખ્ખાન હોકર કહા, કે “ હમ સબ ચલતે હે ” સિર્ફ હુકમકા ઇનતિઝારથા ઇસપર તમામ લશકરે ઇસલામ રૂમી લશકરપર હમલા આવર હુવા ઓર

હરએક જવાન રૂમી ફૌજમેં ઘુસ ગયા ઉન્હોંને દુશમનકે લશકરમેં ઘુસકર શુબ્હઅતકે વો જવહર દિખાયે કે રૂમીયોં કે દાંત ખટકે કર દિયે. બુહાકબિન સુફિયાન, હારિસ બિન હુશશામ, સોહેલ બિન ઉમર, અકરમા બિન અબુ જેહેલ, અબદુલ્લા બિન ઉમર, મઆઝ બિન જબલ, સયફ બિન અબાદા, સાલમ બિન ઉબેદ ચોર દીગર શુબ્હઆને ઇસલામને ઇસ તરાહ તલવાર ચલાઇ કે ગોયા વો ફસલ કાટ રહેયે. દાયેં બાયેં કુશ્તોં કે પુશ્તે ચોર જખમીયોંકે ઠર કર દિયે. અદલાહો અકબરકે નાઅરોં ચોર તલવારકી ચોટોંસે મયદાને દારઝાર ગોંજ ઉઠા. આખિર કબ તક રૂમી સીપાહી અરબકે શેરોંકે મુકાબિલેપર ઠર સકતે થે. દસ હુઝારતો વહીં ખેત રહે ચોર બાકી સરાસીમા હોકર ભાગને લગે. રૌબીસને હરચંદ ફૌજકો લલકારા ચોર સંભાલા મગર અરબ બહા-દુરોંને ઉસકી સફેં તોડ દીં ચોર ઉસકા નકશએ જંગ ઉલટ પુલટ કર દિયા ચોર ઉસકી તમામ તદાબીરે જંગઝા તાના બાના ઉધેડ દિયા. રૌબીસકો અબ કોઈ ચારા ન રહા ઇરિકેકે અપની જાન બચાકર ભાગ નિકલે. એક ઇસલામી ગિરોહને ઉનકા તઆકુબ ક્રિયા ચોર ઉનકો મારતે મારતે દુર નિકલ ગયે. શામ હો ગઇ થી કે મયદાને જંગ રૂમી સીપાહીયોંસે બિલકુલ ખાલી હો ગયા ચોર એહલે ઇસલામ અલાહ તઆલાકા શુક બજા લાયે. ઉમર ઇબનુલઆસકો ઇસ ગિરોહકી બડી ફિકરથી જો રૂમીયોંકે તઆકુબમેં દુર નિકલ ગયા થા,

યે ચાહતે થે કે કોઈ જાકર ઉનકો ફેર લાવે કે ઇતનેમેં
 વો ગિરોહ ખુદ ખખુદહી વાપિસ આ ગયા. ઉમર ઇખતુલ
 આસને અલ્લાહ તઆલાકી દરગાહમેં સિજદા અદા ક્રિયા
 આર મુઝફ્ફરો મનસુર અપને ખયમોમેં તશરીફ લાવે.
 ચુકે એહલે ઇસલામ ઉસદિન રૂમીયોંકો કતલ કરતે કરતે
 થક ગયે થે. જલ્દ જલ્દ નમાઝેં પઢકર સો રહે. જખ
 સુખ્હા હુઇ તો નમાઝે સુખ્હાસે ફરાગત પાકર શહીદોંકો
 મયદાને જંગસે ઉઠા લાવે. ઉનકી તેઅવાદ એકસો તીસ થી
 મગર ઇનમેં સઘદ ખિન ખાલિદ ખિન સઘદકી લાશ ન
 થી ઇસપર ઉમરૂ ખિન આસ અંદ હમસહીયોંકે હમરાહ ખુંદ
 મયદાને જંગમેં ગયે આર સઘદકી લાશકો ઘોડોંકે સુમોંસે
 રોંદા હુવા પાયા. ઉમર ઇખતુલ આસ સઘદકી લાશ દેખ
 કર આખદીદા હુવે આર ઉસે ઉઠા કર કેમ્પમે લાવે.
 સખ શહીદોંપર નમાઝે જનાઝા પડી ગઈ આર સખકો દફન
 ક્રિયા ગયા. ઇસકે બાદ માલે ગનીમત જમે ક્રિયા ગયા
 આર એક ખત લિખકર અબી આમીરકે હાથ અખુ ઉબેદા
 રદી○ સીપેહસાલારે લશકરે ઇસલામકી તરફ જો શામકી
 સરહદપર કેમ્પ લગાવે હુવે થે ઇરસાલ ક્રિયા જુસ્કા મઝ-
 મુન હરબે ઝેલ હે.

“ખિન જાનિય ઉમરૂ ખિન આસ ખ ખિદમતે અમીનુલ
 ઉમ્મત અખુ ઉબેદા સીપેહ સાલારે લશકરે ઇસલામ !

શુર કરતા હું મેં સાથ નામ અલાકે જો રેહમાનો
 રીમ હે. તેહકીક મેં હમ્દ કરતા હું અલાહકી જીરે સિવાય
 કોઈ માઅયુદ નહીં ફિર દુરદ ઓર સલામ બેજતા હું અપને
 નખી મોહમ્મદ સલ્વપર હસકે બાદ અર્જ કરતા હું કે મેં બ
 હમરાહી બહાદુરાન વ શુખઆને ઇસલામ ઇલાકએ ફિલીસ્તી-
 નમેં પહોંચા. ઉસ જગા મુકો ઇતતિલાઅ મિલી કે હરકુલ
 થાહે રમને એક લાખ ફોજ સરદાર રોખીસકી અફસરીમેં
 હમારે મુકાબિલેકે લિયે રવાના કી હે. ઇસપર મેને અબ્દુલ્લા
 બિન ઉમરકો એક હજાર જવાનકે હમરાહ દુશમનકી ખબર
 લાનેકો રવાના કિયા. ઇનકા મુકાબિલા દુશમનકી પેશાવ
 ફોજકે સાથ હુવા, જીનકી તેઅવાદ દસહજાર થી. અબ્દુલ્લા
 બિન ઉમર ઓર ઉનકે હમરાહીયોને ઇનકા જીન તોડ મુકા-
 બિલા દિયા. ફોજકે સરદારકો કતલ કિયા ઓર હજારોં આદમી
 કતલ કરકે દુશમનોંકો શિકરતે શાશદી. હમારે સાત આદમી
 ઇસ લડાઇમેં શહીદ હુવે. ઇસપર મેં ઇસલામી લશ્કરકો લેકર
 આગે બઢા ઓર થોડી દુર જાકર રોખીસકે મુકાબિલ હુવા.
 જો દુશમનકી ફોજ બ કસરતથી મગર અલાક તઆલાને
 હમપર એહસાન દિયા ઓર હમારી તામદકીર હમકો દુશમનોં
 પર ગલ્તયા દિયા. રમી લશકર મુકાબિલેકી તાબ ન લાકર
 બાગ નિકલા ઓર ઉનકા માલ અસગામ હમારે હાથ આયા.
 દસ હજારસે ઝિયાદ રમી ઇસ માઅરકેમેં કતલ હુવે ઓર
 હમારી જીનિયસે એકસો એકતીસ આદમી શહીદ હુવે જીનમેં
 ઇસબ્રામકા જાળાઝ ઓર શુખઅ પેહેલવાન સમદ બિન
 ખાલિદ બિન સમદ દાદે શુખઅત દેતા હુવા કમ્મ સો રમી

કલ કરકે શહીદ હુવા ઓર અલ્લાહ ઓર ઉરકે રસુલ સલબકી રજામંદી હાસલ કર ગયા. મેરે હમરાહી ઇસ લગાઇમેં અયસી સાબિત કદમી ઓર સબકે સાથ લડે કે ઇનકી તાઅરીફ નહીં હો સકતી. સબકે સબ અલ્લાહકી રાહમેં જન દેનેપર તુમે હુવે હેં. અલ્લાહ તઆલા અપના ફઝલો કરમ હમ સબકે શામિલે હાલ રખે મેં ઇસ ફતેહકે બાદ ઇસી જગા મુકીમ હું ઓર આપકે હુકમકા મુનતઝિર હું. હુકમ હો તો આગે બહુ ઓરઅગર ઝુરરત હો તો આપકો આ મિલું. આપ પર ઓર સબ મોમેનાંપર અલ્લાહ તઆલાકી રહેમત ઓર સલામ હો.”

જબ અબુ ઉબેદાને ચે ખત પઢા તો મુંહકે બલં સિજદેમેં ગિર ગયે ઓર અલ્લાહ તઆલાકી હમ્દો સનાકી.

સઘદકે વાલિદ ખાલિદ બિન સઘદ લી અબુ ઉબેદા કે લશકરકે હમરાહ વહાં મોજુદ થે. જબ ઉન્હોંને અપને બેટે સઘદકી શહાદતકી ખબર સુની તો બેતાબ હો ગયે— ઓર અબુ ઉબેદાકી ખિદમતમેં અર્જકી કે “ ઇન્જાત હો તો અપને બહાદુર બેટેકી કબ્રકી જિયારતકો જાઉં ઓર ખુદા કરે તો મેં બી જદ્દ ઉસકે પાસ પહોંચું.”

અબુ ઉબેદાને ઉમર ઇબ્નુલ આસકો ઉનકે ખતકા ચે જવાબ દિયા કે “ તા હુકમે સાની વહીં ઠયરે રહો ” ઓર ચે જવાબી ખત ખાલિદ બિન સઘદકે હવાલે કરકે કહા “ તુમકો અપને બેટેકી કબ્રકી જિયારત કરનેકી ઇન્જા-

ઝત હે ઝોર ઝગર ઝાહો તો ઉમરૂ બિન આસકે હમરાહ રહો. ”

ઇસપર ખાલિદ બિન સઇદ અબી આમિરકે હમરાહ ઉમર ઇબ્નુલ આસ* રદીંકે લશકરકી તરફ રવાના હુવે.

* ઉમર ઇબ્નુલ આસ એક કસબી ચોરતકા બેટા થા. જો ખુબ સુરતીમેં મશહુર થી. મકકેકે નામી સરદાર ઇસ્કે આશનાથે. જ્ય ઉમર પયદા હુવા તો ઇસકી માં બડે ફિશ્સે કેહતીથી કે ઇસ્કા બેટા મકકેકે બડે બડે રઇસી ઝાદોંકે સાથ હસબ નસબકી બરાબરીકા દાવવા કર સહતા હે. મગર ચુકે ઇસ્કી શકલ આસકે સાથ મુશાબાહથી ઇસલિયે વો આસકા બેટા મશહુર હુવા. કુદરતને ઇસ પયદાયશી નુકસકો દુર કરનેકે લિયે ઇસ લડકેકો ઝેહેની ઓર જીરમાની તાકતેં અતા કર રખી થી. વો બડા ઝડીન, દિનેર ઓર કાબિલ થા. જ્ય આં હઝરત સલ્હને ઇસલામકી દાવવત શુરૂ કી તો યે નવજવાન આં હઝરત સલ્હકી હજમેં શેઝેર બનાયા કરતા થા ઓર ઇનપર ફજતીયાં ઉડાયા કરતા. જ્ય ઇસલામી જમાઅતકે કુછ આદમી એહલે મકકેકી અઝીયતસે તંગ આકર મુફકે હબશકે ઇસાઇ બાદશાહ નજજશીકે પાસ પનાહ ગુઝીન હુવે તો એહલે મકકાને ઉમરૂ બિન આસકો નજજશીકે પાસ બેળથા કે યાતો નજજશી ખુદ એહલે ઇસલામકો કતલ કર દે ઓર યા ઇનકો મકકેમેં વાપિસ બેળ દે. મગર નજજશીને ઇનકાર કિયા ઓર ઉમરૂ નાકામ વાપિસ આયા. ફિર જંગે ઝોહદ ઓર ખનદકમેં એહલે ઇસલામકી મુખાલિફતમેં ઇસને બડા હિરસા લિયા. આખિર ઇસલામકા કાયલ હોકર ઓર તુરે હિદાયતસે મુનબ્બર હોકર અપને રશીક ખાલિદ

બાબ ૧૦

જંગે બસરા.

જળ ખાલિદ બિન સઈદ અબી આમિરકે હમરાહ અબુ ઉબેદાકા ખત લેકર ઉમર ઇબ્નુલ આસકી ખિદમતમે પહોંચે તો ઉમર બિન આસને ઉઠકર ઉનસે મુસાફિહા ચિકા આર ઉનકે બહાદુર બેટેકી શહાદતકી માતમ પુરસી કી. ઇસકે બાદ ખાલિદ બિન સઈદ અપને બેટેકી કબ્રપર ગયે આર ઉસકે હકમે દોઆએ મગફેરત કી. ફિર વાપિસ આકર ઉમર બિન આસસે અર્જ કી કે—

“અંદ સવાર મેરે હમરાહ કર દો તાકે મેં દુશમનોં કે તઆકુબમેં જાઉં આર જલ્દ શહાદત પાકર અપને બેટેકે જા મિલું” ચેહ સુનકર ઉમર ઇબ્નુલ આસને જવાબ દિયા.

“જલ્દી કચેં કરતે હો. આબિર ફમી લશકરકે સાથ હમારા મુકાબિલા હોગા. ઉસ વક્ત તુમ દિલ ખોલકર અપના અરમાન નિકાલ લેના.” ખાલિદને અર્જકી.

બિન વલીદ કે હમરાહ જો પેહલેસે ઇસલામકે કાયલ હો ચુકે ચે મહીને જાકર મુસલમાન હો ગયા. આર મુસલમાન હોને કે બાદ ઇસલામકા એક મશહૂર આર નામી જરનેલ સાબિત હુતા.

“ મેં ઇનતિઝાર નહીં કર સકતા. અગર મેરે સાથ કોઈ ઝોર નહીં આ સકતા તો મેં તનહાહી જાઉંગા. ”

યે કેહકર ખાલિદ બિન સઈદને હથીયાર પહેન લિયે. ઇસપર ઉમર ઇબ્નુલ આસ રદીઁને કોમ હમીરસે એક સો સવાર ઇનકે હમરાહ કર દિયે.

જબ ખાલિદ અપને હમરાહીયોંકે સાથ એક સર સખ્ખ મયદાનમેં પહોંચે તો ઉન્હોંને અપને હમરાહીયોંસે મશવિરા ક્રિયા કે “ યહાં ઝરા દમ લે લે ” ઝોર ઘોડોં કે ચરનેકે લિયે છોડ દે ફિર તાઝા દમ હોકર આગે બઢે ” ઇતિનેમેં એક ટીલેપર કુછ આદમી નઝર આયે તો ખાલિદને કહા—“ માલુમ હોતા હે કે યે લોગ દુશમનકે બસુસ હેં અયસા ન હો કે દુશમનકી ફૈજ ઇસલામી લશકરપર નાગહાની હમલા કર દે. ચલો હમ ઇનકો ગિરફતાર કરે ” ઇસ પર સખકે સખ પયાદા પા ટીલે પર ચઢ ગયે ઝોર ઉન અશખાસકો જે તેઅદાદમેં ફક્ત ચારથે ગિરફતાર કર લિયા જબ ઉનસે હાલાત દરયાફત કિયે ગયે તો એકને જવાબ દિયા.

“ જબસે એહલે અરબને હમારે મુલ્કપર હમલા ક્રિયા હે હમ બડી તશવીશમેં હેં કયોંકે રૂમકે લશકરકે લિયે ચારોં તરફસે રસદ વગેરા જમા હો રહી હે ઝોર જે કુછ હમ લોગોંકે પાસ હે ઝબરદસ્તી છીન લીયા જાતા હે. હમ

ગાઉં છોડકર ભાગ નિકલે હેં. તાકે કિસી અમનકી જગામેં જા બસેં.” ઇસપર ખાલિદને પુછા.

“યે રસદ કહાં જા રહી હે ?” શામીને જવાબ દીયા કે—

“ મકામ અજનાદીનમેં રૂમી લશકર કસરત કે સાથ જમા હો રહા હે. જો લોગ એહલે અરબસે શિકસ્ત ખાકર ભાગેથે વો બી ઉસ જગા જા ઠયરે હેં. અજનાદીનકો શાહેરૂમ હરકુલને લશકરકા હેડ કવારટર સુકરર ક્રિયા હે તાકે વહાંસે સરહદપર ફેજ લેજકર એહલે અરબકી પેશ કદમીકો રોકે ઓર ઉનકો આગે બઢને ન દે. ” ઇસપર ખાલિદને પુછા.

“ જો રસદ તુમારે હાં સે લી ગઈહે કયા વો અજનાદીનકો લે ગયે હેં યા અલી જમા કર રહે હેં ? ” શામીને જવાબમેં કહા કે—

“ રસદ એક દરે મેં જમા હો રહી હે ઓર વહાંસે ઉઠાકર અજનાદીનમેં લે જાવીંગે ” યે સુનકર ખાલિદને કહા.

“ અગર તુમ હમકો દરે તક લે ચલો તો હમ તુમકો છોડ દેંગે ઓર જહાં તુમારા દિલ ચાહે તુમકો જાને દેંગે. ”

શામીયોંને ઇસ ખાતકો મનઝુર ક્રિયા ઓર ખાલિદ બિન સંદેહ કે હમરાહ ટીલેસે ઉતરે. ખાલિદકે હમરાહી

ઘોડોંપર સવાર હુવે ઓર શામીયોંકો આગે રખ લિયા. જખ ઉસ દરેકે કરીખ પહોંચે તો ખાલિદને એક શામીકો ખખર લાનેકે લિયે રવાના કિયા ઓર કહા કે—

“અગર તુને દગાકી તો તેરે તીનોં હમરાહી કતલ કર દિયે જાઈગે.” જખ યો શામી દરે પર જાકર વાપિસ આયા તો ઉસને કહા.

“રૂમી સવાર રસદ લા રહે હેં ઓર કુચ કિયા આહતે હેં” યે સુનકર ખાલિદને પુછા.

“રસદકે હમરાહ કિતને સવાર હેં ?” શામીને જવાબ દિયા.

“છ સો હથીયાર ખંદ જવાન રસદકી હિકાજતકે લિયે વહાં મોજુદ હેં” ઇસપર ખાલિદને અપને એકસો સાથીયોંકો કહા કે—

“આવ હમ ચકબારગી હમલા કરેં ઓર નતીજા અઘ્લાહ તઆલાપર છોડ દે.”

યે સુનકર સખને દક્ષતન હમલા કિયા ઓર રૂમી સવારોંમે જા મિલે. રૂમી જમકર લડે મગર ઇસલામી ખહાદુરોંને ઉનકો ખે દરેગ કતલ કિયા. અચાનક ખાલિદકી નજર રૂમી અફસરપર પડી જો સવારોંકો લડાઇકી તાકીદ કર રહાયા. ખાલિદ ફિલફેર ઉસકે મુકાબિલ હુવે. લેહજા

ભરમે' નેજેસે ઇસકા કામ તમામ ક્રિયા ચોર કહા
 “ અઘ્ઘાહકા શુક હે કે મે'ને અપને ખેટેકા બદલા લિયા.”
 અક્સરકે મારે જાનેસે રૂમીયોંકે પાઉં ઉખડ ગયે. તીનસો
 ખીસતો કતલ હો ગયે થે ખાકી ભાગ ગયે ચોર રસદ
 લાને વાલે તો પેહલેહી કાકુર હો ચુકે થે. ખાલિદ
 રદીંને ખુદાકા શુક અદા ક્રિયા ચોર તમામ સામાને
 રસદ વગેરા હમરાહ લેકર લશકરે ઇસલામકી તરફ
 વાપિસ હુવે. શામીયોંકો વાઅદેકે મુતાખિક દરે મે' છોડ
 દિયા ગયા ચોર ઉનકો કહા ગયા કે જહાં ઇનકા જી ચાહે
 ચલે જાયે. જળ ખાલિદ બિન સઈદ રસદકા સામાન વગેરા
 લેકર ઉમરૂ બિન આસકી ખિદમતમે' પહોંચે તો ઉમરૂ
 બિન આસ બોહેત હુશ હુવે ચોર કહા. “ બેશક અઘ્ઘાહ
 તઆલા મોમેનોંકી નેક નીયતી ચોર સાફ ખાતનીકા ઉનકો
 અજર દે રહા હે.” ઇરકે ખાદ એક ખત ખલીફએ
 અવ્વલ રદીંકી ખિદમતમે' લિખા જુસ્મે રોમીયોંકે સાથકી
 લકાઇયોંકા કુલ હાલ દરજ ક્રિયા ચોર ચે બી ખબર દી કે
 “ રૂમી મં'મે અજનાદીનમે' ખડી કસરતકે સાથ જમે
 હો રહે હે' ચોર એહલે ઇસલામકી મુઝાહેમતકી સખત
 કોશીશ કી જા રહી હે.” ચે ખત આમિર દોસીકે હાથ
 મદીને મુનવ્વરા ઇરિસાલ ક્રિયા ગયા. જળ ખલીફએ અવ્વલ
 હજરત અખાળકર સિદ્દીક રદીંને વો ખત પહા તો
 સિજદએ ખારી તઆલા બજા લાયે ચોર મુસલમાનોંકો

ફતેહકી ખુશ ખબરી સુનાઇ. મુસલમાન ઇસિ ખબરકો સુનકર ખોહોત ખુશ હુવે ઓર તકબીરેં કેહને લગે. ફિર હઝરત અબાબકર રદીંને આમિર હોસીસે અબુ ઉબેદાકા હાલ પુછા તો આમિરને જવાબ દિયા કે “ અબુ ઉબેદા અલી તક શામકી સરહદ પર હેરા લગાયે હુવે હેં ઓર આગે બઢનેમેં તાઅમ્મુલ કર રહે હેં કયોંકે રૂમી સિપાહકી કસરત સે અ.પકો અનદેશા હેં કે એહલે ઇસલામકો તુકસાન પહોંચે ” યે સુનકર હઝરત અબાબકર રદીંને કહા “ અબુ ઉબેદા બડે રેહેમ દિલ ઓર નરમ તબીયતકે આદમી હેં, બેહતર હો કે ઇનકી જગા ઓર કો સિપાહ સાલાર મુકરર કિયા જાયે. ” ઇસપર આપને સહાબા રદીંસે મશવીરા તલાબ કીયા કે ખાલિદ બિન વલીદ રદીં સચ-કુદલાહ કો તમામ લશકરે ઇસલામકા અમીર મુકરર કિયા જાયે ” સબને યક ઝખાન હોકર કહા “ જો તજવીઝ આપને કી હે વોહી બેહતર હે ” ઇસપર હઝરત અબાબકર સીદદીક રદીંને ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો જો ઇશકે અરબીકી તરફ ગયે થે ખત લિખા કે “ તુમ બલ્લએ અબુ ઉબેદાકે કુલ લશકરે ઇસલામકે અમીર મુકરર કીયે જાતે હો ઇસલિયે તુમ મુસના બિન હારિસકો કુછ લશકર દેકર ઇરાકકી સરહદ પર છોડ દો ઓર આપ કુછ લશકર લેકર જદ્દ શામમેં પહોંચો ઓર રૂમકે લશકરકા મુકાબિલા કરો ”

યે ખત એક કાસિદકે હમરાહ રવાના ક્રિયા ગયા. એર ઉરકે તાકીદ કી ગઈ કે હત્તુલ મકદુર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે પાસ જલ્દ પહોંચ જાયે. ખાલિદ બિન વલીદ અરબ કે શિમાલમેં મશરેફી સરહદ પર અમન કાયમ કરકે એર ધરાની લશકરકે શિકસ્ત દેકર હીરા અનખાહ એર ફરાદાહ કે ફતેહ કર ચુકે થે અબ ઇનકા ઇરાદા મદાયન પર હમલા કરનેકા થા કે ખલીફએ અવલ હઝરત અબા-બકર રદીંકા હુકમનામા પહોંચ્યા. ઉન્હોંને હુકમનામા મિલતેહી ઉસી વક્ત પંદરાસો સવાર અપને હમરાહ લેકર સીરીયાકી તરફ કુચ ક્રિયા. એર ખાકી લશકર મુસના બિન હારિસ રદીંકે માતેહત ઇરાકમેં છોડ દિયા. ખાલિદ રદીંકે રવાનગીસે પેશતર અબુ ઉબેદા રદીંકેયે પયગામ લેજ દિયા કે “ મુઝકે હઝરત અબાબકર રદીંકે લશકરે ઇસલામકા અમીર મુકરર ફરમાયા હે ઇસલિયે મેં આપકે દુસરી ખબરદું વહાંતક જુસ જગા હેં વહીં ક્રિયામ રખે.” યે ખત આમિર બિન તુફેલકે હાથ રવાના ક્રિયા જો ખડા ખહાદુર એર જાંબાઝ મુસલમાન થા.

ખાલિદ બિન વલીદ અપને હમરાહીયોંકે સાથ અચતુલ તમરકે રાસ્તેસે મનઝીલેં તય કરતે હુવે અરજે સમા તક પહોંચ ગયે. વહાં ઉન્હોંને ચંદ રોઝ ક્રિયામ ક્રિયા તાકે આદમી એર જાનવર આરામ કર લેં ક્યોંકે

ઇસસે આગે રેગસ્તાનકા રાસ્તાથા ઓર પાનીકી બી કિલ્લત થી. જખ સખ લોગ ઓર જનવર પુરે તોરસે આરામ પા ચુકે તો કાફલા રવાના હુવા ઓર તીન મનઝિલે બી મુશકિલસે તય કી ગઈ.

જખ અરકા મકામમેં પહોંચે તો વહાંકે લોગોંને બિલા મુઝાહિમત એહલે અરબદી દતાઅત મનઝુર કરલી ઓર જબિયા દેકર સુલાહ કરલી. ઈસી તરાહ એહલે સખના ઓર એહલે તદમર ઓર હુરાનને ખાલિદ બિન વત્રીદકે સાથ મુસાલિહા કર લિયા ઓર એહલે અરબને ઉનકો અંપની હીકાઅતમેં લે લિયા.

જખ ખાલિદ બિન વત્રીદકા ખત અબુ ઉબેદા રદીંકે પાસ પહોંચ્યા તો ઉનકે ચેહરેપર ઝરા મલાલ ન આયા બલકે અદલાહ તઆલાકા શુકરિયા અદા કિયા. અબુ ઉબેદા ખુદ તો સરહદ પરહી ડેરા લગાયે હુવે થે મગર શરજલ બિન હસનાકો ચાર હઝાર જવાનકે હમરાહ બસરા*કી તરફ રવાના કર દિયા. જખ શરજલ બિન હસના બસરાકે કરીબ

* શેહેર બસરા જે બિલીજે દારસ (ધરાની અખાત) કે કનારે ધરાકે અરબીકા આજકલ મશહુર બંદર હે વો એહલે ઇસલામકા આખાદ કિયા હુવા હે થે બસરા જસપર શરજલ બિન હસનાને અદાઇ કી ઉસ વક્ત દમિશકે જુનુબ મેં હુરાનકે કરીબ શામકી સરહદ પર એક મેહકુઝ શેહેર થા.

પહોંચે તો બસરાકા હાકીમ રૂબાસ નામી થા. વો ઇનકો મિલને આયા ઓર ચે કેહને લગા.

“ મેને એહલે અરબકે હાલાત સુને હેં. ઇસ લિયે આહતા હું કે આપકે સાથ સુલેહ કર લું ” ચે સુનકર શરબત બિન હસનાને કહા.

“ હમારે સાથ સુલેહ કરનેકે નિર્દે દો તરીક હેં. એક તો ચે કે તુમ ઇસલામ લાવ ઓર હમારે લાઈ બન જાવ. દુસરા ચે કે હમારી હિકામતમેં આ જાવ ઓર જિજ્યા દો. અગર દોનોં ખાતોંમેસે એક બી મનઝુર ન કરો તો ફિર હમસે લડો ઓર તલવારકા ફયસલા કુબુલ કરો. ”, ચે સુનકર રૂબાસ બોલા.

“ મેં ઇસલામકી અઝમતકા ફાયલ હું ઓર એહલે તદમર ઓર હુરાનકે સાથ જો નેક સુલુક આપને કિયે હેં મુઝકો માલુમ હેં, લેકીન મેરી કોમ ઇસલામ કુબુલ ન કરેગી ઓર જિજ્યાલી ન દેગી તાહમ બી મેં ઉનકો જાકર સમજાતા હું ઇસ લિયે આપ ફિલહાલ લડાઈ મોકુફ રખેં. અગર વો માન ગયે તો બહેતર વરના મે આપકો ઇતતિલાઅ હુંગા કે આપ લડાઈકે લિયે તૈયાર હો જાંયે. ”

જગ રૂબાસ કિલેમેં વાપિસ ગયા તો ઉસને બડે બડે આદમિયોંકો જમે કરકે કહા કે “ એહલે અરબને બસરાકે મુકાબિલ ડેરા લગાયા હે તુમ અચ્છી તરાહ જાનતે

હો કે તબુક ઓર ફિલીસ્તીનમેં રૂમીયોને એહલે અરબ કે હાથ શિકસ્તે ફાશ ખાઈ ઓર ખાવુબુદ કસરતકે ઇનસે મગલુબ હો ગયે. યે બડી અખરદસ્ત કોમ હે. ઇસકા મુકાબિલા હમસે નહીં હો સકેગા. બહેતર હે કે જીસ તરાહ તદમર વગેરાકે લોગોને ઉનસે મુસાલિહા કર લિયા હે હમ ઉનકે સાથ મુસાલિહા કરેં ઓર ઉનકી હિફાઝતમેં આ જાયે. ' યે સુનકર એહલે બસરા આગ બગોલા હો ગયે ઓર કેહને લગે કે—

“ અયે રૂબાસ ! માલુમ હોતા હે કે તુ એહલે અરબસે મિલ ગયા હે ઓર ઉનકે રોઅબમેં આ ગયા હે. બાદશાહને તુજે બહાદુર સમજકર ઇસ શહેરકા હાકિમ મુકરર કિયા થા લેકિન અબ તુ નામરદી દિખાના ચાહતા હે ઓર હમકો એહલે અરબકા ગુલામ બનાના ચાહતા હે. ઇસ લિયે હમ એહલે અરબકા મુકાબિલા તો પીછે કરીંગે લેકિન તેરા કાંમ પહેલે તમામ કર દેંગે. ”

જબ રૂબાસને એહલે બસરાકે તેવર બદલે હુવે દેખે તો કેહને લગા “ મેં નામદ નહીં હું ઓર ન એહલે અરબકે રોઅબમેં આયા હું. મેને સિર્ફ તુમારી જુરઅત ઓર ગયસ્ત આઝમાનેકે લિયે યે જાત તુમસે કીથી વરના મેં લડાઈ પર આમાદા હું, ઓર તુમ દેખોગે કે મયદાને જંગમેં કયસી શુજાઅત દિખાતા હું. ”

યે સુનકર એહલે બસરા ખુશ હો ગયે. ઓર ઉસી વકત રૂબાસને એક સવારકો શરજીલ બિન હસના કે પાસ રવાના કિયા ઓર કેહલા લેખા કે “ હમ તુમારા મુકાબિલા કરીંગે. ”

દુસરે દિન એહલે બસરા આરાસ્તા હોકર મયદાનમેં નિકલે. શરજીલ બિન હસનાને બી અપને લશકરકી સદેં દુરસ્ત કીં ઓર અપને હમરાહીયોં કેા તાકીદ કી કે ઇસ-તિકલાલ ઓર સાબિત કદમીકે સાથ દુશમનોંકા મુકાબિલા કરેં.

ઉસી વકત બસરેકી ફોજને જીતેકી તેઅદાદ બારા હઝાર થી ચાર હઝાર મુસલમાનોં પર ચકબારગી હમલા કર દિયા. દોનોં લશકર આપસમેં મિલ ગયે ઓર કતલકા બાઝાર ગર્મ હુવા. દો પહેર તક ખડે ઓરકે સાથ લડાઈ હોતી રહી. ઇતિનેમેં એક ગુબાર દિખાઈ દિયા. જબ ગુબાર સાફ હો ગયા તો એહલે ઇસલામ કયા દેખતે હેં કે અલમે મોહમ્મદી લહેરાતા હુવા આ રહ્યા હે ઓર ઉસકે આગે દો સવાર ઝિરાહ પોશ થોડે સરપટ છોડે હુવે ઇસલામી કેમ્પકી તરફ આ રહેં હે. જબ વો દોનોં સવાર શરજીલ બિન હસનાકે કરીબ પહોંચે તો એકને કહ્યા—“ શરજીલ ! તુમહેં બશારત હોકે મેં ખાલિદ બિન વલીદ પંદરાસો બહાદુરોંકે હમરાહ તુમારી કુમુકકો પહોંચ ગયા હું ઓર યે મેરે હમરાહી અબદુર રહેમાન બિન અબીબકર રહીં હેં.”

શરબલ ચે સુનકર ખાલિદ બિન વલીદ ઓર અબદુર રહેમાનસે બગલગીર હુવે ઓર અદલાહ તઆલાકા શુક બજા લાકર કેહને લગે. “આપ અચન વકતપર પહોંચે ગો એહલે ઇસલામ જન તોડ કર મુકાબિલા કર રહે હે મગર એહલે બસરાકી તેઅદાદ બોહોત ઝિયાદા હે ઓર હમારે લશકરકો ઘેરે હુવે હે”

લશકરે ઇસલામકો કુમક પહોંચ ગઈ હે ચે દેખતેહી એહલે બસરાને લરાઈ મોકુફ કર દી ઓર અપને કિયામ-ગાહમેં વાપિસ ચલે ગયે. એહલે અરબને બાકી દિન ઓર રાત આરામસે બસરાકી જબ સુખ્કા હુઈ તો ખાલિદ બિન વલીદને કુલ લશકર આરામતા કિયા. દાયેં બાજુ પર રાફેઅ બિન ઉમયરા કો બે ખાલિદકે અલમ બરદાર થે ઓર બાયેં બાજુપર ઝરાર બિન અઝવરકો બે એક મનચલા બહા-દુર જવાન થા મુકરર કિયા. આપ અબદુર રહેમાન બિન અબી બકર રહીં ઓર દીગર શુબ્બઆને અરબકે હુમરાહ કલબમેં ખડે હુવે ઓર સબકો તાકિદકી કે અપની અપની જગેપર ખડે રહેં જબતક કે દુશમન ઇનપર હમલા કરેં. મગર એહલે બસરા લી ચુપચાપ ખડે રહે. અચાનક એક સુસલેહ સવાર દુશમનકી ફોજસે નિકલા ઓર લશકરે ઇસલામકે કરીબ આકર કેહને લગા કે “અપને સરદારકો મેરે પાસ લેજો તાકેમેં ઇસકે સાથ શુકતુગ કરૂં” ચે સુન

કર ખાલિદ બિન વલીદ રહીં આગે બઠે ચોર પુછા કે
 “તુ કોન હે ? ચોર તેરા કયા મતલબ હે” ઇસને જવાબ
 દિયા કે “મેં રૂબાસ હાકિમે બસરા હું, કયા તુમ અબ
 ઇસલામી લશકરકે સરદાર હો ?” ખાલિદને જવાબ દિયા
 “એહલે ઇસલામ મુઝે સરદાર સમજતે હેં જબ તક કે મેં
 અદલાહ ચોર ઉરકે રસુલ સલંકે એહકામકા પાળંદ રહું
 ચોર જબ મુઝસે કિસી હુકમકી ખિલાફ વરજી હો જાય
 તો મેરી ઇનપર કોઈ હુકમત નહીં રહેગી.” રૂબાસને કહા.

“મુઝે ઇસલામકી તરફ રગબત હે ચોર મેં તુમારે
 દીનમેં આના ચાહતા હું લેકિન એહલે બસરાસે ડરતા હું
 અગર ઉનકો શક પડ ગયા તો મુજકો માર ઠાલીંગે. બહેતર
 ચે હે કે આપ મેરે સાથ લડાઈ કરે. મેં થોડી દેર મુકા-
 ખિલા કરકે ભાગ જાઉંગા ચોર વાપિસ જાકર ઉનકો ફિર
 સમજાઉંગા. અગર વો ન માનીંગે તો મેં મોકા પાકર ચોર
 અપના નકલો જીન્સ લેકર તુમારે પાસ આ જાઉંગા.” ચે
 સુનકર ખાલિદ બિન વલીદ રહીંને કહા “બોહોત બેહતર.”

ઇસ શુફતુશુકે બાદ દોનોંમેં લડાઈ શુરૂ હુઈ. થોડી
 દેરકે બાદ રૂબાસ ભાગ નિકલા ચોર એહલે બસરાકો કહા.

“મુઝમેં અરબકે દિલેરોંસે મુકાબિલેકી તાકત નહીં
 હે તુમ કબી ઇનપર ગાલિબ ન આ સકોગે બેહતર હે કે
 ઇનસે મુસાલેહા કર લો. કલ તુમને ઇનકી તેગઝનીકાબી

તજરૂબા કર લિયા હે ” એ સુનકર એહલે ખસરા આશુક્તા હોકર બોલે.

“ જા તુ ધરમેં બેઠ રહે, હમ દરીહાન કે અપના સરદાર બનાકર એહલે અરબકા મુકાબિલા કરીંગે ”

રૂબાસ ઉસી વક્ત કિલેમેં ચલા ગયા ઓર એહલે ખસરાને દરીહાનકે કહા. “ તુ મયદાનમેં નિકલ ઓર એહલે અરબકે સરદારકે કતલ કર, જબ વો મારા જાયગા તો એહલે અરબ બેહોસલા હો જાઈંગે ઓર હમ ઇનકે માર માર કર ભગા દેંગે ”

દરીહાન એ સુનકર મયદાનમેં નિકલા ઓર ઇસલામી સરદારકે મુકાબિલે કે લિયે તલાબ કિયા. અબદુર રહેમાન ખિન અબી બકર રદીંને કહા કે “ ઇરકે સાથ મુકાબિલેકી મુજે ઇજાઝત દીજીયે. ” ચુનાંચે અબદુર રહેમાન રદીં દરીહાનકે મુકાબિલ હુવે. કુચ્છ અરસે તક લડાઈ હોતી રહી. ઓર દોનોં લશકર બડે ગોરસે ઇનકી તરફ દેખતે રહે કે અચાનક દરીહાન ભાગ નિકલા. જબ લશકરે ખસરાને ઇસિસે ભાગ-નેકી વખત પુછી તો ઉસને કહા.

“ મેરા હરીફ બડા ઝબરદસ્ત હે. કરીબ થાકે મુઝકે કતલ કર દેતા ઇસલિયે મેં ભાગ આયા લેકિન મેરી સલાહ માનો તો તુમ સબકે સબ ચકબારગી હમલા કર દો. ” ઇસિપર એહલે ખસરા હમલા આવર હુવે. ઇસલામી જવાનબી

આગે બઢે. ખાલિદ બિન વલીદ રહીં, અબદુર રહેમાન, રાફેઅ બિન ઉમયરા આર ઝરાર બિન અઝવરને વે તલવાર ચલાઈ કે દુશમનોંકી લાશોંસે મયદાને જંગ બર દિયા. એહલે બસરા તાબ ન લાકર પસપા હુવે આર કિલેમેં પહોંચકર કિલેબંદ હો ગયે. ઇસલામી લશકર મુઝ-ફફરો મનસુર અપને કિયામગાહ મેં વાપિસ આયા.

જબ આધી રાત ગુઝર ગઈ તો રૂબાસ અપને મકા-નકે ચોર દરવાઝેસે નિકલ કર ચુપ ચાપ ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકે પાસ આયા આર કેહને લગા કે “ મેં સિદ્દક દિલસે મુસલમાન હોતા હું આર ઇસલામકી પહેલી ખિદ-મત ચે અદા કરતા હું કે એકસો ચીદા બહાદુર મેરે હમરાહ લેજો. મેં ચોર દરવાઝેસે ઇનકે કિલેમેં પહોંચા-ઈગા. ઇધર તુમ બાકી લશકર તધ્યાર રખો. જબ કિલેસે તકબીરકા નાઅરા સુનો તો ફિલફાર કિલે કે અનદર આ બના. ખાલિદ બિન વલીદને અબદુ રહેમાનકે એકસો ચીદા બહાદુરોંકે સાથ રૂબાસકે હમરાહ રવાના કિયે. રૂબાસ કિલેમેં લે ગયા આર ઇનકે ચાર ગિરોહ બનાકર કિલેકે ચારોં દરવાઝોંકી તરફ લેજ દિયા આર ખુદ અબદુર રહેમાનકે હમરાહ દરીહાનકે મકાનપર ગયા. જબ દરીહા-નકે માલુમ હુવા કે રૂબાસકા હમરાહી અરબી સવાર હે તો ઊસને અબદુર રહેમાનપર તલવારકા વાર કિયા મ ગર

અખદુર રહેમાનને વાર ખાલી દેકર એકહી હાથમે દરી-હાનકા સર તનસે બુદા કર દિયા ઓર આપ રૂબાસકે હમરાહ ઉસ દરવાઝેકી તરફ ગયે જુસ્કા રૂબ લશકરે ઇસલામકી તરફ થા. વહાં પહોંચતેહી તકબીરકા નાઅરા-બુલંદ કિયા ઓર મુહાફેઝોંપર તલવાર ચલાની શુરૂ કી. ઉનકી તકબીર સુનકર ઉનકે હમરાહી ચારોં તરફ મુહાફિ-ઝોંકો કતલ કરને લગે ઓર તકબીરોંકે નાઅરોંસે કિલા ગોંજ ઉઠા. ફેરન કિલેકા દરવાઝા ખોલ દિયા તો ખાલીદ બિન વલીદ રહીં ઇસલામી લશકરકે હમરાહ કિલેમેં દાખિલ હો ગયે. એહલે બસરા ફિલફેર અમાનકે ખવાહાં હુવે. ઇસપર ઉનકો અમાન દી ગઈ. બસરે પર એહલે ઇસલામકા કબજા હો ગયા ઓર અલમે મોહમ્મદી કિલેપર લેહરાને લગા.

હુસરે દિન જબ એહલે બસરા ખાલિદકે પાસ સુલે-હકી શરતોં કરને આયે તો ઉન્હોંને પુછા.

“ હમેં ये मतलायेँ કે हममेसे किस शब्दने आपके सिपाहीयोँको किलेमेँ दाखिल किया ? ” ये सुनकर खालिद बिन वलीद तो आभोश रहे मगर रूबાસने ફેરન ખડે હોકર ये જવાબ દિયા.

“ ये काम मेँने किया है ” ઇસપર વો લોગ ખોલે.

“ क्या तु हमारे मजदूरसे निकल गया है ? ”

“ હાં મેંને દીને ઇસલામ કુબુલ કર લિયા હે. અબ મેરા માઅબુદ સિફ એક અદ્લાહ હે. હઝરત મોહમ્મદ સલ્લ૦ મેરે પેશવા હે, મઝહબ મેરા ઇસલામ હે, એહલે ઇસલામ મેરે ભાઈ હે. ” રૂબાસને યે કેહકર ખુલંદ આવાઝસે કલમઅે શહાદત પઢા ઓર ફિર કહા. “ મેંને ઇસલામ લાનેમેં તુમારી ખિદમત લી અદા કી હે કયોંકે તુમકો અમાન દી ગઇ હે ઓર તુમારે સાથ જંગકે કાનુનકે મુતાબિક સુલુક નહીં કિયા ગયા વરના જંગકે કાયદેકી રૂસે તુમારે તમામ માલો અસખાળકે એહલે અરબ હકદાર હો ચુકે થે ઓર તુમારે એહલો અયાલ કચદી બનાયે જાતે. ખિલા શુખ્હા એહલે અરબ બડે રહેમ દિલ ઓર એહસાન કરનેવાલે હે ઓર ઉનકે મઝહબકી તાઅલીમ લી અયસી હે વરના એહલે અરબકી જગા કોઇ ઓર હોતા તો તુમ જાનતેહી હો કે તુમારા કયા હાલ હોતા. મેં અદ્લાહ તઆલાકા શુક અદા કરતા હું કે મુઝકો ગુમરાહીસે નિકાલ કર હિદાયત બખશી. ખુદા તુમકો લી હિદાયત દે. ”

બાબ ૧૧

જંગે દમિશક.

જબ ખાલિદ બિન વલીદને ખસરા ને શાહે હરકુલકે ઇલાકએ શામકી સરહદપર પેહલા મળ્યુત ઓર મેહપુઝ શેહેર થા ફતેહ કરકે એહલે ખસરા કે અપની હિક્કાઝતમે લે લિયા તો રૂબાસકો અપની તરફસે વહાંકા હાકિમ મુકરર કરનેકી તઝવીઝ કી મગર રૂબાસને કહા “મેં ઇસલામ લા ચુકા હું ઓર મેરી યે આરઝુ હે કે આપકે હમરાહ રેહકર અહ્લાહ તઆલા વ રસુલે કરીમ સલઠકી રઆમંદી હાસલ કરનેકે લિયે અપની જાન ઓર માલ અહ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરું ઓર શહાદતકા રૂતબા પાઉં, ઇસલિયે આપ મુઝે ઇન્તઝત દેં કે મેં ઇસલામી લશકરમેં શામિલ હો જાઉં. અગર મુઝે મેરી બદ કિસમતીસે મયદાને જંગમેં શહાદત નસીબ ન હુઈ ઓર જિન્દા રહા તો શામ પર ઇસલામી હકુમત કાયમ હો જાને પર મેં ખસરેકી હકુમત બ ખુશી કુબુલ કરુંગા.”

યે સુનકર ખાલિદ બિન વલીદ બોહોત ખુશ હુવે

ઓર રૂબાસકો ગલે લગા લિયા. ફિર એક ખત ખલીફએ અબલ રદીઠકી ખિદમતમેં ળસરાકી ફતેહ કે મુતઅલલિક લિખા ઓર દુસરા ખત અબુ ઉબેદા રદીઠકો ઇસ મઝમુનકા લિખા કે “મેં ળસરા ફતેહ કરકે દમિશ્કકી તરફ કુચ કરતા હું આપલી અપને લશકરકે હમરાહ દમિશ્ક મેં મુજકો આકર મિલિયે.”

ઇસકે બાદ ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને ચંદ દિન ખસરેમે કિયામ કિયા ઇસ ખ્યાલસે કે અબુ ઉબેદા કે લશકરકો દમિશ્કમેં વક્ત પર પહોંચનેકા મોકા મિલ જાગ્ર. જબ શાહેરમ હરકુલને સુનાકે એહલે અરબને તદમર, હુરાન ઓર ખસરેકો ફતેહ કર લિયા હે ઓર દમિશ્ક પર હમલા કરનેકા કરદ રખતે હેં તો વો બોહોત ઘભરાયા ઓર કેહને લગા કે “અગર દમિશ્ક પર બી એહલે અરબકા કબજા હો ગયા તો શામકા મુલક મેરે હાથસે નિકલ જાયગા, દમિશ્ક બેહિશ્ત હે ઇસ લિયે જીસ તરાહ હો સકે બેહિશ્તકો ખચાના ચાહીયે. દમિશ્કમેં ઇસ વક્ત બારા હઝાર સિપાહ મોબુદ હેં ઓર વહાંકા હાકિમ ઇઝરાઇલ ખડા બહાદુર ઓર શુબાઅ હે લેકિન મેં ચાહતા હું કે કિસી ઓર સરદારકો દમિશ્કમેં ઇમદાદ કે લિયે રવાના કરું. ખતાબ તુમમેંસે કોન સરદાર અરબોંકી પેશકદમી રોકનેકે લીયે જાના ચાહતા હે. મેં વાઅદા કરતા હું કે જો સરદાર અરબી

લશકરકે શિકસ્ત હેગા વો જો ચાહેગા મુઝસે લેગા. ” ઇસ પર એક બહાદુર સરદાર કલોસ નામીને અર્જ કી.

“ મુઝકો ઇન્જાત હો તો મેં અરબોંકો મુલકે શામસે આહર નિકાલ હું ઓર ઉનકો અયસા સબક હું કે ફિર શામકી તરફ કભી રૂખ ન કરે. ” યે સુનકર હરકુલને કહા,

“ અગર તુ અપને ઇકસારકો પુરા કર દે તો મેં તુઝકો સબસે આલા મનસબ અતા કરૂંગા ઓર ઝરો જવા-હિરસે માલામાલ કર દુંગા. ” કલોસ યે સુનકર બોહોત ખુશ હુવા ઓર પાંચ હજાર જરાર સવાર લેકર દમિશ્કકી તરફ રવાના હુવા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદીં ભી દમિશ્કકો ચલે ઓર મનઝિલેં તય કરતે હુવે બિલા કિસી રોક ટોક કે દમિશ્ક તક પહોંચ ગયે.

જબ કલોસ દમિશ્કમેં પહોંચ્યા ઓર ઉસને બાદશાહકા હુકમ ઇઝરાઇલ ઓર ઉસકે માતેહત સરદારોંકો સુનાયા તો ઇઝરાઇલ યે હુકમ સુનકર નારાઝ હુવા કે બાદશાહને કલોસ કે ઉસ પર અમીર મુકરર ક્રિયા હો. કલોસ ઇઝરાઇલકી નારાઝગી દેખકર આશુકતા હુવા ઓર દોનોંમે તકસાર હો ગઇ. કલોસને કહા.

“મેં જબ તક ઇઝરાઇલ કે ફોજકી કમાનસે અલગ

નહીં કરું વહાં તક અરખોંકા મુકાખિલા ન કરુંગા. ” એ સુનકર માતેહત સરદારોને દરમીયાનમેં પડકર કહા.

“ દુશમન હમારે સરપર આ પહોંચ્યા હે ઓર આપ બાહમ તકરાર કર રહે હે ? એ મોકા તકરારકા નહીં. આપ જયસે દસ ઓર સરદાર હમમેં મોબુદ હોં તો અમ્મહા હે તાકે દુશમનકો હમ શિકસ્ત દે સકે, આપ નારાઝગીકા ખ્યાલ છોડ દે ઓર દુશમનપર ફતેહ પાનેકા ધ્યાન રખે ”

એ કેહનેસે તકરાર ખંદ હો ગઈ મગર ઈઝરાઈલને કહા. “ એક દિન કલોસ મયદાનમેં નિકલકર ઇસલામવાલોંસે મુકાખિલા કરે ઓર એક દિન મેં નિકલકર મુકાખિલા કરુંગા ફિર દેખીંગે કે હમ દોનોંમેંસે કોન ઝિયાદા શુબઅ ઓર બહાદુર હે. ”

કલોસને બી ઇસ બાતકો પસંદ કર લિયા. દોનોં અપને અપને લશકરકો કિલોસે નિકાલ કર મયદાનમેં લે આયે ઓર લશકરે ઇસલામકે મુકાખિલ કેમ્પ લગાયા.

દુસરી સુબાહકો ખાલિદ બિન વલીદને અપના લશકર મયદાનમેં ખડા ક્રિયા. હાયેં બાબુપર રાફેઅ ઓર બાયેં પર અબદુર રહેમાનકો મુકરર ક્રિયા. ઉધર કલોસ ઓર ઈઝરાઈલને બી લશકરકી સફેં દુરસ્ત કીં ઓર આપ લશકરકે કદબમેં ખડે હુવે. ખાલિદ બિન વલીદને ઝરાર બિન અઝવરકો કહા—

“ તુમારી કેમ બહાદુરીમેં મશહુર હે ઓર તુમ ખુદ ભી બડે બહાદુર નવજવાન હો. મેં ચાહતા હું કે લશકરે રૂમ હરકત કરે ઇસકે પેશતર તુમ તનહા લશકરે રૂમપર હમલા કરો ઓર અપની શુભઅત દિખાકર ઉનકો દેહશતમે ડાલ દો. તાકે ઇનકે હોસલે પસ્ત હો જાયેં ઓર વો સમજ જાયેં કે ઉનકે મુકાબિલેમેં કયસે લોગ હે. ”

ઝરાર બિન અઝવરકો સિફ ઇશારાહી કાફી થા. ખાલિદ બિન વલીદકી ઝબાની ચે કલમાત સુનતેહી સરપટ ઘોડા દુસતે હુવે લશકરે રૂમકે બાયેં બાઝુપર હમલા કરદિયા ઓર અગલી સફ ચીર કર દાયેં બાયેં નેઝા ચલાના શુરૂ કિયા. રૂમી કતલ હોઝર ગિરને લગે ઓર ઉનકી સફેં દર-હુમ બરહુમ હો ગઈ. ચારસો રૂમીકો કતલ કરકે ઝરાર વાપિસ આ ગયે. ઓર રૂમીયોંપર સકતેકા આલમ તારી હો ગયા. ફિર ખાલિદ બિન વલીદને અબદુરરહેમાન બિન અબી બકર રદીંકો હુકમ દિયા કે “ અબ તુમ દાયેં બાઝુ પર હમલા કરકે દુશમનકો હયરતમેં ડાલ દો. ” અબદુર રહેમાન ઇશારા પાતેહી રૂમીયોંકે દાયેં બાઝુપર બિજલીકી તરાહ ટુટ પડે ઓર ઉનમેં હલચલ મચાદી. વો ભી કઇ રૂમી કતલ કરકે વાપિસ આ ગયે. ફિર ખાલિદ બિન વલીદ આપ મયદાનમેં નિકલે. પહેલે મયદાનમેં નેઝે ઓર ઘોડેકે કરતબ દિખાયે જીનકો દેખકર દોસ્ત દુશમન કે મુંહસે

તેહસીનો આફરીન કા નાચરા બલંદ હુવા. ફિર માઅન ઘોડેકો એડી લગા કર રૂમીયોંકે કલ્બપર હમલા કિયા. ઈઝરાઇલ ઓર કલોસ હમલેકી શિદ્દત દેખકર સફોંકે પીછે હો ગયે. ખાલિદ બહોતસે રૂમીયોંકે કલ કરકે ફિર મયદાનકે બીચમેં જા ખડે હુવે ઓર દુશમનકો લલકારા કે “તુમમેં કોઇ મહેં મયદાન હે તો મેરે મુકાબિલેપર આવે” મગર રૂમી સરદાર તો ઇન તીનોં ઇસલામી બહાદુરોંકી શુબ્બત દેખકર મળહુત હો ગયે થે. ઇનમેસે ખાલિદકે મુકાબિલ કોન નિકલતા. આખિર રૂમી સીપાહીયોંને ઇતતિફાક કરકે ઈઝરાઇલ ઓર કલોસકો કહા. ” તુમ નામી બહાદુર હો તુમમેસે એક જાકર અરબી સવારકા મુકાબિલા કરે ” યે સુન કર ઈઝરાઇલને કહા.

“ પહેલે કલોસ જાયે, ઇરકે બાદ મેં જાઉંગા. કયોંકે યે બાદશાહકી તરફસે હમપર સરદાર બનકર આયા હે ” કલોસને કહા.

“ તુમ દમિશ્કકે હાકિમ હો તુમકો ચાહીયે કે પેહલે તુમ મુકાબિલેપર જાવ ફિર તુમારે બાદ મેં જાઉંગા ”

જબ દોનોમેં તકરારકી નવબત પહોંચી તો સીપાહીયોંને કહા “ તુમ દોનોં આપસમેં કુરઆ અનદાજી કરલે જુસકે નામ કુરઆ નિકલે વો પેહલે મુકાબિલેપર જાયે ” ચુનાંયે કુરઆ અનદાજી ઈ ગઈ ઓર કુરઆ કલોસકે

નામ નિકલા. નાચાર કલોસકો ખાલિદ કે મુકાબિલેપર જાના પડા. મગર વો અપને સાથ એક રૂમીકો જીસકા નામ જરજીસ થા લે ગયા ઓર ઉસકો રાસ્તેમેં ચે કહા. “જખ હુમ અરખી સવારકે મુકાબિલ હો જાયેં તો તુ ઉસકો ખુબ ડરાના, ધમકાના તાકે વો દેહશત ગદા હોકર મયદાનસે ચલા જાયે.” જખ કલોસ ઓર જરજીસ ખાલિદ કે નજદીક આયે તો જરજીસ આગે બઢકર ખાલિદકો કેહને લગા.

“અય બિરાદરે અરખી ! મેં તુમસે એક ખાત કેહના ચાહતા હું. પેશતર ઇસકે કે મેરે હમરાહીકે સાથ તુમ લડાઈ શુરૂ કરો. વો ખાત તુમારે ફાયદે ઓર લલાઈકી હે સુનો મેં તુમકો એક મિસાલ દેકર સમજાતા હું. એક અમીર આદમી કે પાસ બહોતસી બકરીયાં થીં. ઉસને એક ચરવાહેકે સિપુર્દ કરકે ઇન્હેં ચરને કે લિયે જંગલમેં ભેજ દિયા. વહાં એક દરિન્દા રાતકે વકત બકરીયોંપર હુમલા કરતા ઓર એક બકરી મારકર લે જાતા. ચરવાહા ખુબદિલ થા વો દરિન્દેકો દેખકર ભાગ જાતા. જખ બકરીયાં ઘટ ગઈ. ઓર માલિકકો ખબર હુઈ તો ઉસને સમજાકે ચરવાહેકી ગફલત ઓર સુસ્તીસે બકરીયોંકા તુકસાન હો રહા હે. ઇસને ફિલફેર ઉસકો મોકુફ કરકે એક ઓર દિવેર ચરવાહા મુકરર કરકે વહાં ભેજ દિયા. જખ

શાતકે વકત દરિન્દા અપની આદત કે મુતાબિક વહાં આયા તો ચરવાહેને ઘાતસે નિકલકર ઇસકો નેઝા મારકર બહીં હલાક કરદિયા. ફિર કેઈ દરિન્દા બકરીયોંકે કરીબ નહીં ફટકતા થા. ઇસ મિસાલસે મેરી ચે મુરાદ હે કે અબતક હમારે મુહાફિઝોંને તુમારે મુકાબિલેપર ગફલત ઓર સુસલી કી ઇસલિયે તુમ દિલેર હોકર ચહાં તક પહોંચ ગયે. અબ બાદશાહને ઇસ સરદારકો તુમારે મુકાબિલેકે લિયે રવાના કિયા હે જે તુમકો આનન ક્શાનનમેં કતલ કરકે તુમારે હમરાહીયોંકો ભગા દેગા. અબ તુમારી ભલાઈ ઇસમેં હે કે તુમ મયદાનસે વાપિસ ચલે જાવ ઓર અપને હમરાહીયોંકો ઇસ ગરદો નવાહસે લે જાવ વરના તુમારી ખેર નહીં.” ખાલિદ બિન વલીદ રહીં ચે સુનકર હંસ પડે ઓર કેહને લગે.

“અય મરદુદ ! તુ મુઝકો ડરાતા હે. તુ જાનતા નહીં કે હમ ઓહલે અરબ હે, ઓર ઇસલામને હમમેં વો તાકત પયદા કરદી હે કે હમ કિસીસે નહીં ડરતે. તુ દુર હોજા ઓર અપને હમરાહીકો કેહકે મેરે સાથ મુકાબિલા કરે. લડાઈકા જે કુછ નતીજા હોગા વો તુમ સબ દેખ લોગે ”

ચે સુનકર જરજસ ઘભરાકર વાપિસ ચલા ગયા. ખાલિદ બિન વલીદ કલોસકે બિલ મુકાબિલ હુવે ઓર

કલોસપર નેઝેકા વાર ક્રિયા. કુછ દેરતક નેઝા બાઝી હોતી રહી ઓર દોનેં સરદાર શુબઅતકે જવહર દિખાતે રહે. અચાનક ખાલિદ બિન વલીદને ઇસ ઓરસે નેઝા મારાકે કલોસકી ઝિરાહમેં ધસ ગયા. ખાલિદને નેઝેકો ઝટકા દિયા ઓર કલોસ ઇસકે સાથ હી ઘોડેસે અલગ હોકર ઝમીનપર આ પડા. ખાલિદને ઉસેં ગિરફતાર કરકે ઇસલામી બહાદુરોંકે હવાલે કર દિયા ઓર આપને ફિર મયદાનમેં હરીફકો તલબ ક્રિયા. ઝરઝર બિન અઝવરને ખાલિદ સે અર્જકી. “આપ ઇસ રૂમી સરદાર કે સાથ લડતે બિડતે થક ગયે હેં આપ લશકરમેં આરામ કરેં ઓર મુઝે લડને દેં ” ખાલિદને કહા.

“રાહત ઓર આરામ ફેં આલમે અસિખેરતમે મિલતા હે. જો શખ્સ આજ ઝિયાદા મેહનત ઓર મશકકત કરેગા વો આખેરતમે દાયમી રાહત હાસલ કરેગા. મુઝે અદ્લાહ ઓર રસુલ સલબકી રઆમંદી હાસલ કરને દો ”

જબ કલોસકે હમરાહીયોંને દેખાકે કલોસ ગિરફતાર હો ગયા હે તો ઉન્હોંને ઇઝરાઈલકો કહા.

“અબ તુમ મયદાનમેં નિકલકર અરબી સરદારસે મુકાબિલા કરો ” યે સુનકર ઇઝરાઈલને જવાબ દિયા.

“અગર મેં મારા ગયા યા ગિરફતાર હો ગયા તો તુમ શિકસ્ત આ જવગે. ખેહતર હે કે તુમ સબ યકબારગી

હમલા કરો આર અરખોંકો આર તરકસે ઘેર લો. ' ઇસપર સિપાહી બોલે.

“ ઇસ તરાહ હમારે આદમી કસરતસે મારે બાઈગે આર બે શુમાર આરતે બેવા હો બાયેંગી. બેહતર હે કે તુમ મયદાનમેં નિકલકર ઇસ અરખી સરદારકો મારડાલો ફિર હુમ અરખોંકો આનન કાનનમેં મગલુબ કર લેંગે. ” સીપાહીયોંકી ઇસ બાતસે ઇઝરાઈલને ચિડકર કહા.

“ બે વકુફે ! તુમ નહીં જાનતે કે અગરચે અરખી સવાર મારા ગયા તો ઇસકી જગા ફેરન દુસરા ખડા હો બાયગા કયોંકે ઇનમેં હરેક જવાંમદ આર બહાદુર હિ. તુમને ઉન દો શેહસવારોંકો નહીં દેખા જુહોંને તને વાહેહ હમલા કરકે હમારે દાયેં આર બાયેં બાહુકો દરહમ ખરહમ કર દિયાથા. લેકિન અગરમેં મારા ગયા તો મેરે ખરાખરકા બહાદુર તુમમેસે કોઈ નહીં નિકલેગા આર તુમ લેડ બકરીયોંકી તરાહ ઝિબહા કિયે જાવગે. ઇસ લીયે મેરા કહા માનો તો તુમ સળ ચકબારગી હમલા કરો. ”

ઇઝરાઈલકે ઇસ કેહનેકા સીપાહીયોંપર કુછ અસર ન હુવા. બલકે ઉનહોંને ઇસરાઈલ કરકે શરતકે મુતાબિક મયદાનમેં જાનેકા કહા. આખિર નાચાર હોકર ઇઝરાઈલ ખાલિદ કે મુકાબિલેપર મયદાનમેં નિકલા. ઇઝરાઈલ રૂમી સરદારોંમેં ખડા દિલાવર મશહુર થા. મગર ઇસલામી બહાદુર

રોકી હુયબત ઇસપર છા ગઈથી. ફિર બી વો બડી જવાં મહીસે ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકા મુકાબિલા કરતા રહા. ઓર દાદે શુબઅત હેતા રહા. ખાલિદ બિન વલીદને ચે હેબકર નેઆ ફેંક દિયા ઓર તલવાર ખીંચકર ઇઝરાઇલપર એક ઝબરદસ્ત વાર ક્રિયા લેકિન ઇઝરાઇલકે જુસ્મપર તલવારને કુછ અસર ન ક્રિયા તાહમ ઇસકા દિલ ધડક ઉઠા. ખાલિદ બિન વલીદકા ઘોડા ખોડોત થક ગયાથા. ઓર હુસ્બ મનશા કામ ન હેતાથા ઇસપર ખાલિદ બિન વલીદ ઘોડેસે ઉતર પડે ઓર ખ્યાદા પા ઇઝરાઇલકે મુકાબિલ હુવે. ઇઝરાઇલને ઇનકે આસપાસ ચકકર બાંધ દિયા મગર ખાલિદને દાવ પાકર ઇરકે ઘોડેકી અગલી ટાંગે તલવારસે સાફ ઉડા દી. ઇઝરાઇલ ઘોડેકે સાથ ઝમીનપર ચિત આ પડા. ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે ફેરન ઇસે ગિરફતાર કર લિયા ઓર કશાં કશાં ઇસકો અપને લશકરમે લે ગયે.

ઇતનેમેં હુઝરત અબુ ઉબેદા રદીંક લશકરે કસીરકે સાથ પહોંચ ગયે. જબ ખાલિદકે પાસ આયે તો આપને ઘોડેસે ઉતરનેકા ઇરાદા ક્રિયા મગર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે કહા.

“આપ ઘોડેસે ન ઉતરે. હુઝરત અબાબકર સિદદીક રદીંકે જુફરતે જંગકે ખ્યાલસે મુઝકો આપપર અમીર મુકરર ક્રિયા હે લેકિન મેં આપકી બુજુર્ગી ઓર દાનિશ-

મંદીકા કાયલ હું ઓર મુઝકો માલુમ હે કે આપ હઝરત રસુલે અકરમ સલ૦કે ખાસ અસહાબમેં સે હે, મેં કોઈ કામ આપકે મશવિરેકે બગેર ન કરૂંગા. ઓર આપકી ઇઝઝત ઓર તાઅઝીમકા બદસ્તુર લિઆઝ રખુંગા. આપ બયમેમેં તશરીફ લે બાધયે ઓર આરામ ફરમાધયે. અલ્લાહ તઆલાને ઇસલામકા રોબ રૂમી લશકરપર ડાલ દિયા હે. ઉનકે દોનોં સરદાર મેંને ગિરફતાર કર લિયે હે, અબ કિસીમેં હોસલા નહીં કે હમારે મુકાબિલેમેં આયે. હમ લડાઈ ખતમ કરતે હે. અલ્લાહ તઆલાને આહા તો કલ દુશમનોંકો શિકસ્ત હેંગે ઓર ઇનપર ફતેહ પાઈંગે ” .

અબુ ઉબેદા અપને હમરાહ બોહોત બડા લશકર લાયે થે ઓર અબ ખાલિદકે ઝેરે કમાન અડતીસ હઝાર જવાન થે. ઇસ્કે ઇલાવા ઉમર ઇબ્નુલ આસ રદી૦કે પાસ ફિલીસ્તીનમે નવહઝાર આદમી થે ગોયા કુલ લશકરે ઇસલામકી તેઅદાદ સેંતાલીસ હઝારથી. રૂમી લશકરકા સરદાર તુમા* મુકરર હુવા. દુસરે દિન વો જંગકે લિયે મયદાનમેં નીકલે. ખાલિદ બિન વલીદને અબુ ઉબેદાકે મશવિરેસે અપને લશકર કે ચકબારગી હમલેકા હુકમ દિયા તો લશકરે ઇસલામને રૂમીયોંકો ચાર તરફસે ઘેર

* તુમા શાહેરૂમ હરકુલકા દામાદ થા ઓર જંગકે ફતમેં બડા માહિર થા.

લિયા ઓર વો કલે આમકી કે ખુનકી નદદીયાં બહા દીં. રૂમી સરખર પાઉં રખકર લાગને લગે ઓર મયદાન છોડ-કર કિલેમેં મોહસુર હો ગયે. મુસલમાન અદ્લાહ તઆલાકા શુક બન લાયે ઓર ખાલિફ બિન બલીદને લશકરે ઇસલામ કે દો ખરાખર હિસ્સે કરકે એક હિસ્સા તો અખુ ઉબેદાકે હમરાહ કિલએ દમિશ્કકે દરવાઝે જાળિયા કે સામને ઉતાર દિયા ઓર દુસરા હિસ્સા અપની માતેહતીમેં મશ-રેકી દરવાઝેકે મુકાબિલ મુતઅધ્યિન કર દિયા.

રૂમીયોંને ફિલફેર એક કાસિદ શાહેરૂમકે પાસ લેબલ ઓર ઉસસે કુમકકી દરખવાસ્ત કી.

જખ કાસિદ હરકુલકે પાસ પહોંચ્યા તો વો ચે ખખર સુનકર બડા મગમુમ હુવા ઓર કેહને લગા.

“ ઇસ બલાકો કિસ તરાહ દહે કિયા જાય. ચે અરખ તો કિસીસે નહીં દખતે. મેરે તમામ ચીદા અફસરોંકો ઉન્હોંને ખાકમેં મિલા દિયા.” સખ મુસાહિબોંને હરકુલ કે અલાહ દેતે હુવે કહા.

“ દરદાનકો જે હુમસકા હાકિમ હે ખુલાકર એહલે દમિશ્કકી ઇમિદાદકે લિયે રવાના કિયા જાવે ” ઇસપર દરદાનકો ખુલાયા ગયા ઓર ઉસકો હરકુલને ઇનઆમકા લાલચ દેકર એક ખોહોત બડે લશકરકે હમરાહ દમિશ્કકો રવાના કિયા ઓર ચે બી તાકીદ કી કે “ જખ તુ ખઅલખક

મેં પહોંચે તો ઉસ લશકરકે સરહારોંકો બે અજનાદીનમેં જમા હેં યે હુકમ લેજ દેના કે વો મુતફરરિક હોકર રાસ્તા રોક લેં તાકે ફિલીસ્તીનકા ઇસલામી લશકર દમિશ્કકે ઇસલામી લશકરકે સાથ મિલને ન પાવે. ”

દરદાનને બાદશાહકો યે તસદ્દી દી કે વો અરબોંકો શામકી સરખમીનસે જાતેહી નિકાલ દેગા આર દમિશ્કકી તરફ કુચ ક્રિયા. જખ વો બઅલબકમેં પહોંચ્યા તો ઉસને બાદશાહકી હિદાયત કે મુવાફિક અજનાદીનકે લશકરકો કેહલા લેજ કે મુતફરરિક હોકર રાસ્તે રોક લેં આર ઇસલામકે દોનો લશકરોંકો બાહમ મિલને ન દેં.

બાબ ૧૨

મુહાસિરએ દમિશક.

જબ ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ને દમિશકકા મુહાસિરા કર લિયા તો હરરોઝ કિલ્એપર હમલે કરતે મગર કિલેવાલે ધર્નપર તીર ઓર પત્થર ખરસાતે. ઇસી તરાહ ખરાખર ખીસ દીન લડાઇ હોતી રહી લેકિન કિલેવાલોંને હીમ્મત ન હારી ઓર કુમકકી ઉમ્મીદપર ખરાખર અડે રહે. એક દિન ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ હઝરત અબુ ઉબેદા રદી૦કે પાસ આયે ઓર કેહને લગે—

“ દમિશકકે મુહાસિરેમેં હમ કુણ્ડલ વકત ખરબાદ કર રહે હેં. મેરી તબવીઝ હે કે હમ દમિશકકા મુહાસિરા છોડ કર અજનાદીનમેં રૂમી લશકરકે સુકાખિલેપર જાયેં. વહાં શાહેરૂમને ખડી ફાજ એકઠી કર રખી હે. અગર હમને અજનાદીનમેં રૂમીયોંકો શિકસ્ત દે દી તો રૂમીયોંકા ઓર ટુટ જાયગા ફિર હમ ઇન શહેરોંકો ખ આસાની ફતેહ કર લેંગે. કયોંકે ફિર ઉનકો કહીસે કુમક આનેકી ઉમ્મીદ ન

રહેગી ઓર જલદી હમારી હિફાજતમેં આના મનજુર કર
દેંગે.” યે સુનકર હઝરત અબુ ઉબેદાને ફરમાયા.

“ મેં ઇસ તજવીઝ કે સાથ ઇતિદ્દાક નહીં કરતા.
ક્યોંકે એહલે દમિશ્કકો હમને તંગ કિયા હુવા હે ઓર
કરીબ હે કે વો હમસે સુલેહકી દરખવારત કરેં. અગર હમ
મુહાસિરા છોડ દેંગે તો ફિર વો દિલેર હો બાઈંગે ઓર
સામાને હરખો રસદ વગેરા બકસરત જમા કર દેંગે. ઓર
હમ ઉનપર ગલબા ન પા સકીંગે.”

ખાલિદ બિન વલીદને કહા. “ બોહોત અચ્છા, અગર
આપ ઇસ તજવીઝકે સાથ ઇતિદ્દાક નહીં કરતે તો મેં
ભી આપકી ઇતિદ્દાકે રાયેકે બગેર કુછ કરના નહીં આહતા.
એહતર હે કે આપ ઇસ તરફસે કિલ્ચે પર શિદ્દત કે
સાથ હમલા કરેં ઓર મેં દુસરી તરફસે હમલા કરતા હું.
કયા અજબ હે કે કિલા ફતેહ હો બાયે.”

દો તીન દીન દોનોં તરફસે બડી શિદ્દતકે સાથ હમલા
હોતા રહા ઓર એહલે દમિશ્ક અબ તંગ આ ગયે ક્યોં કે
અસ કુમકકી ઉમીદપર વો અડે હુવે થે ઉસકા કોઈ નશાન
ઈન્હેં દિખાઈ ન દિયા. આખર ઉન્હોંને એક આદમીકે હાથ
કેહલા લેખા કે “ હમ એક મુકરરા રકમ દેનેપર તઈયાર
હેં બ શરતે કે વો રકમ લેકર તુમ હમારા મુહાસિરા છોડ

કર ચલે જાવ ઓર ફિર કબી દમિશ્કપર હમલા ન કરો ”
ઇસકે જવાબમેં ખાલિદને કેહલા લેખ કે—

“ જખ તકે તુમ મુસતકલ તોરપર હમારી હિક્કાઝતમેં
આના કબુલ ન કરો ઓર હરસાલ જિઝયા દેના મનઝુર ન
કરો તખ તકે હમ મુહાસિરા નહીં ઉઠાઇંગે. ”

યે જવાબ સુનકર એહલે દામિશ્કકો ખડી માયુસી હુઇ
“ મગર ઉન્હોંને ઇસલામકી હિક્કાઝતમેં આના મનઝુર ન કિયા
ઓર બદસ્તુર કિલેબંદ રહે. ”

એક દિન કિલેકે અનહર ખુશીકે નાઅરે બલંદ હુવે
તો મુસલમાન સુનકર કુછ મુતઅજજીબ હુવે મગર ઉસ
વક્ત ચંદ સવાર ખાલિદકે પાસ આયે ઓર કેહને લગે.

“ રૂમીયોંકા એક બડા લશકર એહલે દમિશ્કકી કુમક
કો આ રહા હે. ” ઇસ પર ખાલિદ ફિર અખુ ઉબેદા કે
પાસ ગયે ઓર કહા—

“ મેરા યે ઇરાદા હે કે અપના લશકર લેકર દુશમનકે
મુકાબિલેપર જાઉં ઓર આપ ઇસ જગા મુહાસિરા કિયે રહે
તાકે અયસા ન હો કે હમ હો બલાઉંમે ગિરફતાર હો
જાયે ” યે સુનકર અખુ ઉબેદાને જવાબમેં ફરમાયા.

“ કિલેકા મુહાસિરા તર્ક કરના નહીં ચાહીયે. બેહતર
હે કે તુમ કિસી બહાદુર સવારકો ચંદ સાથીઓંકે હમરાહ

દુશમનકે મુકાબિલે પર રવાના કરો. ઓર ઉસકો તાકીદ કરો કે વો ઉનકી પેશકદમીકો રોકે. અગર ન રોક સકે તો હમકો ઇતિલાઅ દે તો ફિર તુમ ઉનકે મુકાબિલે પર ચલે જાના ઓર કુછ લશકર મુહાસિરેકે લિયે છોડ જાના.”

ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ ચે સુનકર અપને કિયામ-ગાહમેં આયે ઓર ઝરાર બિન અઝવરકો પાંચસો સવારો પર અમીર કરકે રૂમી ફેજકે મુકાબિલે પર રવાના કિયા ઓર તાકીદ કર દી કે “ ઉનકી પેશ કદમીકો રોકે ઓર અગર દેખેકે દુશમનકા મુકાબિલા નહીં હો સકતા તો ઇતિલાઅ લેજ દે.” ઝરારને જવાબમેં અર્જ કિયા.

“ પાંચસો આદમી હમરાહ લે જાનેકી કયા ઝરરત હે, મુઝે હુકમ દો તો મેં તનહાહી જાઉં ઓર દુશમનકા મુકાબિલા કરું.” ખાલિદને જવાબ દિયા.

“ બેશક, મેં જાનતા હું કે તુમ બડી શુજાઅ કોમસે હો. જાનકી ઓરતોંલી શુજાઅતમેં મશહુર હેં મગર ખુદાકા હુકમ હે કે અપની જાનકો દીદઓ દાનિસ્તા હલાકતમેં મત ડાલો. ઇસ લિયે પાંચસો ચીદા જવાન હમરાહ લે જાવ ઓર દુશમનકા જાન તોડ મુકાબિલા કરો લેકિન યાદ રખના કે અગર તુમ મુકાબિલેકી તાકત અપને આપમેં ન પાવ તો હમરાહીયોંકે સાથ વાપિસ આ જાવ યા મુઝે પચગામ લેજ દો.”

જળ ઝરારને અપને પાંચસો હમરાહીયોં કે સાથ કુચ્છ ફાસલા તય કર લિયા તો ઉનકો રૂમી લશકરકા ગુબાર દિખાઈ દિયા. ઇસિપર ચંદ સવારોંને ઝરારકો કહા.

“યે લશકર બોહોત બડા દિખાઈ દેતા હે ઓર ઇનમેં ઝુર્ર ઝિરાહ પોશ ઓર જંગળુ સવાર હોંગે, બેહતર હોકે હમ વાપિસ ચલે જાયે.” ઝરારને જવાબ દિયા.

“ખુદાકી કસમમેં દુશમનકા ઝુર્ર મુકાબિલા કરંગા. ખુદા મુઝકો પીઠ ફેરતે ન દેખે કયોં કે જો મુસલમાન મયદાને જંગસે પીઠ ફેરતા હે વો ખુદાકા ના ફરમાન ઓર ગુનહગાર હોતા હે. મેં તો ઇસિ લશકર પર ઝુર્ર હમલા કરંગા તુમ મેં સે જુસ્કા જુ ગ્રાહે વાપિસ ચલા જાયે.” યે સુનકર રાદેઅ બિન ઉમયરાને હમરાહીયોંકો કહા.

“ઝરાર સચ કેહતે હે, તુમહેં હિમ્મત ન હારની ચાહીયે દુશમનકા બઢકર મુકાબિલા કરો. ઓર અદ્દાહ તઆલાકી રજામંદી હાલસ કરો. અદ્દાહ તઆલાને હમેશા હમારી કલીલ જમાઅતકો દુશમનોંકી કસરત પર ગાલિબ દિયા હે. જળ અદ્દાહ તઆલા હમારે સાથ હે તો ફિર દુશમનોંકી કસરતકા કયા હર? ચલો શેરોંકી તરાહ રૂમીયોંકા મુકાબિલા કરો ઓર દેખો અદ્દાહ કયા કરતા હે. અદ્દાહ તઆલાસે સાથ્ર ઓર સાબિત કદમીકી દોઆ માંગો ઓર યકીન કરલો કે અદ્દાહ તઆલા ઓર ઉસ્કા રસુલ સલ૦ તુમકો દેખ રહે હે.”

યેહ સુનકર સખકે સખ જોશમેં આયે ઓર કેહને લગે
“ ખુદા હમકો ભાગતે ન દેમે ઓર જન્મત હમારે નસીબ કરે.”

ઝરાર યે સુનકર બોહોત ખુશ હુવે ઓર ઉન્હોંને અપને હમરાહીયોંકો કહા. “ એક લાઈનમેં ખડે હો જાવ ઓર નેજે સીધે કરલો દુશમન ઇતમિનાનકે સાથ કુચ કિયે આ રહે હે જળ પેશરવ દો દસ્તે આયે ફારન ઉન પર હમલા કર દો ઓર જમકર લડો. ”

ઇતનેમેં દુશમનકા પેશરવ દસ્તા દિખાઇ દિયા. ઝરાર ઓર ઉનકે હમરાહી “ અદ્લાહો અકબર ” કે નાઅરે મારતે હુવે ઉનપર ટૂટ પડે ઓર કતલે આમ શુરૂ કર દી. રૂમી દસ્તા તાળ ન લાકર પસપા હુવા ઓર અપને બાકી લશકરકે સાથ જા મિલા. અરબી સવાર ઇનકા પીછા કિયે હુવે વહાં જા પહોંચે ઓર અબ સારે લશકર પર ઉન્હોંને હમલા કર દિયા. રૂમી ઉન્હીં કદમેંપર ઠેર ગયે ઓર મુકાબિલા કરને લગે. મગર ઇસલામી બહાદુરોંકા વો કયા મુકાબિલા કર સકતે થે ? તહે તોગ બે દરેગ હોને લગે. ઝરાર કી શુબાઅતકા કેઈ અનદાઆ નહીં હો સકતા. દક્ષઅતન રૂમી-યોંકે કદબમેં ધુસબતા ઓર કઇસો રૂમી મારકર ફિર નિકલ આતા ફિર હમલા કરતા ઓર કઈ એક સરતનસે બુદા કર દેતા. રૂમીયોંને હરચંદ ઇસપર યુરશ કી ઓર બાર બાર ઉસે ઘેરેમેં લિયા મગર યે જવાં મર્દ ઉનકે કાબુ ન આતા અગા-

નક અરાર કી નઅર દરદાન પર પડી તો ઉસકી તરફ લપકા મગર દરદાનકા બેટા હમરાન જો એક બહાદુર તેગઝન થા ઇસિસે દો ચાર હુવા ઓર અરાર પર નેઝેકા વાર ક્રિયા અરાર ને વાર ખાલી દેકર ઇસ ઓરસે નેઝા મારા કે હમરાન કે સીનેમે ધંસ ગયા. અરારને ઝટકા દેકર ઓરસે નેઝા ખીંચા મગર નેઝેકા ફલ હમરાનકે સીનેમે રેહ ગયા ઓર હમરાન ધાયલ હોકર ઘોડેસે ગિર પડા. રૂમીયોને અરારકો બે હથીયાર પાયા તો એક દમ ઇસકો ઘેર લિયા ઓર ઉસે મંલલને ન દિયા, આખર બડી મુશકિલસે ઉસે ગિરફતાર કર લિયા.

જબ અરાર ગિરફતાર હો ગયા તો ઇસલામી બહાદુરોંકો બડા કલક હુવા ઓર ઉનકા હાથ સુસ્ત પડને લગા. રાફેઅ બિન ઉમયરાને કહા—“ કયા હુવા અગર હમારા સરદાર ગિરફતાર હો ગયા યા શહીદ હો ગયા. હમારા અદ્લાહતો જિન્દા હે ઓર હમારે સાથ હે. હિમ્મત ન હારો ઓર બઢકર તલવાર મારો કયોં કે જો શખ્સ અદ્લાહકી રાહમેં અરા કોતાહી કરેગા વો અદ્લાહકા ગુનેહગાર ઓર ના ફરફરમાન હોગા ” એ સુનકર મુસલમાન ફિર ઓરસે મુકાબિલા કરને લગે ઓર રાફેઅને એક તેઝ સવારકો ખાલિદ બિન વલીદ રહીં કે પાસ કુમક કે લિયે રવાના ક્રિયા.

જબ વો સવાર ખાલિદકે પાસ પહોંચા તો ઉસને

કહા—“ રૂમીયોંકા લશકર બોંહોત હે ઓર હુમારે સવાર
ઉસસે મુકાબિલા કર હે હે. મગર ઝરાર દાદે શુબખત
હેતા હુવા રૂમીયોંકે હાથ ગિરફતાર હો ગયા.”

ખાલિદ ઓર તમામ લશકરકો યે ખબર સુનકર સખત
કલક હુવા. કયોંકે ઝરાર બડા બહાદુર ઓર શુબખ જંગબુ
થા. ઇસલામકી ખિદમત જાનો દિલસે અદા કર રહા થા.
ખાલિદને ઉસી વક્ત મયસરા બિન મસરૂક કો એક હઝાર
જવાન દેકર શરકી દરવાઝેપર મુહાસિરેકે લિયે છોડ દિયા
ઓર બાકી લશકર લેકે ઝરારકો છુડાનેકે લિયે રવાના હુવે.

જખ લશકર કેમ્પસે બાહર નિકલ કર જલ્દ જલ્દ
રવાના હુવા તો ઉન્હોંને દેખા કે એક ઝિરાહ પોશ સવાર
ઘોડા સરપટ છોડે હુવે ઉનકે પાસસે નિકલ ગયા. સખ
હયરાન થે કે યે કોન સવાર હે જો અરખ સવારોંકી ઇમ-
દાદકો ઇનસે ભી આગે જા રહા હે.

જખ ખાલિદ અપને લશકરકે સાથ જંગકી જગાપર
પહોંચે તો ઉન્હોંને દેખાકે વો સવાર એક દમ રૂમીયોંકે
લશકરમેં નેઆ સીધા કિયે હુવે ઘુસ ગયા ઓર કઈ આદમી
માર કર ફિર બાહર નિકલા. ફિર ઉનકે લશકરમેં ગાયબ
હો ગયા. ઉસકી શુબખત ઓર હુમલેકી શિદ્દત દેખકર
સખ અશ અશ કર ઉઠે ઇતનેમેં ખાલિદને ભી અપને
હુમરાહીયોંકે સાથ રૂમીયોંપર હુમલા કર દિયા ઓર રૂમીયોંકી

સફેં ઉલટ હીં મગર વો સવાર ખાલિદ સે લી ઝિયાદા કામ કર રહા થા ઝોર હયરાની યે થી કે ઇસકો અખ તક એક અખમ લી ન આયાથા. હરચંદ ઇસકો રૂમીયોંને કઇ દફા ઘેરા મગર હર વક્ત વો સાફ ખચકર નિકલ આતા. ખાઅઝ મુસલમાન ઇસ ઘમસાનમેં યે ખ્યાલ કરતે થે કે વો ખાલિદ બિન વલીદ રહીં હેં કયુ કે અચસે સખત હમલે સિફ ખાલિદ હી કર સકતે થે કે દુશમનકે લશકરકો સરસે પાઉં તક હિલા દેં ઝોર ઉસકી સારી સફખંદીકો તોડ કર અલગ ફેંક દે. રૂમી લી ઇસ સવારકી શુબ્બઅત દેખકર હયરાન થે ઝોર કેહતેથે કે “અગર સારે અરખ અચસે હી ખહાદુર હેં તો ફિર રૂમીયોંકા કહીં ઠીકાના ન હોગા.”

દુસરી તરફ રાફેઅ બિન ઉમયરા કુશતોંકે પુસ્તે ઝોર અખમીયોંકે ઢેર લગા રહેથે. કિસીને લી અપની તરફસે કોતાહી નહીં કી ઝોર અપની જાનકી ઝરરા પરવા ન કી. રૂમી લશકરકી સફેં ટુટ ગઈ ઇનકા લશકર મુતફરરિક હો ગયા. દરદાનને હરચંદ લશકરકો સંભાલા મગર ન સંભલા આખર રૂમી પસપા હોને લગે ઝોર મયદાન એહલે ઇસલામકે હાથ રહા. રૂમી મયદાનસે હટકર અપને ક્રિયામગાહમેં ચલે ગયે.

ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકો ઉસ સવારકા હુલ દરિયાફત કરનેકા ખડા શોક થા. જખ લડાઇ ખંધ હો ગઇ તો ઉસસે પુઝા.

“ તુ કોન હે .જુસને ઇસલામકી અચસી હિમાયત કી હે ઓર ઇસતરાહ અપની જાનકો ખતરેમેં ડાલકર અપની શુબઅતસે હમ સબકો હયરાન ક્રિયા હે. ” ઉસ સવારને ખાલિદકે સવાલકા કુછ જવાબ ન દિયા તો ખાલિદકે હમ-રાહીયોંને કહા.

“ અયે બહાદુર સવાર તોરા સરદાર તુઝસે સવાલ કરતા હે ઓર તુ જવાબ નહીં દેતા યે ખાત આઈને ફાજકે ખિલાફ હે ” યે સુનકર ઉસ સવારને કહા—

“ મેરી નિયત કીસી આઈનકી ખિલાફ વરઝી કરનેકી નહીં, સિફ શર્મો હયાકે ખાઅસ મેંને જવાબ ન દિયા કયોંકે મેં મર્દ નહીં બલકે ઓરત હું ”

“ કયા તુમ ઓરત હો ? ” ખાલિદને મુતઅજજબ હે.કર પુછા “ તુમારા કયા નામ હે ઓર તુમ કિસ કોમસે હો. ”

“ મેરા નામ ખોલા હે ” ઉસને નીચી નઝરોંસે જવાબ દિયા “ મેં ઝરાર કી હકીકી બેહેન હું. મેં દીગર ઓરતોંકે હમરાહ ખયમે મેં ખયઠી હુઈથી કે મુઝે ઝરારકી ગિરફ-તારીકી ખબર સુનાઈ દી. ઇસપર મેં લાઈકે લિયે બે કરાર હો ગર્ગ ઓર મેંને ઉસકો છુડાનેકા ઇરાદા કર લિયા લેકિન અફસોસ લાઈકા કુછ પતા નહીં મિલા. મેં સખત બેચેન હું કયોંકે મુઝે અપને લાઈકે સાથ બોહોત મોહબબત ઓર

ઉલટ હેં મેં ઇસકા એક બાલ બાંકા હોના બી ખરદાશત નહીં કર સકતી. ” થે સુનકર ખાલિદ બિન વલીદને કહા.

“ જુસ કોમકી તુમ લડકી હો ઉસકી રૂસે તુમારી શુબઅત હયરાન કરને વાલી નહીં. કયોંકે તુમારી કોમકી ઓરતેં શુબઅત ઓર બહાદુરીમેં મશહુર હેં ઓર મરદોંકે હમરાહ મરદાનગી કે સાથ લડતી રહી હેં. મુઝે બી તુમારે લાઈકા બડા રંજ હે ઓર મેંને હરચંદ હમલે કિયે મગર ઉસકા કુછ પતા નહીં મિલા. માલુમ નહીં વો રૂમીયોંકે હાથ ગિરફતાર હે યા રૂમીયોં કે હાથસે શહીદ હુવા. અચ્છા અગર વો જિન્દા હે તો કલ હમ ઇસકો ઇનશાઅલ્લાહ છુડા લેંગે ઓર અગર વો શહીદ હો ગયા હે તો રૂમીયોંસે ઇસકા બદલા લેંગે. ”

જબ રૂમી અપને કિયામગાહમેં પહોંચે તો બાઅઝ અયસે ઘભરાયે હુવેથે કે ઉન્હોંને લાગ જાનેકા ઇરાદા કિયા મગર દરદાનને ઉનકો ધમકી દી કે “ અગર વો અયસા કરીંગે તો ઉનકો કતલ કિયા જાયગા ઓર ઉનકા ઘરબાર અખત કર લિયા જાયગા. ” ઉન્હોંને કહા કે “ હમ એહલે અરબ કે મુકાબિલેકી તાકત નહીં રખતે હમકો વો લેડ બકરી-યોંકી તરાહ ઝિખ્ડા કર ડાલતે હેં ઓર હમ પર ઇનકા ખોફ જાલિબ આ ગયા હે.. ” દરદાનને કહા—“ મત ઘભરાવ આજ વો અચાનક હમસે દોચાર હો ગયે થે. લેકિન કલ હમ

ઉનકી ખબર લેંગે ચોર મુઝે અપને બેટેકા બદલાલી ઉનસે લેના હે. જખ તક મેં તમામ અરખી લશકર કો કતલ ન કરલુંગા તખ તક મુઝે ચેન નહીં આયગા. ”

આઅઝ તો દરદાનકી ધમકીમેં આ ગયે મગર ચંદ સવારોંને ચે સલાહકી કે લશકરે અરખમેં જાયે. ચોર ઇસ તરાહ ઉનકી હિફાજતમેં આકર અપની જાનો માલકો બચા લે. ચુનાંચે વો કિસી બહાનેસે અપને લશકરસે નિકલ ગયે ચોર ઇસલામી કેમ્પમેં જા પહોંચે. મુસલમાન ગાર્ડને ઉનકો દેખકર તલવારેં ખીંચલીં મગર રૂમી સવારોંને હથીયાર ડાલ દિયે ચોર કહા કે “ હમ અમાન માંગતે હેં હમકો અપને સરદારકે પાસ લે ચલો. ”

જખ ખાલિદ ખિન વલીદ રંદીઠકે પાસ પહોંચે તો ઉન્હોંને કહા “ હમકો અમાન દો ચોર હમેં અપની હિફાજતમેં લેલો ” ખાલિદને ઉનસે પુછા.

“ તુમ કહાં કે રહેનેવાલે હો ? ” ઉન્હોંને જવાબ દિયા.

“ હમ હુમુસકે રહેને વાલે હેં જહાંકા હાકિમ દરદાન હે ” ખાલિદને પુછા.

“ જખ હમ તુમારે શેહેરમેં પહોંચીંગે તો ફિર તુમસે સુલેહ કરલેંગે તુમ અલી એહતીયાતન હમારી નજર બંદીમેં રહો મગર હમેં ચે બતાવકે આજ હમારા એક બહાદુર

સવાર રૂમીયોને ગિરફતાર ક્રિયાથા ઉસકે સાથ કયા સુલુક ક્રિયા ગયા. ” રૂમીયોને યે સુનકર પુછા.

“ વોહ સવાર જસને દરદાનકે ખેટેકો કતલ ક્રિયાથા ? ”

“ હાં વોહી ” ખાલિદને જવાબ દિયા.

“ જખ વોહ ગિરફતાર હુવા થા તો દરદાનને ઉસકો સવારોંકે એક દસ્તેકે હમરાહ બાદશાહે રૂમ કે પાસ ભેજ દિયા થા તાકે અપની સુબત અત ઓર મરદાનગીકા બાદશાહ પર ઇઝહાર કરે ” ઇસપર ખાલિદને રાફેઅ બિન ઉમય-રાકો કહા.

“ તુમ અલી એકસો સવાર લેકર બડી તેઝીકે સાથ જાવ ઓર ઝરારકો છુડા લાવ. રૂમી ઉટોપર સવાર હેં તુમ બોહોત જલ્દ ઉનકો પકડ લોગે. ”

ખોલાને યે સુનકર કહા—“ મુઝે બી ઇન્તઝત દો કે મેં બી ઇન સવારોંકે હમરાહ જાઉં ઓર ભાધકે છુડાનેમેં ઇનકો ઇમદાદ હું ” ખાલિદને ખોલાકો ઇન્તઝત દી ઓર રાફેઅકો કહા—

“ બોહોત જલ્દી કરો તાકે વો દુર ન નિકલ જાયે. ”

રાફેઅ ઓર ખોલા સવારોંકે સાથ રવાના હુવે. ઉન્હોંને ઘોડોંકી બાગેં ઢીલી છોડ દીં. રાફેઅ ઇન રાસ્તોંસે ખુબ વાકિફ થા ઓર ખાલિદકે લશકરકા ગોયા રાહનુમા થા. જખ દો તીન મીઝકા ક્યસલા તય કર ચુકે તો ઉન્હોંં શુતર

સવાર દિખાઇ દિયે. એકદમ ઉઠોને ઉપર હમલા કર દિયા
 ઓર સબકો થેરકર માર ડાલા. ફિર ઝરારકી મુશકેં ખોલી
 ને એક ઉંટપર લદા હુવા થા. ઝરાર ખોલાકો દેખકર
 બોહોત ખુશ હુવા. ઓર દોનોં બેહેન ભાઈ ખુદાકા શુક
 બળ લાયે. દુસરે દિન ખાલિદ બિન વલીદ રહીં ઓર
 દરદાનકે લશકરમેં ફિર લડાઈ હુઈ મગર રૂમી પેહલે દિનકી
 લડાઈસે દેહશત ખાયે હુવે થે ઇસલીયે આજ ઉનસે કુછ
 બન ન પડા. દરદાનને હરચંદ સર પીટા મગર દિલ હારા
 હુવા સિપાહી કબ મયદાનમેં ઠેર સકતા હે. આબિર દર-
 દાનકો ભી અપની બાકી માંદા ફોજકે સાથ ભાગકર બાન
 બચાની પડી. લશકરે ઇસલામ ઇનકા માલો અસબાબ લેકર
 મુઝફ્ફરો મનસુર દમિશકકો વાપિસ આયા ઓર એક દુસરેકો
 ફતેહકી મુબારક બાદ દી.

ખાખ ૧૩

અરબ ઓરતોંકી શુબચત.

જખ હરકુલકો ખખર પહોંચી કે દરદાન દમીશકડે કિલે તક પહોંચને ન પાયા થા કે ઇસકે લશકરકો એહલે અરબને શિકસ્તે ફાશદી ઓર ઉસકે બેટે હમરાનકો કતલ કિયા, તો ઉસને દરદાનકો ચે હુકમ લેજા કે “અફસોસ તુને અરબોંસે શિકસ્ત ખાઈ. તુને દાવા તો ખડા કિયાથા મગર તુઝસે કુછ ખન ન પડા ખેર મેં તુઝકો એક મોકા ઓર દેતા હું. યાને અજનાદીનકી* કુલ ફેજખર તુઝકો સિપેહસાલાર મુકરર કરતા હું. તુ અરબોંકી લદાઈ દેખ ચુકા હે, અખ ઝરા એહતિયાતસે કામ કરના ઓર લશકરકે દસ્તે ઈધર ઉધર કુમકકે લિયે લેજતે રહેના.

જખ દરદાનકો ચે હુકમ પહોંચા તો ઉસકી જાનમેં જાન આઈ ઓર વો અપને બેટેકા ગમલી ભુલ ગયા. ફિલ ફેર અપના ખાકી માંદા લશકર હમરાહ લેકર અજનાદીનકો

* એક ગાઉંકા નામ હે જો યરૂશલમ કે મશરિકમેં હમરા ઓર ખયતે જીરીનકે દરમિયાન વાકેઅ હે.

રવાના હો ગયા. જળ વો અજનાદીનમેં પહોંચ્યા તો લશ-
કરકે સરદારોંને ઇસકા ઇસતિકબાલ ક્રિયા ઓર ઉસકે બેટેકી
તાઅઝીયત કી. દરદાન બોહોત ખુશ હુવા ઓર ઉસને સર-
દારોંકા શુકરિયા અદા ક્રિયા.

જળ ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ દમિશ્કમે વાપિસ
પહોંચે તો વો અબુ ઉબેદા રદી૦કે પાસ ગયે. અબુ ઉબેદાને
ઉનકો ફતેહકી મુબારકબાદી દી. ઇસપર ખાલિદને કહા.—
“ ઇસ ફતેહકી મુબારકબાદી હમ સબકે લિયે ચકસાં હે
લેકિન સબસે બડી મુશકિલ જો હમારે પેશ આનેવાલી હે
વો અજનાદીનકી ફાજ હે. મેંને પહેલેહી ઇરાદા કીયાથા
કે હમ દમિશ્કકા મુહાસિરા છોડ દેં ઓર અજનાદીનકે
લશકરકા મુકાબિલા કરેં કયોંકે જબતક અજનાદીનકે લશ-
કરકો હમ શિકસ્ત ન દેંગે તબતક બરાબર વહાંસે કુમક
આતી રહેગી ઓર હમ દમિશ્કકો ફતેહ ન કર સકીંગે. મેરા
અબલી યેહી ઇરાદા હે કે હમ સબકે સબ અજનાદીનકો
ચલેં ઓર ઉમરૂ બિન આસકો લિખ લેજેં કે વોલી હમકો
અજનાદીનમેં આ મિલેં તાકે અચસા ન હોકે દુશમન
હમારે દરમિયાન હાયલ હો જાયેં ઓર હમ એક દુસરેકી
ઈમદાદ ન કર સકેં.”

હઝરત અબુ ઉબેદા રદી૦ને ખાલિદકી ઇસ તજવીઝકે
સાથ અબ ઇતતિકાક ક્રિયા ઓર ઉસી વક્ત લિખકર ઉમરૂ

ખિન આસકે પાસ ઇસલામ ક્રિયા ગયા. ફિર કુચકી તઇચારી શુર હુઇ.

જખ લશકર રવાનગીકે લિયે તઇચાર હો ગયા તો ખાલિદ ખિન વલીદ રદીઁને અબુ ઉબેદાકો કહા “આપ તમામ લશકર લેકર આગે ચલેં ચોર મેં અસખાખ ચોર ચોરતોંકે હમરાહ પીછે ચલુંગા” મગર અબુ ઉબેદાને કહા કે “મેરી સલાહ ચે હે કે તુમ લશકરકે આગે ચલો તાકે અગર દુશમનકા કોઈ દરતા મુકાબિલા આ જાયે તો તુમ ઇસકે સાથ મુકાબિલા કર સકો ચોર મેં અસખાખ ચોર ચોરતોંકે હમરાહ પીછે ચલુંગા.”

ખાલિદને અબુ ઉબેદાકી તજવીઝ માન લી. વો લશકર કે આગે રવાના હુવે. ચોર અબુ ઉબેદા એક હઝાર સવાર ચોર ચોરતોંકો લેકર પીછે રવાના હુવે.

જખ એહલે દમિશ્કને દેખા કે ઇસલામી લશકર મુહાસિરા છોડ ગયા હે તો વો બોહોતહી ખુશ હુવે ચોર એક દુસરેકો મુખારકબાદ દેને લગે. બલકે ચેલી તજવીઝ કરને લગે કે મુમકિન હો તો કિસી તરાહ ઇસલામી લશકરકે અકબપર હમલા કરકે જો કુછ પાયેં લૂટ લેં ચોર ઇસ તરાહ મુસલમાનોંસે બદલા લેં. જખ ચે તજવીઝ પુખતા હોગઈ તો વો બોલસ કે પાસ ગયે. ચે એક નામી જંગળુ ચોર માહિર તીર અંદાઝ થા. મગર ઇસને લડાઇમેં હિરસા નહીં.

લિયા થા. જળ એહલે દમિશ્કને ઇસકો તજવીઝ બતાઈ તે ઉસને કહા—

“તુમ નામદ હો. મેં તુમારે સાથ જાના પસંદ નહીં કરતા. તુમને અરબોંકા કુછબી મુકાબિલા નહીં કીયા ઓર તુમારે સવારોંને કુછબી શુભઅત નહીં દિખાઈ. અબલી તુમ હિમ્મત હારકર ભાગ આવગે ઓર મુઝકો મુફતકી નદામત ઉઠાની પડેગી.” ઇસપર એહલે દામિશ્કને કસમ ખાકર કહા—

“અગર તુ હમરાહ ચલેગા તો હમ સાબિત કદમ રહીંગે ઓર લડાઇસે મુંહ ન મોડીંગે. અગર કોઈ શખ્સ હમમેંસે ભાગ નિકલે તો તુઝકો ઇખતિયાર હે જો આહે ઇસકો સગા દે.”

ઇસપર બોલસ રાઝી હોગયા. ઇસને ઝિરાહ પેહેનલી ઓર અપને ભાઈ ખિતરસકોલી હમરાહ લે લિયા. છ હુઝાર સવાર બોલસકી માતેહતીમેં કિલએ દમિશ્કસે નિકલે.

ઇસલામી લશકર દુર નિકલ ગયા થા ઇસલિયે એહલે દમિશ્ક બડી તેઝ રફતારીસે ચલે. જળ ઇન્હેં લશકરે ઇસલામકા પિછલા હિરસા જો અબુ ઉબેદાકી સરકરદગીમેં ઓરતોં ઓર અસળાખ કે સાથ જ રહાથા દિખાઇ દિયાતો ઉન્હોંને ફિલફેર હમલા કર દિયા.

અબુ ઉબેદા રદીવે નાગહાની હમલા દેખકર ઠેર ગયે ઓર દુશમનકે મુકાબિલ હુવે. બોલસતો અપને હમરાહીયોંકે સાથ અબુ ઉબેદાપર હમલા આવર હુવા ઓર ઉરકે ભાઈ

ખિતરસને ચંદ સવાર લેકર ઓરતોંપર હમલા ક્રિયા ઓર ઉનમેંસે એક જમાઅતકો ગિરફતાર કરકે લે ગયા. કુછ દુર જાકર વો ઠેર ગયા ઓર ખોલસકી લડાઇ કે નતીજેકા ઇનતિઝાર કરને લગા.

અખુ ઉખેદાને એક તેજ રફતાર સવાર ફિલફેર ખાલિદ ખિન વલીદકે પાસ જો અગલે લશકરકે હમરાહ જા રહે થે. રવાના ક્રિયા ઓર કેહલા લેખા કે “એહલે દામિશ્કને હમપર હમલા કરકે ચંદ ઓરતોંકો ગિરફતાર કર લિયા હે. હમ ઇનકા મુકાબિલા કર રહે હે. મગર તુમ જલ્દ ઇમદાદકો પહોંચો.”

અખુ ઉખેદાકે હમરાહી જાન તોડકર મુકાબિલા કરને લગે મગર ખુદ ખોલસ અખુ ઉખેદાકે રૂબરૂ હુવા ઓર અખુ ઉખેદા ઓર ખોલસમેં લડાઇ શુરૂ હુઈ. જખ ખાલિદ ખિન વલીદકો ઇતતિલાઅ મિલી તો ઉન્હોંને કહા..” મેંને પેહલેહી તજવીઝકી થી કે મેં લશકરકે પીછે રહુંગા મગર અખુ ઉખેદાને ન માના અચ્છા જો કુછ મુકદ્દરમે લિખા હુવા હે વો ઝુરૂર પેશ આતા હે” યે કેહકર ખાલિદ ખિન વલીદને ફિલફેર રાફેઅ ખિન ઉમયરાકો એક હઝાર સવાર દેકર રવાના ક્રિયા ઓર કહાકે “જલ્દી અસખાખ વગેરાકી જાકર હિકાજત કરે” ફિર એક હઝાર સવાર અખદુરરહેમાનકો દેકર કહા. “તુમ જલ્દી દુશમનકે મુકાબિલેપર જાવ”

ફિર ઝરાર બિન અઝવરકો એક હઝાર લશકર દેકર લેભ
ઓર ઉસકે ખાદ ખુદ એક હઝાર સવાર લેકર અખુ ઉબેદાકી
ધમદાદકો પહોંચ ગયે.

અખુ ઉબેદા ઓર બોલસમેં અબી લડાઇ શુરૂથી ઓર
કોઈ ફરીક ગાલિબ ન આયા થા કે લશકરે ઇસલામ પહોંચ
ગયા ઓર રૂમીયોંકો ચારોં તરફસે ઘેર લિયા. ઝરાર બિન
અઝવર અખુ ઉબેદાકી ધમદાદકો પહોંચા ઓર બોલસકે
ફુખડુ હુવા. બોલસ ઝરારકો દેખકર સેહેમ ગયા ઓર
અખુ ઉબેદાસે કેહને લગા કે “ અય સરદાર ! ઇસ જવાનકો
ખાઝ રખ ” મગર ઝરાર કંબ ખાઝ રહેનેવાલા થા. ઇસને
ઇસ ઓરસે નેઝા મારા કે બોલસ ઘોડેસે અલગ હોકર
ઝમીનપર જા પડા. વો ઉઠકર ભાગને લગા મગર ઝરારને
ઘોડેસે ઉતરકર ઉસે ગિરફતાર કર લિયા. બોલસ કહેને લગા
“ અય અરબી ! મુઝકો કતલ ન કર કયોંકે મેરી જિન્દગીસે
તુમારી ચોરતોંકી જિન્દગી વાબિસ્તા હે. ” ઝરારને ઇસકો
જાનસે ન મારા ઓર ગિરફતાર કરકે લે આયા.

જખ ઝરારકો માલુમ હુવા કે જો ચોરતોં ગિરફતાર
હુઈ હેં ઉનમેં ઉસકી બેહેન બોલાબી હે તો વો બોહોત
બે કરાર હુવા ઓર ખાલિદ બિન વલીદસે કહા. “ મુઝકો
ચોરતોંકે છુડાનેકે લિયે રવાના કરો. ” ખાલિદ બિન વલીદને
કહા. “ બે સખરી મત કરો, હુમારે લશકરને મીયોંકો ઘેર

લિયા હે ઉન્કે સરદારકો તો તુમને ગિરફતાર કર લિયા હે. લડાઈ જલ્દ ખતમ હોગી. બોહોતસે આદમી મારે નાઈંગે ઓર કુછ હમારે હાથ ગિરફતાર હોંગે, ફિર હમ ઇન કચદી રૂમીયોંકે ઇવઝ અપની ઓરતોંકો છુડા લેંગે.”

રૂમીયોંકે સાથ કુછ દેર તક લડાઈ હોતી રહી મગર લડાઈ ક્યાથી ? બકરીયાં ઝુબેહકી ન રહી થીં. બોહોતસે આદમી કતલ હુવે ઓર બાકીયોંને હથીયાર ફેંક દિયે. ઇસ તરફસે ફરાગત હાસલ કરકે ખાલિદ ઝરારકે સાથ દો હઝાર સવાર લેકર ઓરતોંકો છુડાનેકે લિયે રવાના હુવે.

જળ બિતરસ મુસલમાન ઓરતોંકી એક જમાઅતકો ગિરફતાર કરકે લે ગયા તો કુછ દુર નકર ભાઈકી લડાઈકી ઇનતેઝાર કરને લગા. વડાં ઇસને અપના કેમ્પ લગા દિયા ઓર ઓરતોંકો એક ખયમેમે ઉતારકર ઉન્કે ગિર્દ પેહરા મુતઅધિન કર દિયા. યે ઓરતે તમામ હમીર ઓર અમાલેકા કબીલેસે થીં ખોલાલી ઇન્હીમેસે થી ઓર વો શેહસવારી ઓર લડાઈકે લિયે અરબમે મશહુર થીં, બકી ખેખોફ ઓર નિડર થીં. વો ઇતતિક્ષાકીયા ગિરફતાર હો ગઈથીં વરના વો ઝુફર હમલા આવરોંકા મુકાબિલા કરતીં, ઇન્હે ઉંટોસે ઉતાર કર ખયમેમે બિઠાયા ગયા તો વો આપસમે કેહને લગીંકે “અફસોસ હમ દુશમનોંકે હાથ ગિરફતાર હો ગઈ હે, માલુમ નહીં દુશમન હમારે સાથ ક્યા મુલુક કરીંગે” ખોલાને કહા.

“ હુશમન હમકો બાંદીયા બનાઈગે ઇસસે બેહતર હે કે હમ મર જાયેં લેકિન હરામ મોત ન મરેં બલકે હુશમનોંકા મુકાબિલા કરકે મરેં ઓર શહાદતકા રૂતબા હાસલ કરે” યે સુનકર ઇનમેસે એકને કહા—

“ હમારે પાસ હથીયાર નહીં હે. હમ કિસ તરાહ મુકાબિલા કરેંગી ” ખોલાને કહા.

“ હથીયાર નહીં તો કયા હુવા ? ખયમેકી ઓખેં નિકાલ લો ઓર મેરે સાથ હો જાવ. ”

ઉસી વકત સળ તઈયાર હો ગઈ. ઓર ખયમેકી ઓખેં હાથમે લિયે હુવે બાહર નિકલીં. પેહરેવાલોંને ઇનકો ડાંટાં તો ખોલાને એક સિપાહીકે સરપર ઓખકી અરબ રસીદ કી. વો વહીં ચિત લેટ ગયા. દુસરીને એક ઓર સિપાહીકો માર ડાલા. બાકી ગલરાકર હમરાહીયોંમેં જા મિલે. બિતરસને ઉનસે કહા “ ઇનકો ઘેર લો ઓર તલવારેં ખીંચ લો મગર કિસીકો અખમી ન કરના. ”

ફિર બિતરસને ઓરતોંકો મુખાતિબ કરકે કહા. “ તુમ કયોં નાહક જાન આયે કરતી હો. મેરે હમરાહી તુમકો કાટ ડાલીંગે. ઘલરાવ નહીં હમ તુમારે સાથ બદમુલકી નહીં કરીંગે બલકે તુમકો અયશ ઇશરતમેં રખીંગે ”

“ અય મરદુદ ! ” ખોલાને ગુરસેસે કહા “ હમ તુમારી એયશો ઇશરત પર લાઅનત લેજતે હેં, હમ અરબકી ગય-

રતમંદ ઓરતોં હેં, હમ માલો, દવલતકે ફરેખમેં નહીં આતીં, હમ અપની જનપર ખેલ જાયંગી, મગર ગયરકે હાથ નહીં પડેંગી.” યે કેહકર હમરાહી ઓરતોંસે કહા “દેખતી કયા હો, હમલા કર દો, અપની જનપર ખેલકર ઇજ્જત બચા લો ઓર અપના નામ રવશન કર જાવ.”

યે સુનકર સખને રૂમી સવારોંપર હમલા ક્રિયા ઓર ઓળોંસે કઇ સંર તોડે. સવાર ખિસયાને હોકર આગે બઢે મગર ઓળોંકી માર ખાકર ફિર પીછે હટ અયે. યે દેખકર ખિતરસને કહા : “યે અજુબ ઓરતોં હેં કે મરને મારનેસે નહીં ડરતીં, હમારે લિયે બડી શર્મકી ખાત હે, અગર ઓરતોં હમપર ગાલિખ આ ગઈ.” ઉસને ગુસ્સેમેં આકર સવારોંકો હુકમ દિયા કે “ઇનપર તલવાર ચલાવ ઓર સખકો કતલ કરદો.”

હુકમ દેના તો આસાન થા મગર ઇસકી તાઅમીલ કરની મુશકિલથી. જો સવાર આગે બઢા તલવાર ચલાનેસે પેહલે ઓળસે ઇસકા કામ તમામ હો જાતા.

ઇતનેમેં લશકરે ઇસલામ કરીખ પહોંચ્યા ઓર ખાલિદ ખિન વલીદ ઓર ઝરાર લશકરકે આગે ઘોડે સરપટ છોડે હુવે મોકે પર પહોંચ ગયે. વો ઓરતોંકો લડતે દેખકર બોહોત ખુશ હુવે ઇતનેમેં બાકી લશકરને પહોંચકર ખિતરસ ઓર ઉસકે હમરાહીયોંકો થેર લિયા. ખિતરસ ઘભરા ગયા

ઓર ભાગ જાનેપર આમાદા હો ગયા મગર અબ ઉસે ભાગને કોન દેતાથા ? ઝરારકા નેઝા પયગામે અજલ લિયે હુવે ઉસકે જીગરકે પાર હો ગયા. ઉસે કતલ કરકે ઝરાર બાકી સવારોં પર દુટ પડા ઓર તીસ સવાર ઓર કતલ કિયે. ગરબ જીતને સવાર બિતરસકે હમરાહ થે સબકે સબ વહીં ખેત રહે. મુસલમાનોંને અદલાહ તઆલાકા શુકરિયા અદા કિયા ઓર ખાલિદ બિન વલીદને ઓરતોંકી શુભઅત કી અઝહદ તાઅરીફ કી ઓર કહા. “ ખેશક તુમને આજ વો કામ કિયા હે કે તુમ તમામ અરબકી બેટીયોંપર સબકત લે ગઈ હો ઓર અરબકે લોગ તુમારે નામપર કૃષ્ણ કરીંગે.

ઝરારને બિતરસકા સર કાટકર નેઝેપર રખ લિયા ઓર ખાલિદ બિન વલીદ અપને હમરાહીયોંકે સાથ નિહાયત ખુશો ખુરરમ બડે લશકરકી તરફ વાપિસ આયે. વહાંસે મનઝિલ બ મનઝિલ કુચ કરતે હુવે બિલા કિસી હાદિસેકે ખેશ આનેકે અજનાદીન પહોંચ ગયે ઓર વહાં લશકર ઉતારકર ડેરા લગા દિયા.

દરદાનને બી ઇસલામી લશકરકી આમદ કી ઇતિલા પાકર અપના લશકર જુરકી તેઅદાદ નઉવે હઝારથી મચદાને જંગમે જાનેકે લિયે તધયાર કિયા ઓર અપને માતેહત સવારોં ઓર સીપાહીયોંકો કહા—“ અય બાઈઓ ! તુમ અચ્છી તરાહસે જાન લો કે હરકુલ બારશાહકો તુમપર

ખડા નાઝ હે ઓર ઉસને સારા બોઝ તુમપર ડાલ દિયા હે. અખ તક હુમારે સિપાહી જીતની લડાઈયાં એહલે અરબકે સાથ લડે હે' ઇન સબમે' ઉન્હોંને શિકસ્ત ખાઈ હે ઇસ-લિયે બાદશાહને અજનાદીનકા મકામ એહલે અરબકો રોકનેકે લિયે મુનતખિખ કિયા હે. અગર તુમને ઇસ જગાલી શિકસ્ત ખાઈ તો ફિર અરબોંકો કોઈ રોકનેવાલા નહીં રહેગા વો તુમારે શેહરોંપર કાબિઝ હો જાઈંગે ઓર તુમારી ઓરતોં ઓર બચ્ચોંકો અપની ગુલામીમેં લે લેંગે ઇસ લિયે અરબોંકા જાન તોડ મુકાબિલા કરો ઓર ઉનકો શિકસ્તે ફાશ દો. અગર અરબ ઇસ મકામપર શિકસ્ત ખા ગયે તો ફિર વો ઇસ સર જમીનમેં દમ ન લેંગે. તુમ તેઅદાદમેં ઇનસે બોહોત ઝિયાદા હો ઓર કવાયદ દાન ઓર તજરૂબેકાર હો, અગર તુમમેંસે દો આદમી એક એક અરબકો કતલ કરદેં તો અલી ઇનકા ખાતેમા હો જાયે, ખુબ જમકર લડો, મુતફરિક ન હોના ઓર એક દુસરેકો ફિલફેાર ઇમદાદ દેના. અગર તુમને થોડીસી સાખિત કદમીલી દિખાઈ તો મેં ચકીન કરતા હું કે હમ અરબોંપર ગાલિબ આ જાઈંગે ઓર બાદશાહકે ઇનઆમકે મુસતહક હોંગે. ”

ઇધર ખાલિદ બિન વલીદ રદીઁને અપને હુમરાહીયોં કો કહા—“ એક સવાર હમમેંસે દુશમનકે લશકરગાહમેં જાયે ઓર ઉનકી તેઅદાદ ઓર તરતીબ વગયરાકા અનદાઝ કર આયે. ” ઇસપર ઝરારને કહા—

“મુઝકો હુકમ હો તો મેં જાતા હું” ખાલિફને કહા—

“બેશક તુમ ઇસ કામકે લાયક હો, મગર યાદ રખના કે દુશમનકી ફોજ દેખકર કહીં નફસકે ફરેખમેં ન આ જાના ઓર અપની જુરઅત ઓર શુભઅત પર નાજાં હોકર અપની જાનકો હલાકતમેં ન ડાલના કયોં કે ખુદાકા હુકમ હે કે “અપની જાનકો હલાકતમેં ન ડાલો.”

ઝરાર એ વસીયત સુનકર દુશમનકી તરફ ગયા ઓર ઉનકે કરીખ જાકર ઉનકા અનદાઝા લેને લગા. અચાનક દરદાનકી નઝર ઉસપર પડી તો ઉસને કહા—“વો દેખો કોઈ અરબી સવાર હમારી જમીઅતકા અનદાઝા કર રહ્યા હે, ફિલફોર ઉસકો જાકર ગીરફતાર કર લાવ” એ સુનકર તીસ રૂમી સવાર ઝરારકી તરફ બઢે. ઝરાર ઉનકો દેખકર અપને સરદારકી વસીયતકે મુજબ વાપિસ ફિરા મગર સવારોંને ઇસકા તઆકુબ ક્રિયા. થોડી દુર જાકર ઝરાર ઠયર ગયા ઓર રૂમીયોંકે કરીખ પહોંચતેહી ઇનપર હમલા ક્રિયા. પહેલી ઝઢમેં એક રૂમીકો કતલ કર દિયા. ફિર દુસરેકો, ફિર તીસરેકો, ઇસી તરાહ ઉન્નીસ રૂમી કતલ કર ડાલે. બાકી લાગ ગયે ઝરારને વાપિસ આકર ખાલિફકો કુલ કેશીયત અરજ કરદી. ખાલિફને કહા—

“તુમને મેરી નસીહત પર અમલ નહીં ક્રિયા ઓર અપની જાનકો ખિલા ઝુફરત ખતરેમેં ડાલ દિયા” ઝરારને કહા—

“મેં તો આપકી નસીહતકે સુતાખિક પેહલે બામ નિકલા થા મગર ફિર મુઝે અદ્દાહ ઓર રસુલ સલ્વમે શર્મ આઈ ઓર મેં ઠયર ગયા. મેંને ઇનકા મુકાબિલા ક્રિયા ઓર અદ્દાહ તઆલાને મેરી તાઈદ કરકે મુઝકે. ઇનપર ગાલિખ ક્રિયા. ખુદાકી કસમ અગર મુઝે આપકી મલામતકા અનદેશા ન હોતા તો મેં તને વાહિદ સારે રૂમી લશકરપર હમલા કર દેતા ઓર વાપિસ ન આતા જખતક કે કઇ સો રૂમીયોકે કતલ ન કર લેતા.”

ખાલિદ બિન વલીદ ઝરારકી યે સર ગરમી ઓર ભેરા દેખકર બોહોત ખુશ હુવે ઓર કેહને લગે “બેશક અદ્દાહ તઆલાને ઇસલામી જમાઅતકે અપની તરફ ખીચ લીયા હે ઓર અપની મોહોખખત ઉનકે દિલોમેં ઘાલકર દિલ અયસે મઝખુત કર દિયે હે કે વો અદ્દાહ કે દુશમનોં કો અપની શુબઅતકે મોઅજજે દિખાકર હયરાન ઓર મખહુત કર રહે હે, યે મેહેઝ અદ્દાહ તઆલાકા ફઝલ ઓર કરમ હે ઇરકે સિવા ઓર કયા હો સકતા હે.”

કુતુહલ ઇસલામ

કા પહેલા હિસ્સા પઢનેકે બાદ આપ

દુસરા હિસ્સા

ગુરુ દેખિયે જુસ્મે મુલકે શામકી ફતેહોંકા મુક્-
સસલ ખ્યાન હે. ચકીનન આપ પહેલા હિસ્સા દેખને
કે બાદ દુસરે હિસ્સે કે મુનતઝિર હોંગે ઇસલિયે
હમને દુસરા હિસ્સા છપવાના શરૂ કર દિયા હે જો
અનકરીખ આપકી ખિદમત મેં પહોંચેગા.

કીમત એક રૂપીઆ ડાકકા ખર્ચ જુદા.

ફારન ખરીદારોંમેં નામ લિખવાધયે

નિઝામીયા બુક ડેપો,

તીન દરવાઝેકે કરીખ,

અહમદાબાદ.

નાદર તોહફો.

પાક કુરઆને શરીફ સુંદર લાકીટમાં.

ચાલુ જમાનાની આગળ વધતી નવી હુન્નરકળાના પ્રતાપે પાક કલામે મજીદ એક ઈચ લાંબુ પોણી ઈચ પોહળું અને અરધા ઈચથી ઓછી જડાઈની સામ્રાજમાં તૈયાર થઈને આવેલું છે. સુંદર બારીક હરફે ચીકણાં ઝીણાં કાગળ ઉપર લખાયલાં છે અને તેની સોનેરી વેલ ખુટા તથા સોનેરી કીનારી વાળી જીલ્દ ખાસ જોવા લાયક ખુશનુમા છે. દીનના દુરખીનવાળા ખુબસુરત બોક્સમાં રાખેલું છે જેથી દુરખીન વડે જોતાં ઝીણાં હરફે ધણાં મોટાં દેખાય છે. ચાહો તો ધડીઆળના અછોરામાં રાખો અને ચાહો તો બચ્ચાઓના ગળામાં તાવીજ રૂપે પહેરાવો અથવા ખીસામાં રાખો, કુરઆને મજીદનું પાસે રહેવું ખાસ મુબારક અને બરકત ભરેલું છે.

હદીયો રૂ. ૨-૮-૦ ટપાલ ખર્ચના ચાર આના વધુ

અલ-ઈસલામ.

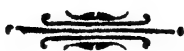
લગભગ બાર વરસ ઉપર લખવામાં આવેલું આ પુસ્તક હાલમાં બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. ગુજરાતી ભાષામાં આજ સુધી આવું પુસ્તક બહાર પડેલું હોય એવું અમારી જાણમાં નથી. આ પુસ્તક જેમ એક ગુજરાતી જાણનાર ઈસલામી બાઈને ઉપયોગી અને અતી જરૂરી છે તેમ એક સત્યધર્મ શોધક બંધુને માટે પણ છે. આ પુસ્તકમાં નીચેના વિષયો ઉપર ખાસ ચર્ચા ચલાવવામાં આવી

છે. આ પુસ્તકનો પહેલો ભાગ નીચેના વીસ પ્રકરણો ઉપર સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે.

૧. ઇસલામના અર્થ ૨. તવહીદ-ઈશ્વરનું એકત્વતા પાણું. ૩. ઇસલામની ઇબાદતો ૪. ઇસલામી નીતીશાસ્ત્ર ૫. ઇસલામી બાઈયારો ૬. જુગાર અને શરાબ ૭. નાહક ખુન ૮, ચોરી અને લુટદાર ૯ ઇસલામમાં સ્ત્રીઓની સ્થિતિ ૧૦. તલાક ૧૧. યતીમ ૧૨. સ્ત્રીઓને વારસામાં હક ૧૩, પુત્રીઓની કતલ, ૧૪ બાળકોનો ભોગ આપવાં ૧૫. શુભામગીરી, ૧૬. હમદદાઈ તથા ખેરાત, ૧૭. ઇસલામે શીખવેલા સદાચાર વિચાર ૧૮. ઇસલામનો પ્રસાર, ૧૯. શું ઇસલામ તમવારથી પ્રસર્યો છે? ૨૦ સુલેહ અને સંધીના સમયે મઝહબી સ્વતંત્રતા.

ઉપરના વિષયો ઉપર વિદ્યતા ભરી કલમ ચલાવવામાં આવી છે દરેક જગ્યાએ ફરઆને મજહદ તથા હદીસે શરીફ અને યુરોપીયન વિદ્વાનોના વાક્યો ટાંકી પુસ્તકની મહત્વતામાં વધારો કર્યો છે. દરેક ઇસલામી કુટુંબે પોતાના કુટુંબમાં આ પુસ્તકની એક એક નકલતો જરૂર રાખવી જોઈએ.

ઉંચા કાગળ, સુંદર છપાઈ અને ખાકી ઘંઘીશ બાંધણી તથા સોનેરી નામ સાથેના પુસ્તકની કીમત ફક્ત દોઢ રૂપીઓ બહાર ગામવાળાઓને વી. પી. પોસ્ટ સાથે એક રૂપીઓ અને અગ્યાર આના.

હઝરત મોહમ્મદ (સલ૦)નું દુકં જીવન વૃતાંત.

આ કિતાબમાં પયગમ્બરે આખિર ઝમાં હઝરત મોહમ્મદ સલ૦ની મુબારક જીંદગીનો નીચે પ્રમાણે એકવાક સહેલી શુજરાતી ભાષામાં લખવામાં આવેલો છે.

હઝરતના મુબારક જન્મ પહેલાંની અસ્થસ્તાનની સ્થિતિ અને હઝરતનો જન્મ, અવપણુ, જુવાની, પયગમ્બરી, લોકોને પયગમ્બરી પહોંચાડવી, જાહેર રીતે લોકોને ઉપદેશ કરતાં વેઠેલા સંકટો, હબશા તરફ હિજરત, મદીના તરફ હિજરત, હિજરત પછીની હકીકત, હઝરતના મુબારક સમયમાં થયેલી લડાઇઓ અને સુલેહ, મીસર, રમ, ઇરાન અને હબશાના આદશાહેને મોકલેલા કાગળો, ખયખર, મતાહ, મક્કા વિગેરેની ફતેહ, હઝરત મોહમ્મદ સલ૦ના સદગુણો, હઝરત સલ૦ની નખુવતની સાબેતીની દલીલો, હઝરત મોહમ્મદ સલ૦ના સંબંધમાં વિદ્વાન યુરોપીયનોના મત, ઇસ્લામ મઝહબ તલવારથી નથી ફેલાયો તેની દલીલો, રાજા રામચંદ્રની ઝખાનથી હઝરત વિષે બશારત બિગેરે વિગેરે

આ કિતાબ સને ૧૯૦૪ માં પહેલી વખતે છાપવામાં આવી હતી પણ તે બધી ખપી જવાથી ધણું સુધારા વધારા સાથે બીજી વખત છાપવામાં આવી છે, ઉચા ઝલેઝ સાઠ રતલી કાગળ અને સુંદર સોનેરી નામ સાથના પાકા પુંઠામાં છપાઈને તૈયાર થઈ છે. કીંમત ફક્ત બાર આના. બહાર ગામથી મંગારનારને ટપાલ ખર્ચ સાથે ચાદ આના થશે. આફ્રીકા વાળા પાસેથી એક રૂપીઓ.

નિઝામીયા બુક ડીપો.

ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ.

ગવહરજન અથવા અલખેલીનાર

આ નામ હવે અસાધારણ રીતે પ્રખ્યાત થઇ ચુક્યું છે આ વાર્તા કાંઈ ખાલી વાર્તાજ નથી પણ એક શિક્ષક છે. કહેવામાં તે ગવહરજન નામની નાયકાનું જીવન વૃત્તાંત છે પણ વાંચવામાં નીતી, સદ્ગુણી અને સદ્ગુણોનો ભંડાર છે. વળું દિલ્લચસ્પ અને ધર્મારત દિલકશ છે.

ગવહરજન નામની ગુણીકાએ પોતાની જાંઘીનું વૃત્તાંત અસર કારક રીતે વાર્તાના રૂપમાં લખ્યું છે. આ વાર્તાના ત્રણ ભાગ કર્યા છે. નહાનપણનું વૃત્તાંત બચપણનો ખહાર ના મથાળા હેઠળ લખ્યું છે. એક ગુણીકાની બાળાનું બચપણ કેવી રીતે ગુજરે છે તેનો ઉમદા ચિતાર આપ્યો છે. જુવાનીનું વૃત્તાંત જુવાનીનો જોશના મથાળા હેઠળ લખ્યું છે તેમાં એક ગુણીકા પોતાની જુવાની કેવી રીતે ગુજરે છે અને ભોળાઓને કેવી રીતે રસાવે છે તે ખુલાસા વાર મોહ પમાડનાર ઢ્યે લખેલું છે. અને છેવટમાં આ વાર્તાની સમાપ્તિ “પરીણામનો પસ્તાવો” ના મથાળા હેઠળ કરવામાં આવી છે. ખસ આ બાબ જાણે નસીહતનો ભંડાર છે. ગમે તેવા કુછદે ચઢેલા અને ખદ રસ્તે ખરખાદ થયેલા જુવાનના માટે આ વાર્તા એક શિક્ષક છે. નાયકાઓના કાવા દાવા, ઉપર ચોટીયું પ્રેમ ઉસ્તાદોની ઉસ્તાદી અને જુવાનીમાં મસ્ત થયેલા અને બાપ દાદાની દોલત ઉપર તાગડ ધીન્ના કરનારા જુવાનોની ખરખાદીનું પુરેપુરું દિગદર્શન કરાવામાં આવ્યું છે. દારૂની ખદી અને તેથી નીપજતા માઠા પરીણામો ખાસ વાંચવા લાયક છે. એકંદર રીતે આ વાર્તા

દરેકે દરેક માણસે વાંચવી જોઈએ. વાર્તાની અંદર ધાર્મિક આત્માઓનો સમાવેશ કર્યો છે જે વાંચવાથી ભારે લાભ થશે.

લગભગ અઢીસો પાનાના દળદાર પુસ્તકની સોનેરી નામ અને અંગ્રેજી બાંધણી હોવા છતાં કીમત ફક્ત દોઢ રૂપીયો પોસ્ટેજ ત્રણ આના વધુ.

નિઝામીયા બુક ડેપો.

ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ.

દરેકે દરેક કુટુંબમાં હોંસથી વાંચવામાં આવતી

કનીએ ફાતમા

અથવા

અરબાબે ઝમાના

નામની પ્રખ્યાત વાર્તાની ખીજ આવૃત્તિ સુધારા વધારા સાથે બહાર પડી ચુકી છે. આ વાર્તા ઉર્દુ ઉપરથી ગુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કરવામાં આવી છે. અસલ ઉર્દુ ભાષામાં આ પ્રખ્યાત વાર્તા ખાન બહાદુર કાઝી અઝીઝુદ્દીન એહમદ સાહેબ એમ. આર. એ. એસ. એફ. એ. યુ. ડેપુટી કલેક્ટરે લખી છે અને વીલાયતના સીવીલ સરવીસના ઉર્દુ કોર્સમાં મંજૂર કરવામાં આવી છે. આજ સુધી આ વાર્તાની ઘણી આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચુકી છે, જાણીતા લેખક મી. નિઝામુદ્દીન કુરેશીએ આ વાર્તાનો સરળ અને સહેલી ગુજરાતી ભાષામાં તરજુમો કરેલો છે.

આ વાર્તામાં કનીઝે દાતમા નામની એક યતીમ બાળાનું દુઃખી દારતાન લખવામાં આવ્યું છે. જેને ચડતી પડતીના દરેક જાતના અનુભવ થાય છે અને છેવટે ઇલ્મ-વિદ્યાના પ્રતાપે સુખી જીંદગી ગુજારે છે.

આ વાર્તામાં નીચે પ્રમાણે પ્રકરણોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. એ ઉપરથી આપ જોઈ શકશો કે આ વાર્તા કેટલી બધી અસરકારક અને ખાસ વાંચવા લાયક છે.

કનીઝાના બાપ ખ્વાજા બકાઉલ્લાખાન બહાદુર, કનીઝાની યતીમી, કનીઝાના પાળક મુનશી હુસેન એહમદની વફાત, ગંગાત્રીનું વૃત્તાંત મરહુમ મુનશી હુસેન એહમદની મીલકત, કનીઝા કાનપુરમાં, કનીઝા બોરડીંગ હાઉસમાં, નવાબ મેહમુદ હસનનો ખ્યાર અને બેચેની, સીંકનદર બાનુનું મકાન, કનીઝાની માસીનું મકાન, કનીઝા નાટક શાળામાં એક્ટ્રેસ તરીકે, એક્ટ્રેસ કનીઝાની કામચાખી, નવાબ મેહમુદ હસનની હાલત, ફરી કનીઝા કાનપુરમાં, કનીઝે દાતમાની બેકારારી, કનીઝે દાતમાનું લગ્ન અને સુખી જીંદગી

આ વાર્તાનું વળુ એવી સરસ રીતે ગોઠવવામાં આવ્યું છે કે એક વખત વાંચતી શરૂ કરતાં પુરી કર્યા વિના ચેન પડતું નથી.

મોટી સામગ્રીના ૨૩૧ પાના સુંદર છપાઈ, ઉંચા કાગળ, અંગ્રેજી બાંધણી અને સોનેરી નામના દલદાર પુસ્તકની કીમત રૂપીઆ સવા વી. પી પોસ્ટેજના ત્રણ આના વધુ.

નિઝામીયા બુક ડેપો,

ત્રણદરવાજા, અમદાવાદ.

આબેદા

એક ઇસલામી બાળાની જીવન કથા.

મી. નિઝામુદ્દીન કુરેશીની ખીજ વાર્તાઓની પેઠે આ વાર્તા પણ ભારે પસંદગી પામી છે. આ વાર્તામાં આબેદા નામની એક અનાથ બાળાએ પોતાની જીંદગીનું દિલચસ્પ દાસ્તાન વાર્તાના રૂપમાં લખ્યું છે. પોતાના કુટુંબની બાળાઓ અને બાનુઓને ખાસ વંચાવવા લાયક છે. નિતીને તુકશાન કરનારી પ્રેમ કથાઓને ખાચકોટ કરી આવી નિતીમય વાર્તાઓ વંચાવવાથી ભારે લાભ થાય છે. આબેદા વાર્તામાં ઇસલામની બધી આજ્ઞાઓની શીલસુશી અને ખુબી દિલકશ રીતે સામેત કરી છે. વાર્તાનું વળું નિહાયત દિલચસ્પ છે. આબેદા ઉપર પડેલા દુઃખો અને નાની વય હોવા છતાં તેણીએ દુઃખો સહન કરી ટેક જાળવી રાખવાનો એકલાલ બહુજ અસરકારક છે. પહેલેથી છેલ્લે સુધી ઇસલામ ધર્મની શીલસુશીની ખારીકીઓ દર્શાવવામાં આવેલી છે.

આ વાર્તા રંગુનથી પ્રગટ થતાં “રંગુન સમાચાર” પત્રના હાજરો વાંચકોએ ભારે પસંદ કરી છે. ઉંચા કાગળ સુંદર છપાઈ અને સોનેરી નામના કપડાના પુંઠાના પુસ્તકની કીમત રૂકા ખાર આના પોસ્ટેજ જુદું.

નિઝામીયા બુક ડેપો,

ત્રણદરવાજા-અમદાવાદ.

સેંકડો સવાલોનો એક જ જવાબ

મનની મહારાણીને રાજી રાખવી હોય તો શું કરવું ?
 તહેવારો નજીક આવ્યા હોય તો શું કરવું ?
 છાયાં છોકરાં ને ખુશ કરવાં હોય તો શું કરવું ?
 મજબીસ કે મહેફીલ કરવી હોય તો શું કરવું ?
 • ભેટ સોગાત મોકલવી હોય તો શું કરવું ?
 માથાના વાળ ખરી પડતા હોય તો શું કરવું ?
 પાચન શક્તિ ખરાબર ન હોય તો શું કરવું ?
 મોઠાંનો સ્વાદ બગડી ગયો હોય તો શું કરવું ?
 તાપ સખત પડતો હોય તો શું કરવું ?
 ઇવનીંગ પાર્ટી કરવી હોય તો શું કરવું ?
 શું કરવું ? શું કરવું ? ? શું કરવું ? ? ?

સીધા પાનકોરના નાક ઉપર આવેલા નુર મોહમ્મદ
 ગુલામરમુલના પ્રખ્યાત કુટ હાઉસમાં જવું જ્યાં આ
 બધા સવાલોનો સતોષ કારક જવાબ મળશે

